

Bombicz Barbara

TÁNCBA ZÁRT LÉLEK

25 ÉV A GYŐRI BALETT ÖLELÉSÉBEN

Bombicz Barbara

TÁNCBA ZÁRT LÉLEK

---

25 ÉV A GYŐRI BALETT ÖLELÉSÉBEN

GYŐR
2004

Bombicz Barbara

TÁNCBA ZÁRT LÉLEK

---

25 ÉV A GYŐRI BALETT ÖLELÉSÉBEN

*Köszönök a Sorsnak mindenkit,
akivel összesodort az életem folyamán!
Húgomnak,
hogy önmérsékletre szólított fel;
Nem fér bele „minden” egy könyvbe.
Azt remélem,
mindazok segítségével,
akik megszólalnak e lapokon,
és segítettek a könyv megjelenésében;
kirajzolódik a Győri Balett 25 évének története.*

Bombicz Barbara

K ö s z ö n t Ő

Egyik ámulatból a másikba esünk. Híresztelik, hogy 25 éves a Győri Balett. Mi ebben a csodálatos? Hiszen ha az éveket számoljuk, nem nagy idő. Az ember életének harmada, a szerencsésebbeknél negyede. Ám ha a korra tekintünk, melyről ez a számadás készül, érthető az ámulásunk. Hiszen az 1979. november 2-i avató, bemutatkozó előadás óta politikai-társadalmi rendszerek, világbirodalmak tűntek el a történelem színpadáról. Csupán hazánkban is – hosszú életűnek remélt – intézmények, művészeti műhelyek sokasága semmisült meg, tűnt el a sülyesztőben, de helyén van, pályája tovább emelkedő pontján a Győri Balett.

A kezdetében, csírájában rejlik a titok. Ott vagyunk a 70-es évek végén. A történelmi kényszerek hatására puhul a diktatúra. A végét senki nem látja, senki nem sejtí. De a kultúrát, miként az élet minden területét, továbbra is hatalmi posztról irányítják. Parancsba adott pályákhoz, engedélyhez kötve a gondolat, a szó, a mozdulat. És ebből a környezetből, a művészet világából jön egy ifjabból álló csapat, amely nem fogadja el a szabott kereteket, a kijelölt pályát. Színpadra készülő balettművészek és társdművészetek képviselői elhatározták, hogy kilépnek a munkamegosztásnak a politika által szigorúan ellenőrzött köréből. Az egzisztenciális kényszerek szülte megalkuvások helyett az akkoriban szokatlan kezdeményezés kalandját választják.

Tisztában vannak felkészültségük minőségével – hiszen jó iskolát jártak –; ismerik tehetségüket, képességüket. Ehhez az önismerethez mértéktartás, valóságismeret társul. S megfogban bennük az akkor botrányosnak számító, kihívó gondolat: érvényesülni a maguk képességei, adottságai szerint. Közös akaratuk, elszántságuk erősítette tájékozódó képességüket. Hiszen jól tudják, az ilyen elhatározáshoz nem az égből hullanak a lehetőségek, küzdeni kell – többnyire járatlan terepen – a megszerzésükért. Három dolgot jól tudnak: az egyik, hogy önmagukat ismerik, de őket nem ismeri senki; a második, hogy a műfajuknak szabad teret adó, önálló társulat alapítását vállaló befogadó intézményre van szükség; a harmadik, hogy a politikában meg kell találniuk azokat a szövetségeseiket, akik – bár maguk is látják a kockázatot – hajlandók segíteni az intézményi, társadalmi, anyagi feltételek megteremtésében.

Az első hátrány leküzdéséhez hivatásuk köréből találniuk kellett valakit, aki vitathatatlan tehetségével, széles körű ismertségével, sikereivel és tekintélyével még a jövőbe is tud látni; hisz nekik és bízik bennük. Erre a szerepre termelt Markó Iván, aki óriási tehetségével, iskolateremtő erejével a táncművészet minden műfajában mester volt, és akkor már széles körben ismerték a világon a táncosok és közönségük körében. Találkozásuk nem volt véletlen: felismerték, hogy szükségük van egymásra. És ez volt az első, sorsdöntő lépés, amely olyan hajtóerőt adott a kezdeményező gondolatnak, hogy a megvalósításáért folytatott küzdelemben már nem volt megállás.

Volt szerepe itt a szerencsének is. Nemrég nyílt meg az új Győri Színház. A háború óta az országban első olyan épület, amely kifejezetten színházi célra épült. Az új, modern színházi eszközökkel felszerelt színház társulata és vezetősége, művészeti irányítói szívesen láttak volna falaik között egy társdműhelyt a színpadi műfajok köréből. Ezért kezdetben nem ellenezték, majd buzgón helyeselték, hogy ők adjanak otthont a fiatal táncművészek együttesének. Gondolom, Markó Iván nevének meggyőző ereje ebben is benne volt.

A politika már nehezebben illeszthető be ebbe a képletbe. Amit eddig mondtam, az a művészet világára tartozik. De mi köze ehhez a politikának? Ejtettem egy-két szót a korról, melyben a Győri Balett született. Az akkori kulturális politika hozzájárulása nélkül az alapítóknak semmi reményük nem lett volna arra, hogy tervüket megvalósítsák. Így aztán a Győri Balett története nemcsak művészettörténet, hanem politikatörténet is. Hiszen akkor a csalódás és meghasonlás politikai légkörében már voltak olyan vezető posztion álló személyiségek, akik a hatalomvéde bentsőség világából kilépve a magyar valóságban kerestek kapaszkodót. Gyér számú társammal együtt ezek közé tartoztam én is. Mikor ez a kezdeményezés elindult, kulturális miniszter voltam, aki nélkül ezt az ügyet nehéz lett volna tető alá hozni. Nem volt nehéz belátnom, hogy a Győri Balett létrehozása a haza érdekét, jó hírét is szolgálja. Ettől kezdve mindent megtettem, hogy a társulat elinduljon hódító útjára.

Ebben a szép történetben szívesen emlékezem arra, hogy milyen jó, szinte baráti kapcsolat alakult ki a balett alapító tagja, mai igazgatója és köztem. Kiss Jánosról beszélek, akinek nagy tehetségére és tudására alapozott akarata, ambíciója, szervezőereje nélkül elképzelhetetlen a társulat máig is folytonosan sikert hozó tevékenysége. Jól emlékszem tárgyalásainkra. Szívóssága, hajthatatlansága, társaiért érzett felelősségtudata lefegyverző volt. Elhessegette az ellenérveket.

Szívesen szólnék még másokról is, de tapintatból és óvatosságból nem teszem. Az érdemek lajstroma minden bizonnyal hiányos lenne, sértő kihagyásokkal, ezért én a továbbiakban a társulatot és az otthont adó intézményt emelem magasba. No és a várost, Győrt, amelynek az otthonteremtésben döntő szerepe volt. Ma már könnyen felejthetjük azokat az intrikákat, gáncsoskodásokat, amelyeket kisszerű potentátok folytattak a társulat letelepedése ellen. Szívesebben emlékezünk azokra, akik őszinte támogatói voltak az ügynek. Győr legújabb kori története arról szól, hogy polgárai többnyire magasabban álltak, mint vezetői. A balett-társulat megjelenése igazolta azokat, akik tudták, hogy a magyar vidék nem azonos a provincializmus szellemével. Fontos ezt tudni azért, mert a Győri Balett Győrben lett nagy és ezzel vált világhírűvé. A társulat pedig ezt azzal érte el, hogy nem követte a rossz magyar hagyományt, amelyben gyengébb produktumot termelünk az igénytelenebb hazai fogyasztónak és jobbat exportra, a külföldnek. Ezt a győri közönség nem tűrte volna, a Győri Balett szelleme, ethosza pedig soha nem engedte volna meg.

Ahol Markó Iván adta a mércét, amelyhez Kiss János és a társulat közös tehetsége és akarat adott erőt, ott huszonöt év múltán felejthetők a kezdés viszontagságai, a nélkülözések és a minden szellemi műhelyre jellemző összeütközések, belső konfliktusok. Nekünk, nézőknek, közönségnek az a fontos, hogy a változás, a megújulás és nemzedékváltás kényszerűségei között is vigyék tovább azt a minőségi igényt, amellyel negyed századdal ezelőtt indultak. S ha ez sikerül, akkor örök életre vannak ítélve.

Ennél jobbat jubileumán nem kívánhatok a társulatnak és magunknak.

Pozsgay Imre

KAÁN ZSUZSA
CSERHALMI IMRE
HÁRY BÉLA
GYIMESI TAMÁS
MARKÓ IVÁN

Ahogy Ők látták...

GOMÉÁR JUDIT
KISS JÁNOS
BÉSZNÉ MOLNÁR ILONA
HÉCZ PÉTER
CSEH ISTVÁNNÉ VILMA
PÓR ANNA
LADÁNYI ANDREA
WILLIAM FOMIN
PÁTKAI BALÁZS
DEMCSÁK OTTÓ
DÉSI ANDREA ÉS KÖNIG LILLA

EuróPAS-díj

KAÁN ZSUZSA

tánc történész, az EuróPAS-díj alapítója,
a TÁNCMŰVÉSZET című folyóirat főszerkesztője

- *Kezdjük az elején: egy rövid, összefoglaló tánc történeti képet szeretnék kérni Tőled, hogy el tudjuk helyezni a világban és a magyar táncéletben a Győri Balett együttesét. Javasolom, kezdjünk időutazással. Ugorjunk vissza a színpadi tánc kialakulásához.*

- A professzionális színpadi tánc a francia király udvarából indult el. XIV. Lajos a megalapítója az akadémikus balett, akkori nevén: az „udvari balett” művészetének. Balettjeinek nemcsak mecénása, de aktív résztvevője, gyakran főszereplője is. A Napkirály ugyanakkor a francia abszolutizmus legnagyobb művészegyéniségeit gyűjtötte maga köré. Lullyt kérte fel zeneszerzőnek, aki maga is koreografált. Molière írta a szövegkönyveket, aki szintén koreografált. Beauchamps volt a balett-mestere, ő 1661-ben a Királyi Táncakadémiának, azaz a világ első „balettintézetének” lett a vezetője. A király ezzel az iskolával elindította a hivatásos táncosképzést, miközben saját „előadóművészi karrierjét” ásta alá: 1681-ben arra kérték, már ne lépjen föl többé nyilvános színházban, hanem engedje át a terepet a Táncakadémián képzett táncosoknak.

- *Feltételezem, hogy a művészeti élet stílusváltásai a balettművészetet sem hagyták érintetlenül...*

- Valóban nem. A barokk udvari balettje a rokokó pásztorjátékon át a klasszicista balett-tragédiáig vezet, amelyről ismét érdemes kissé részletesebben is beszélni. A 18. században, a felvilágosodás idején kezd meg híres reformjait a fiatal Jean Georges Noverre, aki a Francia Enciklopédisták dicséretét is kivívta. Noverre már olyan önálló színpadi műveket koreografált, és nemcsak operabetéteket, amelyek irodalmi cselekménnyel rendelkeztek, gyakran a francia klasszicista szerzők színdarabjai alapján, és emberi érzelmeket fejeztek ki. Az illusztratív táncszvitek (divertissement-ok) után megteremtette a dramaturgiai szála fűzött balett-tragédiákat. Táncosairól az álarcot és a mozgást meglehetősen akadályozó kosárszoknyát is levetette. Nemhiába nevezték „a tánc Shakespeare-

jének”! Híres könyve, a „Levelek a táncról és a balettekről” című kötet kiadásával (1756) pedig Noverre a táncesztétikát, mint a balettről való gondolkodás tudományát is megalapozta.

A romantika korában egyrészt a lépésanyag bővült: az akadémikus mozgáselemek a néptáncok, nemzeti táncok, társastáncok anyagával gazdagodtak. Másrészt, mint formai vívmány, kifejlődött a spicctechnika, amely a balett jelképe lett! Még a 21. században is, ha valaki spicc-cipőt lát, akkor balerinára gondol. Enélkül, tehát a földtől való elszakadás megmutatása nélkül, továbbá a gázvilágítás által áttetszővé tett kosztümök: a tüllruhák sejtelmessége nélkül nem lehetett volna földöntúli lényekről romantikus baletteket készíteni. A 19. század közepére a balett elsősorban Párizsban, de Londonban s Koppenhágában is virágzott, sőt Szentpétervárott és Moszkvában is egyre több rajongóra talált. A 20. századi balettművészet gyökerei is itt kereshetők, hiszen a nyugat-európai balettromantika remekműveit, mint a *La Sylphide*, vagy a *Giselle*, a táncosok lába és emlékezete generációról generációra átörököltette.

- *Ezeket a baletteket jól ismerjük: a Magyar Állami Operaház repertoárján is megtalálhatók.*

- Éppen erről van szó: a balettművészet a romantika korától végre tettenérhető! Hiszen a nagy társulatok műsorukon tartják a legszebb, legtökéletesebb műveket. Ilyen alapmű még a *korai* romantika idejéből a „*A rosszul őrzött lány*” is, amely angol verzióban jelenleg is az Erkel Színház repertoárdarabja. Vagy a kései francia romantika korából származó *Coppélia*. Ugyancsak játssza az operaházi együttes a romantika másodvirágzásának legjobb balettjeit is: a *Don Quijote*, a *Csipkerózsika*, a *Diótörő*, a *hattyúk tava* olyan csodálatos, többfelvonásos művek, amelyek a 19. század végén Oroszországban, a cári balett színpadain keletkeztek, amikor e művészeti ág központja Párizsból áttevődött Oroszországba. Itt ötven éven át egy teljhatalmú koreográfus alkotott: Marius Petipa, a moszkvai és szentpétervári balett „fejedelme”. Az ő és tanítvá-

nya: Lev Ivanov romantikus majd klasszikus balettjei már a 20. századi *neoklasszicizmus* stílusirányzatát is előkészítették.

- *Milyen változásokat hozott a 20. század?*

- A 20. században a színpadi tánc fogalma már nemcsak a balettművészettel azonos! Az első évtizedtől kezdve beletartozik a mozdulatművészet; a század harmincas éveitől (nálunk negyvenes-ötvenes éveitől), a színpadi néptáncművészet, például Mojszejev Együttes, Magyar Állami Népi Együttes stb.; az amerikai és európai modern tánc; a hetvenes-nyolcvanas évektől pedig az úgynevezett posztmodern irányzatok is.

Hogy ezt a folyamatot megértsük, már „csak” a 20. század elejéig kell visszaugranunk. A századforduló idejére az orosz klasszikus balett technikailag öncélúvá vált, tartalmilag kiüresedett. Ezt a problémát szerette volna megoldani egy kitűnő menedzser: Szergej Gyagilev, valamint képzőművészekből, újságírókból, festőkből, zeneszerzőkből álló köre. Ezért Gyagilev a legjobban képzett orosz táncosokból kisebb társulatot szervezett, és turnékra indult. Az orosz balett új irányzataival viszszahódította Párizst, és néhány év alatt meghódította Nyugat-Európát és Amerikát is. A világhírű Monte Carlo-i Orosz Balett nevű társulat (1909-1929) öt koreográfusa: Fokin, Nizsinszkij, Massine, Lifar és Balanchine olyan műveket készített, amelyek a nemzetközi színpadokon jelenleg is élnek, láthatóak, és a mai napig meghatározzák a balettművészetet.

Gyagilev ízlésére és a felgyorsuló századra jellemzően, az ő Orosz Balettja hozta divatba az egyfelvonásos baletteket, a Petipa-féle háromnégy-ötfelvonásos balettekkel szemben. A társulat felbomlása után, ebből kinőve születtek meg a nemzeti balettegyüttesek a harmincas években, elsősorban Angliában, Franciaországban és Amerikában.

- *Ez tehát a balett „vonala”. De mi a helyzet a modern táncsal?*

- A *modern tánc* szintén 20. századi termék, amely több helyen, több fázisban keletkezett. Mindenesetre „kezdetben volt a szabad tánc”, amely Isadora Duncan balettelenes táncához kapcsolódott. Az ifjú Isadora - zenei műveltségét és a görög kultúra iránti vonzódását - a nevével fémjelzett

táncirányzatban: a mozdulatművészetben teljesítette ki. Szólisztikus művészete Amerikából szinte berobbant Európába. Isadora a szabad tánc „papnője” lett. Mezítlábas, önfeledt táncát budapesti fellépés-sorozata idején 1902-ben, és Európa-szerre is siker koronázta.

Isadora és más amerikai szólisták nyomdokain nő fel az a táncosnő, aki már képes volt új mozgástechnikai iskolát - struktúrát és metodikát is - teremteni. Martha Grahamról van szó, aki olyan expresszív és dinamikus mozgásrendszert fejlesztett ki, amelyet szintén csak sokéves tanulással lehet elsajátítani. A Graham-féle kifejező tánc - a Graham-technika révén - bensőséges kifejezési lehetőségeket teremtett.

Nem véletlen, hogy a modern irányzatok Amerikából jöttek, ahol az az európai tradíció, hogy „ha színpadi tánc, akkor balett!” - nem befolyásolta őket. Bármire is kezdhettek, ezért a legmarkánsabb egyéniségek a saját útjukon indultak el. Ma is, aki kortárs táncot hoz létre, arra törekszik, hogy egyéni mozgásrendszert dolgozzon ki. Ezért létezik manapság oly beláthatatlanul sokféle tréning. A rendszer önmagát termeli, hiszen ma már csak annak a koreográfusnak van igazi presztízse önmaga és a kollégái előtt, akinek saját stílusa és nyelve van. Eközben a tiszta Graham-, vagy például a Limón-technika - mint a modern tánc „klasszikusai” - markánsan továbbélnek, és jelenleg is a modern táncosképzés nélkülözhetetlen részét alkotják.

A 20. század második felében a többszáz éves tradíciójú balettművészet és *modern tánc* kölcsönhatásba léptek egymással, melyből számtalan irányzat, árnyalat jött létre. Míg George Balanchine az USA-ban a szigorúan őrzött akadémikus technikát fejlesztette tovább, és zenei alapokra támaszkodva megteremtette a szimfonikus balett műfaját, addig más modern koreográfusok, például Paul Taylor, vagy Merce Cunningham szintén használják a spicctechnikát, de ötvözik modern táncelemekkel; korszerű scenírozással vagy az improvizáció módszerével teszik újszerűvé. Serge Lifar Párizsban az artisztikus-akrobatikus mozgások és a balett szintézisével kísérletezett. Az európai pezsgés másik francia képviselője a II. világháború után Roland Petit, aki már Maurice Béjart mestere. Béjart viszont, főleg Brüsszelben - saját esztétikai kategóriával élve - a táncközpontú totális színház modern megalkotója, s mint ilyen, egyik legmarkánsabb alakja korunk európai táncéletének.

Napjainkban már a posztmodern kortárs tánc is virágzik. Fejlődik önmagában is, de úgy is, hogy kölcsönhatásba lép más ágazatokkal, más nyelvezetekkel, akár a legprecízebb balett-technikával is. William Forsythe például a balett anyagába olvasztja be az úgynevezett kontakt tánc koordinációs elemeit, ezért műveit csak spiccelni tudó, perfekt klasszikus balett-táncosok tudják előadni. Forsythe szintézist teremtett a két irányzat között. Én az ő műveit tartom a „kortárs balett” legtipikusabb irányának.

- Az Operaházban is játszanak Forsythe-ot, mint ahogyan évekkel ezelőtt játszottak Bójart-t is. Hogyan jutott el ide az operaházi balett?

- Hát valóban nagy utat tett meg idáig. Kellett hozzá az a Harangozó Gyula, akit a Budapesten 1927-ben óriási sikerrel szereplő Gyagilev Együttes oltott be „balettszérummal”. Harangozó 1936-ban a Csárdajelenet című egyfelvonással megteremtette az első magyar nemzeti balettet, majd néhány évtized alatt a harangozói nemzeti balettrepertoárt, például: *Térzene, Bartók-balettek, Keszkenő, Furfangos diákok, Seherezáde, Coppélia*. Kellett hozzá egy Nádas Ferenc, aki húszéves nemzetközi karrierjének tapasztalataival felvértetve 1936-tól kitűnő, olaszos technikájú táncosokat nevelt az Operaházban és magániskolájában.

Az állami támogatás 1945 után további lendületet adott a színpadi tánc mindkét hazai ágazatának. Igaz, kultúrpolitikai parancsra, de létrehozták a néptáncgyütteseket, amelyekben fantasztikus produkciók születtek. A négy hivatásos néptáncgyüttes a 40-es évek végén, az 50-es évek elején alakult, és teremt ma is fejlett színpadi néptáncművészetet.

A klasszikus balettet pedig még inkább fellendítette az akkori kultúrpolitika és a szovjet hatás. Az ötvenes évektől kezdve a szakma legnagyobb orosz mesterei: Vajnonen, Lepesinszkája, Messzerer, Bregvadze és mások tanítottak az Operaházban. Igaz, Nádas magániskoláját államosították, és az iskola vezetésével Lőrinc Györgyöt bízták meg 1950-ben, aki mozdulatművészként került kapcsolatba a tánc világával. De létrejött az Állami Balett Intézet! Felesége, Merényi Zsuzsa, aki Moszkvába ment tanulni, a ma is világhírű Vaganova-módszert a klasszikus balettképzés autentikus ismerőjeként hozta haza.

Lőrinc György a mozdulatművészek nyitott szemléletével vezette az Állami Balett Intézetet, majd 1960-tól ő irányította az Operaház balettgyűjtését, figyelemmel kísérve a világ „nyugati felének” balett életét is. Mint az Operaház balettigazgatója, intelligenciáját és politikai kapcsolatait felhasználva ezért tudta Magyarországra hozni Balanchine, Ashton, Alvin Ailey vagy Bójart műveit. Tudta, hogy ezáltal lesznek sokoldalúak a táncosok.

- Már az én iskolás éveimben járunk. Milyen volt a közönség viszonya a tánchoz?

- Visszakérdezhetnék: milyen közönségé, mikor és milyen tánchoz? A közönség ugyanis estéről estére változik. Ahogy mondani szokták: van jó és rossz közönség; van értő, befogadó közönség és van olyan is, amelyik elutasítja, amit lát, amit kap. Kivált, ha felkészületlenül találkozik egy-egy művel vagy alkotóval. A közönséget nevelni kell.

Az ötvenes években a kultúrpolitika igyekezett bevenni a brigádokat „brigádnaplóval a kezükben” operát, balettet nézni, de mivel nem voltak meg a gyökerek, így nehéz volt a közönséget kiművelni. Én háromévesen kezdtem színházba járni. Az Operába is, mert már háromévesen balettra jártam. Így *A diótörő, A hattyúk tava* máig tartón hatott rám.

Felnőttként azután, bármikor is mentem az Operaházba, és bármikor megyek mostanában, a balettelőadásokon mindig telt ház van. Mégis úgy érzem, a magyar közönség nem nőtt fel olyanra, mint amilyen közönsége mondjuk, Angliának van. Az okokat többszáz éves történelmi-kultúrpolitikai tényezőkben kereshetjük, amelyeken már nem változtathatunk.

Ezen az „adottságon” egyelőre a média sem segít. Hiányzik az infrastruktúra, nincsenek jó balettkönyvek, gyönyörű fotóalbumok, hiányoznak a magyar balettvideók. Még a televízióból is kiszorult a balett. Hol vannak a szép portréfilmek, a balett-közvetítések, amelyek a modern világ más országaiban mindennaposak és természeteseek?

A 20. század tehát bármennyi változást és fejlődést hozott, a balettművészet nálunk mégsem tartozik hozzá - ma sem - az általános műveltséghez. Egy művelt embernek illik tudnia, ki volt Sztravinszkij vagy Picasso, de hogy Fokin vagy Massine az igazi alkotóművész: a koreográfus, aki mellé ők olykor csak munkatársul szegődtek, azt már nem fontos tudni. És mondhatnék számtalan hasonló példát.

Mégsem a közönséget hibáztatom, hisz aki ma azt mondja, nem szereti a balettot, legtöbbször nem is tudja, mit nem szeret. Mert ha valaki, még ha véletlenszerűen is, de elmegy balettet nézni, rendszerint rácsodálkozik az élményre. Ezért vagyok bizakodó. És ezért volt és van felmérhetetlen szükség a közvetlen tánc élményére vidéken is: azaz, ezért oly nagy a jelentősége a vidéki balett-együttesek megalapításának.

- *A modern táncélet hogyan kezdődött Magyarországon?*

- A forradalom után, a nyitottabb művészetpolitika kezdeményezésére, konkrétan a pécsi illetőségű Aczél György támogatásával, egy végzős évfolyamot „delegáltak” Pécsre az 1959/1960-as évadban. Aki nem volt hajlandó aláírni a szerződését, azt megijesztették, hogy nem kap diplomát. Egy szóval politikai erők működtek közre abban, hogy a Pécsi Balett megszülessen, de ugyanakkor mindez mégis jókor történt! Mondhatni: itt volt az ideje egy nyugati mintára működő, korunk témáival foglalkozó, a klasszikus balett nyelvezetével részben szakító társulat létrehozásának.

Az új együttes megbontotta az operaházi társulat hegemoniáját: Budapest után már Péccsel is „számolni kellett”! Megosztotta az erőket, de új értékeket is teremtett. Elvitte az Operaháztól többek között Eck Imrét, de felkínálta számára a vadozatú feladatokat, és Eck tudott is élni a lehetőséggel: „kitalálta” önmagát és felnevelte a társulatot. Pécs elvitt egy csapatnyi kitűnő táncost, köztük például Bretus Máriát és Esztergályos Cecíliát. De míg Bretus számára kihívást jelentett a sok újfajta feladat, Esztergályos mindezt úgy élte meg, hogy boldogtalan lett, mert nem táncolhatta el a klasszikus balerinaszerepeket, amelyekre a Balettintézetben kilenc évig készült.

A mesterségesen létrehozott együttes csakhamar második pillére lett a magyar balettéletnek. Tóth Sándor kinevezésével kétfelé bomlott az igazgatói és a művészeti vezetői pozíció, de a kezdeti vehemenciát, amikor magyar zeneszerzők balettzenéket komponáltak, és a nézők odautaztak, hogy lássák a születő műveket, a Pécsi Balett elég hamar elveszítette. Az újdonság varázsa eltűnt, a közönség sokszor csalódottan tért haza. A hetvenes évek végére éppen azt a korszakot éltük, amikor lecsendesedett Pécsen a balettélet.

Közben az Operaházban 1968-ban átütő sikert hozott *Seregi László Hacsaturjan: Spartacus* című

koreográfiája, ami máig legenda. Seregi színpadi érzékenysége, alkotói tehetsége úgy forrasztotta össze az együttest, hogy a táncosok azt mondták neki: „ha akarod, éjfélig is próbálunk”. A *Bartók-est* (1970), a *Sylvia* (1973), majd *A cédrus* (1975) után Seregi nem készített egész estés baletteket. Csak 1985-ben jelentkezett a *Rómeó és Júliával*. Művészetpszichológiailag létrejött egy olyan vákuum, amely feltámaszthatta az igényt egy új együttes, és ezáltal új szakmai perspektívák megszületéséhez.

- *Ez már a Győri Balett története?*

- Igen. S egy kicsit magamat is beleszámítom ennek a helyzetnek a kiérlelődésébe, mert úgy érzem, az Állami Balettintézetben nagyon intenzíven és markánsan tanítottam a tánc történetet 1969-1989 között. Egyik legkedvesebb korszakomat: a Gyagilev Együttes 1909-1929 közötti történetét és későbbi, nemzeti balettegyütteseket teremtő hatását a világban. Olyan „meggyőzően” sikerült tanítanom, hogy szinte minden diploma előtt álló, „művészképzős” osztály eljutott oda, hogy megkérdezze: „Tanárnő, mi nem alapíthatunk együttest?” Persze, hiába is mondtam, hogy de hiszen majd elszerződtek az Operaházba vagy a Pécsi Baletthez, abban az időben sokan érezték azt, hogy ez számukra nem elég perspektíva.

A hetvenes évek elején az Operaházban viszont olyan fantasztikus Béjart-szolisták léptek fel, mint Jorge Donne, Daniel Lommel és Maina Gielgud, például a *Vándorlegény dalaival*, a *Bakhtival* és az *Ajtó* című darabbal. 1970-től kezdve - épp Maina Gielgudnak köszönhetően - kezdtem kritikát írni. 1973-ban azután megvalósult a Béjart-est: magyar repertoárdarabbá vált a Béjart-féle *Tűzmadár*, az *Opusz 5* és a *Tavasziünnepek*. Emlékszem, a premieren szinte elkábított az élmény. És az, hogy a világ legjobb tíz táncosa közül eljött Budapestre Markó Iván. Aki korábban olyan Amintas volt Seregi Sylviájában, mint talán utána senki; aki az Operaházból szerződött Béjart-hoz, és akiért persze, az operaházi kollégák nem rajongtak. Inkább irigyeltek, amiért plasztikus volt, és költészetet sugárzott még a kisujja hegye is. Azt a halál-szólót a Tűzmadárban, azt a nárcisztikus csodát, amikor elsiratja magát a Madár, úgy, ahogyan Markó Iván az Operaház színpadán, azóta sem táncolta el soha senki.

Egyszer Iván a feleségével, Gombár Judittal meglátogatta a Balettintézetben Bogdány Ferenc

igazgató urat. Úgy éreztem, meg kell próbálnom, hogy a növendékeimet a közelébe vihessem. Mivel korábban már meghívtam Rábai Miklóst egy művészképzős órára, elhatároztam, hogy őt is meghívom. Amint kimentek a tanári szobából, utánuk szaladtam, és a folyosón megszólítottam Ivánt. Bemutatkoztam és megkértem, legyen a következő tánc történet órára vendége. Ő pedig azonnal, gondolkodás nélkül igent mondott. Azt hittem, elájulok az örömtől. Egy óracserével a negyedik gimnazistákat is odagyűjtöttem.

Az intézet gimnáziumának létezett akkoriban egy diákújságja. Azért, hogy a tánc történet órámról és a Brüsszelből érkezett művészről megjelenjen benne egy tudósítás, az egyik III. gimnazista tanítványomat, Kiss Jánost is elkértem az órájáról, hogy az újságnak tudósítson.

Nos, „arról” az óráról csak felsőfokon tudok nyilatkozni! Iván leült mellém a tanári asztalhoz, és elkezdett beszélni. Szakmáról, pályáról, hivatástudatról. Beszélt, mintha imádkozna. Úgy, ahogyan ezekkel a növendékekkel még soha senki. Iván azt mondta: csak az válassza a táncos pályát, aki nagyon szereti. Mert tudni kell, hogy táncosnak lenni mekkora felelősség... Önmagunkkal és a közönséggel szemben. A gyerekek egyre csendesebbek lettek, szinte ledöbbsen az élménytől. Mindnyájan megrendülten hallgattunk. Áhítattal, szó nélkül, s legszívesebben mindenki sírt volna a gyönyörűségtől.

Végül Iván azt is elmesélte, hogy szívesen búcsút venne a Béjart-együttestől. Talán, mondta, akár koreografálni is megpróbálna, de ott nem lehet. Mert ott csak Béjart az, aki alkot. A táncosoknak pedig az a dolguk, hogy minden porcikájukkal szolgálják a táncot és a színpadot. Aki reggel bemegy a terembe, az estig ki sem jött onnan. Aztán másnap újra, ugyanígy. Ebben a nagyon zárt világban Béjart ördögi szigorral tartja kézben a táncosait, de persze, meg is van az eredménye. Műhelyéből egymás után jönnek ki a jobbnál jobb darabok...

Az órák vége lett. Megismertük Markó közvetlen, karizmatikus személyiségét, Ő pedig visszament Béjarthoz. De aki ezt az órát végigülte, annak Iván bogarát tett a fülébe. Kiss Jánosnak is.

Ebben az időben - szakkör formájában, a régi polgári gimnáziumi önképzőkörök mintájára - tánc történet tanárként megszerveztem a Balettintézet Koreográfiai Stúdióját. Meggyőződésemm volt ugyanis, hogy a gyerekeknek értelmesen kell eltölteniük a szabadidejüket. Arra gondoltam, ha Mozart 9 évesen már zseni lehetett, akkor egy fiatal táncos miért

ne próbálhatná ki magát, hátha van benne alkotói véna. Kritikusként ugyanis rendszeresen szembesültem azzal a problémával: hiába jó a táncos, ha a darab száz sebből vérzik, mert rossz a koreográfus!

Azt mondtam, inkább bukjának meg ezek a gyerekek ingyen, mintsem sok pénzért később az Operaházban. Nagy örömmre a Koreográfiai Stúdió ötlete mind a gimnáziumi, mind a szakmai vezetőknek megtetszett. Dr. Manherz Károly volt akkor a gimnáziumi igazgató, Kun Zsuzsa pedig az intézet igazgatója, és maximálisan pártfogolta ezt a stúdiómot. Megkaptam az engedélyt, és meghirdettem a faliújságon, hogy tessék jelentkezni a Koreográfiai Stúdióba! Aki alkotni szeretett volna, az koreográfusnak, aki „csak” táncolni akart mint „előadóművész”, az táncosnak. Azzal a feltétellel persze, hogy el kell fogadnia diáktársa instrukcióit. Aki jelentkezett, azt is tapasztalhatta, hogy a stúdióban mennyi érdekes dolgot lehet tanulni, s közben a kreativitást is felfedezhették önmagukban. A növendékek - az intézet fennállása óta először - gyerekkéjjel, az én koreográfiai stúdiómban kezdték megismerni az alkotó és a művész viszonyát. Egy mást, de valójában önmagukat tanulták ezekben, az önmegvalósítást próbálgató helyzetekben.

A „koreográfusok”: Kiss János, Krámer György, vagy például te, Barbara. És a „táncosok”: Király Melinda, Horváth Gizi és a többiek 1977-ben fel léptek Szentendrén, a művészeti főiskolások első találkozóján, és nagy elismerést arattak. 1978 nyarán pedig - vezetésemmel - elmentek a Fertődi Zenei Táborba. A stúdiósok - többek között épp Lőrinc György és Merényi Zsuzsa fiú- és lányévfolyamának tagjai -, a tábor folyamán egyórás műsort készítettek, és sikeres előadást tartottak a többi táborlakó számára.

Véleményem szerint ebben a magban fogant meg végérvényesen az együttes-alapítás gondolata. Kiss János akkor már elkezdett önállóan is szervezkedni, hogy az akkori vezető politikai személyiségeknél kiharcolja azt, amiben még kevesek mertek hinni: az újonnan épülő győri színházban legyen egy balett-terem is, és az legyen egy születő új balett-társulat otthona! Kiderült, hogy János nemcsak jó táncos, de remek menedzseri-politikusi vénával is rendelkezik. Ezzel egy szakmai-közéleti karrier útján is elindult, hiszen ő már diákként komolyan vette és jól hitte, hogy a táncnak közéletiségre volt-van szüksége.

Amikor Markó Iván újból Budapesten vendégszerepelt, már készen állt a terv az együttes alapí-

tására. Iván pedig, amint megkérdezték, elvállalná-e az együtt maradni akaró évfolyam művészeti vezetését, egyből igent mondott! Merész választás volt ez, mert a biztosat hagyta ott tizennégy kiérleletlen, bár fogékony végzős növendékért, akiket nem ő válogatott ki, hanem akiket az élettől kapott. Például Téged: a hosszúhajú, energikus Bombicz Barbarát, a vagány Demcsák Ottót, a jó technikájú Szekeres Lajost, a bájos Greiner Évát, a gyönyörű Király Melindát és a többieket. Iván - feleségével, Gombár Judittal véd- és dacsövetségben - a társulatteremtést és az együttes vezetését is felvállalta. Belevágtak, és hosszú éveken keresztül ragyogóan csinálták.

Az 1950-ben alakult Állami Balettintézet történetében, de talán a világban sem volt még ilyen, hogy a balettnövendékek kezdeményezésére egy világsztár egy végzős évfolyam élére álljon, és csináljon belőlük társulatot. De olyan erővel robbant a szándék és az akarat, olyan tiszta és elementáris volt a szakmai érték, hogy a Győri Balett megalapítását végül mind az intézet, mind a kulturális kormányzat engedélyezte. A Balettintézet az induláskor abban is segített, hogy Iván több hónapos próbalehetőséget kapott *A Nap szerettei* című első darabja komponálására, az 1979-es vizsgakoncertre. Az évfolyam nagyon szépen eltáncolta az ismert koncertszámokat, mint bárki, bármelyik évben, de a harmadik rész, *A Nap szerettei* című Markó-opusz minőségi változást hozott: együttes született! Carl Orff: Carmina Burana című dalciklusából Iván úgy válogatta össze a zenét, hogy a darab a felnőtté válás, az önállósodás folyamatát szimbolizálja.

A Nap szerettei - Rólatok szólt. Ebben az áttételesen cselekményes balettben Iván a fiúkból és a lányokból egyéniségeket formált. A darab végét pedig úgy komponálta, hogy mindnyájan V alakban, mint a madarak, ültök a földön, mintha csónakban lennétek, és úgy hajoltok felsőtesttel előre-hátra, mintha eveznétek. Ez a hullámváz úgy hatott, hogy látszott: „a Nap szerettei” eleveznek a maguk útján, mert előttük a világ, előttük az élet!

Tomboló sikernek voltunk tanúi az operaházi vizsgán, de Győrben is: 1979. november 2-án, amikor a Győri Balett debütált az új győri színház színpadán, többek között ugyanezzel a darabbal. Az együtt maradó növendékeket ezúttal nem kellett kényszeríteni: maguktól mentek Győrbe, elfogadva a kezdeti nehézségeket és az új helyzetet. Elfogadtatták a családjukkal, sőt Győr városával is, amely szinte azonnal befogadta őket, és azonnal büszke lett rájuk. Olyannyira, hogy nem is engedte el az együttes kezét az elmúlt 25 évben. Győr nevét pedig új minőségében kezdte jegyezni a nemzetközi táncszakma, és ezt a város a Győri Balettnek köszönhette. Magyarország harmadik hivatásos balettegyüttese villámgyorsan felnőtté vált!

CSERHALMI IMRE

a győri színház igazgatója 1975-től 1980-ig

- *Először azt kérdezném, hogyan került szóba, hogy az Ön igazgatóságának idején balettegyüttest alapítsanak Győrött?*

- Hogy ötletgazdaként kit tisztelhetünk, erre nem tudok teljes bizonyossággal felelni, furcsa módon nem is emlékszem, kitől hallottam először erről. Azt biztosan tudom, hogy nem az én személyem, hanem az új színházépület volt a vonzerő. Ahogyan akkoriban sokszor elmondtam, valóban színháztörténeti pillanat volt, hogy nyolcvanévnyi szünet után Magyarországon végre felépült egy új színház, méghozzá egyetlen megye - és nem az állam - óriási áldozatvállalásából. Hamar elterjedt a híre az országban, de főként vidéken az akkor egyedülálló világítási lehetőségeknek, és a minden igényt kielégítő balett próbateremnek.

- *De mégiscsak kötődik valakihez az ötlet...*

- Az együttes egyik alapító tagjának, Greiner Évának volt talán valami távoli, rokoni kötődése Győrhöz, ám ennek nem lehetett meghatározó ereje. Annál inkább Markó Ivánnak. Ő akkor Brüsszelben élt, többször telefonált, felült a Wiener Walzer nevű nemzetközi gyorsra, amely megállt Győrött is. Azt mondta, hogy sürgősen kell döntenem, mert Béjart, akinek az együttesében táncolt, ennyivel meg ennyivel nagyobb gázsit ígért neki a következő évadra, csak hogy visszatartsa. Egy-két hét múlva újra eljött, ugyanolyan kialvatlanul, elgyötörtén, mint mindig, és elmondta, hogy Béjart az előzőnél sokkal nagyobb gázsit ígért, aztán két hét múlva Béjart még annál is annyival meg annyival többet, tehát döntsek már... Akkor már tapasztalt igazgató voltam, értettem a szóból, bár percig sem kételkedtem abban, hogyha Magyarországra szegődik, az számára nem lesz anyagi fellendülés. Egyszer telefonált Kiss János is, egyébként számomra az együttes egyik legrokonszenvesebb tagja, aki akkor a Balettintézet KISZ-titkára volt. Tanúsította, hogy a végzős osztály együtt maradna Ivánnal, és

ha jól emlékszem, az ő szervezésében látogatott Győrbe - persze az ötletet támogatván - Maróthy László, a KISZ akkori vezére, és ebben a minőségében az állampárt legfelső vezető körének tagja, aki személyesen is „áldását” adta az ügyre. Pénzt, persze nem...

- *Önnek akkor semmilyen élménye, ismerete nem volt a balettről?*

- Láttam az Operaház repertoárján szereplő, szinte valamennyi balettprodukciót, hogy mást ne mondjak, én még láttam táncolni az idősebb Harangozó Gyulát, Budapesten láthattam a szovjet balett világhírű szólótáncosait és együtteseit, de hát mindezek csak nézői élmények. Egyetemista koromban a kottamásoláson kívül konferálásból éltem. Tekintve, hogy korábban sokat foglalkoztam zenével, zongoráztam, több kórusnál karvezetőként működtem, ilyen szakra jártam a Semmelweis utcai konzervatóriumba is. Többnyire ismeretterjesztő szövegeket mondtam, főként ifjúsági hangversenyeken, a Zeneakadémia nagytermétől a Bartók termen át (jelenleg a Pesti Színház működik ott) a vidéki városokig, sőt falvakig. Igen sokat turnéztam például a Győri Filharmonikus Zenekarral Sándor János vezetése idején, de sok más zenekarral, a legrangosabb fővárosiakkal is. Több turnén is konferáltam egy balett-estet, amelynek a többi közt Lakatos Gabriella, Havas Ferenc és Róna Viktor volt a szólistája, aztán egyszer konferáltam Maja Pliszeckáját, az orosz balett csillagát, konferáltam kisebb, alkalmi - hahnira létrejött - balettegyütteseket is. Sőt, bár ez nem éppen művészi élmény volt, de megemlíthető, hogy egy ideig együtt éltem az Operaház egyik szólótáncosnőjével... Volt tehát valami foglalom arról, hogy a balett világában „mi a dörögés”. És még valami: nagy tisztelője voltam Imre Zoltánnak, a nagyon korán elhunyt kiváló táncművésznek és koreográfusnak, aki a Szege-di Nemzeti Színházban bemutatott musical-em koreográfusa volt.

- *Ennyi elég ahhoz, hogy együttes alapításába merjen kezdeni?*

- Nem elég. Az együttes alapítása szempontjából azok az ismeretek értek a legtöbbet, amelyeket a Pécsi Balett szurkolójaként szereztem. Akkoriban rövid ideig a Népszabadság tudósítójaként éltem Pécsen, sőt első drámámat a Pécsi Nemzeti Színház mutatta be, tehát folyamatos kapcsolatom volt a színházzal. Láttam, hogy milyen iszonyú anyagi körülmények között, olykor szinte éhezve élnek a balettintézetet végzett és Pécsre szerződött fiatalok. Láttam művészi kiszolgáltatottságukat, hiszen operettek táncbetéteiben is fellépni kényszerültek, láttam vezetőjük, Eck Imre és az akkori, azóta már meghalt kiváló színházigazgató, Katona Ferenc hősies küzdelmét a balett szakma ellenállásával, a kritikusok enyhén szólva felemás magatartásával, és azzal is, hogy a pécsi közönség számára szokatlan volt az a táncos formanyelv, amelyen a Pécsi Balett beszélni kezdett. Egyébként ott ismerkedtem meg Gombár Judittal, aki akkor még nem volt Markó Iván felesége, de lenyűgözően csinos volt.

- *Amikor felmerült a Győri Balett alapításának gondolata, akkor Önben általában a balettkedvelő ember mozgult meg, aki az átlagos nézőnél azért jóval többet tudott erről a világról, vagy esetleg Markó Iván művészetének a híve?*

- Ó, nem. Én Markó Ivánról nem tudtam többet a nevénél. Számomra korábbi generációk jelentettek a nagy élményt, az említettekén kívül Fülöp Viktor, Kun Zsuzsa, Orosz Adél, Menyhárt Jaqueline, vagy például Rab Nóra és Kovács István, akik nagyon fiatalon kaptak Kossuth-díjat, aztán elfelejtettek Nyugatról hazajönni. Szóval bennem a kulturális menedzser mozgult meg, az, aminek mindig is tartottam magam a győri színházban. Felmerült a lehetőség valami nagy attrakcióra, amely méltó az új színházhoz és az érte hozott áldozathoz. És legyünk őszinték: reklám-szempontról is kiválónak tűnt mindez, hiszen olyasmi volt, aminek több tulajdonsága, adata, vagy éppen pletykája alkalmas volt a hírré válásra, arra, hogy az új győri színházat divatossá tegye. Mert az, ugye, aligha vitatható, hogy a színháznak nem elég jónak lennie, divatossá is kell válnia, és ehhez a művészi minőségen kívül másra is szükség lehet. Pontosabban nemcsak a produkcióra, bár ez

az alapvető, hanem olyan mögöttes, vagy a holdudvarában adódó, illetve megteremtett „töltésre”, amely nélkül szakszerű és az ügyszor méltó marketing el sem képzelhető.

- *Akkor tehát az Ön számára nem volt kérdéses, hogyan dönt! Könnyű volt?*

- Csak elvben. A legnagyobb problémám az volt, honnan szerezzünk pénzt? Akkor az új színház költségei miatt a megye már meglehetősen ki- és túlköltekezett. Nemcsak az épület nőtt nagyot, hanem a benne dolgozók száma és a fenntartás-működtetés költsége is, amihez jöttek az új színészlakások, a vendégművészek, az avatási költségek, szóval rengeteg pénzt emésztő feladat. Hogyan álljak elő egy teljesen új együttes költségigényével: lakások, bérek, és amint akkoriban ijedten konstatáltam: kellékek, balettcipők, jelmezek! Még belegondolni is sok volt. Rengeteg kétség: milyen lesz Markó koreográfusnak, sőt az együttes vezetőjének? Kellenek-e majd ebben a vidéki iparvárosban, amely addig nem éppen kulturális életének magas színvonaláról volt ismert? Ráadásul Gombár Judittól megtudtam, hogy a Balettintézet vezetői, egyébként hagyományos összefonódásban neveltjeik legfőbb alkalmazójával, az Operaházzal, egyenként hívták fel lakásukra a végzős osztály tagjait, hogy megpróbálják lebeszélni őket a győri kalandról...

Én tehát nagyon meg akartam csinálni, de mindegyre csak kérdések özönével keltem és feküdtem: mennyibe fog kerülni, hol laknak majd a táncosok, hogyan lehet vezetőt szerződtetni egy nem létező együtteshez, hány előadást adhatnak egy évadban, és akkor mennyi általános költség terheli szinte minden lépésüket, tudok-e számukra megfelelő műszaki apparátust biztosítani? Tudtam, hogy mindezért engem terhel majd a felelősség mindenki szemében. Nehéz idők voltak, ám akkor még nem sejtettem, hogy ha más okból és módon is, de lesznek nehezebbek is.

A bennem mindent eldöntő, meghatározó élményre pontosan emlékszem: meghívtak a végzős osztály egyik budapesti próbájára. *A Nap szerettei* című egyfelvonásost próbálták, ez volt egyébként az osztály operaházi vizsgaelőadásának és a bemutatkozó győri előadásuknak is az első darabja. Lenyűgöző élmény volt. Gyönyörűek voltak és átszellemültek. Szinte érzékelhetően feszült a levegőben az az erős kötelék, amelyet tehetségből, hit-

ből és táncszeretetről szóttek, és amely olyan meghatóan kötötte össze a táncosokat és velük Markót. Akkor döntöttem el, hogy bármi lesz a következőmre rám nézve, megalapítom a Győri Balettet.

- *Sikertelenséggel számolt?*

- Dehogy. Csupán azzal, hogy állami vezető létemre jelentős anyagi terhet vállalom anélkül, hogy ehhez előzőleg véleményt, támogatást, sőt kifejezetten pénzt kérnék. A saját szakállamra költöttem a megye pénzét, nem is keveset, mindenféle meghatalmazás nélkül. Miközben a kulturális intézmények vezetői már így is nehezteltek, hiszen a kulturális keretből néhány évig azért nem részesülhettek érdemeikhez és szükségleteikhez illő módon, mert tőlük is elvontak pénzt a színház javára.

- *Már legendának számít a titkos szerződéskötés a budapesti Negro eszpresszóban.*

- Nem tehettem mást. Összehívtam az egész társaságot ebbe a kissé félhomályos eszpresszóba. Kedves emlékem, hogy az Ön édesanyja is eljött ellenőrizni: okos és biztonságos tett-e, hogy Barbara lánya aláírja a szerződést. Aztán áldását adta rá.

Akkoriban az volt a szabály, hogy ha azt egy bizonyos dátum, talán március 30-a után írták alá, akkor azt arra az évadra már egyik fél sem bonthatja fel. Elvittem és aláírtattam önökkel a szerződéseket, a másolatokat magamnál tartottam, és azt kértem, hogy az eredeti példányt majd április 1-je után adják nekem postára, mert akkor már megtámadhatatlanok lesznek. Emlékszem, Markónak is kitaláltunk valami státust, arra szerződtettük, mert hogyan is lehetne igazgatója egy nem létező együttesnek! És amikor megkaptam az aláírt szerződéseket, akkor kész tények elé állítottam a győri vezetőket, akik, hát..., hadd ne írjam le a hatást. Mindenesetre a többségük nem is tagadta azt a véleményét, hogy talán megbolondultam. Emlékszem, egyikük feltette nekem a kérdést: ugyan megmondanám-e, honnan vegyék a pénzt? Rávágtam: a pedagógusok bérmaradványából! Mert azon a rovaton, bizony volt pénz. És én ezúttal is visszaéltem korábbi meglévő újságírói tájékozottságommal. Még évek múltán is, amikor a Győri Balett híre-neve nagy lett, a pártközpontban az egyik osztályvezető országos értekezleten bírálta Győr-Sopron megyét, ahol a pedagógusok bérmaradványát elpocsékolták. Mindenesetre megúsztam a

börtönt, sőt még a fegyelmit is. Talán már volt némi hitelem a fejlesztés lebonyolításában és kétségtelen művészi eredményeiben, talán kaptam még némi haladékat a balett bemutatkozásáig. Igen, én is pontosan tudtam, hogy engem csak a siker, sőt a nagyon nagy siker ment meg...

- *Ami jött is!*

- Kezdődött a végzős osztály operaházi vizsgaelőadásával, ahová meghívtam szinte minden jelentős győri vezetőt: ők aztán a kirobbanó siker hatása alatt azonnal a Győri Balett hívévé váltak, és nem győzték szorongatni a kezem. Az egyik nagyon jólelkű, de nem túlságosan kulturált vezető, emlékszem, lelkesültségében azt mondta, hogy elég gyengén fociznak mostanában a Győri ETO labdarúgói, milyen jó lesz, ha összehozhatjuk őket ezekkel a gyönyörű táncosnőkkel. Ettől biztosan a foci színvonala is emelkedni fog... Hamar el lehetett felejteni azokat a napokat, amelyeken tréfásan azt kértem akkori feleségemtől, hogy ha majd a Jókai utcai börtönbe kerülök, hozzon be néha egy kis bablevest. Az operaházi vizsgaelőadástól a novemberi győri premierig végre neki lehetett látni a művészeti marketingnek. Hiszen az új színház első évadján már túl voltunk, és abban az évadban már olyan országos hírű produkciók születtek, mint a Holdbéli csónakos című - Weöres Sándor műve nyomán komponált - Ránki György-opera eredeti bemutatója, vagy mint Osztrovszkij Vihar-ja Töröcsik Marival, a felejthetetlen Harag György rendezésében. A Győri Balett színrelépésére tehát már egy jó nevű, országszerte érdekesnek tartott színházban került sor, és sajnos, hamarosan eljött az idő, amikor ezt bizonygatnom kellett...

- *Gombár Juditot miért nem szerződtette le?*

- Én akartam. Ő nem akarta, Iván sem akarta. Egy évvel később is az én erősködésemre szerződtött oda, én pedig Iván miatt erőltettem. Noha kettőjük életébe nem láthattam bele, máig meggyőződése, hogy Judit sokkal műveltebb, a kultúra minden ágában tájékozottabb, mint Iván. Az ő tudása, inspirációja, ízlése és áldozatvállalása nélkül Iván sohasem lett volna azzá, akivé lett, ráadásul a maga művészetében legalább akkora, világszerte ismert név a Gombár, mint a Markó. De ne szaladjunk előre. Most még itt tartunk, hogy - hát igen, az első előadás. Valami húszperces taps a

végén, virágözön, állva tapsoló közönség, könnyekig meghatódott emberek... Sok előadásukon mértem azután is, hány percig tart a taps, az ünneplés! Jól emlékszem, hogy a másik produkciójuk próbáinak egyikén, a sötét nézőtéren odaült melém Bor Jóska és azt súgta: látod, Imre, ezt már te csináltad. Most viszont én szaladtam előre az időben. Divat lett a győri színházba járni. Mondhatom, hogy a balett előadásain „aki számít”, mindenki megjelent, Budapestről is. Abban az évadban kétségtelenül a Győri Balett volt a színház zászlóshajója. Hány, de hány helyen könyörögtem, adják meg Győrnek is azt a rangot, hogy teátrumát Nemzeti Színháznak nevezhesse, mint a pécsiek, a miskolciak, a szegediek a magukét - nem járultak hozzá. Ennek az „óriási” eredménynek az eléréséhez egész rendszerváltozásra volt szükség...

- *Az együttessel milyen volt a kapcsolata?*

- Érdekes kérdés. Nagyon gyerekek voltak még, és hivatásuk gyönyörű szenvedélyének foglyai mindannyian. Életismeretük igen csekély, áldozatkészségük határtalan. Vadonatúj lakásokban lakhattak. A fizetésük is tisztességes volt, ha nem is jelentős. De fogalmuk sem lehetett az egy generációval idősebb pécsi elődeik nyomoráról, és nem kellett operettekben fellépniük... Úgy emlékszem, Kiss János már akkor is vezetői képességeket mutató ember volt, Krámer Györgyről sejteni lehetett, hogy önállóbb művészi életre vágyik. Elegendő volt néhány hónap arra is, hogy észrevegyem mindazt, ami miatt - hogy mondjam - szóval ami miatt én egy pillanatig sem csodálkoztam Markó Iván távozásán. A módján igen, de a tényén nem.

- *Beszélhetünk róla is?*

- Természetesen, mindenről és mindenkiről beszélhetünk, de csak olyanokról érdemes, akik művészi vagy emberi méretükben jelentősek. Ezért le kell szögezmem, hogy Markó táncosi zsenialitása megkérdőjelezhetetlen. Sose felejttem el, hogy a balett-teremben, esetleg már tízórányi munka után is, amikor be akart mutatni egy mozdulatot, felugrott, és mintha hosszú percekig töltött volna a levegőben, mintha százhuszszor is megperdült volna odafönn. Aztán úgy állt le spiccben a pörgés végén, mozdulatlanul, mintha oda lett volna szögezve. Egyszerűen lélegzet-elállító volt. Abszolút profi volt abban az értelemben is, ahogyan a kö-

nyörtelen, a szent munkáról gondolkodott, profi volt a szenvedélyességben, sőt még a kommunikációjában is. Nyilatkozataiban remekül tudta „eladni” amit akart, feledtetni tudta, hogy gondolkodása illetve a filozofálgatása már nem volt olyan kétségbevonhatatlan, mint a tánca. Az a kedvenc állítása például, hogy a szavakkal ellentétben a testtel nem lehet hazudni, szerintem nemcsak a kommunikációelmélet ismerői, hanem az úgynevezett mindennapi emberek számára is vitatható.

- *De miért gondolta, amit a távozásáról gondolt?*

- Önégető alkat volt. Nem hordott magával órát, nem akarta mérni-tudni a munkával töltött idő múlását. Nem valamely megszabott időre járt be a színházba, hanem mindig ott volt, mert ott zajlott a tulajdonképpeni élete. Jó ismerősöm volt a győri kórház akkori belgyógyászati osztályának két vezető orvosa, tőlük tudtam meg, hogy Ivánnak enyhe gyomorvérzése volt. Akkor éjjel felhívtam hozzáunk, krumplipürével etettem. Kaptam egy különleges lakást Győr belvárosában, átengedtem, hogy jó helye legyen neki és feleségének, mert néhány hónap elteltével világossá vált, Ivánt a mindennapjain valakinek gondoznia kell, egyedül egyszerűen élnetlenné tűnt. Nos, tudtam annyit a színházról és általában az emberi közösségekről, hogy minden csapatnak, legyen az bármilyen ügyre szervezett és bármennyire egységes is, van egy bizonyos felszálló ága, majd leszálló ága. Azt is tudtam, hogy önégető alkatnak lenni nem elhatározás, hanem sors kérdése, de ezt sokáig egy egész közösségben érvényesíteni, rá is kivetíteni, sőt tőle is megkövetelni nem lehet. Úgy éreztem, hogy amint az ifjú táncosok majd felnőtté válnak élet- és színházismeretben, amint egy kicsit megszokják, természetesen veszik a sikert, az a kötelék, amelyet azon a bizonyos budapesti főpróbán láttam, lazulni fog. És lehet, hogy minden és nagyon is indokolt tiszteletük, hálájuk, sőt szeretetük mellett is változni fog a viszonyuk Ivánhoz, úgy is mondhatnám: nem lesz annyira feltétel nélküli, mint korábban. Nem tudtam, mikor és milyen konkrét történések mentén fog ez bekövetkezni, de biztos voltam benne, amint abban is, hogy Iván megsebzett és ártatlan mártírként fogja mindezt megélni. Egyébként a konkrét történéseket most sem tudom - őszintén szólva - nem is tartom őket fontosnak. Akik az idő tájt Markó sok-sok interjút látták-hallották, aligha lettek okosabbak.

- *De ha nem mond konkrétumot, mi sem lesziünk okosabbak...*

- Úgy tapasztaltam, hogy Markó vezetési stílusa hosszú távon nem tartható. Érdekes, hogy erről Fülöp Viktor is beszélt nekem az együttes olaszországi turnéján. Még ma is emlékszem, noha Viktor igazán nem volt a szavak embere, mégis milyen finom árnyalatokkal tudta megfogalmazni a megdöbbenését, sőt baljóslatait e tárgyban, anélkül, hogy Ivánról lényegében egyetlen rossz szót szolt volna. Igen, nagyon nehéz a siker sejthető-látható végéről beszélni a siker kellős közepén. Egyébként az volt az együttes első külföldi turnéja, Milánó, Bari, Lecce a főbb állomásai. Eszem ágában sem volt elutazni, de Iván azt mondta, ilyenkor a menedzser-igazgató jelenléte elengedhetetlen, tárgyalások vannak, vacsorák, pohárköszöntők... Annyira komolyan vettem, hogy bár tudtam angolul, külön nyelvleckéket vettem a színházi témák világából, hogy menjen majd az a pohárköszöntő! Nos, egyetlenegyszer hívtak vacsorára, amelyen csak Iván és egy olasz újságíró barátja volt jelen. Franciául beszéltek, semmit sem értettem, és nem is avattak be a beszélgetésükbe. Kínzóan feleslegesnek éreztem magam, csakúgy, mint az egész úton. Iván tanácsára még szmokingot is kellett csináltatnom a bejelentett fogadásokhoz. Vass Karcsi bácsi, öreg színházi róka, nyugdíjas színházigazgató, akit ügyvezető igazgatóként vittem Győrbe, és aki a lemondásom után egy rövid ideig igazgató is lett, nos ő hozta tudomásomra azt a régi színházi szokást, hogy a színház a tagjai számára automatikusan gondoskodik ilyesfajta jelmezeiről. Azt mondta, nyugodtan csináltassunk egyet nekem is, az majd a színház tulajdonában marad úgyis. Csináltattunk, ki is vittük a táncosok jelmezeivel együtt. Soha, egyetlenegyszer sem volt rajtam, hamarosan átszabták valakire egy operett előadás jelmezeként. Hanem Hány Béla, a megyei pártbizottság első titkára, politikai értelemben a megye akkori első embere, akiről majd még érdemes lenne szólni, hiszen jellegzetes figurája volt annak a győri korszaknak, nos ő hívatott, és felháborodottan kérte számon rajtam a „visszaélést”, miszerint én drága szmokingot csináltatok magamnak a színház költségére. Bizony, bizony, bemószeroltak, egyébként nem először és nem utoljára. Az viszont új, tehát figyelemreméltó jelzés volt a számomra, hogy Hány, ha csak ideig-óráig is, de hitelt adott nekik.

- *Ön bizonyára nem Markót gyanúsította.*

- Akkor még nem, és az olaszországi utat nem is ezért említettem, hanem egy másik eset miatt. Azon a turnén sokat kellett buszon utaznunk. Egyszer, az aznapi két előadás után meglehetősen fáradt társaságnak azt mondta, hogy másnap korán reggel, ekkor és ekkor indulunk tovább a busszal, senki ne merjen elkésni. A megadott időpontban mindnyájan ott ültünk a buszban, csak ő nem. Egy teljes órát késett. Senki sem szolt. Ő sem. Annyit sem, hogy pardon. Fülöp Viktor rám nézett, mindketten tudtuk, hogy ő most miről nem szol. Akkor vált világossá a számomra, hogy a kritizálhatatlanságnak, a misztikus személyiségtúltengésnek ez a légköre, ez a szinte már messianisztikus vezetői szerepértelmezés, amelyet Iván valószínűleg csak tudat alatti meggyőződéseként, tehát nem intellektuálisan vallott, és szinte létformaként gyakorolt, sokáig nem lesz tartható. Csak addig működhet így ez a közösség, amíg ifjú tagjainak ki nem nyílik a szemük, amíg felnőttebbé, öntudatosabbá és önérzetesebbé nem válnak, és meginoghat az egész struktúra, amint felfedezik önmagukban a vezetőtől függetlenül is létező értékeiket és lehetőségeiket, ha magukhoz térnek a zseniális táncostól való feltétlen függés kábulatából. Reméltem, hogy ebben a folyamatban pozitív háttérrel jelentett nekik, hogy Győrött értő és szerető színházi közösségben éltek, még ha korlátozottan is.

- *Mi korlátozta volna az együttest ebben?*

- Az irányításuk szellemisége. Az a számomra különösen sok gondot okozó magatartás, amelynek sokkal inkább a színháztól és a színház többi művészetétől, dolgozójától való különállást, mint a hozzá tartozást sugallta. Jól emlékszem a mindnyájunkat elöntő rémületre, amikor egyszer a színház egész éves devizakeretének túlnyomó részét egyszerűen és előzetes hozzájárulásunk nélkül elköltötték a baletthez szükséges hatalmas és különleges háttérfüggönyre. Aztán a premierjük utáni bankettet nem a színház előcsarnokában tartották, ahogyan minden színházi produkció után szokás volt - és nemcsak nálunk, hanem más színházakban is -, hanem elvonultak egy külön étterembe. Meghívtak oda, el is mentem, és igen rosszul éreztem magam. Markó indoklása az volt, hogy a színház az ő számukra templom, ott tehát nem rendezhetnek olyan profán összejövetelt, mint holmi

bankett. Nyilvánvaló volt, hogy ez szentimentális, sőt patetikus állandók csupán, a lényeg a különválás, a befelé fordulás volt. A színháziasak vérgigéződtek, hiszen őszinte szurkolói voltak az együttesnek, és így megtiltották nekik, hogy a sikerükben velük együtt örvendezzenek. Ráadásul ez az elvonulás az összes többi színházi ember megbélyegzése is volt egyben: ők bezzeg nem tisztelik elég áhítattal a színházat. Az ifjú táncosok ugyan mit érthettek volna ebből. A kínok kínját éltem át, hiszen én nem 25-30, hanem 400 ember igazgatója voltam, nekem mindenki munkája, bére, előmenetele, művészi lehetősége a felelősségem volt. Még akkor is, ha akkoriban éppen a Győri Balett volt a leglátványosabb és legzajosabb sikereink forrása.

- *Törőcsik Mari se sokáig volt Győrött, ugye?*

- Őt először az Osztrovszkij-darab főszerepére - Harag György javaslatára - vendégként szerződtettem, majd művészeti vezetőnek hívtam magam mellé. Remek munkatárs volt, sokat köszönhetek neki. Akik vele együtt dolgozhattak, de mások is tudják-tapasztalhatták, hogy személyes művészeti ambícióin messze túlmutató módon, igazi közösségteremtő színházi ember volt. Olyasvalaki, akinek már volt mire szerénynek lennie... Amikor megtudta, hogy lemondtam, másnap ő is beadta a lemondását.

- *Azt említette az imént, hogy Hány Béláról is lenne mondandója...*

- Azt hiszem, bár ilyesmit sose lehet biztosan tudni, ő találta ki, hogy én színházigazgató legyek. Igaz, addigra már két darabomat is játszotta a győri színház, de azért ez meglepő ötlet volt - a számomra is. Ő nem volt győri származású, talán ezért is tudta elfogultság nélkül mérlegelni az ottani helyzetet, benne a kultúráét. Kétségtelenül megéreztte és megértette a kultúra lehetséges helyi és a megyén kívüli, tehát a megye számára is hasznosítható vonzerejét. Támogatta a merész megoldásokat is, ennek sokat köszönhettem, de nem csupán én. Ugyanakkor volt hajlama az erős elfogultságra. Irányomban például abban, hogy amikor Győrött folyóirat indult, oda is engem javasolt főszerkesztőnek. Csakhogy én akkor már színházigazgató voltam, persze, hogy nem vállalhattam. Nos a velem kapcsolatos elfogultságát később Markó „örökölte” tőlem. Hány nemcsak a balett-

előadásokra járt el, hanem olykor a balett-terembe is, a próbákra, délelőttönként! Mint a fiát, úgy ölelte-csókolta az izzadt Markót, és bizony sok ügyes manírnak bedőlve, kezdte csóllátással nézni a színházat, mintha az csak a balettből állt volna. Nem győzöm hangsúlyozni, hogy volt fogékony-sága a művészetek iránt, volt érzéke a politikai marketinghez. Szélesebb látóköre volt, mint néhány akkori, provincializmusba és dzsentri életmódba sülyedt győri vezetőnek, és főként a látványos, a hírértékű ügyekben sokat tett Győrért ő is, meg a csapata is. Am egyszer csak azon kaptam magam, hogy - a szó átvitt értelmében - igazoló jelentéseket kell adnom neki. Mind gyakrabban előfordult, hogy a Győri Balettnek különféle panaszai voltak, amelyek valahogy egyre azt bizonyították: sanyarú, meg nem értett helyzetük van a színházban, ahol pedig Iván mindig a soronkívüliséget igényelte, néhány kiváló szakembert egyszerűen kisajátított. Ezt tette a színház akkor legkiválóbb világosítójával, Hani Jánossal, vagy az akkor igen jó segédrendezővel, Török Évával. Folytonos panaszkodás, szemrehányás, követelődzés, vádaskodás - és elsősorban éppen az ellen, aki a legtöbbet tette és kockáztatta a pusztá létükért is. Ott, ahol - már bocsánat a kifejezésért - a fenekük ki lett nyalva. Hirtelen kevés volt a pénz, a dicsőség, az alkalmazkodás, az ügyszeretet... Mindezt sohasem a szemembe mondták, hanem a hátam mögött. És ha akár csak a fodrásznál is hangzott el, hajvágás közben, nekem magyarázkodnom, jelentenem kellett... Akkor úgy éreztem, hogy nem érdemlem meg ezt a változást, úgy éreztem, méltánytalan ez a helyzet, hát lemondtam. Bár sokan, sok helyen kapacitáltak a szándékom megváltoztatására, eljöttem. Markóval akkoriban már túl sokat nem beszélünk, de egyszer azt találtam mondani neki, hogy én emelt fővel, szépen jövök el, őneki nem ezt jósolom. Így is történt.

- *Tehát ellentétüknek nem az Ön igazgatói tevékenysége volt az oka. A műsorunkba például nem szólt bele?*

- Érdekes, hogy ezt kérdezi...

- *Mert azt hallottam, hogy Ön meg akarta akadályozni az egyik produkciónk bemutatását, illetve létrehozását.*

- A Kaddisról van szó, gondolom.

- *Tehát igaz?*

- Egyáltalán nem, de ez a gyanúsítás már akkoriban is felröppent, illetve szándékosan vagy tudatosanul terjesztették.

- *Ez kissé bonyolultnak hangzik.*

- Nézze, én ilyesmiről csak abban a könyvemben szerettem volna beszélni, amelyet győri éveimről készülök írni, és amelyhez sok anyagot, dokumentumot gyűjtöttem. Ennek megírására azonban eddig - egyébként hál' Istennek - nem volt időm, ezért ha már felmerült, nem szeretném a témát megkerülni, megpróbálom vázlatosan elmondani róla, amit tudok és gondolok. Picit messzebből kell kezdenem. Volt nekem a színházban egy állandó, masszív ellenzékem. Olyan emberekből állt, akik politikai tevékenységükért az előző igazgatónál kiemelt figyelmet élveztek, magyarul: jóval valódi képességeiket meghaladó feladatokat kaptak. Elődöm így gondolta megvetni a hátát a helyi párt-szerveknél. Nos, nekem erre a „támasztékra” nem volt szükségem, ezért én csak a művészi erejükhöz mért munkát tudtam nekik adni, sőt egyiküknek egy-két év után már semmit. Őrá célozva mondta nekem Kazimir Károly, a színházművészeti szövetség vezetője, egyébként meggyőződéses kommunista, hogy ezt már évtizedekkel korábban meg kellett volna tenni. Nem nagyon vidáman kérdeztem vissza: akkor miért várt a szakma ezzel egy magamfajta outsider-re? Nos, ez az ellenzék folyamatosan és érthető keserőséggel fűrt engem. Ezért bárhol, bárki lépett fel ellenem, a háttérben rájuk gyanakodtam, a legtöbbször nem ok nélkül. Tekintve, hogy a Győri Balett sikere egyben a színházvezetés sikere is volt, logikusnak véltem, ha ebből az irányból is támadnak. És most figyeljen! Percig se állítom, hogy ezt tették volna, akkor sem kerestem ilyen bizonyítékot, ma sem, csak egyszerűen feltételeztem róluk. Részint korábbi működésük, részint a támadás tartalma miatt, amely azért jellemezhetné volna akár őket is. A vád ugyanis így szólt: a Kaddis tulajdonképpen egy zsidó ima, hogyan kerülhet ilyen vallásos tartalom, ráadásul zsidó, szóval ilyen „ellenséges szellemiség” a győri színházba?

- *Mi akkoriban igazán nem tudhattuk, milyen helyzetbe kerülünk Győrött. Bennünket a mi együttesünk érdekelt, ez természetes.*

- Valóban az, de most, amikor arra a korszakra emlékezünk, nem lehet említés nélkül hagyni bizonyos körülményeket. Például azt, hogy milyen amorális jelenségekkel kellett megbirkózni. Hirtelesen mondok egy-két esetet. Friss igazgatóként külön-külön beszélgettem a színház - kivétel nélkül - minden dolgozójával, nem csak a színészekkel. Nos az egyik - akkor vezető - színész azzal kezdte a bemutatkozást, hogy természetesen minden egyes rádiós szereplésért, amelyet neki - a helyi rádióban - szervezek, leadná nekem a gázsija iksz százalékát, mert az itt így szokás. Nagyon csodálkozott, hogy nem szerveztem neki rádiós szereplést. Egy másik színész nyíltan felajánlotta, hogy tudósít engem arról, miről és mit beszélgetnek a színpalak mögött, a büfében vagy az öltözőkben. Gyorsan megváltam tőle. A harmadik színész olyan részen ment el egy tv-film győri forgatására, hogy a felvétel helyszínén egyszerűen becsinált. Fegyelmet kapott. Hát így növeltem én az úgynevezett belső ellenzékét. De maradjunk csak a balettnél.

- *Visszatérvén az előző témához, azt kérdezem, hogy a Kaddist Markó akarta műsorra tűzni?*

- Természetesen. Neki e tekintetben teljes szuverenitása volt. Mindenki tudta, hogy Markó egész lényét áthatja a hit, és hogy ezen belül mélységesen éli meg zsidóságát: egész gondolkodását, szemléletét, minden művészi mondanóját ez inspirálja és motiválja. Annyira késznek és vitathatatlanak vettem a műsorra vonatkozó elképzeléseit, hogy például a Győri Balett második estjének összefoglaló címét, a Kapcsolatok-at én adtam. De hadd térjek vissza... Nos, azt éreztem, hogy a Kaddis vesztélyben forog. Nem volt behívás, számonkérés, de voltak célozgatások, kérdő tekintetek, félmosolyok, és én tudtam, hogy ezek jóval veszélyesebbek a nyílt beszédnél. Tehát a Győri Balettet is, a színházat is, sőt Markót is meg kellett védeni.

- *Biztos ebben?*

- Boldog az a nemzedék, amelynek ez kérdés. Akkoriban a színházak előzetesen engedélyezendő műsortervében mindig szerepelnie kellett például egy szovjet műnek is. Emlékszem, ezt a kötelezettséget az egyik évadban úgy akartuk letudni, hogy műsorra tűztük egy Usztyinov nevű orosz író valamelyik gyerekdarabját. Már elfogadott műsortervünk volt, amikor a minisztériumból kétségbeesve

telefonált a főelőadó, hogy őszintén reméli, ez az Usztyinov nem az az Usztyinov, aki színész és nyugatra disszidált?! Egyszer szovjet darabként műsorra tűztük Majakovszkij egyik kemény művét a nagytehetségű, de akkor már súlyosan alkoholista Paál István ugyancsak kemény rendezésében, amelynek erős társadalomkritikai vonulatát szerencsére csak igen kevesen vették észre. Szóval akkoriban nagyon is komolyan kellett venni, ha a műsort vallásos ideológia terjesztésével, ráadásul filozofemita törekvésekkel támadják. És akkor csak azt tehettem, hogy hátországot építék a Kaddis mögé. Ez úgy történik, hogy az ember különféle módokon támogatókat keres, aztán a megfelelő helyeken rájuk hivatkozik. Így mentem el például Hányhoz, akiről tudtam, bármilyen lelkes híve is a balettnek, azért mondjuk egy szakszerűnek tűnő, magasabb politikai helyről érkező kritika vagy figyelmeztetés őt is megingathatná. Nos elmondtam neki: az a hülye szóbeszéd terjed, hogy Markóék konstruktivista balettet akarnak csinálni, lehet, hogy egzisztencialistát mondtam, már nem emlékszem pontosan. Tudtam, hogy egyikről se tudja, eszik-e vagy isszák. Őszintén szólva, miután filozófia szakot is végeztem az egyetemen, egzisztencialista filozófiáról meg irodalomról tudtam, de hogy ilyen balett léteznék, arról fogalmam se volt, ma sincs. Az történt, amit vártam. Hány - azért is, hogy ne kényszerüljön elárulni a járatlanságát az említett fogalmakban - nevetve közölte, hogy őt ez nem érdekli, csak szép legyen, az a lényeg. Nos, attól a perctől kezdve terjeszthettem, hogy Hány is támogatja a Kaddist. És ez lett végül a perdöntő, mert az ő politikai éberségét meg másutt nem merték kétségbe vonni. Na most, akiknek érdekük volt engem - akár a balett felől is - bántani, először a vallásos ideológia terjesztéséért támadtak. Később meg - és lehet, hogy nem ugyanazok, hanem mások - azt terjesztették rólam, én fúrom a balettet, legalábbis ezt a műsorszámot, különleges engedélyeztetésnek vetettem alá, és így tovább. Jól emlékszem például, Krámer Gyuri az életkorával és addigi művészi eredményeivel cseppet sem indokolható számonkérő stílusban faggatott e témában. Bizony, neki se mondhattam el a valóságot, noha az felmentett volna az általa igazságosnak vélt gyanúsítgatása alól. A vezető olykor több tűz közt áll. A recept ilyenkor nem lehet más, mint különböző felelőtlen felelősöket a nekünk kedvező álláspontra juttatni, persze mindenkit a rá hatásos eszközzel, aztán egyiküknél a másikukra kell hi-

vatkozni, és fordítva. Ez strapás munka, és titoktartást követel. Akkor tanultam meg egy életre, hogy a vezetőnek olykor tartania kell a hátát is, meg a száját is az általa vezetettekért, még akkor is, ha igaztalan vádaknak teszi ki magát. A Kaddist tehát bemutatták, és egyáltalán nem túlzok, ha azt mondom, hogy én, aki az egész színház műsoráért feleltem, biztosan meg tudtam volna ezt akadályozni, ha akartam volna.

- *Mégis azt akarja mondani, hogy Markó Iván miatt mondott le?*

- Eszemben sincs. Egy helyzet miatt mondtam le, amelynek létrejöttében kétségtelen szerepet játszott. A vezetés, vagy egy fontos vezető irántam érzett feltétlen bizalmát rongálta meg. Márpedig én ahhoz szoktam, csak annak légkörében tudtam dolgozni, és semmivel nem szolgáltam rá, hogy ez meginogjon. Továbbá büszke ember voltam akkor is, mindig megszakadtam a munkában, ha valamit elvállaltam, azt végigvittem, de a méltánytalanságot sosem bírtam elviselni. És még valami. Ha én színházművész lettem volna, akkor lett volna értelme továbbra is Győrött maradni, hiszen öt év alatt összehoztuk azokat a feltételeket, amelyekkel színészként, rendezőként vagy karmesterként remek lehetőségeim lettek volna művészi ambícióimhoz. De én tollforgató voltam, és úgy éreztem, hogy amit nekem el kellett végeznem, azt megtettem. Áll a ház, áll a társulat, van siker, közönség, hírnév, pénz - használják és gyümölcsoztessék ezt azok, akiknek ez a dolguk. Öt év után akkoriban kezdett először hiányozni a szakmám. Hiányzott, hogy az legyenek, aki produkál, és nem az, aki a mások produkcióját a háttérből segíti. Képletesen szólva: enyém legyen a produkció, én hajoljak meg, enyém legyen a taps...! Úgy, ahogyan megszoktam. Érti, ugye? Akkor visszamentem a Népszabadsághoz, ahol mindig is visszavártak. Mászás gondoktól szabadultam és úgy érezhettem, nem volt hiábavaló a szakmám szempontjából sem az az öt év, mert ezernyi új tapasztalattal talán jobban és fontosabbakat is tudtam írni, mint azelőtt.

- *Aztán a Győri Balettal megszakadt a kapcsolata?*

- Igen, de érdemes megemlíteni, hogyan éledt újjá. Iván távozásának legtaszítóbb vonásaként ma is azt tartom számon, hogy letiltotta koreográfiáinak előadási jogát, tehát csaknem az együttes akkori teljes repertoárját. Ám a Győri Balett első Markó

utáni premierjére meghívót kaptam. Bizonyára nem véletlenül éppen akkor. Ez a ragaszkodás, a megértés és talán a hála szép és erős gesztusa volt. El is mentem. Most pedig, az új épület jubileumi gáláján éppen Kiss János, a balett igazgatója tapsoltatott meg engem a nézőtérén ünneplőkkel, és intézett felejthetetlenül kedves szavakat hozzám. Azóta meghívtak az *Évszakok* című előadásukra is, persze, hogy elmentem.

- *Annyi év után miként értékeli a Győri Balett teljesítményét?*

- A léte maga a csoda. Egy kicsit még mindig ritka kegyelmi pillanatként tartom számon a magyar balettművészet történetében. Bizony annak idején szörnyű élmény volt számomra, hogy a balettszakma mennyire fürta az ügyet. A korábbi - elnézést a csúnya szóért - rabszolgapiac kialakult szabálya volt, hogy a Balettintézet végzősei közül a legjobbakat szerződtette az Operaház, következett a vásárlók sorában a Pécsi Balett, aztán az Operettszínház. És akkor a semmiből előlépett Győr, majd vitte az egész végzős osztályt! Hát ez sokaknak nem tetszett. Bár én Ivánról mindig úgy tartottam, hogy kissé fejlett üldözési mániája van, amit akkoriban a balett világáról tapasztaltam, az bizonyos mértékig igazolta őt. Emlékszem, hogy Kaán Zsuzsa kritikus és közíró volt, aki mélyen és tökéletesen értett engem is, Markót is, aki mérlegelni tudta és merte szakmailag az együttes teljesítményét.

- Mindent összevetve, a Győri Balett 25 esztendeje minden képzeletet felülmúlóan jelentős produktum. Amit Markó Iván és Gombár Judit Győrről megteremtett, azt egyszerűen nem lehet túlértékelni. Ha egyik-másik művészi teljesítmény önmagában vitatható is, vitathatatlan a győri balettktatás megteremtésének óriási vívmánya, amit semmiféle pénzsűkében nem volna szabad veszélyeztetni. Gyimesi Tamás, akinek örök hálám, mert velem született víziszonyom dacára megtanított úszni, értő és megbízható vezetője volt ennek a művészeti iskolának. Remélem, ezt az örökséget utódai is vállalják és folytatják, és akkor Győr bázisa, forrása, meghatározó ereje marad a magyar balettkultúrának.

- *És a baletttáncosokat milyeneknek látja?*

- Minden színházi művészeti ág közül az övéké a legkegyetlenebb. Azt szoktam mondani, hogy színésznek lenni is nagy kiszolgáltatottság, de a pálya

meglehetősen hosszú életű. Ha a nők számára a korosodásukkal együtt a szereplehetőségek csökkennek is, azért mindvégig színpadon maradhatnak, amíg lábbal, tüdővel bírják. Az énekeseké már kegyetlenebb pálya, mert a hangjukat ők is csak akkor hallják, amikor már elhagyta a szájukat. De a legkegyetlenebb pálya, mert a legrövidebb, a balettosoké. Rövid idő alatt kell megteremteniük a hírnevet, művészi rangot, egzisztenciát, jövőt - mindent. Sokszor álltam a portálban vagy a kulisszák mögött. Néztam, hogy mire az a bizonyos taktus felhangzott a zenében, addigra a táncos meg is jelent a színpad megfelelő helyén, még ha - jelképesen szólva - akár hullákon át is kellett odaérnie. Fantasztikus fegyelem és önfegyelem, hihetetlen pontosság - ez mindig lenyűgözött. Arról nem is szólva, milyen sérülésveszélyes szakma! Néha az volt az érzésem, amit a sport világversenyein látunk, olyankor, amikor lényegében azonos tudású versenyzők mérik össze az erejüket. Igen gyakran nem az győz, aki a legjobb, hiszen több legjobb van, hanem az, aki a leginkább úrrá tud lenni a fizikai fájdalmán, hiszen lényegében mindig sérültek vagy túlterheltek, sőt fáradtak. Ezt a fajta pluszerőt, odaadást, akaraterőt lehet megtanulni a balett-táncosoktól.

- *Mi az, amit elfelejtettem megkérdezni?*

- Azt hiszem, már így is túl sokat beszéltem. Talán az eddig elmondottakból is kiderül, hogy a Győri Balett létrehozása életem egyik legjelentősebb tette, noha nem a saját szakmámban értem el. Elmondhatom, hogy nélkülem nem jött volna létre ez az együttes, ezért szerénytelenség nélkül mondhatom, nagyon büszke vagyok rá. Természetesen én is hálával tartozom mindenkinek, aki ebben részt vett és engem is segített. Ha újabb 25 év eltelt, akkor azért majd szóljanak...

HÁRY BÉLA

1974 és 1985 között

az MSZMP Győr- Sopron megyei első titkára

- *Mint megyei első titkár, jelentős szerepet játszott a Győri Balett megalakulásában?*

- Ezt nem mondanám, nem akarok nagyképű lenni. Egyetértettem Cserhalmi Imre színházigazgató szándékával. Amikor még nem láttam magukat, akkor is azt gondoltam, hogy ez a város elbírja egy új művészeti ág jelentkezését. A megyei tanács akkori vezetését hidegen hagyták a művészek. Az a mondás járta: Győrben a gyárkémények füstjétől nem látni a kultúrát. Volt némi ellenállás. Ennyi lakás, ennyi pénz! De én támogattam, segítettem Cserhalmi ötletét.

- *A párt szava döntő volt?*

- Nem ilyen sorrendben. Nem a párt szava volt a döntő. Én voltam az első titkár, és én szeretem a művészeteket. Érdek? Igen. Mért ne lenne jó a szépség egy új formájának a jelentkezése?

Arra azért emlékezzenek, olyan felvetés soha nem volt, hogy lépjenek be a pártba, vagy hogy milyen balett kellene, ilyesmi sohasem merült fel. Aczél György egyszer ugyan szólt, beszéljek Ivánnal, lépjen be a pártba, de én nem kértem ilyet. Ha akar, belép, ha nem, nem. Nekem nem párttag Markó Iván kellett, hanem olyan, aki a Győri Balettet egyre magasabb színvonalon tudja irányítani.

Egy bemutató előtt Cserhalmi odajött hozzám, hogy a Győri Balett eltér a párt vonalától, egzisztencialista táncművészetet csinál. Erre azt válaszoltam, nekem a balett vagy tetszik, vagy nem tetszik. Nem keresek benne elveket, politikát.

A nap szerettei vagy *Az igazság pillanata* gyönyörű darab volt. A mindenáron való politizálás nem helyes. Az emberek nem azt várják a politikától, hogy megmondja, milyen legyen a Győri Balett, hanem olyan életkörülmények lehetőségeit segítse elő, amelyek közt kellemesebben lehet élni. És élni nem csak úgy lehet, hogy több kenyeret eszem, bort iszom, hanem hogy kitáruul előttem az élet számtalan szépsége.

- *Hogyan alakult a személyes kapcsolata az együttessel?*

- Ivánnal sokat találkoztam. Nagyon jó volt a kapcsolatunk. Amikor a Parlamentben megkapta a Kossuth-díjat, az ünnepség után a feleségével nem vették észre, hogy ott vagyok. Hallom ám, Jutka azt súgta oda Ivánnak: „Na, nem jött el mégsem apád”... Az „apád” alatt engem értett, és én persze ott voltam a díjátadáson, gratuláltam neki.

Győrben sokan szerették magukat. Sillai Lászlót, tudja, a Dózsás birkózót, én küldtem magukhoz barátkozni. Aztán megszerette és segítette önöket. Emlékezzen meg Hajnalkáról, Sillai László feleségéről. Nála annyiszor pihentek meg a táncosok! Mint az anyjuktól, kaptak tőle jó szót, meleg ételt.

Ivánt szerettem, szeretem és tisztetem. Az a buta nyilatkozata, hogy én rendőrrel hoztattam vissza a Győri Balettet, amikor önök felmondtak, az nem igaz. Sillai Lacit, aki barátom, küldtem maguk után, mert ismerve a magyar viszonyokat, ha a sajtó rákap erre a hírre, elkezdik mondani, hogy a Győri Balett felmondott és eljött Győrből, kialakult volna egy nagy botrány. Akkor a helyzetet nagyon nehéz lett volna visszafordítani. Én éppen Pesten voltam, és amikor hazajöttem, értesültem arról, hogy a Győri Balett már nincs. Ezért küldtem Lacit már szombaton önök után. Ismerve őt, nem komolyan fogalmazott, mert hogy azt mondta: „Na, Iván gyere be a kapitányságra, mert a Béla bácsi beszélni akar veled telefonon. Vagy jössz, vagy a hónom alatt elviszlek.” Erre azt mondani, hogy rendőrség? Nem igaz. Iván is tudja. Amikor a Győri Balett a 20 éves évfordulóját ünnepelte, és Iván is itt volt Győrben, kérdeztem tőle, hogy miért mondtad ezt? Azt felelte: „Béla bátyám, olyan jól hangzott akkor.”

A felmondásuk után, ha emlékszik rá, amikor bejöttek hozzám mindannyian, és olyan csúnyán néztek rám, képes voltam bocsánatot kérni a történektől, amikben én nem is vettem részt, mert én nem járultam volna hozzá ahhoz, hogy egy másik darab kedvéért a maguk teltházás előadása elmaradjon. Vezetőtársam foglalt így állást, az akkori színházigazgató, Pétervári István. Viszont az elmaradt előadás ürügyén elindult az önök óhajának a megoldása, hogy az együttes gazdaságilag különváljon a színháztól.

„Az együttest rendőrséggel hozatta vissza.” Ezt a

mondatot talán el tudom felejtetni. De jellemileg Ivánt nem tartom olyannak, aki jó lett volna, ha itt marad maguknak továbbra is. Ez a véleményem. Balettművésznak nagyra tartom, de mit művelt, amikor elment? Hogy maguknak ne legyen mit játszaniuk, minden darabját letiltotta! Ez az, amit nem tudok neki elfelejtetni. Össze-vissza beszélt, maguk pedig nem teregettek ki semmit. Maguk művész kolléga módjára viselkedtek. Nézze, ez az a társulat, ahol Markó Iván távozásán kívül más botrány nem volt. Szolidan éltek.

Nem haragszom. Kíváncsi vagyok, hogy emberileg hogyan fejlődött. Az fogja nekem megmutatni, hogy ő hogyan fog ezekre visszagondolni.

- Ön segített az együttes tagjainak is. Egyszer János édesanyján segített, és a mi kocsihoz jutásunkat is meggyorsította.

- A győriek az egyéni bajaikkal is megkerestek, hogy segítsék. Ez jólesett, mert azt éreztem belőle, embert látnak bennem és nem valami magasban trónoló valakit. Nekem mindenre oda kellett figyelnem, még akár magánéleti ügyekre is. Sokat bíráltak ezért, itt is, de fent is a szememre vetették, hogy sokat foglalkozom a hozzám forduló egyéni ügyeivel. Ilyenkor mindig feltettem magamnak a kérdést, vajon miért vagyok én itt? Az a meggyőződése, hogy bizony ilyesmiért is.

- A mi szolgálati lakásaink a Bartók Béla úton voltak, ezek azóta is a Győri Balett táncosainak az otthonai. Hogyan történt, hogy oda beköltözhattunk? Ivánnal együtt tizenöten érkeztünk Győrbe, és kettesével lakhattunk a 35 nm-es garzonokban.

- Abban az időben nagy építkezések zajlottak. Sajnos, panelből. A nagy lakótelepek akkor alakultak ki. A lakások felett a városi tanács rendelkezett. Adhatott belőlük egyéneknek és közületeknek is. A tanács döntött úgy, hogy az ide érkező Győri Balett használatba vehesse azokat a lakásokat.

- Ön akkor volt posztón, amikor a Győri Balett, sőt Győr is a fénykorát élte.

- Sok fény volt akkor. Galgóczi Erzsébet az egyik könyvét így dedikálta nekem; Hány Bélának, aki Győrnek megyei könyvtárat, színházat, stadiont adott.

Nem én adtam. A nép teremtette meg. Énnkem az volt a szerencsém, hogy abban az időszakban, amikor mindez létrejöhetett, akkor voltam aktív

koromban. Azoknak az ismerőseimnek, akik hatalommal bírtak, akik pénzt tudtak adni, azoknak kértem a támogatását. Ennyi volt az én tisztém.

Gerencsér Miklós író mondta, hogy kulturális és gazdasági téren hazai pénzből legtöbb építmény az én időmben keletkezett ebben a városban.

Moldova György is azt írta, hogy Győrben más világ van, nagyobb az önállóság, a vezetők maguk döntenek. A pártvezetés hagyja, hogy azok döntsének, akik értenek hozzá, ki-ki a maga szakterületén.

Kiss János balettigazgatót azért is becsülöm, mert a rendszerváltás után, amikor a Hányval való kapcsolattartás „nem jó üzlet” volt, sőt gyanús, ennek ellenére a Győri Balett engem minden bemutatóra meghívott.

- Mi úgy érezzük, hogy Ön hozzá tartozott az életünkhöz.

- Ilyesmire nem mindenki emlékszik szívesen, mert az érzelmeket a mindennapokért vívott küzdelem is meghatározza sok embernél. De én érzem, hogy sokan emberként gondolnak rám.

Amikor az ember a halála előtt keresi az élete értelmét, én ilyesmiben találok meg. Meg magukban, hogy vannak.

- A hatalmat bíráló darabjainkat, például a „Bulgakov”-ot hogyan tudták elfogadni? Mutattunk be vallási témájú műveket is, amelyek más felfogást képviseltek, mint az akkori rend.

- Bántotta ezért magukat valaki? Akkor mi az, hogy nem lehetett megtenni? A régi püspökkel is jóban voltam. Harcoltunk egymással a lelkekért, de az egymást tisztelő emberek stílusában. Irigylem azokat az embereket, akik tudnak hinni. Nekünk kommunis táknak ilyen kapaszkodónk nincs. A végén mindenki úgy számol el, ahogy érez. Ebben sincs egységes mérce. Úgy gondolom, hogy amikor valaki elhiszi, hogy csak az lehet igaz, amit ő mond, az borzasztó.

- Mennyire kell, hogy a művészet az embereknek utat mutasson? Vagy mennyire lehet azt mondani, egy művészi műhely nem foglalkozik a politikával?

- Egy művész, ha pártpolitikai indíttatásból alkot, akkor már valamennyire behatárolt. Mert amit a pártja megkövetel, az a művészetének határt szabhat. Az igazi művész azt mondja ki, ami benne van. Ebben lehet politikai nézet is, például az elesettek védelme, bár ez talán nem is politika.

Nagyon fontos a színház korunkban. Ami most

folyik a mindenki otthonában jelenlévő TV-ből, rettenetes. Ugyanakkor lekötik a nézőt, például a külföldi, végeláthatatlan szappanoperák. Beszédtémája lesz az embereknek, meghatározza a beszélgetések színvonalát, mert nincs más. Kevés a magyar alkotás.

- *Inkább filozófiai gondolatok azok, amiket meg kell fogalmazni?*

- A „kell”, az nem megfelelő szó.

- *Feladat, vagy inkább kedvtelés volt ön számára a kultúrára odafigyelni?*

- Nekem mindig volt színházi bérletem. Én nem engedtem meg, hogy az ingyenyegyes vezetők tömege elárassza a színházat. A színház iratai között ott kell legyen, amikor azt kértem, hogy ingyenyegyet ne adjanak a megyei tanácselnököknek és a párttitkárnak. Mindenki vegye meg a magáét! Nem a premierekre gondoltam, hanem a színház normális menetéhez tartozó előadásokra. Nekem a színház élmény. Nem csak hivatalból jártam oda. Sipka Lászlóról írtam is, amikor meghalt: „Üdvözlét az embernek, a tehetségnek.” Annyi ember a temetésén nem volt Győrben hosszú évek óta senkinek, mint neki. Az emlékére tartott előadáson magától állt fel a közönség és csendben emlékezett erre a kis emberre, aki szerencsés volt a maga szerencsétlenségében. Aki nagyon egyedül volt egy hatalmas társaságban. Én szeretem a tiszta embereket. A tiszta gondolkodású embereket.

Nem feltétlen minden a pénz. Most a barátságok megroppantak a pénzkeresés utáni vágyódásban. A barátok között nagyon számít, hogy ki, mit nyújthat a másiknak. A pénz tudom, hogy kell, de ne legyen életcél! Hogy érthetné meg egymást az a vezető és az a munkás, akinek a felesége kimegy a piacra, látja a drága epret és meg tudja venni, a másik felesége meg rá sem mer nézni az eperre, mert arra se mer gondolni, hogy ez megtetszhetne neki. Nem sajnálom senkitől, de más a világképük, hogy értenék meg egymást?

- *Hogy látta a Győri Balett tagjainak az anyagi helyzetét?*

- Nagyon gyenge, de önök közül ilyen jellegű panasszal hozzám soha senki nem fordult. Emlékszem azért, hogy az ellátásuk jobb legyen, a húsiipari vállalattal beszéltem: az ő üzemi konyhájuk-

ról vigyenek önöknek ebédet, hogy valamivel több legyen a kalória, mert a fizetésük igen csekély volt. Tudja, én magukban azt az 1945-ös önmagamot láttam, aki Marxot olvasva azt kezdte érezni, hogy tehet valamit az emberekért. Önöknél azt láttam, hogy akarnak tenni a balettért, a művészetért. Nem a pénz forog a szemük előtt, hanem hogy ezt a művészetet hogyan tudják úgy elsajátítani és továbbadni, hogy az emberek szeressék meg magukon keresztül a táncot.

Szász Endre azt mondta, az életnek nincs célja, csak az a jó benne, hogy izgalmas. Sokszor az, amit az ember célnak hisz, arról kiderül, hogy semmi. Így vagy úgy éltem? Elenyésző ebben a nagy forgatagban, ami végbemegy a világban. Mutasson nekem egyetlen olyan embert ma, akire felnéz a világ. Ki van ilyen?

- *Esetleg a Dalai Láma, a Pápa...*

- Magyar. Ki az igazi magyar? Itt Magyarországon minek bizonygatnám, hogy magyar vagyok? Ezzel foglalkozni? Külföldön viszont én is nagyon érzékeny voltam arra, hogy magyar vagyok. Engem ne nézzenek kicsinek. Amikor Moszkvában, a szovjet párt egyik alosztálya főnökénél a szovjet tábornok azt mondta: „Nem a Duna partján csinálják a nagypolitikát, két deszant hadosztály és mi megoldjuk az egészet”, akkor mi mást tehettem volna, mint hogy felálltam és otthagytam őket...

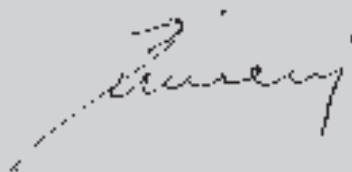
- *Mennyire tevékeny manapság?*

- Ma már kényelmetlen az élet. Érdekes lesz, ha átmegy az ember, hogy mi igaz abból, amit mondanak. Ez a hit óriási ereje! Felmerül az emberben a halála előtt, hátha van túlvilág...

GYIMESI TAMÁS

a balettnövendékek általános iskolai igazgatója
1978-2000-ig

- *Hogyan kezdődött a balettképzés Győrben?*

- A Gombos Ferenc Általános Iskola igazgatója voltam már egy éve, amikor a folyosón összefutottam Ivánnal. A Lloyd Művelődési Ház népművelői amatőr balettoktatást szerveztek az alsó termünkben, Csala Kati vezetésével. Iván gyerekszereplőket keresett az „Ősök és utódok” című darabjához. Már megnézte őket, amikor találkoztunk. A gyerekek kapcsán merült fel a Győri Balett utánpótlásának kérdése, azaz a professzionális balettoktatás beindítása Győrben. Az elhatározás és akarat persze kevés volt, meg kellett szerezni elsősorban a politikai hozzájárulást, megteremteni a gazdasági hátteret. Megkérni az engedélyt az oktatási tárcától, amely nem sorolta a kísérleti tárgyak közé a tánctanítást. Emiatt csak zeneiskolákban működhetett táncoktatás, hasonlóképpen, mint a zenei szakok. Megjött a meghatározó támogatás Hány Bélától, az MSZMP Győr-Sopron megyei első titkárától, de sokat segített a város művelődési osztályának vezetője, Vadász Anna is. Elkészült a balett-terem terve és kivitelezése. Megkaptam a béreket, ám a Kulturális Minisztérium továbbra is nemet mondott, a pénzeket átirányították a zeneiskolához. Az ügymenet a gyakorlatban úgy nézett ki, hogy én megrendeltem a balettcipőket, a zeneiskola kifizette, leltárba vette, majd átadta használatra intézményünknek. Ugyanez történt a bérekkel. Iván közbenjárására érkezett meg Köpeczi Béla oktatási miniszter levele a megyei tanácsra, majd a városhoz, és hozzám: „Szoros kivételként a balett-tagozat működését engedélyezem”. Így kerültek három év után az iskolához a balettmesterek, korrepetitorok és tolmácsok bérei.

- *Ha balettnövendékek végigmennek az utcán, szembeötölnő lárvány. Összeszorított hajuk, vékony alkatuk, egyenes tartásuk, furcsa járásuk után megfordulnak az emberek. Hogyan fogadták ezt a hagyományokkal nem rendelkező szakot az iskolában?*

- Mint minden új kezdeményezést, ezt is el kellett fogadtatni a tanári karral. Az iskolában az orosz és a matematika mellett angol, német tagozat is indult,

mégis, a balettos gyerekeket kísérte kivételezett figyelem, fokozott szeretet a közvélemény és a város részéről. Szakmai ruhájukat és minden felszerelésüket központilag finanszírozták. Kis neszesszert kaptak a megfelelő lábapoló szerekkel, amelyek a spicceléshez keltek. Törölközőjükkkel a vállukon, énekelve vonultak a folyosón. A teremből folyton zongoraszó szűrődött ki. Orosztanároim mikrofonnal a kezükben tolmácsolták a Szovjetunióból érkezett mesternő szavait a gyerekeknek, mert korszerű hangosításunk is volt a balett-teremben. Az iskola elköltöztetéséig folyamatosan felívelő tagozata volt a balett, az akkor már Belvárosi Idegennyelv- és Tánctagozatos néven futó iskolának.

- *Az együttesnél dolgozó balettmester a Győri Balett táncosain kívül mindig tanított az iskolában is. Meghatározta a képzés körüli szokások kialakítását és minőségét is a Moszkvából hozzánk érkezett remek balettmesternő. Egy történettel megemlékeznél róla?*

- Első balettmesterünk, Ludmilla Cserkaszova hét évig tanított nálunk. Remek szakember volt, nagyon odafigyelt a növendékeire. Ismeretem szerint hatályban volt a Szovjetunióban egy olyan szabály, hogy ha valamelyik állampolgárunk három évnél többet töltött Nyugaton, már pedig mi Nyugatnak számítottunk, azt hazarendelték, nehogy „megfertőződjön”. Itt-tartózkodásának ideje alatt őt háromszor hívták haza végérvényesen. Ilyenkor Iván egyenesen Aczél Györgyhöz fordult segítségért, aki elintézte, hogy visszajöhessen Győrbe. Iván eldöntötte, hogy vissza kell hozatni a mesternőt, és ő visszajött. Ha elhatározta, hogy le kell szerelni a neonfényt a balett-terem mennyezetéről, hogy a gyerekek szemét ne bántsa, akkor azt bizony leszedték. Erővel harcolt ezért az iskoláért. Szenvedélyesen képviselte a Győri Balettet, ám a másik kedves gyereke az iskola volt.

- *Hogyan épült be az iskola rendjébe a balettoktatás?*

- Először tervet kellett készíteni az iskola személyi és tárgyi feltételeiről, hogy a tagozat hét évre előre hogyan fog kinézni, mivel 1981 őszén, máso-

dik elemitől indítottuk a képzést. A felmenő rendszerben évenként gyarapodó balettosztályok balettmestereit Iván jelölte ki az együttes táncosai közül. Megtiszteltetés volt számunkra a nagy eszme, a hosszú távlatok részesévé válni.

A szürke egységesség ideálja ellenére a mi iskolánk tanárainak abban az időben a városban a harmadik legjobb átlagbére volt. Pedig az átlagéletkoruk a legfiatalabb volt. Jól összeszokott gárda dolgozott akkor nálam.

Soha nem engedtem meg, hogy a balett a közismereti tárgyak rovására menjen. Nem volt kedvezmény a gyerekeknek tanulási szempontból. Viszont volt öntudatos, elegáns fegyelem, amire a diákok ráéreztek. Tudták, hogy büszke vagyok rájuk, és ennek megfelelően viselkedtek.

- *Mára az Operaház primabalerinája, Kossuth-díjas művésznő lett a Prospero gyermekszereplője, iskolánk növendéke, a Szovjetunióból Győrbe került Popova Aleszja.*

- Egy stiklit véghez kellett vigyek az ügyéért. A harmadikos Popova Aleszjából 15 perc alatt varázsoltam ötödikes tanulót, hogy a saját korosztályával tanulhasson. Különbözeti vizsgát rendeztem neki, szabályosan elnökkel, jegyzőkönyvvel. Lészja sikeresen letette a vizsgát, én megöleltem, kaptam két puszit tőle és ötödikes lett.

Rengeteg, gyerekekhez fűződő kalandom van. Az első időszakban rendszeres szereplői voltak a tanulóink a Győri Balett műsorának. Legkedvesebb darabom a *Memento* volt, amelyben 13 gyerek szerepelt az iskolából.

A sok szereplés és turné közül talán a legizgalmasabb, amikor a *Jézus az ember fia* című darabban 22 gyerek utazott Perugiába az együttesel. Borzalmas viharban landolt a repülő Rómában. A több száz éves színházban tartott előadások után nem számoltunk azzal, hogy ünnep lévén, zárva lesznek az éttermek, és végül cukrászdában ebédeltek a lurkók. Hazafelé jövet pedig igazi vészhelyzet alakult ki. A gyerekek gázsija, a sok-sok líra csak úgy lógott ki a zsebükből, amikor bevetették magukat a vámszabad üzletekbe a csokoládéhegyek közé. Az Iljuszín gép meg indult volna, így közelharcot kellett vívjak velük. Úgy kergettem ki őket az üzletekből. Szó szerint csattant egy-két fenék. 7-11 éves gyerekeknek akkor még kurrens volt a valutaszám. A bankban számlát nyitattunk, hogy legalizálják a maradék keresetüket, amit az Interkoncert nevű intézmény igazolt nekik.

Sok különös dolog esett meg velünk. Az életünk nem csak kicsöngetésből és becsöngetésből állt. Nekem mindig valami plusz kellett. Máshogy nem is tudtam volna elképzelni az életemet.

- *A rendszerváltást követően a katolikus egyház visszaigényelte az iskola épületét. Jelentős változást hozott ez a költözés, mert a több szakkal rendelkező iskolából a balett-tagozat maradt csak meg Tánctagozatos Általános Iskola néven, az új helyen. Nehéz időszak volt?*

- A több lábon állás valóban előnyösebb helyzet volt, mert azok a gyerekek, akik nem voltak annyira táncra termettek, kiteljesedhettek az iskola kezei között akár egy másik szakon is.

A költözködés felért egy hadművelettel: 26 főre berendezett osztálytermet hagytunk ott és minden tárgyi eszközt felezní kellett. Egyedül az akkor már létező számítógépparkot vihettem az új székhelyünkre, a Szabolcska utcába. Hálótérter készítettem, hogy minden, amire szükségünk lesz odaát, átkerüljön. A balett-terem padlózatát, a tükröket és rudakat mind átmentettük. A kezdeti kölcsön zongora helyett az idők folyamán öt pianónk lett. Szülők, katonák, vagongyári kamionosok segítettek, miközben folyt az új épület átalakítása. Többen kérdezték, hogy lesz-e elsején tanévnyitó? Azt válaszoltam: lesz, mert meg van beszélve. Kivel? -kérdezték. Mondtam, magammal. Döntenem kellett a tanárokról is. Akiket nem tudtam magammal vinni, azokat mind elhelyeztem más iskolákhoz. Gondoskodtam róluk.

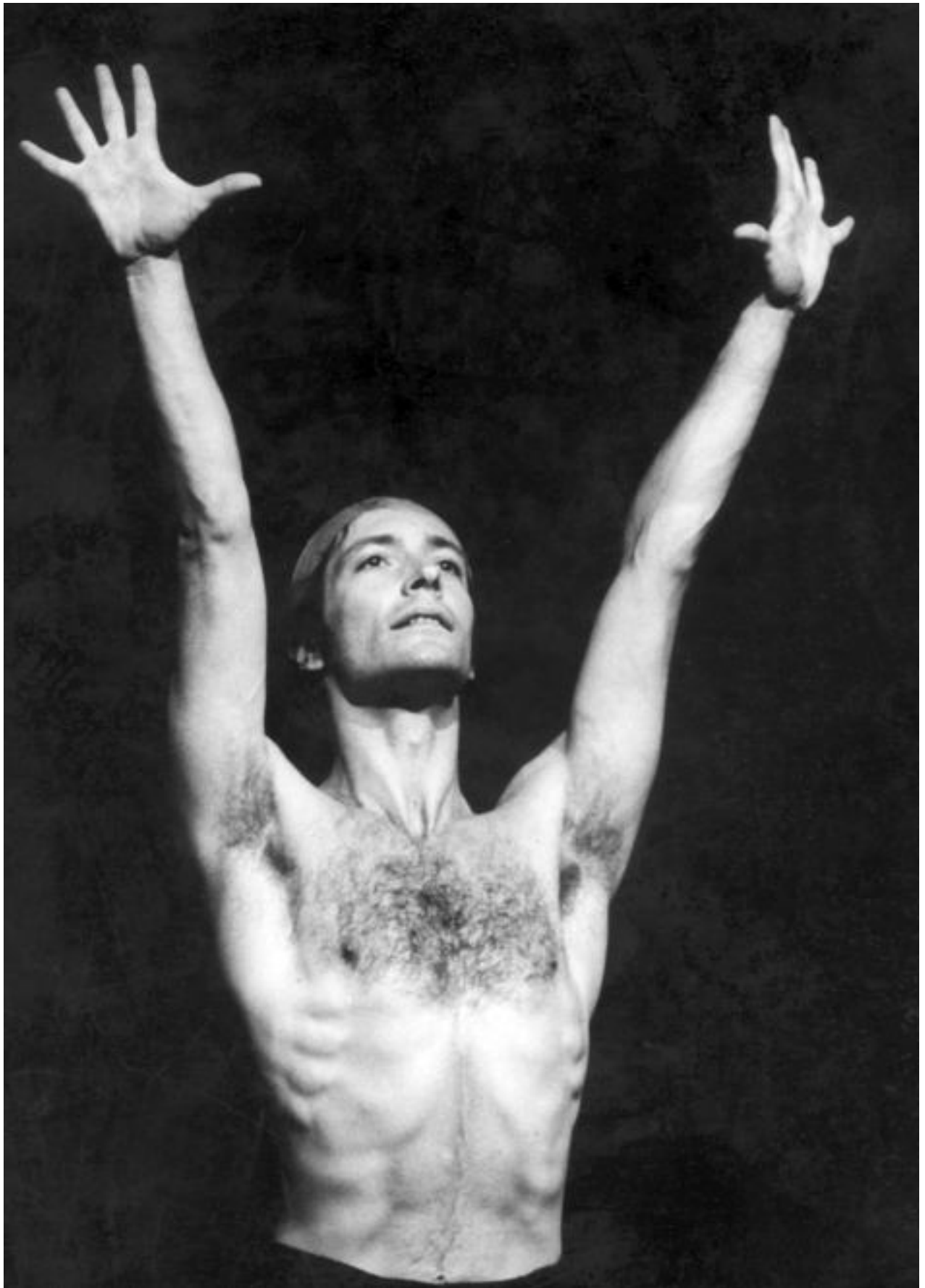
A tanárok megítélésében a szakmai tudáson kívül nálam szempont volt, hogy mennyire szeretik őket a gyerekek.

Szerettem ezt a munkát és ezeket a gyerekeket, a csillogó szeműeket, a vagányokat. Soha nem intéztem szónoklatot hozzájuk a hangos beszélőn keresztül. Szerettem személyesen megbeszélni a dolgokat.

A ballagások mindig komoly megrázkódtatást okoztak nekem, annyira, hogy amikor a „Gombost” elhagytuk, nem vállaltam föl, hogy én mondjam a búcsúztató gondolatokat. Lehet, hogy ott, akkor nem tudtam volna a megszokott módon megszólalni.

Amikor az általános iskolát összevonták a szakiskolával, kivonták a Győri Balett fennhatósága alól és önkormányzati iskola lett, akkor nyugdíjba mentem.

MARKÓ IVÁN

a Győri Balett igazgatója,

koreográfusa és magántáncosa 1979-től 1991-ig

- Az embernek önmagával rendben kell lennie. Minden, amiről úgy gondolod; család, gyerek, lakás, hogy a tiéd, nem az. Egyik napról a másikra mindezt elveszítheted. Semmi nem a tulajdonod, csak te magad, ami benned van: a lelked. Felelős vagy érte, hogy mit kezdesz vele.

Így lett kitalálva. A tapasztalataink által juthatunk el erre a gondolatra, és ha megértjük, akkor kezdünk helyünkre kerülni. Ez nem vallás. Ez Isten és ember kapcsolata.

- *Miért jöttél haza Brüsszelből Győrbe?*

- Először is nem akartam elmenni. Félttem. Ragaszkodtam Édesanyámhoz, Édesapámhoz és az Országhoz. Szerettem itt élni, jó dolgom volt az Operában, ahol táncoltam, és a turnék is sikeresek voltak. Ugyanakkor meg akartam tapasztalni, tanulni és érteni a világot. Maurice Béjart-ral, egy zseniális emberrel kötöttem szövetséget a munka szempontjából, és mert nem akartam egyedül menni, hirtelen elvettem a feleségemet, mert mint élettárs nem jöhetett volna velem.

Ez a hét év maga volt a mennyország és a pokol. Minden gyerekkori álmom, amit úgy gondoltam, hogy szeretnék elérni, az beteljesült a siker szempontjából. Olyan emberrel dolgoztam és olyan darabokat táncoltam, amiben hittem.

Pokol azért volt, mert nem voltam otthon, és megismertem a nyugati világot, ahol nem az emberi összetartozás, az érzelmek, a szeretet, a barátság dominál, hanem az érdek és a pénz. De úgy gondoltam, ahogy József Attila írta: „Aki dudás akar lenni, // pokolra kell annak menni.”

A művészi munkát, akár mint táncos vagy alkotó, elsősorban az befolyásolja, hogy a művész milyen ember. Az emberség az első, és annak kifejezési módja a művészet, a mi műfajunkban a tánc.

- *Olyan létezik, hogy valaki másmilyen ember a magánéletében, mint ami sugárzik belőle a színpadon?*

- Nincs. Olyan van, hogy a művész önmaga legjobb énjét nyújtja. Ám ha nézem, én azt is érzem,

amit nem mutat... Viszont lehetetlen hitelesen kifejezni olyan érzéseket, amelynek a magja nincs meg bennünk.

- *Létezik olyan, ami nincs meg mindenkiben?*

- Az emberek találták ki azt, hogy demokrácia. A Jóisten nem demokrata, nem egyforma dolgokat ad nekünk, se küllemileg, se fizikailag, se egészségileg, se tehetségileg. Az adottságok fizikailag, lelkileg, agyilag, pszichikailag megkülönböztetnek bennünket.

Az ember igazságérzete olyan, hogy azt gondolja, ha tesz valami jót, akkor megkapja a jutalmát, ha rosszat tesz, a büntetését. Tévedésünk ott kezdődik, hogy saját magunkból indulunk ki. Isten nem hasonlítható hozzánk. Szubjektív nézetem, hogy Isten nem az ember időléptékében méri az igazságot.

- *A munkával kapcsolatos elvárásaid hogyan alakultak ki?*

- Kétszer szembesültem azzal, hogy a szakma krémje nem vett fel, harmadjára is csak protekcióval kerültem be a Balettintézetbe. Elhatároztam, hogy én leszek a legjobb táncművész, még ha ezért nagy árat is kell fizetni. Be akartam bizonyítani azt, hogy egy felvételi vizsgával nem lehet megállapítani, mi van az emberen belül. Csak az adottságokat és készségeket, de sem az akaratot, sem a hitet, sem a szellemi és érzelmi képességeket, sem a kreativitást. Elkezdtem dolgozni otthon minden este 8-tól 12-ig, nem kihagyva szombatot és vasárnapot sem. Aztán jöttek a tapasztalatok. Amikor balettintézetisként dolgozhattam felnőtt művészekkel a Rómeóban, és beálltam közéjük forgó versenyezni egy próba után, a dupláját forogtam, mint ők. Nem voltam elég okos, hanem nagyon is hiú, mert meg akartam mutatni, hogy mit tudok. Irigységet és gyűlöletet kaptam érte.

A táncosok próba közben újságot olvastak és kötögettek a kispadon a balett-teremben, amíg nem kerültek sorra. Ezt látva olyan indulat fogott el, mint amit Jézus érezhetett, amikor kiverte a kereskedőket, de lehetetlen volt számomra, hogy kiverjem a kufárokat a templomból. A dolgok lé-

nyege itt kezdődött, és tart a mai napig és folytatódni fog. Nekem ezt a küzdelmet fel kell vállalni. Nem magamért, a közönségért.

- *Miért jöttél haza?*

- Az utolsó két évben Maurice Béjart-nak - akit rabszolgaként szolgáltam teljes hittel, fizikummal, odaadással, - zsenialitását éreztem, de új műveinek mondanivalója elfogadhatatlanná vált számomra. Seraphita című műve egy angyalról szólt. Az angyal úgy gondolom az erőt, a figyelmet, a védelmet, az igazságot jelenti. Nekem pedig csak öncélúan, szépen kellett táncolnom a darabban. A szépség a művészetben nagyon fontos, de nem elsődleges. A művészetben az elsődleges az életerő és a gondolat. Az élni vágyás, az életbe vetett hit sugárzása, a többi emberrel való együtt gondolkodás a jövőről a lényeg. És csak a harmadik a szépség.

Ezek a gondolatok foglalkoztattak, amikor vendégszerepelnél jöttem haza a Tűzmadárral, és ti akkor kerestetek meg. Abban a pillanatban tudtam, hogy ez a Jel. Bármennyire furcsának tűnt, a világ akkor első együtteséből vidéken, végzős iskolásokkal együttest alapítani, ez nekem nem degradálónak tűnt, hanem isteni jelnek. Megértettem és megpróbáltam megfelelni neki.

- *A Győri Balett darabjainak koncepciójáról mesélj. Kezdetben volt már határozott elképzelésed, vagy folyamatosan alakult ki az idők folyamán?*

- Az emberről, az emberségedről szólnak a darabok, aki vagy és amiben hiszel. Az alkotás bizonyos részei megtanulhatók, mint a zenei, a képzőművészeti, a színháztechnikai képzettség. Ha valaki tehetséges, ezeket tudhatja magától, ha nem annyira tehetséges, akkor is e három teljesen megtanulható. Az emberséged gazdagsága az nem. Az tőled függ, hogy ki vagy, mi vagy. Ha vagy. Minden alkotás, a legkülönbözőbb művészeti ágakban, legyen az: zene, irodalom, képzőművészet, tánc, színház vagy opera, az alkotóról szól, mert a művész mindig saját magát írja és majdnem mindig ugyanazt, csak mindig másképp. Azt írja, ami önmaga. Mint Fellini, Picasso, Wagner, Béjart. Mindig rögtön felismerhető: emberségéről, stílusjegyeiről, a mozgásáról, az érzelmi töltöttségéről, a táncosok kinézetéről. Ha a közönség megnézi sorozatban a darabokat, rögtön felismeri benne az alkotót. Láthatja, hogy ez az ember mi körül forog, mi neki a fontos emberileg és stílusilag.

Éppen ezért a kortárs művészet betörésénél, miközben fontos dolognak tartom, látok egy problémát. Rengeteg a divatos eszköz, a másolás, ami egy jelentős művész alkotása után megjelenik a többiekénél is. Az eső, a homok, a travesztiság, vagy jellegzetes poénok újra használata. Az egy az egyben lopás, az maga a személytelenség, pontosan a művészet, az alkotás ellentéte.

- *Mindenki valahonnan merít, valamire építkezik. Te soha nem éltél ezzel a lehetőséggel?*

- Én nem erről beszélek. Mert tégláról téglára épül a fal, ami a kultúra. Természetesen az egyik kinő a másikkól, az egyik művész tanul a másiktól. Én is rengeteget vettem át Béjart-tól, mert beivódott a testembe az a mozgásanyag, amit nap mint nap nála táncoltam. De ez másfél év alatt kimosódott belőlem, és a saját valódi érzéseimet és gondolataimat mozgásban is meg tudtam már fogalmazni.

- *Ennyire tudatos voltál az elején is, vagy azért mondd ezeket, mert ma már tudod?*

- Természetesen az ember nem lehet ilyen tudatos a munkája elején, de a belső igénynek erősnek kell lenni a művészből, hogy a saját világát kialakítsa és azután azt vállalja. Fontos a vágy, hogy felépítsd magadat. Ami te vagy, ahhoz minél gyorsabban meg kell találni a kifejezési formát, a díszletet, a jelmezt, a világítást és első helyen a mozgásanyagot. Hogy mennyi idő alatt tudod megtalálni a saját hangodat? Erre nincs recept.

- *Mindig voltak szempontjaid a munkával kapcsolatban.*

- Ez nehéz kérdés nálam. Gyerekkoromban rátettem az életemet arra, hogy a lehető legjobb legyek. Saját magamon tanultam meg, mit kell tenni ahhoz, hogy valaki jó művész, jó táncos legyen. Nagyon fontos, hogy tudd külső szemmel látni magad.

- *Mit gyakoroltál? A balett technikáját, vagy valami mást is ezáltal?*

- Nagyrészt technikai tudást, és intenzív hozzáállást a művészetéhez. Meg kell ismerned a tested, lelked és az agyad. A vágyaidat meg kell tudni fogalmazni.

- *Mit jelent számodra a vallás az életben, és hogyan jelentkezik az a műveidben?*

- Mindig nyíltan vállalom a zsidó származásom. Amikor kisfiú voltam, a nagyapám, aki tartotta a vallását, sokszor elvitt egy imaházba. Féltem, mert csak öreg bácsik jártak oda, és nagyon misztikus volt a hangulat, ezért kitaláltam magamnak egy történetet; a Jóisten a fejemen tartja a kezét, ha rossz vagyok, felemeli az egyik ujját, ha még rosszabb a másikat, a harmadikat, a negyediket, de az ötödiket mindig a homlokomon tartja. Nem vagyok vallást gyakorló, de hiszek Istenben. Nincs szükségem közvetítőre. A lelkemben kérdezem, és Neki szeretnék megfelelni.

Az Isten a kiválasztott népével szövetséget kötött. Ez indulatokat és irigységet váltott ki az emberekből. A kiválasztottsághoz háromféleképpen lehet hozzáállni:

Miért lennék kiválasztott? Ugyanolyan vagyok, mint bárki más.

Természetes, hogy kiválasztott vagyok.

Vállalom és szeretnék megfelelni.

A zsidó nép az idők folyamán a tízparancsolattól eltávolodott. Ezért az Isten új szövetséget kötött Jézuson keresztül, lehetőséget adva mindenki számára, aki követi Őt.

- *Ezért volt fontos számodra, hogy Jézus történetét és személyiségét a tánc nyelvén megfogalmazd?*

- Jézus személye, története, tanításai mélyen belém vésődtek. Szeretem Őt.

- *A szocialista rendszer funkcionáriusai hogyan reagáltak a vallási témájú művekre?*

- Egyedül az Ősök és utódoknál volt nehézségem. Bernstein a Kaddis szimfóniájára már megadta a zeneti jogot, amikor a minisztérium még egy héttel a bemutató előtt is hezitált a zenemű felküldött szövege fölött, amit Ács Gyula mondott magyar fordításban, hogy mindenki számára érthető legyen.

- *A politika és a hatalom milyen módon hat rád?*

- A szabadság számomra a legfontosabb létkérdés. Távol áll tőlem a politizálás és a hatalom irritál. Elmondtam a véleményemet róla, például a *Per* és a *Bulgakov* darabokban. Az se ment egészen simán. Cserkaszova mesternővel mentem el egy va-

csorára, ahová a szovjet nagykövet hívott meg. Tósztot mondott és dicsérte az előadás művészi színvonalát, de elfogadhatatlan volt számára az orosz nép helyzetének kilátástalansága, amire a darab rámutatott. Erre felálltam és azt válaszoltam: „Egy politikus nagyon ritkán mondja azt, amit igazán gondol, mert ez a dolga. Viszont, ha egy művész nem azt fejezi ki, amit gondol és érez, akkor a közönség elfordul tőle.”

- *Alkotásaidban a tanítvány és mester kapcsolata téma többször megjelenik. Hogyan függ ez össze a Győri Balettől való távozásoddal?*

- Az ember szeretné átadni azt, amit saját lelkén, testén megtapasztalt. A tanítvány-kérdés többről szól, mint a tanítványról és mesterről. Az élet folyamatát jelenti, az átadást. A kérdés az, hogy talál-e az ember olyat, aki meg is érti. Nem csak megteszi, amit kérnek tőle, hanem fel is fogja, hogy mit mond a másik. Én a Győri Balett történetében elkövettem egy borzasztó hibát, amire nagy hajlalom van, azóta is, de ami ellen a mai napig tűzzel, vassal küzdök. Megkaptam ezt a jó közepes osztályt, sokat dolgoztunk, és amikor megnéztem *A Nap szerettei* premierjén őket, azt láttam, hogy a táncosok művészi teljesítményében csoda történt. Úgy éreztem, ezt én hoztam létre. Elkövettem azt a bűnt, hogy azt hittem, emberileg is meg tudom változtatni őket. Azóta megértettem, hogy ember embert nem tud megváltoztatni, csak mindenki saját magát, vagy a Jóisten formálhatja az emberi természetet és lelket, mert ezt vagy Ő tudja megtenni, vagy saját maga az az ember. Segíteni lehet, de azt hinni, hogy én meg tudok változtatni embereket? Bármilyen áron? Ráerőszakolni azt, amit jónak érzek? Ezt nem szabad. Úgy gondoltam, hogy képes vagyok az emberi csodára, de rá kellett jönnöm, hogy ehhez nincs jogom, mert nem az én hatásköröm.

- *Saját képedre akartad formálni a másikat?*

- Részben. Ha tudom, amit mondok, az jó, akkor is csak elmondani lehet, ráerőszakolni nem.

- *Mert akkor elveszted a szeretetét?*

- Nem az övét, a Jóistenét... Azt talán nem, de ha átlépsz egy olyan határon, ami nem a tied, még ha ez akkora meggyőződésből fakad is mint az enyém volt, az nagyon veszélyes.

- *Mi köze ennek az együttes végtörténetéhez?*

- Mert erről szólt. Én összehoztam egy iskolát, az együttes tagjait megtettem tanáraivá, és amikor létre akartam hozni a fiatalok csapatát, a „B” együttest, kiderült, hogy ez csak engem érdekelt. Féltekenység, irigység gyúlt; egyszer csak rivális lett a gyerek, a tanítvány.

- *Nem sajnálod, hogy a Győri Balettot otthagytad és vége szakadt ennek a korszaknak?*

- Dehogynem, de én nem vagyok profi, csak szeretetben tudok dolgozni.

- *Minden felelősség a kezében volt: balettórák, próbák, iskola, koreografálás, szervezés belföldre, külföldre.*

- Most is ez a dolgom a Fesztivál Balettal. Aki többet kapott, annak többet is kell tennie. Nem az a kérdés, hogy tehetségesebb vagy, okosabb vagy szebb vagy, hanem, hogy tudsz-e szerelmes lenni? Hiszel benne, belehalsz, odaadsz mindent, és a halált is élvezed, vagy nem. Mert ha nem élvezed, úgy senki se akarja csinálni. Ez a lényeg. A belévetett hited.-

GOMBÁR JUDIT

a Győri Balett díszlet-és jelmeztervezője

Mivel foglalkozol mostanában?

- Időm nagy részében tanítok. A vallástörténet és művészettörténet mindig érdekelt, így most újra tanulom ezeket a tárgyakat, mert alaposan felkészülök az óráimra. Maszkkészítésre is okítok fiatalokat. Folyamatosan dolgozom. Egyik tanítványomban - úgy hívják Balázs Zoltán - újra találtam magamnak valakit, akivel szeretek együtt munkálkodni. A közösen készített előadásainkon megint sikk ott lenni, mint régen a Győri Balett estjein. A csilláron is ülnek. Újra toponn érzem magam. Ha ez most a feje az életemnek, akkor a Győri Balett volt a dereka.

- Mesélj az együtteshez fűződő emlékeidről! A kezdeti időszak alakításában mit tartottál fontosnak?

- A Győri Balett keletkezésének története legendával volt átszőve, és mi addig dolgoztunk, amíg igaz lett.

Az együttes körüli imázsépítéssel nagyon tudatosan foglalkoztam. Béjart-tól tanultam a fortélyt, amit hazahoztam, és jól-rosszul alkalmaztam. A módszernek ti ittátok meg a levét. Én vagyok abban a bűnös, hogy tudtam, és ezt a mai napig mondom: a közönség egyetlen nevet hajlandó megtanulni, egy arcot megjegyezni, a többiek már csak a bennfentesek ismerik. Ők tudják, ki az a Bombicz Barbara. A Győri Balettről viszont a mai napig Markó Iván jut az emberek eszébe. (Idővel a 20. század balettjét is úgy emlegették, hogy a Béjart-együttes.) Kapóra jött, hogy Iván volt a legjobb táncos az együttesben, és nagyon szép volt. Egyáltalán nem ártott, hogy ő került a plakátokra. Ugyan Bara, te voltál a „fekete néni”, aki mindig szóvá tetted ezt, de ez az erősen hangsúlyozott helyzet hozzájárult ahhoz, hogy az együttest tudták azonosítani, és ilyen átütő sikere lett. Kellett, hogy higgye mindenki azt, itt Iván a főnök. Erre nektek táncosoknak is szükségetek volt, mert csak egy emberben lehet hinni. A naivitásodra volt jellemző az elején, amikor azt mondtad, hogy az a szeretet, amit rám pazarol az

Iván, benneteket kellene hogy megillessen. Valóban varázslatos személyiség volt.

Az együttes léte szempontjából elengedhetetlen tény, hogy a testében haza hozta azt, amit Béjartnál megtanult. Tőlem pedig olyan dolgokról hallhatott, amikről annak előtte soha, senkitől.

- Mint alkotótevékenységet végző együttest vezető páros, milyen tematikai arculatot kívántatok adni az együttesnek?

- Az első darab, *A Nap szerettei* rólatok szólt.

Mivel én céltudatos vagyok és Szűz jegyű, akikre az jellemző, hogy a kritikai érzékük túlfejlett, társadalmilag érzékeny emberek, a darabok mondanivalója az egyén és a hatalom ütközése lett mindig, mert csak ez a téma volt érdekes a számomra. Ez a gondolatkör mélyebb bennem, mint valamiféle politikai nézet - ez elkötelezettség. Ivánt meg is lepte, amikor mondtam neki, hogy *Az igazság pillanata* is ezt a témakört feszegeti. Vagy ott volt a *Stációk*, ami „a boldog békeidőkben” készült. Abban már megjelent számos, a Győri Balettra jellemző vonulat.

- A hatalmat bíráló darabok mellett, sok szakrális témájú művet készíttetek.

- A vallásokra is kritikával tekintek, habár a tanítványaim azt mondják, hogy minden vallásra sorba megtérítem őket, de hiszem és vallom, hogy minden vallás lényege egy és ugyanaz. Az örökkévaló Alkotó.

Amikor kicsi voltam, apácákhoz jártam iskolába. Kaptam egy terepasztalt karácsonyra: a kis Jeruzsálem volt nekem az ígéret földje, mert amikor azzal játszottam, azt hittem, mese. Később, amikor ott jártam, furcsa volt, hogy honnan is van nekem ilyen jó helyismeretem? Engem a vallási témák át- meg átítattak gyerekkorom óta. Izgatott a téma, Jézus, mint az Ember fia. A szocializmus idején az emberek nagyon tudatlanok voltak vallási téren. Felnőtt úgy egy generáció, hogy kimaradt valami az életükből. De *A Jézus*

az ember fia darab proponálásával nagy hibát követtem el, mert Iván teljesen magára vette Jézus szerepét. Őt ez a téma teljesen frissen érte, ott-hon az Újszövetségről semmit sem hallott. Nagyon erősen hatott rá a történet. Belenézett a tükörbe, és olyan volt a tükörkép, mint amilyen-nek ő elképzelte Jézust. Kár, hogy a szeretet, a naiv istenhít modorossá vált benne. Érdekes módon a zsidó vallást is jobban ismertem nála. Az *Ősök és utódok* is egy kaddis, zsidó siratóénekekre készült. Mivel közlőrl és belőlőrl is ismerek zsidó vallású embereket, látom az összes erényüket és hibáikat is. Ha valaki valakit szeret, akkor kritikával fordul feléje, mert odafigyel rá, de én soha nem lennék antiszemita. Sőt igen, volt tudatos felvállalás abban, hogy a Győri Balett darabjai miről szólnak. Egy ívet képez: az *Ősök és utódok*, a *Tabuk és fétisek*, a Mahler: *Boldog lelkek*, a *Memento*, a *Jézus az ember fia*, és az *Ígéret földje*.

- A *Té élettapasztalataid hogyan „folytak bele” a darabokba?*

- Azért fontos nekem, ami megtörtént az együttesnél, mert ami a fantáziámat izgatta, azt a Győri Balettel elkészíthettem. Mindig fantáziálok. Ha meglátok valamit és a gyomrom összerándul, az jel. Ismered ezt az érzést? Gyerekkoromban találkoztam először a színházzal. A keresztanyámnál láttam először úgynevezett kolostor munkát. Ezek viaszból készült figurák, egy üvegbúra alatt. Kis színház volt az egész, és én szinte remegő görcsöt kaptam tőle. Az ilyesmi mai napig izgat.

Lázba hozott például a francia forradalom témája. A kollégiumi lámpám ernyőjére a forradalom alakjait vágtam ki papírból, árnyjátéknak. 1988-ban jött el a megvalósítás ideje. Roland Leroy kérte, hogy csináljunk darabot a francia forradalomról. Egy éven át küldte nekem az ehhez szükséges anyagokat, így történt, hogy páratlan korabeli gyűjteményem van. Például Marat egy újságja. Megtanultam a 18. századi francia nyelvet is, így született a darab szövege és forgatókönyve. A darab végére pedig egy merész ötletem is bejött: annyian jöttek fel a nézők közül carmagnol-t táncolni a színpadra, hogy attól féltünk, leszakad. Kiélhettem magam. Nekem az Iván jó médium volt, akin keresztül megvalósíthattam ezeket az álmaimat.

Nagyon vonzó volt Béjart példája. Láttam, hogyan lehet létrehozni egy együttest. Ahogyan én javasoltam annak idején Ivánnak, hogy menjünk

ki hozzá Brüsszelbe, úgy én akartam hazajönni. Beleszagolni a levegőbe, hogy mit kívánnak az emberek. Ez egy jó tulajdonságom, és a mai napig ezt használják ki az emberek, a jó piócáim, hogy megérezem, mi az, ami holnapután érdekli az embereket. A Győri Balett darabjainak témáit mindig én találtam ki. Ahol csak tiszta tánc volt, ott nem.

Eleinte a *Bolero*-t nagyon fúrtam, mert túl populárisnak találtam Ravel zenéjét. A túlzott vágyat az előadások utáni sikerért, hogy taps legyen, még, meg még, azt utáltam. Ennek volt köszönhető, hogy a *Tabuk és fétisek* végén nem volt tapsrend. A *Tabuk*-nál talán túl előre mentem az időben. 1982-ben készítettük, de igazán most lenne jó bemutatni. Bécsben tíz évre rá készültek hasonló művek. Akkor, újszerű módon a közönséget felültettük a színpadra. A táncosok hangoztatnak ki, és hangszert is adtam a kezükbe. Yoko Ono sikoltozó zenéjét választottam a te részed alá, ami szintén bátor választás volt. A menetelés, hogy benne maradt a darabban, azt Krámer Gyurinak köszönhetem, mert egyszer fent a teremben, amikor már kiállt a rúdja az együttesből, ő végigcsinálta. A jelenet a szent közös elhatározások lefáradását mutatta meg, azokkal, akik elhullnak az úton. Megmutattuk a közönséget sokszor felemelő, de gyakran visszajára forduló, gyilkos megnyilvánulásaiival együtt, ahogyan képes elemészteni azokat, akik valamilyen formában kilógnak a sorból.

Percre pontos forgatókönyveket készítettem. Egyszer majd kiadom őket. A *Totem* - az emberpárról szólt: a férfiről és a nőről. A *Tabuk és fétisek* - az egyén helyzetéről a környezetében, a társadalomban. A trilógia harmadik része terv maradt. Ez a fajta szertartás-színház volt az álmom.

A *Don Juan árnyéka rajtunk* című estben az emberi sors nagy megfogalmazásait vettük sorra. A *Faust-történet* kézenfekvő volt második résznek, és Kafka *Per* című darabja lett a harmadik, záró felvonás.

Aztán jött a *Cirkusz*. Emlékszel? Kis lábhajtásos kocsikkal vezettetek körbe a színpadon. Az együttesben akkor indult ház, telek, lakás, gyerek utáni hajsza. Kezdtetek elmenni attól, ami a kezdeti időket jellemezte, hogy akár sátorban is...

- Hiszen '84-ben nektek volt meg mindez.

- De nekünk nem volt olyan fontos, mint nektek. A káptalandombi lakás borzalmas volt. Az bántott, hogy az együttes kezdett joviális lenni. Hol van-

nak a csodák? Azért hangzott el a darabban, mert akkor már hiányoztak.

A szerepeket az együttes egyéniségeire találtam ki, úgy hogy mindenkinek jusson táncos lehetőség. A jelenetek közötti gyors átöltözések miatt, például a *Cirkusz*-ban, nekem kellett beosztanom a szereplőket is. *Sipi* (Sipka László, a Győri Nemzeti Színház színművésze) szerepe, a kisbohóc szavai, az én kiáltásom volt: „Hazudtál! Becsaptál! Hol vannak a világszámok, hol a csodák? Megígérted! Tessék betartani! Kezdd hozzá! Kérlek! Nem akarsz? Vagy nem is tudsz?”

Rengeteget dolgoztam. Ez egy darabig jól működött, és engem igazolt. Magam elé toltam Ivánt, és ő ezt viselte is. De aztán úgy érezte, hogy olyan lett mellettem, mint egy meg nem született gyermek. Természetes, hogy idővel úgy gondolta, most már meg tud a saját lábán is állni...

Beszélőkészsége a mai napig ragyogó. Nagyon kedves tud lenni, idegenekkel is pillanatok alatt barátságot tud kötni. Még Aczél elvtárs is Gyuri bátyám volt neki. Pillanatok alatt bárkit két vállra fektet. Ez egy örületes adottság. Ebben egyedülálló zseni a mai napig.

Benneteket is egyesével vett le a lábatokról. Sajnállak titeket, de fátyol volt a szemetek előtt. Például kivételezett. A műszak béréért úgy kellett harcoljak, mint egy oroszlánnak. Ezekről a dolgokról én soha nem beszélhettem, mert elárulni én nem árulhattam el. A hierarchiát sem boríthattam fel. Ti sem szóltatok soha egy szót sem. Az együttes egy idő után dermedten csak túl akart élni. Olyan is volt, hogy igazságtalanul megsértett engem, én elmentem, erre ti három hétig ugyanazt a kelme festő jelenetet próbáltátok *Az élet peremén* című, készülő darabból. Vajon miért...?!

Ahogy ki tudta muzsikálni a sajtót a szájából, úgy tudott olyan szituációt teremteni, hogy a másik világgá ment tőle. Egy idő után elszaladt vele a szekér. Mint a mesében, hét évig fantasztikus volt. Hét év után kezdtek gyűlni a bajok. Akkor kellett volna szélnek eresztetni az egészet? De mi húztuk még négy és fél évig.

- *Té lettél a szakközépiskola igazgatónője.*

- Ahol dőlt a ház, én oda álltam. Így lettem igazgatónő. A nyolcadikosok az Iván által kiharcolt, gyönyörűen megépített termekben elkezdtek tanulni. Én úgy éreztem magam, mint Kőmíves Kelemenné, akit befalaztak, hogy álljon a vár, mert

ezek a gyerekek negyedik gimnazisták lettek, amikor kiderült az oktatási osztályon, hogy az iskola nincs bejegyezve. Ez nem is egy iskola - mondták - ez csak az Iván hobbi. A gyerekek ígéretet kaptak az érettségi lehetőségére. Ekkor jött segítségünkre dr. Németh Mária, a Megyei Pedagógiai Intézet igazgatónője, aki később Tárnoki Tamás után a Győri Balett Művészeti Szakközépiskolájának igazgatónője is lett, és elintézte, hogy amire jött az év vége, a szakközépiskola hivatalosan is megalakult, bejegyezték.

- *Zárásul mit mondanál?*

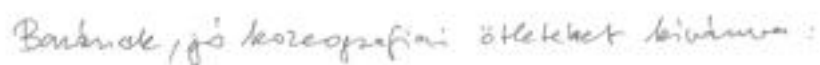
- Igazából most vagyok boldog, amikor megnézek egy Győri Balett előadást, és semmi felelősség nem terhel. Amíg jelen voltam, addig beleépültem az egészbe. Én hoztam a kör ötletét Szegedről Paál Pistitől. A körét, amely az előadások előtti rítussá vált. Én tárgyaltam németül és franciául az impresszáriókkal. Írtam a leveleket. Utaztam megnézni a helyszíneket. Készítettem a szövegkönyveket, díszlet- és jelmezterveket. Egy lavórban festettem meg azt a 100 nm-es szivárvány leplet, ami az *Ősök és utódok*-ban játszott. E darab szétforgatható díszletéért az év legjobb díszlete díját kaptam, de a csúcstervezésem életemben az *Izzó planéták* lett a Körcsarnokban.

A *csodálatos mandarin* ötletét, amiben te voltál a legjobb, egy televíziós hírből merítettem. Egy lányt összekötözve bedobtak egy lyukba, és maga sem emlékezett rá, hogyan bírt egyedül kijönni onnan. Már négykézláb mászott az úton, amire újból öntudatra ébredt. Bizonyos szituációkban, amíg kell, emberfeletti teljesítményekre vagyunk képesek. Az erő, a saját ereje ott volt vele, amíg szüksége volt rá.

Azok a darabok, amiket én gondoltam ki, azért érdekelték a közönséget, mert mindegyikben valamilyen társadalmi problémát mutattunk be. Attól volt sikerük.

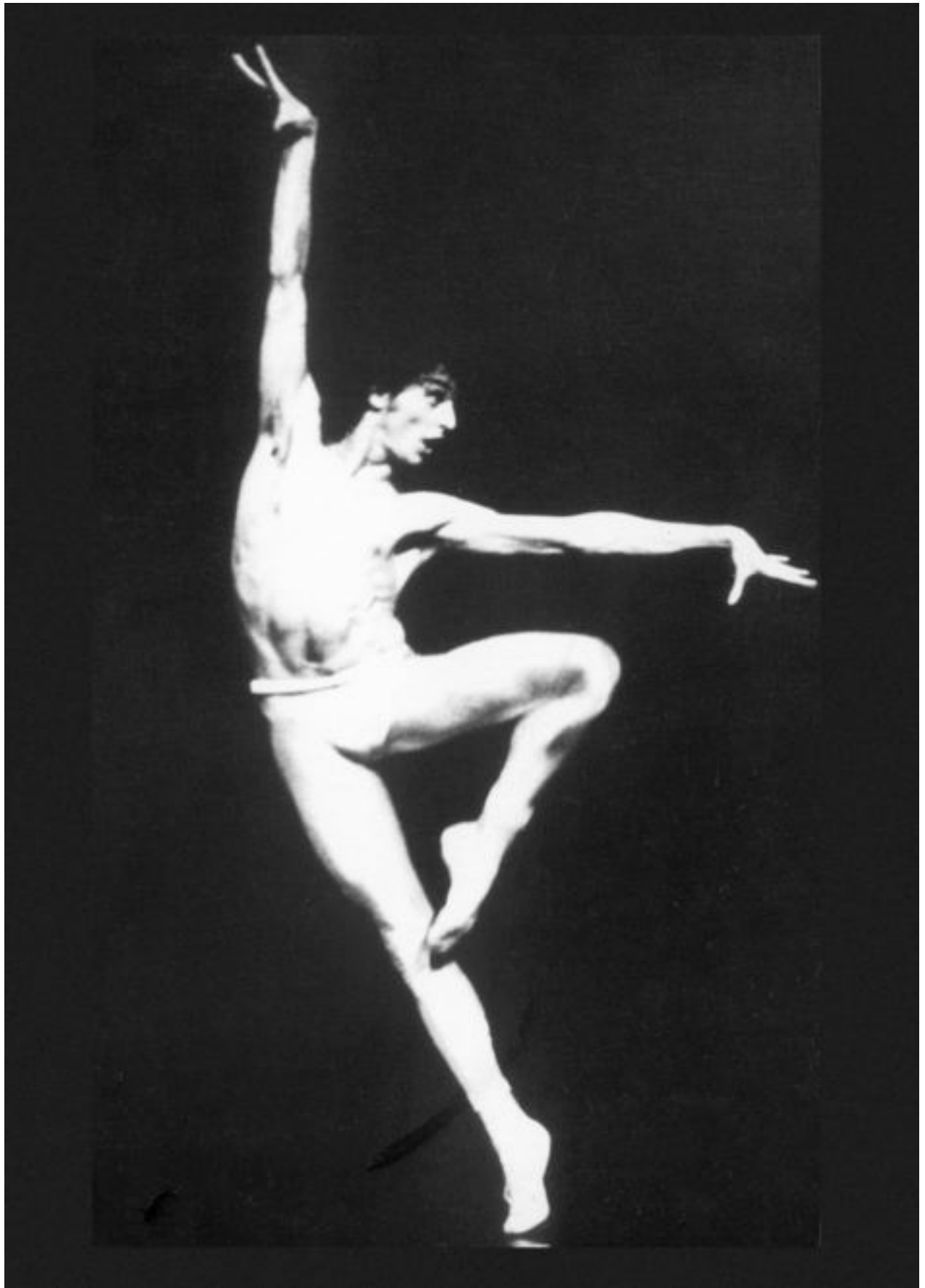
A *Bulgakov és a többiek* abban az időben kemény darab volt. A *szarvassá változott fiak* '56-os élményeimről, A *haza gyermekei* a párizsi forradalomról, *Az élet peremén* korunkról szólt, amelyben a Kiss János figurája Kádár János volt, ha nem vetétek volna észre. A *Per*, amiben elítélik és megölik a főhőst, úgy hogy nem tudja miért, sorba állíthatók. A „nagy bum” után még a *Gulliver*, a *Bábel* is olyan volt. Egy vonulat filozófiai mélysé-

Szeretem a társulatot. Ha meglátlak titeket, az anyai szívem elkezd nagyokat dobogni, de ez az egész ügy számomra lezárult. Megtörtént, régen volt, szép volt, jó volt. Az élet megy tovább. Bár felkavar, hogy felidéztük a múltat, de semmi indulatot nem szül bennem.

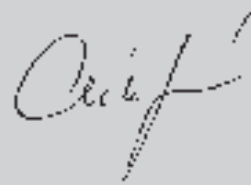
44

KISS JÁNOS

a Győri Balett alapító táncosa, majd igazgatója

- *A Győri Balett Győr város kultúrtörténetének egyik fejezete.*

- Nemcsak a város, hanem a táncművészet, mint szakág és az ország kultúrtörténetének része vagyunk. Fontos, hogy a „történelmünkről” összefoglalás készül, mert félő, sok minden feledésbe merül. Diplomaosztó ünnepségünkön te mondtad Bara a búcsúbeszédet, és úgy ecsetelted a pályánkat; tisztavirág életű. Azt kívántad a kis elsősöknek, hogy szeressék a táncot, a táncművészetet. Ezek voltak a kezdetek.

A Jóisten, vagy a csillagok állása segített, de mi szerencsésnek születtünk. A Győri Balett az, ami nekünk megadatott; hogy kitaláltuk, jókor léptünk és létrehoztuk. Hozzájárult, hogy nagyon jó mestereink voltak. A gyerekeimnél látom, mekkora felelőssége van a pedagógusoknak. A sors megadta azt a szerencsét nekünk, hogy Lőrinc György és Merényi Zsuzsa növendékei lehettünk. A szellemi töltet és az indíttatást tőlük kaptuk. A moralitás, az emberi tartás, a művészi alázat, az összetartás, a szolidaritás egymás iránt mind olyan érzés, amit tőlük tanultunk, nekik köszönhetünk.

A másik, hogy a pártállami időkben fiatal emberek elhatározzák, együtt maradnak. Iszonyú erővel és elhivatottan ezt a tettet végig akarják vinni. Az akkori korban ez annyira fantasztikus volt, hogy sikerült.

Szakmailag a klasszikus tradíciók után akkoriban jött Béjart hatása Magyarországra. Találkoztunk Markó Ivánnal és Gombár Jutkával. Alig hiszem el, hogy mindez megtörtént velünk. Álom, ami valóra vált, amiből még nem ébredtünk fel. De az együttes léte mögött örületes, megszállott harc húzódik, mert mindenért meg kell küzdeni. Ingyen csak a lehetőséget kaptuk. Élni kellett vele.

Minden közösségre jellemző, hogy vannak erős és kevésbé erőteljes egyéniségei. Vannak harcos típusok és csatlakozók. Láttuk, hogyan bizonytalanoztak el évfolyamtársak, és hogy ki merte felvállalni az előre nem látható jövőt. Mert bizonytalan helyzetet vállalt fel az a táncos is, aki hitt Ivánban, és aki hitte, hogy lesz lehetőségünk, véghez tudjuk

vinni a tervünket. Nem készbe ültünk bele, hanem egy építkezés első részében vettünk részt. A fundamentum letételénél voltunk ott, amit fel sem fogtunk, csak azt tudtuk, hogy valami mást akarunk, mint a többiek, és ehhez olyan vezetőt választottunk magunknak, akiben hittünk. Sok együttes születik, de sok művésznek nem adatik meg hasonló élmény. Minket a kollektív erő segített, ami másokban nem volt meg. Az hozta létre a Győri Balett társulatát. Konkrétan pedig a Szentendrei Fiatal Művészek Találkozóján merült fel bennünk Krámer Gyurival a gondolat, a színművészek hasonló kezdeményezéseit látva.

Az első korszak egy mámorító állapot volt. Semmi másból nem állt az életünk, csak a munkából, amit szerettünk. Megharcoltunk azért, hogy sikere legyen az együttesnek, és sikeres legyen benne mindenki. Voltak olyan évfolyamtársaink, akik már 3-4-5 év után elhagyták az együttest, mert más vágyaik voltak. Az itt maradottak aránya azért nagyon jó. Tizennégyen indultunk el, plusz hozzánk jött Ócsag Anna és Kristó Annamária. Az indulóknak a fele kitartott amellet, amit vállaltunk. Itt vagy Te, Ottó, Gizi, Gábor, Ancsúr, Tamás és én. Mi, akik 25 évet megéltünk ezen a pályán, nem kényszerből, hanem önmagunk vállalásaként, önmagunk örömeire tettük. Mi „házasságot” kötöttünk egymással, egymásért. Legnagyobb tisztelet azoknak az alapítóknak, akik 25 éven át az együttest, a várost, az országot szolgálják.

- *Iván is elment.*

- Vannak hullámvölgyek és örömök. Én személy szerint nem kívánok arról beszélni, hogy Markó Iván miért hagyta el az együttest, és Gombár Judit miért maradt. Miért rossz és miért jobb, hogy így történt? Iván ugyanolyan alapító, mint a többiek, tisztelet jár érte neki is. Amit nem tudtam elfogadni, az a botrány. Nem tartottam tisztességesnek. Megvan mindenkinek a saját igazsága, és megvan a történelmi igazság. De a családjára senki nem dob sarat. Mindenkinek van emberi méltósága. Ha megdobnak kővel, dobd vissza kenyér-

rel. Mi ehhez tartottuk magunkat 1991-ben. Mi csak arra tudtunk gondolni, hogy megmentjük az együttest. Tisztelet azoknak, akik az együttes életét folytatni akarták. Elhangzott, hogy Markó Iván nélkül, akit mi vezetőnknek választottunk, mert hittünk benne, a Győri Balett nincs, mert az ő tehetséges és markáns személyiségének a távozása az együttes halálát okozhatja.

Így az együttesnek két születésnapja van; 1979, és az újjászületése 1991-ben.

Ekkor egy teljesen tapasztalatlan hármast: Demcsák Ottót, Tárnoki Tamást és engem megbíztak a tűzoltással, bár én vastagon benne voltam a harcokban a kezdetektől fogva, nem csak úgy, mint táncos. Az alapításunkkor, a felmondásunkkor, mindig jelen kellett lennem. Az történt, mint amikor a családfő távozik, és utána valakinek át kell vennie ezt a szerepet. Sok mindent meg kellett tanulnunk. Kiderült, hogy vannak, akik kívülről nézve hittek Markó Ivánban és a Győri Balettben, de voltak, akik hittek Markó Iván távozása után is a Győri Balettben. A város vezetőire gondolok, akik szimpátiával és támogatással álltak mellénk annak ellenére, hogy a történetnek csak az egyik oldala hangzott el a tv-ben és az újságokban.

Az emberek bizalma akkor bizonyosodott be, amikor a *Szent Margit legendára* készültünk. Felkért minket a püspöki kar 1991-ben, hogy Őszentisége a pápa tiszteletére készítsünk előadást. Hihetetlen így visszagondolva 13 év után, hogy volt erőnk és bátorságunk ezt a felkérést elfogadni. Másik oldalról pedig volt bizalmuk és hitük bennünk, hogy ezt meg tudjuk valósítani. Mai ésszel, hasonló felkérést tízszer meggondolna az ember. Akkor semmiféle félelemérzet nem volt bennünk. A hitünk megvolt önmagunkban és egymásban, hogy létre tudjuk hozni az előadást. A Győri Balett második korszakának kezdete pápai áldással indult.

- *Volt, amit Ivántól át akartál menteni, vagy van, amit direkt másképpen valósítasz meg? Milyen koncepció köré formálod az együttes életét?*

- Volt, amit megtanultunk Lőrinc Györgytől, és amit kaptunk Ivántól. Ez teljes mértékben bennünk él. Ahogy Maurice Béjart Markó Ivánban él. Volt stílusa a társulatnak, az emberekben kialakult egyfajta kép, amit el is vártak tőlünk. Amit a szakmában sokan nem szeretnek, de a közönség igen. Amit a Győri Balett képvisel a táncművészetben, hogy gondolatokat kíván eljuttatni, bizonyos mér-

tékig érthető módon nézőinek. Minden táncos és alkotó, még aki nem is dramatikus darabokat mutat be, az is a testeken keresztül ébreszt gondolatokat a közönségben. Az a táncszínházi forma, amit Iván hozott Brüsszelből, az a vonal 1979-ben elindult, és erőteljesen látható ma is. 1991-től nem egyetlen alkotó készítette a játszott műveket, hanem több. Saját koreográfiai alkotóerő, és vendég koreográfusok. Én mindig olyan koreográfust hívtam az együtteshez dolgozni, aki ezt a gondolatmenetet tudta követni. Aki ennek az ívnek a továbbvitelére képes. Kezdetől fogva nagyon sok koreográfus jelentkezett, hogy szeretne nálunk dolgozni, Magyarországról és külföldről egyaránt. Volt olyan, akinek többször is mondtam, hogy ne haragudj, ez a stílus nem a Győri Baletté. Nehéz a döntés, és borzasztó nagy a felelősség.

Lehet egy Shakespeare darabot tradicionális módon és extrém módon is megrendezni, de a szöveg adott. Itt a táncosoknak a mozdulat a teremben akkor, újonnan születik. Ezért minden egyes új darab egy kérdőjel. Sikeres lesz-e vagy sem?

Kezdetben, amikor minden erőmmel azon voltam, hogy próbáljunk meg kilépni az országhatáron túlra, jött egy francia impresszárió és a repertoár felől érdeklődött. Nincs repertoár, mondtam, majd kialakul. A belépőjegyet elfogadta, aztán elköszönt. Az előadás végén mégis hátrajött és gratulált. Azt mondta, nem gondolta volna, hogy Markó Iván távozása után képes a Győri Balett tovább lépni. Benne volt a pakliban, hogy egy közép-szerű, vidéki együttes leszünk, elpártol tőlünk a közönség. 1993-tól újra elkezdett utazni az együttes országon belül és országon túlra. Elértünk egy szintet. 25 éves az együttes és Pekingbe, Moszkvába, Salzburgba hívják. Ez erős összmunka eredménye, abban az örületes versenyben, ami a szakmán, az országon és Európán belül zajlik. Első, 1980-as turnéinkon úgy néztek ránk, mint a vasfüggönyön túlról jött csodára. Ez a báj bizony elmúlt. Most már egyenrangú partnerek vagyunk: a Rambert Balett, a Győri Balett, vagy a Stuttgarter Balett. Az élmézőnybe kell bejutni, az a mérce.

Iván távozása óta az együttes létszáma nem csökkent, hanem nőtt. Az önállósága erősödött, az életképessége fejlődött, kilátásunk a világra tárgult. Amikor csak dolgoztunk, nem sok együttest láhattunk, bizonyos dolgokat eltitkoltak előlünk. Ma nyitott helyzet állt elő. Huszonöt év után nem egy zárt közösségben élünk, hanem negyedik alkalommal a „Tánc fővárosa” lesz Győr. E fejlődés-

ben benne van Gombár Judit, Markó Iván és mindenki. Győr a befogadó helye a Magyar Táncfesztiválnak, ahol a táncot szeretik, ahol felnövekedett egy táncot szerető és értő közönség. Fantasztikus dolog. Be merjük engedni a saját házunkba a konkurenciát. Az együttesnek van arra bátorsága, hogy megmérettesse magát másokkal, ne csak önmagát fényezze, hanem lehetőséget adjon másoknak is. Ezt kevesen merik megtenni. Ezzel persze nem csak mi nyerünk, hanem a közönség is, és a fenntartó város.

Iszonyú a teher. Én nagyon élveztem táncolni. Azt semmi nem pótolja, amikor kiáll a színpadra a művész és megkapja a közönség tapsát. Lehet valaki akár igazgató, akár főigazgató. Az öröme egy igazgatónak is megvan, de az a nyomás, hogy 53 emberért kell felelni művészileg és egzisztenciálisan, óriási. Sokan vádoltak, hogy siker-orientált vagyok, mert mint mondják, „a közönségért van a Győri Balett”. Akkor én azt mondom, látva a táncéletet itthon és Európában, elég szomorú lennék, ha csak 60-80 ember jönne el, ha csak önmegvalósításról lenne nálunk szó.

Fel kellett mérnem azt is, hogy nem vagyok jó koreográfus, rengeteg főszerepet is adhattam volna magamnak. El kellett valamit döntenem, hogy mi a fontos. Az „önélvezkedés”, vagy ebben a helyzetben alárendeli magát az ember. Nem Kiss János társulatáról, hanem a Győri Balettről van szó. Azt, hogy társulatban, és nem önmagam megvalósításában kell gondolkodnom, szerencsére időben fel tudtam mérni. Ami nem azt jelenti, hogy a darabok kiválasztása nem a művészeti vezetés feladata.

Ha egy táncos csak két-három nap gyakorlást kihagy, az visszaüt rá. A napi igazgatói harcok miatt képtelen voltam felvállalni azt is, hogy táncoljak, de nem is érdekes.

A vezetésben a kudarcunk közös Ivánnal. Egyikünk sem bírt a táncosok anyagi helyzetén, úgy istenigazából javítani. A régi, a keleti csoda néven futó turnék idején nem volt bonyolult adórendszer, áfa, tb, akkor viszonylag jól éltünk. Iván is elmondta, hogy az együttes nemzetközi elismertségéhez képest, nincs méltóan megfizetve a társulat. Ez a mai napig így van. Ebben nem történt előrelépés. Nem rajta és nem rajtam múltott. Ma harminc százalékát termeljük meg a költségvetésünknek, hogy életben maradjunk. Nem tudom, van-e még egy ilyen együttes, aki arányában ekkora bevételt teljesít.

- *A politikai élet mennyire hat ránk, mi mennyire vesszük ki belőle a részünket? Mennyire befolyásolja a politika egy új mű megszületését?*

- A művészet és a tudomány mindig is a politika felett kell, hogy álljon. Ezt pártállástól függetlenül, politikusok között is szoktam hangsúlyozni. A művészet a politika kiszolgáltatottja, de a politika felett áll. Ez azt jelenti, hogy az alkotó nem keresheti a politika kegyeit. Nem tudjuk, hogy a nézőtérben milyen politikai beállítottságú emberek ülnek, és nem is vagyunk rá kíváncsiak. Mindenkinek tiszteletben tartom a vallását, a politikai hovatartozását, az hogy én milyen pártban hiszek, ahhoz senkinek semmi köze nincs, és nem is tűzhetem a Győri Balett zászlajára, mert ez az én magánügyem. Az együttesen belül sem érdekel senkinek a hovatartozása addig, amíg a közösséget nem zavarja. Elképzelhetetlen nálunk, hogy a politikának lefeküdjön a társulat. Bízom benne, hogy nem is várják el tőlünk.

A Győri Balett anno, a pártállamban nagyon sok kedvezményt, támogatást kapott. Az együttes érték volt, amit fel lehetett mutatni a világnak. Mi, azóta is, nap, mint nap tesszük a dolgunkat, az a feladatunk, hogy örömet szerezzünk az embereknek. Mi szolgálatot teljesítünk. Ezért vagyunk szerencsések. Az önállóságunk megvan és harcolunk is megtartásáért. A többi azon múlik, hogy az együttes mit produkál. Semmi más nem fontos, csak a színvonal.

- *Milyen célt szeretnél még elérni?*

- Nekem, mint a Táncművészek Szövetsége elnökének és a Győri Balett igazgatójának, egyetlen célom van. Eddig is európai volt az együttes, az Unió csatlakozás után is európaiak vagyunk. Azt szeretném, hogy az az elismerés, amit megszerzünk Európában, az személy szerint anyagilag, életminőségben is, európai módon legyen megfizetve a társulat tagjainak!

A másik érdekünk a szemléletváltás. Nem hagyatkoztunk az államra és a városra, hanem léptünk a támogatók felé, mert maguktól nem kopogtak ránk. A művészek mecenatúrája még nem nagyon terjedt el Magyarországon. Vannak hallatlanul gazdag emberek és cégek, akiknek nem a sekélyes világot, hanem a kultúrát kellene támogatniuk azért, hogy abból, amit mi művelünk, amiben mi hiszünk, amit mi tudunk nyújtani, abból az

emberiség táplálkozzon. Fejes Endrétől tanultuk, hogy a közönséget nem szabad lenézni, tisztelni kell. A néző megveszi a jegyet, megfürdik, felöltözik és bejön a színházba. Nekünk, akik itt állunk a másik oldalon, az a feladatunk, hogy adjunk. Ezt megtartani, hogy nap mint nap kíváncsiak legyenek ránk, borzasztóan nehéz.

- *Mikor vagy boldog? Mi az, ami neked fontos ebben az egészben?*

- Boldog akkor vagyok, ha siker van. Visszafelé már nem is néz az ember, mindig csak előre. Egyfolytában a kérdőjelek jönnek veled szembe. Mi lesz akkor ha...? Akkor leszek a legboldogabb, ha 2004. október 28-29-én negyvenezer ember Salzburgban tapsol, ha Firenzében bravózni fognak, ha november 6-án, a 25 éves jubileumon az emberek örülnek és visszaigazolást kapunk, hogy ez a huszonöt év megérte a fáradozást. Amit mi táncosok természetesen tudunk. Örömet tudjunk szerezni azoknak, akik hittek és hisznek bennünk. Boldog vagyok, ha lehet előre lépni és nem visszafelé.

- *Hogyan küzdesz meg a közösségi problémákkal? Neked nemcsak globálisan kell ismerned a helyzetet, hanem a személyekkel is foglalkoznod kell.*

- Hálás vagyok a város vezetőinek, hogy az együttes létszámát lehetett bővíteni, a generációs vonalat kinyújtani. Ma, 2004-ben a legkorosabb művésznünk 46 éves, a legfiatalabb 18. Természetesen már nem mindenki szereti egymást. 33 táncosról van szó. A világban vannak együttesek, ahol nem is szólnak egymáshoz, mert csak az a lényeg, hogy én legyek a legjobb táncos, nem érdeklí az egyiket, mit csinál a másik, nem tud érte drukkolni, aggódni. Itt ma mindenki körbe ment és adott a másiknak egy puszit. Arra sajnós kevés idő jut, hogy egyenként foglalkozzunk mindenkivel. De ide az irodába mindenki bejöhet a bajaival, és addig jó, amíg bejönnek. Ismerem a tagság magánéleti problémáit, betegségeiket. De a problémák azért vannak, hogy megoldjuk őket. A nézőket nem érdekli, hogy milyen a morális állapota az együttes tagjainak. Azt látja, amit kap a színpadról. Bár szerintem a morális meglátszik az előadáson is. Nálunk a műszak is gondoskodik a táncosról, a táncos is szereti a másikat. Ezek fontos kérdések, de ebben a kegyetlen világban egyre kevesebb idő és energia jut egymásra.

Az előre menekülési útvonalat kell mindig megtalálni, hiszen a világban a politikusok alig említik meg programjukban a kultúrát. Az az ország a jövőjét fogja felszámolni, amelyik az oktatására és a kultúrájára nem ad.

- *Hazánkat miként látod, mivel tudjuk segíteni, hogy a globalizáció fel ne falja?*

- Az Európai Unióban a magyar művészeknek egyetlen kitörési pontjuk van, a tudásuk. Minden ember a saját országáért azt teszi, amit tud. Nekünk művészeknek az a feladatunk, hogy a haza szolgálatában álljunk. Mint ahogyan az elmúlt huszonöt év alatt is a haza szolgálatában állt a Győri Balett. Lőrinc mester szavai csengenek a fülembbe, úgy bocsátott minket útra: „Soha ne veszítsétek el a hiteteket!”

Ha önmagunkba vetett hitünket nem fogjuk elveszíteni, akkor a magyar tudomány és kultúra meghatározó szerepet fog játszani Európában. Mindig mások voltunk, az észjárásunk is más. A mindenkori politikának az a felelőssége, hogy milyen esélyt biztosít. Bár a kiszolgáltatottság ellenére is lehet nagyon komolyan tenni azért, hogy az erőnket demonstrálni tudjuk.

- *Mit felejtettünk ki ebből az interjúból?*

- Hihetetlen hálával gondolok Gombár Juditra. A mai napig anyáskodik felettünk. Mi nagyon szerencsések voltunk, és az ember a gyerekének még többet szeretne megadni, mint amit kapott. Az együttesben is úgy érzem magam, mint egy családfő, akinek gondoskodnia kell a családjáról. Az ember tele van félelmekkel. Csak túléljem, megoldjam, sikerüljön. A közönség tapsol, már azon töpreng, a következő bemutató mi lesz. Meg kell újulni. Fejes Endre mondta azt is, hogy úgy, mint a magasugrók, a lécc alatt soha nem szabad átbújni, ha átugrottátok, akkor emeljete rajta egy picit, és ha azt is átugrottátok, akkor még emeljete! Ha át akartok alatta bújni, akkor inkább hagyjátok abba!

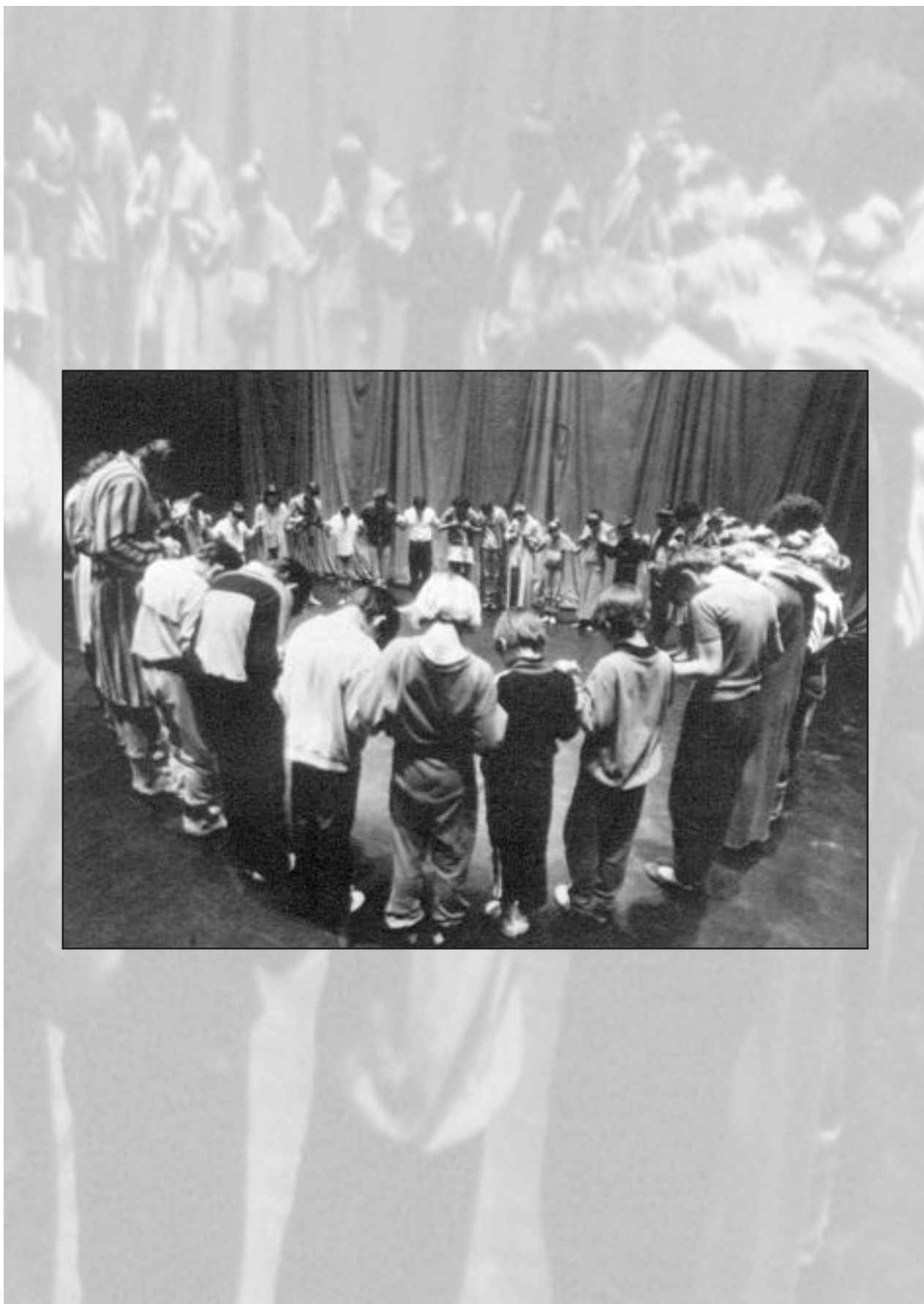
- *Kik segítenek neked?*

- Mindenki. Ez egy hajó, amiben benne ülünk ötvenhárman, ahol mindenki húz. Mindenkinek a tehetsége és lehetősége szerinti maximális tempóval kell húznia, hogy ez a hajó előre ússzon. A közös cél a Győri Balett. A balett-teremben, a műszaknál, és itt az irodában is.

Rengeteg véleményt kapok belülről és kívülről, ez mind segítség. Azt meg lehet érezni, hogy ki közelít jó szándékkal és kinek a kritikája romboló. Nem lehet semmit sem figyelmen kívül hagyni. Elfogult vagyok, a legszebb művészeti ág a táncművészet. Ám amikor egy festővel, zenésszel vagy

építésszel beszélek, akkor bevallom, irigylem őket, mert az ő munkásságuk lehet, hogy később éri el a sikert. Nekünk ez nem adatik meg. Mi a pillanatoknak élünk. Ezeket a pillanatokot kell az örömeinkre és mások örömeire felhasználni.

BÉSZNÉ MOLNÁR ILONA

a Győri Balett gazdasági igazgatója 1989 óta

- *Mikor kerültél az együtteshez, és kik voltak az elődeid a gazdasági vezetésben?*

- Tízéves évfordulójára készülődött az együttes, amikor ide kerültem. Éjjel felhívtak telefonon, hogy Markó Iván gazdaságist keres. Másnap megnéztek, Gombár Judit bólintott. Vasárnap átvettem a feladatokat. Ilyen gyorsan kezdődött, és már tizenöt éve tart ez a kapcsolat.

A gazdasági igazgatók közül három évnél tovább nem dolgozott senki az együttesnél. Ez is azt mutatja, mekkora a kihívás! Az elődeim is nagyon megküzdöttek e szép és mozgalmas feladattal. Szerkesztő Dénessel azóta többször találkoztunk. Melegh Rezső után Kiss Éva következett, akivel most közvetlen a kapcsolatunk a városi önkormányzat pénzügyi irodáján. Nem felejtette el „balettos” múltját.

A tízéves évforduló előkészületeiből, az ünnepségből csak az izgalmakra emlékszem. Z. Szabó László tanár úr ez alkalomra kiadott könyvecskéjének gondolatai maradtak meg igazán bennem. Ő egyike volt azoknak, aki a balettet és a hozzá tartozó balettoktatást segítette.

- *Sokáig a Győri Balett hatáskörébe tartozott a balett szakközépiskola. Ennek a gazdasági ügyeivel is te foglalkoztál?*

- A balettoktatás általános iskolai kezdeteiről közvetlen ismereteim nincsenek, de amikor az együtteshez kerültem, akkor már létezett a Győri Balett Kísérleti Szakközépiskolája, külön minisztériumi engedéllyel, és a Kazinczy Gimnáziumban kapott átmenetileg termeket a közismereti oktatás. Érkezésem előtt egy évvel helyezték át a mostani Szabolcska utcai épületbe, ahová együtt járnak az általános- és szakközépiskolás tanulók. Az iskola neve és státusza sokat változott. Egy dolog viszont nem. Főleg a Győri Balett tagjai oktatnak ott, nagy szeretettel. A végzett növendékek legkiválóbbjai a Győri Balettnél folytathatják művészpályájukat. A középiskola, mint a Győri Balett nem önálló intézménye működött. A táncmű-

vészeti képzés mellé képzőművészeti oktatás is társult. Nagyon sok művésztanár, jó pedagógus oktatott ott. Az iskola 2000-ben lett teljesen önálló intézmény, és elszakadt a Győri Balettől. Ez azt jelenti, hogy sem szervezetileg, sem gazdaságilag, jogi forma szerint, szakmai tekintetben sem felügyeli a Győri Balett. Bár remélem, hogy az együttesnek jelentős hatása van az iskolában folyó oktatásra a táncpedagógusok révén. Én 2000 óta is a „mi iskolánk” fogalmat használom.

Szép időszak volt, amíg együtt dolgoztunk, de nehéz volt az iskola és egy művészeti intézmény irányítása. Országosan nem volt példa ilyen felállásra. Bár volt rá eset, hogy ránk külön szabály készült; a mérlegképes könyvelők tankönyvében megjelent kivételként a Győri Balett, - akkor még, mint a színház egyik tagozata -, hogy külön bankszámlával rendelkezik.

- *Miként alakult az együttes jogi helyzete?*

- Az alakuláskor, 1979-ben a Győr-Sopron Megyei Tanács volt a felügyeleti szerve a Kisfaludy Színháznak és tagozatának, a Győri Balettnak. Többször fellángoltak és végül eredményesek lettek a balett önálló intézménnyé válási törekvései. A rendszerváltást követően a megyétől az új nevet viselő Győri Nemzeti Színház, a Győri Filharmonikus Zenekar és a Győri Balett a városhoz került. 1993-tól a Győri Balett teljesen önálló költségvetési intézmény a Győri Nemzeti Színházzal közös épületben. Mind a két fél igyekszik a lehetőségekhez mérten tekintettel lenni a másik érdekeire, tartani a játékszabályokat és segíteni egymás munkáját. Ebben meghatározó szerepük van az igazgatóknak. A Győri Balett önállósága vonzó példa a többi balett-együttes számára. A város akarata is kellett hozzá, hogy ez legyen a felállítás. Ez az irigylt helyzet nagy felelősséggel, rengeteg többletmunkával és kockázattal jár. Ma a Győri Balett önálló műszaki stábbal, saját művészeti titkársággal, független gazdasági irodával és jegypénztárral rendelkezik. Ötvenhárman vagyunk, ebből harminchárom táncos. A kis létszám miatt egy-egy

embernek sokkal kiterjedtebb a feladatköre, mondhatnám, amolyan „mindenesek” vagyunk.

- *A színház sohasem volt olcsó világ. Egy pár spicc-cipő is 8000 forintba kerül.*

- Ez a műfaj drága. Még ha a *Tűzmadarat* veszünk, ahol két fiú egy szál nadrágban csupasz színpadon táncol, akkor is. Ott a világítás drága. A néző nem is érzékeli, és talán így a jó. A baj akkor van, ha a fenntartó nem ismeri el, ahhoz, hogy nagy és időtálló darabok szülessenek, ahhoz pénz kell. Itt hallatlan nagy találékonyságra és rugalmasságra van szükség. Határt kell szabni annak, hogy mennyibe kerülhet egy produkció, ám ez sohasem korlátozhatja az alkotó művészek: a koreográfus, a díszlet-, a jelmez-, a látványtervező álmát. A határvonalat meg kell húzni, de annak reményében, hogy a gazdasági „fék” az elképzelések lényegét ne akadályozza meg! Mert a művészek azért művészek, hogy álmodjanak, minél nagyobbát álmodjanak. Szárnyaljanak, csak el ne szálljanak.

- *Mi alkotók soha nem éreztük itt a Győri Balett berkei-
in belül azt a szorítást, hogy „szegény színházat” kell ját-
szanunk; díszlet nélkül, három fővel, munkafényben.*

- Ennek örülök. Ez volt a szándék. Kiss János balettigazgató ezt várja el azoktól, akik közreműködnek abban, hogy az anyagi feltételek rendelkezésre álljanak. A fenntartó várostól csak minőségi produkciókkal lehet kivívni, hogy lehetőség szerint több támogatást kapjunk. Új módszer a pénzszerezésre a pályázatírás. A pályázati pénzeket kívül nagy jelentőségű a szponzori támogatás. Ők - természetesen - csakis a minőséget támogatják. A Győri Balett rangja olyan a magyar kulturális közéletben, hogy a támogatók nyugodtan adják a nevüket a mi nevünk mellé. A Győri Balett kiadványaiban megjeleni rangot jelent, és mi is büszkéek vagyunk, hogy egy Európában elismert szolgáltató, vagy egy világhírű terméket előállító cég jelenik meg mellettünk. De vannak kisebb vállalkozók is, akik lehetőségeikhez mérten segítenek minket. A mecénási szerep még nem túlságosan elterjedt, nem „divatos”, de reménykedem, hogy kialakul Magyarországon, mert a színház sohasem volt rentábilis. Mecénások nélkül bizonyára nem tud működni, de legalábbis nem olyan színvonalon, ahogyan mi szeretnénk. Abban bízom, hogy a gazdasági környezet és a társadalmi megítélés úgy fog vál-

tozni, hogy igenis rang legyen művészeti együtttest, vagy nemes célokat támogatni, díjakat alapítani, magánszemélynek is, a versenyszférában működő cégnek is. Ehhez persze olyan szabályozók is kellenek. Az állam ismerje el, ösztönözze ezeket, például valamilyen adókedvezmény formájában, mert szerelemből kevesen fognak támogatni.

- *Véleményed szerint a táncosoknak szükségük van-e arra, hogy a közalkalmazotti szférába tartozzanak?*

- Ez vitatott téma. 1992-ben megszületett a közalkalmazotti törvény, azóta az állami-, illetve önkormányzati intézményeknél dolgozókat általában közalkalmazottként foglalkoztatják. Ez a besorolás nehezen alkalmazható művészeti területen. A „köz” szolgálatában állni azért nem is olyan rossz feladat, mert nyugdíjas állást jelent, az állam meg akarja becsülni, aki szolgálatában állt. A nehézség abban rejlik, hogy a klasszikus közszolgáltól eltérően nálunk az életkor és az iskolai végzettség alapján nagyon nehéz valakinek a munkavégző képességét megítélni. A tehetségre pedig még nem találtak ki olyan táblázatot, amivel az is mérhető lenne. Szerencsére! A táncos pálya rövid, ellentétben más közalkalmazotti pályákkal. A táncos nem tudja megkapni a teljesítményéhez mért, megfelelő nagyságú jövedelmet, hiszen a teljesítménye csúcsát nem negyven éves kora fölött éri el. Egy táncos 19 évesen a leg szebb, még nem alkotott jóformán semmit, de már mindenki „elolvad” a látványától. Aztán eljön az időszak, amikor megfelelő művészi tapasztalatot szerez, akkor a mozdulatain kívül a lelkéből is árad valami megfoghatatlan. És hamarosan eljön az idő, amikor már mindene fáj, de szerencsére azt mi, akik a nézőtérre ülünk, nem látjuk. A táncosnak addigra már van akkora hallatlan bölcsessége, olyan művészi kifejező ereje, hogy bármit el tud hitetni velünk. Legalábbis a legtehetségesebbek. Végül eljön az idő, amikor búcsút kell mondania. Ez sajnos sokkal korábban következik be, mint egy civil polgár esetében. Ezt a közalkalmazotti bértábla nem tudja figyelembe venni. Másrészt a művészt, én úgy gondolom, nem lehet centiméterrel, táblázattal, iskolai végzettséggel mérni. Bár tudjuk, látjuk, van közöttük különbség. Egy művelt, minden iránt érdeklődő művész fogékonyabb, és biztosan könnyebben érti meg azt, amit a koreográfus megálmodott. Mindez nem jelenti azt, hogy a testi adottságai megváltoznak, de ahhoz, hogy tudjon bánni a testével, a táncosnak kell, hogy a fejében is legyen valami.

- *A bértáblában végül is csak a minimumot határozzák meg. Mitől nem működik az, hogy a végösszeg a csillagos ég?*

- Az önkormányzat, az állam, mindig is olyan szegény volt, hogy a bértábla szerinti minimumot tudta megadni és biztosítani. Ez már úgy jelenik meg a közgondolkodásban, hogy nem is jár több. A jár ellen tiltakozom, de sajnos tényleg nem is jut több. Nincsen rá fedezet. Persze többszörözött munkával és jó menedzseléssel, jó gazdálkodással egy picit lehet javítani. Sokat járunk tájra, fesztiválokra. Előfordul olyan is, amikor a meghívó fél nálunk is szegényebb. Például egy magyarországi kisvárosnak a művelődési háza. Ilyenkor vérzik a szívem, mert azt a minimumot meg kell kérni, amibe az odautazás és díszletszállítás költsége kerül. Mert ők azt is nehezen fizetik ki. Ha van egy gazdag rendezvény, akkor tőlük nem kell sajnálni az árat. Ebből jut a közreműködőknek is, ami az anyagi helyzetüket javítja.

Nem csak azért, mert az önkormányzat elvárja, de igyekszünk a bevételeinket növelni. Ennek lehetősége függ attól, hogy milyen a kereslet, milyen évforduló van, milyen kurrens darabot játszunk éppen, mert van, hogy felkéréseket kell visszautasítani. Van, aki mindent megadna, csak hogy egy adott darabot, adott helyen előadjunk. Ha ezzel jól gazdálkodunk, akkor kicsit lehet növelni a bevételt. Vannak apróságok, amikkel próbáljuk megkönnyíteni a dolgozóink életét.

- *Szociális juttatásokra gondolsz?*

- Fontos, hogy az öltözőkben legyen mosógép. Azért, mert egy táncos sokszor öltözik át egy nap. Ehhez legyen mosószer. Fontos, hogy nyáron pihenjen, kapjon egy kis hozzájárulást az intézménytől az üdüléséhez. De ezekből az apró összegekből csodát tenni nem lehet. Nem lehet összehasonlítani egy önkormányzati színháznál dolgozó, közalkalmazotti státuszban lévő táncművésznak a jövedelmét semmilyen versenyszférabeli nem művészával. A versenyszférában kevés művész dolgozik. Ők feltehetően nagyon sokat keresnek. Nem tudjuk magunkat összehasonlítani velük. A közalkalmazotti létnek nem csak a negatívumait kell megemlíteni. Aki letáncolja a 25. évét, elmehet szakmai nyugdíjba. Nincsen olyan problémája, hogy nem fizette a nyugdíjjárulékot és nincsen biztosított jogviszonya. Plusz

balesetbiztosítást kötöttünk minden táncosra, gondoskodván ilyen formán is a tagjainkról. A nem aktívakat kiegészítő jövedelemhez juttatva. Ez - tudjuk - csekély támogatás arra, hogy ne váljon lehetetlenné az élete annak, aki már nem a tagja a Győri Balettnek.

- *A külföldi és az országjáró utakkal hány előadást teljesít az együttes évadonként?*

- 1993 óta újra sokat utazunk. Vannak állandó kapcsolataink, ahová rendszeresen meghívunk bennünket. Helyek, ahová többször visszatértünk már. Ez azt jelenti, hogy elégedettek voltak velünk. Tőlünk keletebből elég nagy a konkurencia, ezért az alkupozícióink romlottak. Hogy mi vár ránk az Európai Unióban, arról korai lenne ma beszélni. A közhiedelemmel ellentétben ezeknek az utaknak az eredménye főleg a sikerben, az ismertségben és a hírnévben mérhető. Nem akarok üzleti titkot elárulni ezzel, de a számokat én látom, a napidíj ennyi, nem több.

Az előadásszámot tekintve, a többi magyar együtteshez hasonlítva - bár mindenki úgy érzi, hogy ő teszi a legtöbbet -, a mi táncosaink és műszaki beosztottaink nagyon sokat dolgoznak. Úgy látom, többet, mint mások. Ezt sem kilóban mérném, hanem a kritikák, a külföldi visszajelzések, a fogadó színházak vezetői részéről történő elismerések bizonyítják. Az, hogy New Yorkba eljutott a Győri Balett, és ott előadhattuk a *Purim*-ot, az biztosan jelez egy minőséget, ami mögött rengeteg munka van! Annyi, amit egy civil el sem tud képzelni. De a táncosokon kívül a műszakunk, ha Európa bármelyik színházába megy, ott az összes berendezést uralja. Egyes színházaknak hihetetlen korszerű, drága, jó berendezéseik vannak, amilyeneket mi csak katalógusban láttunk, mert megvenni nem tudjuk. Bár igyekszünk a műszaki hátterünket karbantartani, de az utóbbi öt évben már nem tudtunk venni semmit. Ami van, arra nagyon vigyáznak a fiúk. A műszakunk beköltözve bármelyik színházba, percekben belül eligazodik, az ott lévő berendezéseket jól kezeli, és bármilyen műszaki kérdést képes áthidalni, megoldani azzal a bizonyos magyar találékonysággal. Ez egyszerűen pénzben ki nem fejezhető érdem, szellemi tőke. Visszatérve az eredeti kérdésedhez, két új bemutatónk van, valamint 60 és 80 előadás között játszunk évadonként.

- *Tè sohasem szeretted volna táncolni?*

- Szokták kérdezni, hogy én nem táncolok? De!
- válaszolom ilyenkor tréfásan - Borotvaélen!

Én abban reménykedem, hogy mindig sikerült a háttérben maradnom, de mindig sikerül azt teljesíteni, amivel a legjobban szolgálom az együttes a munkáját. Azt, hogy minden időben a helyén legyen, senki ne nélkülözzön, mindenkinek legyen cipője, ruhája, a jelmez elkészüljön! Adott esetben kockázatos, azonnali döntéseket kell hozni, és csak reménykedni lehet, hogy azt a plusz kiadást valahol megspóroljuk az év folyamán, de nem mehet a táncos szakadt jelmezben a színpadra. Nem mehetünk el bizonytalan műszaki felszereléssel. A kulisszák mögötti dolgokról nem tudhat semmit a néző.

Stark Gyuritól tanultam meg azt, hogy az előadás mindenek felett van! Valamilyen ügyben nagy veszekedés volt a műszakban, de amikortól elkezdődött a beállítás, egészen az előadás végéig csend volt, és erről az ügyről senki nem beszélt. Azt mondta Gyuri: azért, mert most előadás van. Amikor vége van és mindent elbontottunk, majd akkor kiabálunk és folytatódik a vita, mert a dolgot nem fejeztük be, de az előadás alatt nincs veszekedés. Úgy gondolom, ez tágabb értelemben azt is jelenti persze, hogy vannak torzsalkodások, ám azt mindenki tudja, hogy amikor előadás van, akkor mindenki az összes sérelmét félre teszi, mert egymásra vannak utalva, táncos a táncosra, vagy a műszak kezére van bízva valaki, ott hibázni nem lehet.

Szerencsére nem sokan, de vannak sérültjeink, akik esetleg soha nem térhetnek vissza a színpadra, legalább is nem táncosként. Akkor is örök szívfájdalom marad nekem egy baleset, amikor senki nem volt a közelben, amikor senki nem hibáztatható. Sem önmaga, sem senki, maximum a színpad-padló, vagy a sors. Annál tragikusabbat nem tudok elképzelni, amikor valakit úgy ér valami csapás. Szerencsére nálunk nem fordult elő, hogy akár a táncos kollégája, vagy mondjuk egy műszaki hibájából következett be valami. Vigyázni kell, hogy ilyen soha elő ne fordulhasson!

Ez egy veszélyes pálya. Az a gyerek, aki tehetséges és boldog, vágyik a színpadra, még nem tudja mit vállal. Én a bányászéval tudnám összehasonlítani. Ez egy életveszélyes, de gyönyörűsége hivatás.

- *A kötődés a Győri Baletthez az irodákban is kialakul?*

- Aki itt eltölt legalább két évet, az itt is ragad. Fiatal kolléganőimet, úgy veszem észre, már szintén elkapta a gépszíj. Attól kezdve, amikor az ember beül a nézőtérre, azt veszi észre, hogy elkezd a gyomrában kerekedni a gombóc; hiszen tegnap a próbán valaki megbotlott, hosszú még mindig a szoknyája, pedig már vágtunk le belőle, most bele fog-e akadni vagy sem. Amíg annak a mozdulatsornak nincs vége, és nem akad bele, addig a gombóc nőttön nő. No, ekkor már balettos, ekkor már végleg eljegyezte magát. Nem szabadul. Örökre a baletté!

Töci, azaz Török Éva mesélte: Ugye, az ember otthon van, mert nekem nem kötelező bejárnom minden előadásra, de ha úgy fél hétkor, az első figyelmeztetés körül elkezd valami „zizegni”, akkor be kell jönni. Aztán elkezdődik az előadás, az ember megnyugszik, hogy rendben elkezdődött. Utána? Utána pedig az érdekli, hogy mekkora lesz a taps, azért kell itt maradni. Vannak ilyen foglalkozási ártalmak. Ezt civil el nem tudja képzelni.

Lehet, ezért van, hogy a balettosok a párkapcsolataikban is nehezen tudnak civillel együtt élni. Nagyon különleges, jóságos és megértő embernek kell lenni, akár férfi, akár nő, aki el tudja viselni ezt a munkabeosztást, ezt az elhivatottságot. Ezt a társnak végigasszisztálnia egy életen át csak ritkán sikerül. Nagyon tisztellem azokat a párokat, akik ezt végig tudták csinálni. Elsősorban a művészeknél van ez, de vonatkozik a színháznál hosszú ideje dolgozó, bármilyen alkalmazottra. Én a műszaki feleségeket is nagyon tudom tisztelni, becsülni, mert sokat kell alkalmazkodniuk.

A legaranyosabb, amit Ströck Barbara mesélt, amikor a kicsi fia elmutatja otthon, hogy anya hogyan hajol meg, és akkor tapsolnak. Ilyen pirinyó ember is büszke a mamájára. Holott ugyanakkor valamit elloptunk tőle, mint ahogy te is a tiédől annak idején, merthogy nem vagy vele otthon hároméves koráig, amikor az értelme nyiladozik. De már ő is érzi, bármilyen kicsi még, hogy itt van valami CSODA.

HÉCZ PÉTER

a Győri Balett műszaki gárdájának fővilágosítója
1979-óta

- *Huszonöt éve dolgozol velünk, mint világosító. Hogy kerültél az együtteshez?*

- Húszéves lehettem, amikor a színházhoz jöttem dolgozni, de már egyéves tapasztalattal bírtam, amikor megérkezett Győrbe a Balett. Tehát „tapasztalt” ember voltam. A színházban elég lazán folydogált az élet. Markó Iván a Győri Balett darabjaihoz viszont a megszokottnál sokkal precízebb munkát követelt. Amikor a technikai személyzetet toborozta, szépen sorba félreálltak a műszaki dolgozók. Csináld inkább te, mondták. Te fiatal vagy még, téged hajtsen meg! Hát, valahogy így kerültem a baletthoz.

Akik hajlandók voltak dolgozni, azokból lett aztán a balett-műszak. Fordított volt a kiválasztódás. A dörzsölt öregek félrehúzódtak. Amikor viszont kiderült, hogy a balettel külföldre lehet utazni, volt, aki gyorsan beverekedte magát közénk. Akkoriban egy húszéves katonaköteles embernek útlevele sem volt, de amikor kinyílt a világ, „hop-pá!”, akkor kezdett hozzánk szivárogni a gyakorlottabbja is. Ilyenformán hárman választódtunk ki mindjárt az elején, akik még ma is itt dolgozunk: Für Ferenc, Főrhéc Attila és jómagam.

Eleinte rengeteg színházi anekdota keringett műszaki bakikról. Például, amikor mindig másik kandeláber fénye gyulladt fel, mint amelyiknél állt a lámpagyújtogató.

A balettnél aztán megtanultuk a minőségi munkát. Ha előfordult valami hiba, azonnal megbeszélést tartott Iván! Miért történt, ki volt a hibás? Ha most előfordulna egy nevetséges helyzet, János is azt mondaná, ez katasztrófa. Nagyon kell figyelni.

A *Stációk* díszletében a díszítők bent álltak a táncosokkal együtt. Amikor csukódott össze a díszlet és a lány behúzta a darab végén a kezét, ők akkor zárták össze a falat. Ha ez nem egymás után történik, akkor odacsukják a táncos kezét. Maximálisan együtt kellett működni, még az olyan vadembernek is, mint a Pucer, aki többszörösen börtönviselt ember volt. Még őt is meg bírta zabolázni Iván. Tudott az emberekre hatni. Én is többször mentem

hozzá, hogy nincs igaza, no nem művészeti kérdésben. Bementem hozzá és igaza lett. Meg tudott győzni. Pedig akkor is tudtam, hogy én mondom jól, nem ő, meg most is tudom, csak hát, amikor ki-jöttem tőle, már úgy tudtam, hogy neki van igaza.

Művészeti kérdésekben könnyű volt vele dolgozni, mert felkészült volt. Már a teremben előre ki-gondolta, hogy mit szeretne fényekben látni majd a színpadon. Ez így jó volt Hani Jánosnak, az akkori világosító főnöknek, aki már kezdetben is nagy színpadi gyakorlattal rendelkezett. Iván megmondta, hogy hová, milyen lámpát kér.

Te is így dolgozol egyébként. Megírod előre a tervet, van elképzelésed, de van, akinek semmi nincs. Az egyik legszebb emlékem a *Költőzomadarak*. A hatalmas sárgára, ahogy bezúdult a 150 kilowattnyi kék fény, az valami eszméletlen csodálatos volt.

- *Összehasonlítanád a hőskort a mai viszonyokkal?*

- Régen borzasztóan ócska cuccokkal világítottunk. Most már könnyebb. Jó a felszerelésünk. Modernek a lámpák és a kábelek, új a fényszabályozó berendezés.

Akkoriban viszont egyszerűbb volt. Ma több látványtervezőnek kell megfelelni, de nem probléma. Meg a tapasztalat sem egyéves már.

- *Ugye jó, hogy a műszaki kollégáink elég régóta ugyanazok?*

- A díszítők csapata régebb óta jó gárda. A világosítók között egy ideig sajnos jelen volt az alkohol. Előfordult, hogy egyedül álltam be egy darabra. Az rémes helyzet volt. Most négy világosító dolgozik össze, jó a csapat.

- *Milyen különbségeket látsz a turnék világában, a két korszak között?*

- Ide is betört a kapitalizmus. Régebben, amikor „szocialista delegáció” voltunk, akkor tenyerükön hordoztak bennünket, ahová csak mentünk. Ha az Iván azt mondta, hogy két napig sze-

relünk és próbálunk, akkor két napig szereltünk és próbáltunk. Most ez nincs. Ha elvisz bennünket a nyugati impresszárió, aznap 11.00 órakor beenged bennünket a színpadra, este 7 órakor pedig előadás, ha törik, ha szakad. Amennyiben egyszerűbb az előadás, akkor csak 13.00-kor enged be dolgozni. Ez idő alatt nekünk mindent meg kell csinálnunk, úgy hogy ti, táncosok közben ott gyakoroltok a színpadon, és még le is próbáljuk az egész darabot. Az est utáni bontással éjfélkor végzünk és másnap reggel korán indulunk busszal tovább, mert messze van a következő színház. Hat ilyen nap után is csak azért van szabadnap, mert túl messze a következő város, nem érnénk oda időben.

- *A színház világában fontos a csomagolás, amiben a művet tárolják, a környezet kialakítása, a varázslatosság. Az illúziókeltést a műszak valósítja meg. Mit tesztek akkor, ha a vendégszereplés helyszínén nincs megfelelő műszaki berendezés?*

- A turnékra is viszünk minden díszletet és lámpát. Úgy készülünk, mint itthon. Nincs csökkentett verzió, mert soha nem lehet tudni, milyen felszereltségű lesz az újabb helyszín. Egy kultúrházban nincs semmi. Például egy moziban csak a vászon van. Ilyen helyeken a nulláról építjük fel a csodát, de mint a jól felszerelt színházakban, olyan teljes képet kell nyújtani.

- *Mennyire érzitek azt, hogy a taps nektek is szól?*

- A siker nekünk is jólesik. A díszítők a függönyöket és a díszletet mozgatják a megadott pillanatban. Aktív résztvevői vagyunk a daraboknak. Én adom a fényeket, a darabbal együtt élek. Meg kell tanulnom a zenét. A megadott hang előtt már el kell indítanom a fényt, hogy amire beizzik a lámpa, a fény egyszerre érkezzon a hanggal. Mozdulatra is jönnek jelek. A *Purim*-ban 110 váltásom van 80 perc alatt! Ezeket előre beprogramozom, majd az előadás alatt én intézem, hogy mikor és milyen tempóban jöjjön a következő fénycsoport. Létrehozom a változást egyik képből a másikba. A fix időbeállítás túl gépies. A kézi vezérlésnél tudok alkalmazkodni; ha még nem mentek ki a táncosok, akkor még tartom kicsit a fényt, vagy ha még nincs kész a változás, akkor lassan adom be a világítást.

A Győri Nemzeti Színház műszaki felszereltsége és adottsága nagyszerű.

- *Amikor átadták a színházat 1978-ban, tényleg Közép-Európa legmodernebb, illetve színpad-technikailag a legkorszerűbb színháza volt?*

- Igen. Világszínvonalú volt. Nyugati, osztrák meg angol gépeket kaptunk, ezek a mai napig működnek. Az új technika hozzá jött. Ma lecserélni a lámpa-parkot milliárdos költség lenne. Sok előadást láttam más együttesektől, de technikai szempontból nem láttam kirívóan eltérőt.

A balettnak megvan az a jellegzetessége, hogy a nagy táncteret be kell tölteni. Sokszor fénnel, ha kevés a díszlet. Oldalról utcalámpákat kell használni, hogy látszódjanak a testek térben is. Ez máshol is így működik.

- *A turnék előtti bejárásra ki megy mostanában? Régen Gombár Judit szokott elutazni Hani Jánossal. Szoktatok helyi műszakot kapni segítségnek, ha megérkezünk valahová?*

- Bejárásra már többször mentem előre, feltérképezni az adott színház lehetőségeit. Amikor megérkezünk Németországba, sokszor csak a kulcsos ember jön, aki kinyitja az ajtót. Nagy színházakban segítenek beállni. Mit kezdenénk Salzburgban a hatalmas Festspiel Haus-ban helyi műszak nélkül?

- *Elég egyenetlen a leterheltségetek. Mit csináltok, ha nincs fellépésünk?*

- Ha nincs előadásunk, vagy nem vagyunk turnén, akkor tartjuk karban a gépeket, amiknek mindig működniük kell. Murphy szerint valami mindig elromlik, és azt azonnal kijavítjuk, mert ha akkor derül ki, hogy nincs valami rendben, amikor felszereljük, a helyszínen már nincs idő javíthatni. A kamion pakolásánál is fontos az idő. Megvannak a specialisták, akik jól tudnak rámolni. Varga György, Szabó Attila, Élő Tamás azonnal meglátja, mit kell levédeni egy bársonyfüggönnyel, hogy ne sérüljön, mit nem lehet fejre állítani, melyik láda mi mellett fér el jól, helytakarékosan.

- *Vannak-e kedvenc darabjaid?*

- A *Purim*-ot, azt szeretem. A *Költőmadarak* is szép volt, és a *Klezmer-táncszvit*-et is kedvelem. Az *igazság pillanatán* meg is hatódtam mindig, amikor a lányokat úgy emelték, mint egy ikont. Szép volt a zenéje is. Azokat a darabokat szeretjük, amelyek után elmondhatjuk, jó mulatság, férfimunka volt, jól dolgoztunk!

- *A ti munkátok fizikailag is nehéz. Nagy gond lehet a „fogjuk meg és vigyük” része.*

- Kis létszámú része vagyunk az együttesnek. Tízen végzünk minden műszaki munkát. Amikor törrött volt a lábam sem lehetett kimaradnom. Ki csinálta volna?

Beálláskor a díszítőkkal együtt kezdjük a munkát. A díszletekkel egyetemben bepakoljuk a lámpákat a színpadra. Amikor a díszlet áll, mi „villesek” beállítjuk a lámpák irányait és utána még összerakom a jeleket egymás után a fényszabályzón. Csak azután jöhet az előadás. Világosító, fővilágosító és fényszabályzó-kezelő is vagyok. Új darab esetén látványtervező is. Elvárás, hogy olyan legyen az új fényterv, amilyen még nem volt.

A műszaki gárdában van három világosító, ők fejegepeznek is, és a fővilágosító. Négy díszítő dolgozik, mindegyikük még kellékes, zsinóros, vagy gyúró. A színpadmester díszít és ügyel is egyben. A műszaki vezetőnk hangosít és a szcenikával is foglalkozik. Sokszor gyártunk, beszerzünk, és át is alakítunk.

A táncosoknak van két öltöztetőnőjük, külön a lányoknak és a fiúknak. Ők kezelik a jelmezeket.

- *Mesélj valamilyen vidám történetet is!*

- Néha nem tudjuk, hogy túlélünk-e egy „bevetést”. A Budapest Sportcsarnokban például. Majdnem örültünk, amikor leégett. Ott dolgozni nekünk irdatlan munka volt. A te daraboddal, a Bábelrel is, a Jézussal, de bármivel, ami ott ment. Varga Gyuri magánkívül volt már a végére. Úgy járt-kelt néha, mint egy élő halott, már a beállások alatt. Épp hogy maradt egy kis ereje a végére, csak fogyott szegény. Húsz méterről kellett leengedni bármit is a nagy belmagasság miatt. Még a pályát is ki kellett alakítani a függönyöknek, mert nem színháznak készült az épület. Akkor visszahúzni ezeket. A szélesség is óriási volt. Rettegtünk ott vendégzerepelni. De azért nem mi gyújtottuk föl!

Most már van hídrendszerünk, ezzel könnyebb a munka. Így a szabadtéri előadások is biztonságosabbak. A 150 hagyományos lámpánk mellett van 8 robot-lámpánk is, amilyenek az *örökKörök*-ben kavarohtak a tenger jelenetben.

Első útjainkon Olaszországban régi színházakban léptünk fel, kezdetleges berendezéseik voltak. Kézi tekerős fényszabályzón is dolgoztunk. Szép volt. Fiatalok voltunk, világot láttunk. Amit addig

csak az osztrák tv-ben láthattunk, azt megtapasztalhattuk élőben. Nehéz volt kijutni nyugatra. Volt egy piros, meg egy kék útlevelünk. Kéket nem mindenki kapott, azt csak szolgálati útra használtuk. Nagy kincs volt. A másikkal csak Csehszlovákiába meg Lengyelországba lehetett utazni.

Korfun egy amerikai team üzemelte be azt a színházat, ahol felléptünk, sokat segítettek nekünk. Jó volt velük dolgozni. Fiatal lány volt a műszaki főnök. Értett hozzá. Angolul szokott folyni a szakmai diskurzus a helyiekkel. A színházi nyelvet megtanultam németül is.

A turnékon a műszak kisbusszal mindig előre megy, hogy mire a táncosok megérkeznek, már álljon a díszlet. Régen repülővel utaztunk és sok próbánk volt. De ez ma sokba kerülne.

Velencében, ahová Béjart is eljött, rengeteg időnk volt. Behajóztuk a díszleteket, mert vízen állt a sportcsarnok is, ahol játszottunk. Kikötött a hajó, beraktuk a díszletet. Minden cölöpökön állt.

Fülöp Viktorral is jóban voltunk, mert ő is munkásember volt sok évig, miután kitétték az Operaházból. Segített nekünk, sokszor még a szőnyeget is pakolta. Tudta, mi a kétkezi munka. Nagyon közel állt hozzánk. A táncosokkal is baráti a kapcsolatunk.

A Moszkvában rendezett VIT szörnyű emlék. Három belépőnk volt, hogy haza mehessünk a szállodába. Egyszer otthon felejtettem az egyiket, erre nem engedtek be. Volt egy nyakba akasztós kártya, egy kitűzős, egy pedig a kézben. Levittek valamilyen pincébe, ahol magnók forogtak folyamatosan. Ott egyeztettek az adataimat, csak utána mehettem fel a szobámba. Közlekedni is csak a kijelölt útvonalon lehetett. Nyomasztó volt a hangulat, talán ez volt az utolsó VIT. Csak hazafelé engedtek föl, dalra is fakadtunk az úton.

- *A színház veszélyes üzem. Ezt ti is gyakran érzitek?*

- Vigyázunk nagyon. Bár előfordultak balesetek. A felfüggesztett ló például leszakadt Moszkvában, a *Cirkusz* főpróbáján. Már rajta ült az Anca és az Ervin. Az egyik helyi műszakos túl magasra vitte a trébert, mire az elakadt. Amikor elkezdte leengedni, az egyik fele ugye nem jött, erre megbillent a ló. Valahonnan hoztak egy létrát, és amikor leszállt a két táncos, abban a pillanatban szakadt le a ló. Ha kicsit késnek azzal a létrával, akkor lezuhanak ők is.

Az egzotikus országokat kedveltük, kivéve Indiát. Borzasztó volt. Ott leszakadt a színpad teteje beállítás közben. El is maradt az előadás. Húzták föl

a lámpatartó szerkezetet, mi ott dolgoztunk majdnem alatta, amikor szabadeséssel visszazuhant a színpadra a rengeteg lámpával. Ha valamelyikünk alatta áll, az meghal. Ahogy visszazuhant, megrázta az egész épületet és az álmennyezet elkezdett potyogni. Egy lap leesett előttem, egy mellettem, egy mögöttem. Meg sem tudtam mozdulni.

Vidámabb történetei Hani Janinak voltak. Kiszállt a kamionból és úgy megcsúszott, hogy fennakadt az állánál fogva. Szegény úgy lógott, mint egy hal, úgy kellett leakasztani. Őt sokat emlegetjük.

A Vígszínház fővilágosítója figyelte egyszer a munkánkat. Tetszett neki, ahogyan dolgozunk. Hallja, amint Hani azt mondja: azt a „pipirnye vekkert” add be! Mit mondott? Gondolta, valami újat hall. Hát azt, hogy az órára adjam be a piros fényt. Saját nyelvünk van magunk között.

A Diótörőhöz volt egy világítási ötlete, ami nem jött be. Amikor a fa elé tett egy lámpát, a háttéren pont úgy nézett ki az árnyék, mint egy hatalmas boszorkány.

Egyszer te kérdezted, hogy elhoztuk-e a „Magyar utat” a *Párkák*-hoz. Ez olyan fénycsík, amelyet egy profil gép szolgáltat. Azt a fényt azóta így hívjuk.

Volt, amikor előre mentünk egy német faluba, hogy időben készen legyünk mindennel. Megér-

keztünk, és akkor derült ki, hogy *Marle* nevű faluból három is van az országban, és mi csak 400 km-t tévedtünk!!!

Mostanában Tomival esnek meg csudák. Egyszer a tapsrendnél fogta össze a függönyt úgy, hogy a táncosok nem tudtak kimenni, meghajolni. Egyszer a fenekével nyomta meg véletlenül a függönyösszeecsukó gombot. A függöny bezárult. A zene ismétlődött. Mi megnyomtuk a „szét” gombot, és pont az új zenei részre ismét szétnyílt a függöny, mintha úgy lett volna kitalálva. Jól jött ki. Iván, persze nem örült neki.

- *Hogy viseli el a családot az esti előadásokat és a hosszú utakat, amíg távol vagy?*

- Jobb, mint három műszakban dolgozni egy gyárban. A turnék után meg jó hazajönni. Nem rossz munka ez. Én csak ehhez értek. 25 év nagy idő. Szép alkotások születnek egy balett együttesnél. A lányom is megfertőződött. Színháztörténetet hallgat az egyetemen. Pici korától mindig itt ült mellettem. Ez elkötelezettséget jelent. Szeretünk szép, új darabokat összehozni. Nekem ez a nagy siker.

Fülöp Viktor, Bombicz Barbara, Szabó Elemér, Markó Iván, Király Melinda, Szekeres Lajos, Lakatos Gabriella

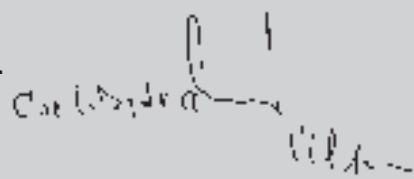
Müller Ervin, Bombicz Barbara, Sipka László, Markó Iván, Tibola Gyöngyi, Tárnoki Tamás, Ócsag Anna

Bombicz Barbara, Dombrovsky Éva, Horváth Erika, Király Melinda, Krámer György, Szekeres Lajos, Szigeti Gábor, Ócsag Anna, Kristó Mária, Martin Márta, Tárnoki Tamás, Demcsák Ottó

CSEH ISTVÁNNÉ VILMA

a győri közönség soraiból

- Amikor a Győri Balett történetéhez szerettem volna egy nézőt is megszólaltatni, akkor nem tudtam, kit válasszak a közönség közül. A túldoldalon ismeretlen ismerősök ülnek, de ha közülük egy barátomat választom ki interjúalanynak, akkor nem biztos, hogy pártatlanra találok. Tegnap a Táncfesztivál egyik vendégjátékán lehuppantam Ön mellé, mert ott volt éppen egy szabad hely, így abszolút a véletlen hozta össze a találkozásunkat. Szóba elegyedtünk. Mit is mondott nekem?

- Üdvözöltem és boldog voltam, hogy mellém került. Úgy kezdtem, szívesen nézek más tánc-együtteseket is, de azért én a Győri Balett örök híve maradok.

- Nagyon nyitottan tetszett beszélni hozzám, és kiderült, hogy kezdetektől fogva nézője az együttesnek. Ön győri?

- Már a nagymamám is itt született.

- Mivel foglalkozik?

-Amíg dolgoztam, számviteli ember voltam. Ez volt a kenyérkereset, a művészet meg a hobbi, a szerelem.

- Önnek mit jelentett, amikor a városban megjelent a Győri Balett? Milyen emlékei vannak rólunk?

- Amikor a balett ide megérkezett, szinte berobbant, meglepetés volt egész Győrnek. Nekem legalábbis, és a közeli hozzátartozóimnak, baráti körömnek is. Bámultuk, mert csodaként éltük meg. Aztán fokozatosan kezdtük felfogni, hogy mit is kaptunk! Az önök érkezéséhez hozzájárult az igen hosszú vajúdas után elkészült új színházépület is. Önök, mint egy ékszer kerültek bele a színház és a város életébe. Megjelenésük diadalmenet volt! Helyet kértek a mindennapi életünkben.

Úgy mondták, hogy ez egy gyárváros, ahol nem érdekli az embereket a kultúra. Én ezt a nézetet nem osztottam soha, mert gyermekkorom óta színházjáró voltam. Apukám nagyon szere-

tett előadásokra menni, sokszor elvitt a régi színházba, ami most a Bartók Művelődési Központ. Jött a Gördülő Opera, láttunk operetteket, klasszikus és történelmi darabokat. Mindent megnéztünk. Én ezeken nevelkedtem fel. Balett előadásban nem sok részem volt. Néha - már felnőttként - sikerült elsodródnom az Operába, vagy az Erkel Színházba. Ott láttam klasszikus baletteket. Itt Győrben nem volt lehetőségünk, hogy balettot nézzünk. Érdekességszámba ment, hogy egy olyan nagy művész, mint Markó Iván feladta addigi karrierjét és eljött hozzánk, Önökkel Győrbe.

- Melyik darabok tetszettek leginkább?

- A Nap szerettei maga volt a csoda, az üde fiatal-ság, ami végigsöpört ezen a poros városon. Lát-szott a nagy lelkesedés, a szeretet, amely összefog-ta a társaságot, és ez hatott a nézőkre. Eufórikus ál-lapot uralkodott a győri közönségen.

Kisugárzása volt az első darabnak. Többször is láttam, mert megunhatatlanul gyönyörűséges volt. Nem annyira technikás, de komolyan mon-dom, nem lehetett könnyes szem nélkül meg-nézni. Ahogy múltak az évek, egyre nehezebb koreográfiák születtek. A legérdekesebb mégis az, hogy mindig emberi volt és mindig volt mondanivalója a műveknek. Nekem ez tetszett különösen Markó koreográfiáiban. Volt üzene-tük a Stációk-nak, A Csodálatos mandarin-nak, a Jézus az ember fiá-nak.

Minden darabot megnéztem, és őrzöm emléke-imben. A címekre sajnos ennyi év távlatából nem igazán emlékszem.

Nézőként mindig úgy éreztem, hogy önök nagy összhangban éltek Markó Ivánnal. Elfogadták ta-nítómesterüknek. Nem lehetett feszültséget érezni maguk között. A színpadról harmónia, teljesen magával ragadó egység sugárzott. Magáért beszélt, hogy a közönség sokszor tizenöt percig tapsolt. Senki nem mondta a másiknak, hogy tapsoljon, az emberekből jött az ováció. A lépcsőkön is ültek. Jó visszagondolni azokra az évekre.

- *Mire van szüksége a nézőnek? Milyen jellegű élményért megy az ember színházba?*

- Mondanivalóért. A hétköznapiakból való kiemelkedésért, hogy fény és szépség sugározza be az embert. Legyen az bármilyen színházi produkció, elgondolkodtató élményt adjon.

Például amikor a Haydn *Évszakok*-at vagy a *Carmina Burana*-t Markónál néztem meg, felépítése, íve volt, maradandó élményt adott. Azt táncolták, amiről a zene szólt. Kár ugyanazokat a műveket újra feldolgozni. Az új Haydn-darabot, vagy az új *Carminá*-t nem igazán értettem. Félreértés ne essék, nem a művészek kivitelezéséről van szó, mert a táncosok beleadják testüket, lelküket abba a csodába, amit létrehoznak. Ám az ember azzal a röpkével élménnyel tér haza, hogy milyen szépen táncoltak. De hogy mit táncoltak el, az már nem fogalmazható meg. Ha van egy történet, amihez kötődik a koreográfia, akkor annak az emléke marad meg a nézőben, hogy a táncművészettel is milyen jól kifejezhetőek az emberi érzések, szituációk. Nem csak az, hogy szépen táncoltak, hanem hogy a szép táncukkal mit fejeztek ki.

Az ismerőseim közül is majdnem mindenkinek ez a véleménye, hogy az a jó, ha a darab ad valamit a léleknek.

- *Kik azok a táncosok, akikre emlékeznek?*

- Mindenekelőtt - természetesen - Markó Ivánra. Amikor bejött a színpadra, az egész ember mozdulatokká lényegült, mert nem tánc volt az, amit ő művelt a színpadon, hanem átlényegülés. Igen, táncra lényegült. Mozdulatainak varázsa magával ragadta a nézőt. Bombicz Barbara méltó partnere volt. Aztán, ha Kiss János bejött azzal a csodálatos alakjával, uralta a színpadot. Demcsák Ottó is emlékezetes. Ladányi Andreát mindenki sajnálta, hogy elment. Mai napig emlegetik *Bolero* alakítását. Sipka László felejthetetlen volt, mint kis bohóc a *Jön a cirkusz* című darabjukban. És a táncosok egysége hagy maradandó emléket. Most William Fominért rajonganak.

Ivánt mélységesen tisztetem, amiért ezt a csodát létrehozta Győrött. Mert Ő formálta meg a Győri Balettet. Ezt elvitatni nem lehet. De nehéz neki megbocsátani, hogy olyan hirtelen hátat fordított a „gyerekeinek” - ő nevezte így a táncosokat - és a közönségnek. Sajnálatos. Rajongói értetlenül álltak, amikor elment. Nem tudta külön választani

az embert és a művészt? Nem tudott felülemelkedni. A színházszerető közönség a művészt piedesztálra állítja, csodálja, elismeri, és csak a művész érdekli. Nagy vesztesége Győrnek, hogy elment és hiányzik.

- *Azt meg lehet kérdezni, hogy mi az, amit sajnált?*

- Két dolgot. Markó létrehozott egy csodálatos együttest, mert önöket ő nevelte fel. Volt egy jó iskolát végzett, tehetséges művészpalántákból álló társaság, de művésszé az ő irányításával érték be. Ma már mindegyikükük koreográf, tanít, egyszóval boldogul. Létrehozta a balettiskolát, amihez nagy reményeket fűzött. Most is az adja a jól táncoló utódokat.

Ezt a társaságot minden iránymutatás nélkül, üres tarsollyal itt tudta hagyni. Elvette a koreográfiait, az évad pedig kezdődött. Csoda, hogy nem széledtek szét a táncosok a nagyvilágban, hogy újra összefogtak.

A másik az időpont. Akkor jött a pápa Magyarországra először. Az országos programjába volt illeszkedve a Győri Balett műsora. Önök itt álltak koreográfus nélkül, vezető nélkül, a pápa meg jött. Nem tudom, mennyi idejük volt felkészülni, de nagyon bájos lett a mű, amit a televízió egyenes adásban sugárzott; a *Szent Margit legendája*. De azért a kérdés nyitva marad, ha Markó készíti a koreográfiát, milyen lett volna?

Régi események ezek... A múlt idő feledésre és továbbhaladásra készíti az embert.

- *Akkor elindult a második korszakunk, amit a mai napig élünk. Erre hogyan tetszik emlékezni?*

- Amikor elindultak, a törés meglátszott egyértelműen, de érezhető volt az élni akarás. Mindent megtettek, hogy jó legyen. A Markó Iván koreográfiákon nevelkedett győri közönségnek idegen volt az új stílus. Egyszer egy Béjart darabot láttam, az Iván tőle tanult. Ez a folytonosság rendje. Iván adott egyfajta stílust, hogy ez a Győri Balett. Összetéveszthetetlen volt. Az nem alakult ki, hogy hogyan, merre? Az újraindulásnak nem volt karaktere. Az új darabok látványosak, de nehezen érthetőek voltak.

Sokszor azzal, hogy eltáncolnak egy tételt, majd kimennek; pár pillanatig üres marad a színpad, és csak utána jönnek vissza, nincs betöltve a tér folyamatosan, megtörik a varázs. Persze lehet, hogy té-

vedek. Hangsúlyozom, önök gyönyörűen táncolnak mindig, beleadnak mindent.

Aztán jöttek a várt darabok. *Az Operaház fantomja*, a *Rómeó és Júlia*, a *Purim* nagyon szép alkotások. Az bennük a jó, hogy nem lehet észrevenni: zenét hall vagy mozdulatot lát az ember. Hogy a mozdulat kifejezi a zene ritmusát. Hogy a tánc maga a zene. A fiatal művészeket öröm nézni. Nagyon sok élményt nyújtanak. William Fomin minden mozdulata emlékezetes. Úgy táncol, hogy szinte nem fog talajt. Kedves egyénisége hat a nézőkre. Ez már egy más Győri Balett, és ez így van jól.

Jó lenne balettbérlet, és kissé több reklám, hogy az emberek kénytelenek legyenek megnézni. Ha van meghívás, el kell menni, mert nem lehet önöket az életükből kihagyni. Az ifjúságot minél többet vonják be, mert előnyükre válna, ha ezt a fajta művészetet már fiatal korukban megszeretnék. Én, ha megnézek egy előadást, sokszor egy hétig is élek belőle.

A barátaimmal szeretjük kielemezni a látottakat. Olyan nyomorult ez a világ. Higgyék el, nagyon fontosak nekünk győrieknek! A Táncfesztiválokat is Önöknek köszönhetjük. Többet kéne, hogy itt-hon játsszanak, bár turnékra bizonyosan szükségük van.

Csak el ne menjenek! Kell, hogy Győrben maradjanak, mert annyira szüksége van a városnak magukra. Lehet szeretni magukat és köszönjük, hogy bírták, bírják a nehéz éveket. A balett csillag a győri égen.

-Nagyon kedves. Azért vagyunk. A közönségért. Örülünk, ha értő lelkekre találunk.

- Az ember a művészet segítségével tud felülemelkedni a hétköznapiakon. Ha az ember nem szereti a művészetet, nem tud állva maradni, a közönyös szürkeségbe aláhull.

PÓR ANNA

kritikus

- Anna néni, ha a táncos életéről pár szót ejtene, hogy értsük, honnan a szakmára való rálátása.

- 1913-ban születtem Budapesten, érettségi után mozdulatművészeti oklevelet szereztem Szentpál Olgánál. Salzburgban Duncan módszert tanultam, idehaza orosz balettmester óráit látogattam, majd 1936-tól Párizsban éltem, színész mesterséget és rendezést tanultam. J. L. Baryuallt óráit látogattam, táncosként és koreográfusként működtem. 1945-ben hazajöttem, öt évig a Vasas Központi Művészegyüttest vezettem, 1949-ben megválasztottak a Magyar Táncszövetség főtitkárává. 1951-ben a Népművészeti Intézet táncosztályának vezetője lettem. 1959-1973-ig a Petőfi Irodalmi Múzeum tudományos munkatársa voltam. 1970-ben doktori címet szereztem az ELTE magyar irodalom-néprajz szakán. Számítalan tudományos publikációt tettem közzé a színház és a folklór kapcsolatáról, színházi és tánc kritikákat is rendszeresen írok.

Visszatérve 1949-be, az akkori Szövetség egyik legfontosabb feladata a háború után feléledő táncélet új intézményeinek a létrehozása volt. Részt vettem többek között az Állami Balettintézet alapjainak kidolgozásában, és az első felvételi vizsgákon is.

1950-ben Vajnonen felesége, Armasevskaja jelezte ki Lőrinc Györgyöt az Állami Balettintézet igazgatására, aki kidolgozta az intézmény működési tervét. Én küldtem ki Merényi Zsuzsát Leningrádba Vaganovához a klasszikus balett-tanítás módszerének tanulmányozására.

Ebben az időszakban Magyarországon a szovjet minta szerint csak a klasszikus balett és a néptánc volt elfogadott. Az expresszionizmus, a mozdulatművészet dekadens polgári művészetnek számított. Az összes mozgásművészeti iskolát megszüntették. Szentpál Olga a Színművészeti Főiskola Tánc- és Rendező szakán néptánc koreografálást tanított, Rábai Miklóssal. Bercik Sári áttért a művészi torna vonalára, megalakította a sportgimnasztikát. Nem születtek expresszionista, mozdulatművészeti kompozíciók. Az irányzat fejlődése megszakadt. A négy évtizedes kiesés következmé-

nyeit máig érezzük a magyar táncéletben. Ezt próbálja bepótolni - erejéhez mérten - a mai „kortárs” táncirányzat.

Azokban az évtizedekben egyébként a többi művészeti ágban is hasonló volt a helyzet. Csak a szocialista realizmus volt elfogadott. Minden más „nyugati modernizmusnak” számító irányzat jobbra kiszorult a művészeti életből.

- Ebbe a világba tört utat a Győri Balett?

- A hatvanas években a Pécsi Balett jelentette a forradalmi újítást, a modernséget. Óriási sikerei mintát, biztatást jelenthettek számotokra. Lőrinc, mint az Opera balettigazgatója hozta ide a szovjet baletteket, és a hetvenes évek végén nyitott nyugat felé. Hozott Bėjart és Balanchin darabokat. Ti '79-ben végeztetek, mint igaz, jó barátainknak, Merényi Zsuzsa és Lőrinc György nagyon szeretett tanítványai, és példamutatóan időtálló közösségben összeforrott évfolyama.

Amikor Győrbe mentetek, a város felfutóban volt. Akkor épült az új színháza. Még abba is beszóltatok. Nagyon imponáló volt, amit a társaság véghez vitt. Kiss Jancsi már akkor szervező és szellemi vezető volt abban, hogy együtt maradjatok. Megtaláltatok magatoknak Markó Iván személyében a karizmatikus vezetőt. Bėjart-tól hozta ezt a „mágusságot”. Elvarázsolta a tanítványait. Az első alkotása, a Carmina Burana-ra készült *A Nap szeretei* nagyszerűen sikerült. Mind a mai napig egyike a legjobb koreográfiáinak.

Ha tőlem most azt várod, hogy elmondjam, miként emlékszem a Győri Balett negyedszázados útjára, akkor azt tudom mondani, hogy ennyi év távlatából sajnos már nem emlékszem az egyes művek részleteire, az egyes táncosok alakításaira. Egy-egy kimagasló kép, pillanat maradt meg az emlékezetemben. Viszont van egy határozott összképem a Győri Balettről, mint jelenségről, fejlődésének állomásairól, meghatározó helyéről a magyar táncművészetében.

Huszonöt év távlatából visszatekintve azt mondhatom, nagyszerű volt az indulásotok. Egy fiatal, kitűnően képzett csapat, egy karizmatikus, fiatal

táncművész-koreográfussal berobbant a magyar művészeti életbe. Szerencsés volt a történelmi pillanat, az időpont.

A színházi szakma első perctől fogva magáénak vallotta Markó Ivánt. Gombár Judit jelmezeit és díszleteit, Hani János hatásos fénydramaturgiáit, az egész modern színházi koncepciót nagyra becsülték a rendezők és színházi kritikusok. A Győri Balett témái érthetőek voltak a közönség számára. Hatásos színpadi látvánnyal, mondhatni, szélesvásznú képekkel mesélt az élet és halál dolgairól, a humánról, hősiességről. A közönség imádta Markóban a karizmatikus táncost, és az előadások felszabadult teatralitását. A Győri Balett a mai napig sikeres Béjartnál szerzett művészi tapasztalatokat hazai tájakra alkalmazó táncszínházat hozott létre. Ez akkor nagy újdonság volt nálunk, nagyszámú közönséget vonzott.

Az előadásaitoknak óriási közönségsikere volt. Élvezet volt Győrbe járni. Minden bemutatótok eufórikus ünnep volt. Ültek a fiatalok a lépcsőkhöz is, és megbabonázva nézték a műsoraitokat. Virágokkal árasztották el a színpadot. Megszerettették a táncot az egész városban. Azután iskolát alapítottatok, és mára itt vannak a fesztiválok. A ti érdemetek, hogy Győr városa csakugyan befogadta, magáénak vallja a táncművészetet.

Természetesen, az évek múlásával, a szakmáinkból többen is vitatták Markó Iván műveit. Többek között felvetették a koreográfiai és színházi eszközeinek ismétlődését. Így az volt például az egyik ellenvetés, hogy a darabok zömében mindig ő áll a középpontban. Volt egy tréfás mondás, hogy „Ivánt hol felakasztják, hol lelövik, de mindig megdicsőül”. Most visszanezve azt mondanám: mindenkit úgy kell szeretni, amilyen, ha alkot, akkor Isten áldása rá!

Markó azzal, hogy imádatot tudott teremteni maga körül, azzal a Győri Balettnel is glóriát teremtett. Azután is a külföldi kapcsolataira tudott építeni a társulat, miután megtörtént a tragédia. A hírneve már megvolt a balettnel. Markó Iván távozása és a Győri Balett sorsa az országos közvéleményt is érdekelte; színházi esemény volt, hogy mi történt Győrben.

- *A táncosok közül kikre tetszik emlékezni az első időszakból?*

- Iván nagyon jól tudott tehetségeket felkarolni, jó szerepeket adni. Király Melinda nála tudott virulni. Az Operában nem tudott igazán ér-

vényesülni. Te kitűnő szerepeket kaptál. *A csodálatos mandarin* rendkívül érdekes mű volt, és neked egy nagyszerű szereplehetőség. Ladányi Andreáról, aki később ment hozzátok, ma úgy beszélnek, mint aki a *Boleró*-ban tűnt fel Markó Ivánnál. Felismerte, ki mire alkalmas. Popova Aleszja Győrben tűnt fel a *Prosperó*-ban. Fülöp Viktor egyedülálló génusz volt, azzal, hogy nyugdíjba küldték, őrijító pazarlást követtek el. Hervadhatatlan érdeme Ivánnak, hogy újra felfedezte. A *Szamura*j egy tragikus, neki való szerep volt. Iván megérezte, hogy kiben mi rejlik. Ő mindig ott volt, de a tehetségeknek talált maga mellett szerepeket. Megragadó volt, ahogy az egész együttes összeforrottan és teljes odaadással táncolta a koreográfiáit, látszott, hogy minden gondolatát kitaláltátok. A Győri Balett „Markó-ideje” minden megosztott kritikával együtt, az együttes legendás fénykora volt. Minden darabot láttam. Nem minden tetszett, de minden műben volt valami szép, emlékezetes jelenet, ami nagyon megfogott. A *Jézus*-ban a virágvasárnapi bevonulás és a vihar jelenet a hajón gyönyörű volt. *Az igazság pillanatában*, amikor megidézte Bernalda Alba házát, és az Infánsnő kép, vagy a Vivaldi *Évszakok*-ban Fülöp Viktornak, a Tél alakjával teremtett felejthetetlen transzcendens szerepet Markó Iván.

- *Milyen lett a második korszakunk?*

- Volt egy fájdalmas interregnum, amikor ti hősiesen küzdöttetek a műsornélküliséggel. Tehetőséggel, elszántsággal. Ott álltatok műsor nélkül. Markó Iván drámai távozásakor letiltotta a műveit. A belső erőket mozgósítottátok. A *Párkák* akkor született. Finom kamara-szám volt. A *Bábel* is mozgás-és formaérzékről tanúskodott. Demcsák Ottónak is volt egy-két szép jelenete. De hát a Győri Balettnel magas volt a mércéje. Újszerűt, izgalmasat vártak tőle. Mindenki szeretettel, féltve várta, mi lesz veletek. Nagyon ügyesen oldottátok meg. A belső erők mellett külső koreográfusokat kezdtetek keresni. A német Carnina Burana kicsit naturalista, gunyoros stílusával nekem nem tetszett, de tudom, hogy sikeres németországi turnét hozott számotokra.

Megvallom, a többi külső vendég-koreográfus műveire kevésbé emlékszem. Mindegyikben voltak jó szerepek, mozgósították a társulatot, új táncnyelvet tanult az együttes. Egy-egy szép, látványos

Gombár-féle színpadkép megmaradt bennem. Visszatekintve, az együttes fejlődése szempontjából gyümölcsöző volt ez a kísérletező korszak. Ki tudták próbálni magatokat, alkotó művészi tapasztalatokkal is gazdagodtak.

Nagyon megörültem, amikor North-tal kezdtek dolgozni. Az *Entre Dos Aguas* nagyon szép. North jól alkalmazza a stilizált spanyol táncot. A Carmen kitűnő lett. Prosper Mérimée tömör novellájához tér vissza.

Pintér Tímea jól formálta meg a fékezhetetlen, kemény cigánylányt. Demcsák Ottó kitűnő tolvaj férj volt. Felejthetetlen William Fomin Torreádor alakítása. North nem a gőgös, hiú torreádort, hanem a Lorca-i mélyebb felfogást mutatja meg, a halállal játszó hőst, aki borzong és belepusztul a viadalába.

A *Rómeó és Júlia* többek között azért is tetszett, mert Northnak érdekes egyéni felfogása van a műről. Őt a napfényes itáliai reneszánsz ragadta meg, és az ifjúság féktelen életöröme hangúlyozza. Bár ez a felfogás olykor még el is tér Prokofjev zenéjének sötétebb színeitől. Sóthy Virág az elbűvölően hamvas kislányból tragikus hősnővé fejlődött.

Libor Vaculik koreográfiájában *A könnyek tengere* Anya szerepében megragadóan szép alakítást nyújtottál.

A Juhos-Fomin koreográfia, a Purim, érdekes együttműködés volt a Klezmer Band-dal és Illényi Katicával. Cserpák Szabina igen tetszett benne. Ez a darab, úgy tudom, nagy hazai és nemzetközi sikert hozott. Itt mutatkozott meg, hogy milyen gyümölcsöző volt a belső koreográfiai örök kibontakoztatása.

- Hogy látja, a Győri Balett visszatalált a régi posztjára?

- A Győri Balett megtalálta a maga stílusát. Vannak olyan együttesek, mint ahogy ti is indultatok, amelyek egy személy köré alakultak ki. A Pécsi Balettnél Eck Imre köré. Szegeden Imre Zoltán nevelt ki egy gárdát. Juronics Tamás olyan egyéniség, aki megváltoztatta az együttes stílusát. Ugyan meghívunk koreográfusokat, de az ő személyisége dominál. A Győri Balettnél mióta nincsen Markó, azóta keresik az együtteshez való koreográfusokat.

Szerencsére azért ott van egy belső koreográfus gárda, mint Te, Demcsák és Fomin, akiknek benne van a keze nyoma a műsor alakulásban. Közben Kiss János igazgató hozza a külső koreog-

ráfusokat, akiket rendszerint jól válogat meg. Győrben olyan érdeklődést tudott a Győri Balett kialakítani, ami példátlan: sikert arat Budapesten, és a jelentősebb külföldi színpadokon.

- A IV. Magyar Tánc Fesztiválon majdnem szimpátia tüntetésként volt felfogható, hogy a győrieknek állva tapsolt a közönség.

- A 25 év summázataként azt nyilatkozta Kiss János a Táncművészet című lapnak, hogy Amerikában sikerek voltak, és a már meglévő hírnevekre tudatok építeni, most már saját arculattal. Ma óriási dolog, hogy turnézik az együttes. De az anyaszínházatokban is hatalmas a színpad és a nézőtérrel jól látni. Gyönyörű maga a város. Jó, hogy megtelepedtetek ott, és távlatokat nyitó művészi kultúrát teremtettetek. A premier utáni fogadások jól rendezettek, minden számottevő ember a városból, a minisztériumból ott van. Azt hiszem, ezt Kiss János jól szervezi. A menedzselés óriási feladat. Az együttes megtalálta a profilját. Mindig egy bizonyos szellemiségben működik. Nincsenek váratlan kitérések. Kitűnően képzettek a táncosok. Egységes képet mutatnak.

- A balettiskolánk már 23 éve működik. Ismeri az ott folyó munkát?

- Nagyon örülök annak az iskolának, és szerintem főnyeremény, hogy megnyertétek Lőrinc Katit mesternek. Én láttam a szülei munkáját. Rendkívüli egyéniségek, kitűnő mesterek voltak. Láttam a precizitást, a hallatlan szigort, ugyanakkor a ragaszkodást tanítványaikhoz. Láttam, micsoda nagyszerű táncosok kerültek ki a kezeik közül. Nyomon követtem a pályájukat. Gondolom, Kati is kitűnő tanár, mert amikor Pesten jártak a győri növendékek, másik iskolákkal közös bemutatkozáson, mindegyik pici számuknak megvolt a maga stílusa és karaktere. Remek iskola, hiszen pár éve Cserpák Szabina és később Sóthy Virág is onnan került ki. Fomin, Demcsák, Müller és Te tanítotok ott többek között. Idén Tárnoki Tamás koncerteztette a végzős évfolyamot.

Az együttesben ki vezeti a tréninget?

- Először Iván tartotta az órákat, majd Sterbinszky László távozása óta Horváth Gizella. Ő is évfolyamtársunk volt Merényi Zsuzsánál.

- Modern tréningetek is van?
- *Csak klasszikus balett.*
- Pedig Robert Cohan híres, régi leánytáncát, a Stabat Matert is stílusosan oldottátok meg.
- *A mai kortárs táncélethez képest vagy azon belül, hogy helyezné el a Győri Balettet?*

- A Győri Balett jól képzett, különböző stílusokra is fogékony táncosokból áll. De modernsége, úgy gondolom, nem az a múlttal erősen szembehelezkedő, esetleg agresszíven is provokáló modernség, amely több irányba is kísérletezik és jobbra fiatal, avantgárd iránt érdeklődő, értelmiségiekből álló saját közönsége van. Hagyományosabb keretek között halad. A közönsége szélesebb. Családok, idősebb polgárok is látogatják. Egy populáris réteg mellett a szakma is érdeklődik iránta. Markó Iván idején sportcsarnokot is megtöltött. Most is megvan az együttes szakmai rangja: győri, pesti és nemzetközi szinten is egyaránt.

LADÁNYI ANDREA

1980-tól 1986-ig táncolt a Győri Balettban

- Nehéz a múltról tárgyilagosan beszélni, mert az emlékezet gyakran másként őrzi meg a dolgokat, másfajta képet mutat, mint ahogyan az a valóságban megtörtént. Megváltoznak az érzéseim, és már nem azokat tartom fontosnak, amiket ott, abban az időben megéltem ezért hosszan tartó múltidézés helyett csak a tényekre szeretnék szorítkozni.

- *Miért jöttél a Győri Balettbe?*

- A legegyszerűbb, de a legpontosabb válasz: a sors akarta így. Úgy éreztem, hogy a Győri Balett válasz volt az élettől az addigi kételyeimre.

- *Akkor miért jöttél el az együttestől?*

- Mert ahogyan telt az idő, egyre inkább őszinténnek éreztem. Az évek alatt kijózanodtam a kezdeti extázis-hangulatból, és valami másra vágytam mind szakmailag, mind emberileg.

- *A darabok közül a Bolero fűződik a nevedhez.*

- Igen, a *Bolero* az, ami leginkább én voltam. Kevésbet beszélnek róla, de számomra az igazán különleges, féltett szerepem *A csodálatos mandarin* volt. Úgy érzem, nem véletlenül találkoztam ezzel a darabbal Győrben, mert azóta más formában, egy másik alkotó, Horváth Csaba révén újra előkerült az életemben.

- *Milyen kapcsolataid voltak a Győri Balettben?*

- Sokat dolgoztunk és sokat voltunk együtt. Egy ilyen közösségben óhatatlanul kialakulnak és megszakadnak barátságok. Nem szeretnék mindenkire felsorolni, de volt egy igazi komoly, emberi kapcsolat, és az a Horváth Gizi.

- *Mit szeretnél, ami mindenképpen belekerüljön a könyvedbe?*

- Nem azért, mert nem emlékszem mindenre, vagy az ott töltött évek nem jelentenének semmit,

de számomra most a jelenem és a jövőm sokkal többet számít. Ezért interjúkérdésekre adott válaszok, és a régi történetek felidézése helyett annyit szeretnék mindenképpen elmondani, hogy a Győri Balett fontos volt az életemben. Nekem ott kezdődött a pályám, de az én életem már régóta nem kötődik a 25 éves Győri Balettbe.

Fontos volt, hogy találkoztam Markó Ivánnal, a fanatizmusával, gyakran agressziótól sem mentes maximalizmusával. Ő valóban ott ült, ott állt, ő nem volt máshol, mint ahol mi. Ha nem is emlékszem rájuk, sok mondata biztosan beépült a tudatomba. Az életem azóta beigazolta, hogy nem az az egyetlen létező alkotói mód, ahogy Iván dolgozott és kommunikált, még akkor is, ha rengeteget hozott ki belőlünk. Azt azonban megtanultam tőle, hogy nincs limit. Az ember lehetőségei iszonyatosan tágak. Az ott megtapasztaltak nélkül biztos nem tudtam volna sem Jorma Uotinen, sem Horváth Csaba kéréseit megvalósítani, úgy ahogy az sikerült. Jó, hogy vele kezdtem ezt a táncos életet, amit soha nem fogok abbahagyni.

Ezek az én élményeim, de talán ugyanilyen fontos az is, hogy a Győri Balett 25 éve Magyarországon és világszerte emberek százezreinek adott meghatározó élményeket.

WILLIAM FOMIN

a Győri Balett magántáncosa és koreográfusa 1990-től

- *Hogyan kerültél Magyarországra?*

- Ukrajnában a Donyeck-i Opera és Balett Színház szólótáncosa voltam, ahonnan elvagyódtam, valami újat, mást szerettem volna. Akkoriban Magyarországra lehetett a legkönnyebben átjönni, táncos munkahelyre, így az Állami Operaház balett-együttesébe jelentkeztem. A fizetési ajánlatuk azonban kedvezőtlen volt számomra, mert vártam a kisfiam születését, és lakásra is szükségem volt. Amikor szóvá tettem, hogy mást szeretnék, Bokor Roland menedzser mutatott irányt. Két társulatot ajánlott. Az egyik a kemény munkájáról és sok turnéjáról híres Győri Balett volt. Legyen a munka nehéz, Markó Iván társulatát választottam. A mai napig hálás vagyok Bokor Rolandnak, hiszen még a győri vonatjegyet is ő vette meg, mivel még arra sem volt pénzem. Amikor megérkeztem Győrbe, egy szót sem tudtam magyarul, csak azt kérdeztem: „Tyeáter”. Válaszképpen mutatták, hogy merre menjek. Szerencsére - annak ellenére, hogy az együttes nyári szabadságon volt - ott találtam a gazdasági igazgatónőt, Bészné Molnár Ilonát, aki beszélt oroszul, és a színházban volt Markó Iván is. Iván a balett-teremben megnézte, hogyan dolgozom, és egy rúdgyakorlat után már látta, hogy milyen táncos vagyok. Szerződött. Ekkor kezdődött a magyar életem.

- *Könnyen beilleszkedtél a társulatba?*

- A margitszigeti *Jézus az ember fia* című előadás volt az első, amiben az együttesrel felléptem. Majd eltelt egy év, és ugyan még nem utazhattam turnéra, mert szovjet útlevél volt, de tapasztalhattam, hogy valóban kemény munka folyik az együttesben, erős közösség. Azt hiszem, azért maradtam itt, mert nagyon gyorsan beilleszkedtem. Magyarul ugyan akkor még nem beszéltem, de nem volt rossz érzésem, mert a nyelvtudás hiánya nem akadályozott a munkában.

- *Mit tanultál Ivántól?*

- Egy év alatt sokat lehet tanulni, minden mozdulatot száz százalékkal adott elő. Az maradt ben-

nem, hogy nincs kis szerep. A nagy művész még a kis szerepet is úgy oldja meg, hogy az nagy szereppé válik. Ezt láttam, amikor csak tekerte a verklit az *Élet peremén* című darabban, de úgy tekerte, mint aki utoljára tekeri.

Profi módon dolgozott mindenki. A második szereposztásnak is teljes erőbedobással kellett próbálni a balett-terem sarkában és a kulisszában, a színpad mellett is.

Év végén az *Emlék a fényről* című balett, *Aki a fényt elvette* - Sebestyén Csaba - szerepét tanultam. Dolgoztunk, már majdnem készen voltam a szereppel, amikor Iván felhívott az irodába, hogy most haza lehet menni. Egészen Ukrajnáig? Nem értettem, miért. Mi történt? A fiúk azt mondták, azért ne siessek. Zavarban voltam. Mit csináltam rosszul? Hála istennek maradtam és vártam. Később értettem meg, mi is történt. Iván ment el. De szerencsére folytatódott az élet, és tovább dolgozhattunk.

Így indult - számomra - az együttes második korszaka. Teljesen más élet kezdődött. Bizonytalan, új. A régi csapat volt, de mintha újrászülettek volna az emberek. Azt gondoltam, tovább kell folytatni a munkát ugyanazzal az ideológiával: dolgozni, dolgozni. Szerencsére lett munkánk. A pápa látogatására készült darabban szerepeltem, majd Kiss János felkért, hogy Veled együtt készítsük el a Gulliver első felvonását. Nagyon féltem, mert évekkel ezelőtt már próbáltam koreografálni, de akkor nem ment. A darab elkészült, és elég jól sikerült. Ez adta az indítást, hogy próbálkozzam a koreografálással. A *Mozart*-nál már én választottam a témát és éreztem, hogy ez az én darabom. *Az embert virágoztat a föld* is ilyen alkotás lett.

- *Mennyivel másabb koreográfusként is tevékenykedni?*

- Az elején furcsa volt a szituáció, hogy nagyon sok ember azt teszi, amit én találok ki. Mindenre oda kellett figyelnem. A jelmezekre, a díszletekre, a színpadra, és készíteni a koreográfiát a táncosoknak. Addig úgy képzeltem, hogy egész életemben táncos leszek, és nekem kell hallgatnom valaki másra. Táncosként és koreográfusként,

vagy az élet bármely területén próbáltam mindent száz százalékosan megoldani. Ha valamit elkezdtem, azt be is fejeztem.

Voltak olyan darabok, amelyeket szívesen koreografáltam, és voltak, amelyeket nem. Az mindig nehéz volt, amikor a darabot valaki más találta ki, és nekem kellett megvalósítani. Egységesebben működnek a dolgok a fejemben, ha magam találom a témát, magam keresem hozzá a zenét, ha nem két, három ember elképzelésébe kell beleilleszkednem. A legnehezebb darab a Casanova volt. Kétszer le is mondtam, de aztán úgy döntöttem, most vagy megtanulok valamit, vagy nem. Majd az idő fogja megmutatni, hogyan sikerült. A *Purim*-ot és a *Klezmer*-t szeretem a színpadon látni.

- *Mint az együttes kiemelkedő technikájú szólistája, melyik szerepeket szeretted a legjobban?*

- Nagyon sok szerepem volt különböző darabokban: példa a *Carmen*, *Tűzmadár*, *Könnyek tengere*, *Faust*, *Aquas*. Nagyon erős szerepek voltak, olyan találkozások, mint azzal az emberrel, akit ismeresz, nagyon szeretsz, és ezért akarsz mindig újra találkozni vele.

- *A győri balettiskolában is hosszú ideig tanítottál. Szeretted ezt a munkát?*

- Volt egy emelés-tanárom, aki mindent elmagyarázott, mit miért kell úgy csinálni, ahogyan kell, és ezt nagyon belénk véste. Ezért nem volt szükségem később a metodikakönyvre, ha tanítottam, mert emlékeztem mindenre. A tanár meghívta egyszer az osztályunkat a lakására, és ott felálltam egy pohárral a kezemben. Azt mondtam, ha én valamikor tanítani fogok, akkor azt miatta teszem. Attól a tanártól kaptam valamit, és bennem megszületett az az érzés, hogy szeretném ezt a tudást tovább adni. A szerepeimmel is így voltam. Én szeretek adni.

1992-ben kezdtem tanítani. Azóta négy osztályom volt, és igen büszke vagyok a tanítványaimra, mert nagy művészek lettek; Ventura Henriett Lisszabonban, Árva Viktória Pozsonyban és Sebestyén Bálint a Győri Balettnél táncol. A többiek is tehetségükhöz mértén, a megfelelő helyre kerültek a szakmában. Mondják, hogy életünkben ültetni kell egy fát a jövő számára, hát ilyen formában ezt megtettem. A tanáromtól kaptam egyfajta tudást, és én képes voltam ezt a tudást továbbvinni. Remélem, majd ez így megy tovább.

- *Az odaadás kulcsszó a táncos szakmában. A morálról beszélnél?*

- Az együttes fiatal táncosai nem tudják mi az, munkát keresni, nekik nincs az a tapasztalatuk, amit az Iván idejében lehetett megszerezni, vagy a távozása után, amikor meg kellett mutatni, hogy igenis újra felküzdjük magunkat. Most megvan a hírnév és a biztonság.

Fontos, hogy a fiatalok is érezzék, hogy a hírnév olyan, mint egy virág, amit mindig locsolni kell, mert különben elszárad.

- *Hogyan értékeli a munkádat az együttesben?*

- Ha egy apa nem tiszteli a nagyapát, akkor a fiú sem fogja az apját. Ha egy nép nem tiszteli a múltját, akkor nincs is jövője. Ez természetesen egy balett együttesre is igaz. Mindenki akkor érzi jól magát a munkahelyén, ha ott várják. Például: ha hazamegy az ember, és érzi, hogy őt ott várják, akkor mindig haza akar menni. Amikor a Nurejev-versenyen döntős lettem, bárhová elmehettem volna a világba, olyan formában voltam. De akkor úgy éreztem, itt akarok maradni...

- *Té miért táncolsz?*

- Szeretek dolgozni. Amikor azt írták rólam, hogy munkamániákus vagyok, ez igaz volt. Ahogyan idősödöm, egyre jobban szeretek táncolni. Amikor fiatalabb voltam, féltem, aztán megértettem egy dolgot; csak táncolni kell, szabadjára engedni a lelked, fejed, tested. Könnyebb lett így kilépni a színpadra, jobban sikerült kifejezni mindent, mint amikor a pontos technikára figyeltem. Ha kérdezik, hogy izgulok-e színpadra lépés előtt, a válasz nem. A színpadon az ember mindent elfelejt, még a fájdalmat is. Az tart a színpadon, hogy szeretek táncolni.

PÁTKAI BALÁZS

a Győri Balett magántáncosa 1992 óta

- *Te Győrben az 1981/82-es tanévben indult balett-tagozat első növendékei közé tartozol. Abból az osztályból kerültél az együtteshez.*

- Az általános iskolám második osztályában indult a balett-tagozat a Gombos Ferenc Iskolában, 1981 őszén. Én akkor nem tudtam, mi az a balett, szeretném-e vagy sem? A szüleim vittek el felvételizni. A bizottságban sokan voltak közületek, és biztos, ott volt Iván bácsi is. Foszlányokban emlékszem csak. Sikerült, felvettek. Én akkor ennek nem hiszem, hogy túlzottan örültem volna. De az sem igaz, hogy nem örültem. Valami új kezdődött. Táncoltattunk heti három, majd négy, a későbbi években öt alkalommal. Ludmilla Cserkaszova volt a mesternőnk.

Viszont voltak pajtásaim, akik csúfoltak, mert nem tartották férfias dolognak, hogy balettiskolába járok. Ez nekem nagyon rosszul esett, mindamellett, hogy akkor még teljesen közömbös volt számomra a tánc.

Hetedikben kaptuk meg Markó Ivánt mesterrünknek. Addigra már nagyobb rálátásunk lett a szakmára, rendszeresen jártunk balett-előadásokat nézni a színházba. Mindig csodáltam azt a fizikai teljesítményt és azokat a lépéseket, amelyeket még nem tudtam megvalósítani, de szerettem volna. Láttam, hogy ti a színpadon mi mindent tudtok. Szerettem az együttest, de még mindig nem úgy, ahogy most, vagy akár tíz éve, amikor ide szerződtettek. Bevallom őszintén, az általános iskolában még nem volt olyan vágyam, olyan szakma iránti vonzalmam, hogy én később ezzel szeretnék foglalkozni. Más iránt sem érdeklődtem komolyabban. Tanácstalanság volt bennem, hogy mi lesz, ha vége a nyolcadik osztálynak?

Ivántól nagyon féltünk. Egy évig tanított minket. Sokat nem tudott foglalkozni velünk az együttes gondjai, a koreografálás és tánc mellett. Talán egész évben csak néhány új lépést tanultunk, viszont ez idő alatt sokat fejlődtem, mert ő mindenkivel egyformán foglalkozott. Nem úgy, mint Cserkaszova mesternőnk. Két kedvence volt: Lészja és Ákos. A többieket nem vette komolyan. Ami akkor nem

volt nekem probléma, mert mint mondtam, még nem érdekelt annyira a dolog. De Iván idejében beindult bennem valami. Akkor kezdtem komolyabban venni a balett-tanulást. Nagyon keményen követelt. Egy hétig ismételtünk egy-egy gyakorlat-sort. Hét elején bemutatta a rúdgyakorlatot, és másnap mi nem emlékeztünk rá. Bejött, mi meg nem tudtuk a „leckét.” Nem volt barátságos. Sorra kérdezte a gyerekeket. Nem foglalkoztunk a gyakorlatokkal, ezért senki nem emlékezett rájuk. Talán hat lányt is kiküldött a teremből, egymás után. Nagyon szigorú volt. Én szerencsére a terem másik végén álltam, az én kikérdezésemre nem került sor. Fejmosást kaptunk az esetért.

- *Ennek ellenére a leendő szakközépiskolában tovább szeretted volna tanulni?*

- A művészeti szakközépiskolát akkor kezdték építeni, amikor elérkezett nyolcadikban a felvételi ideje. Első helyre a bencés gimnáziumot jelöltem meg, mert az elég erős iskola hírében állt, és én könnyen tanultam. A balett szakközepet csak második helyen. Akkor Iván bácsi meggyőzte a szüleimet, hogy lát bennem fantáziát, beszéljenek velem. Szerintem azért, mert kellett legalább két fiú egy szakközepes osztály beindításához, és mi csak ketten voltunk Sebestyén Ákossal. De nem volt nehéz rábeszélni. Tízen kerültünk be a Győri Balett Kísérleti-, Tánc és Vizuális Művészeti Szakközépiskolájának tánctagozatára.

Az építkezés ideje alatt a Kazinczy Gimnáziumba jártunk közismereti tárgyakat hallgatni és a színház balett-termében gyakoroltunk az első fél évben. Ekkorra készültek el a gyönyörű, nagy balett-termek, de még a 401-es Szakmunkásképző diákjai tanultak az épület másik felében. Majd 1989 őszén az egész iskolaépület a miénk lett.

Dél előtt folytak a szakmai-, és délután a közismereti órák. A színészmesterség órán a hangos beszédet tartottam, bár Berek Kati nénit nagyon szerettem. Sokat tanultunk tőle, ha akkor nem is vettük igazán komolyan. Az ütőhangszer óránkat Váray László, az irodalmat Z. Szabó László tartot-

ta. Angolt tanultunk, jártunk úszni is. Sok olyan tantárgyunk volt, amitől különlegesnek tartottuk és tartották mások is az iskolánkat. Az újra Győrben tanító Cserkaszoza mesternő után kaptuk meg Horváth Erikát mesternőnknek, aki keményen és mindenkitől egyformán követelt. Ha ő előbb tanít bennünket, akkor technikailag talán mindegyikünkől jobb táncos lehetett volna. Közben már felléptünk a Győri Balett produkcióiban. A *Memento*-ban még általános iskolás korunkban. A *Jézus az ember fiá*-ban már felnőtt szereplőként, mint apostolok. Nagy élmény volt a felnőttekkel együtt táncolni.

Bennem a szakközépiskola ideje alatt fogalmazódott meg, hogy nagyon szeretek táncolni, ezzel szeretnék foglalkozni. Ott már annyira szerettem a Győri Balettet, hogy elhatároztam, vagy a ti együttesetekben akarom folytatni a táncot, vagy egyáltalán nem folytatom.

Érettségi után a banketton Horváth Erika mesternőtől ezt a kérdést kaptam: „Balázs, szerinted a Győri Balettnak szüksége van ilyen emberekre, mint te?” Mindezt akkor, amikor arra vágytam, hogy vegyenek fel az együtteshez. Később inspirált ez a mondat, de akkor nagyon rosszul esett.

Eljött a nap, a Győri Baletthoz felvételiztem. Úgy éreztem, nem vagyunk elég képzetek ahhoz, hogy külföldre szerződünk, ide szerettem volna jönni, így számomra nagy volt a tét. Megnézett minket az együttes, és ötünket vettek fel: Sebestyén Ákost, Kara Zsuzsát, Major Szilviát, Fuchs Renátát és engem. Nagyon örültem.

- Én már akkor úgy láttam, azt jósoltam neked, hogy te Demcsák Ottó helyére fogsz lépni az együttesben. Jöttek az szerepek. Melyik hogyan formált testileg és lelkileg?

- Sterbinszky László balettmesternek, aki az együttesben tartotta az órákat, rengeteget köszönhetek. Persze én is kellettem az eredményhez. Ha megnézzük engem a képesítóm idején és mondjuk öt évvel később, akkor szerintem én fejlődtem a legtöbbet. Ezt neki köszönhetem, mert akin látta, hogy érdeklődik a szakma iránt, és nem veszi félvállról ha javítja, akkor azzal foglalkozott. Én szerettem volna minél jobb lenni.

Az első fontosabb főszerepem a *Bábel*-ben, a Te darabodban volt. Jó érzés is, de nyomasztó is volt olyan ember után táncolni - másik szereposztásban a Vezért - akit addig csodáltam. Abban az időben szinte mindent ő táncolt, az Ottó. Inkább fé-

lelmetes volt a helyzet számomra. Fizikailag nehéz, két felvonásos mű. Színészilleg is olyan dolgokat kellett mutatnom, amiket inkább kipróbáltam volna otthon előbb a szobámban. Egyből kellett ott, előttem mindent produkálni. Félttem, mit fognak rólam gondolni a többiek? Nem tudom, veletek ez hogyan volt?

- Én soha nem voltam gátlásos, sőt. Úgy gondolom, érdemes előbb felvállalni egy kis szorongást, mert ha valamit sikerül kifejeznom, az aztán nagyon jó érzéssel tölt el.

- Most már bennem is így van, mert megismerem a társaságot, én sem vagyok szégyenlős, ha meg valaki utánam jött az együtteshez, attól meg nem kell tartanom. Szorongjon ő.

Amikor ide jöttünk, óriási generációs különbség volt közöttünk, ráadásul az előadások révén már iskolásokként néztünk, ismertünk benneteket. „Hú, ott táncol Barbara néni, Ottó bácsi!” Sőt az is gondot okozott először, mit fogunk köszönni? Felajánljátok-e a tegeződés lehetőségét?

- Tudtatok átvenni tőlünk dolgokat? Mi az, amit nem az iskolában tanultatok, hanem a Győri Balettnél kaptatok meg?

- Mi még sokat. De akik már utánunk jöttek, a fiatalabbak, ők már nem úgy állnak az egész dologhoz. Ami nagyon fontosat tanultam, az a szakmai alázat. Ami bennük már nem olyan mértékben van meg. Pedig ezt a szakmát anélkül művelni, számomra elképzelhetetlen. Látszik persze, egyeseknél lehet úgy is. Sokukkal ezért nem foglalkozom. Lehet, hogy az együttes régen egyetlen nagy család, közösség volt, de én ezt most már nem érzem. Vannak, akikkel szeretem a kapcsolatot tartani és ápolni, de akinek nem olyan a szakmai hozzáállása a balett-teremben, azzal nem. Amíg itt vagyunk, addig számomra ez a legfontosabb. Annak a társaságát keresem, akinek hasonló a nézete, mint az enyém. Miről ítéljük meg egymást? Nem a tudás számát, hanem hogy ezt a tudást hogyan akarjuk, mennyire szeretnénk!

- Ezt kitől tanultátok meg? A táncosoktól vagy a vezetéstől?

- A táncosoktól. Nem a vezetéstől. Felnéztünk rátok. Ez úgy múlt idő, hogy jelen is, tehát nem érzem, hogy megszűnt volna a tiszteletünk. Mi még rajtatok keresztül érzékelhettük azt, hogy

Iván ideje alatt a szakmai alázat fontos szempont volt. Ti esetleg abból a szemszögből láttátok, hogy néha fölösleges dolgot követelt meg, nem tudom, mert nem voltam ott. Mi azt tapasztaltuk, ahogy a szakmához hozzáálltatok. Ha tovább van próba, akkor tovább van próba, és eszetekbe nem jutott, hogy már kicsöngettek és mennétek haza. A szakma volt az első számotokra, és ez látszott rajtatok. Mi azt nem tudhatjuk, hogy ezt milyen eszközökkel érte el Iván, ami biztos nem minden esetben volt könnyű, és ezért valahol örülök, hogy nem az ő idejében kerültem ide. Azt még elcsíptem, hogy az alázatot megtanultam tőletek. Szerintem ez a pálya csak így működik. Viszont ő talán sok lett volna nekem. Lehet, hogy más generáció vagyunk már. Ez így pont jó volt. Kár, hogy a még fiatalabbak ezt nem tudták eltanulni. Lehet, hogy nem vagyunk annyira jó minőségű táncosok, de a mostani iskola tanulói már nem tisztelnek minket azért, amit csinálunk. Pontosabban azért, hogy ennyire szívből tesszük. Pedig ez lenne a lényeg.

- *A szerepek bizonyára építettek téged a pályád folyamán testileg és lelkileg.*

- Visszagondolva, nagy bátorság lehetett akár neked, akár Kiss Jánosnak, vagy aki szerepet osztott nekem, új táncosra bízni a szerepeket. A *Bábel* előtt az Ottó darabjába, a *Korok és dimenziók* karikás táncába kerültem be melléd úgy, hogy az Ervin lábával történt valami. Azóta is mondom mindenkinek, hogy ha valakinek a második szereposztás jut, azért csak vegye komolyan, mert úgy lehet bejutni az előadásokba, ha valaki tud bizonyítani. Amikor lehetőséget kaptam, bizonyára elégedettek lehettek velem, és ezért kaphattam később nagyobb szerepeket. Én, amikor bekerültem az *Entre dos Aguas* hat fiú táncosa közé, akkor az még megtiszteltetés volt. Annak kellett venni. Ma talán egy hasonló lehetőségről sokan úgy érzik, hogy természetesen jár. Ha nincsenek benne, akkor pedig fájnak. A *Monarchia* már könnyebb volt. Úgy látszik, az első feladaton kellett túllépnem. A *Bábel*-ben, ott táncoltam egyedül, mindenki engem nézett. Egy kihíváson már túl voltam. Ez még egy, és ennek is meg kell felelni. Aztán jöttek sorra a szerepek, és általuk fejlődtem nagyon sokat.

Nekem más a mércém. Nekem az ügyes sokkal feljebb van. Mivel én technikailag és adottságilag nem vagyok olyan jelentős, mint amilyen szeret-

nék lenni, ezért nekem erősebben oda kell tennem érzelmileg azt, amiről a szerep szól. Én azt hiszem, hogy kifejezésben erősebb is vagyok, mint technikában. Közel sem biztos, hogy így van, de inkább lélekből táncolok, mint szépen. Amikor ott kell lenni, akkor ott tudok lenni, oda tudom adni magam belülről. Kialakult egy karakterem. Ugyanolyan szerepek találhatnak meg. Szerettem az *Orfeo*-ban Hádész szerepét. Sajnálom, hogy gonoszból nem táncoltam többet. Holott a Rómeó és Júliában az erkélyes *pas de deux*-t imádom. Egyik kedvencem. Megadatott, hogy azzal táncoltam, akibe az életben is szerelmes vagyok. A szerepek által később technikailag is sokat fejlődtem. Sajnálom azt, aki csak bejön és gyakorol napról-napra, viszont nem táncolhat olyan szerepeket, amelyek kihívások, és amelyek igazi örömet okoznának neki.

Tudom, hogy teljesen más a két tapsrend. Más, amikor ott állok bent egy sorban, aztán előre megyünk, és megint más az, amikor befutok, és egyedül nekem tapsolnak. Ég és föld. Megértem, hogy e nélkül nehezebb fejlődni.

Valaki bejön, „szárazon” gyakorolgat, és soha nem kap olyan szintű elismerést a közönségtől, amikor az hallatszik, hogy hú, vagy füttyögnek. E nélkül bizony nehéz. Hiszem, hogy ezek által rengeteget fejlődhettem. Kihat a technikára is, az embernek ettől jobb kedve van gyakorolni, nem ereszt le, nem hagyja el magát.

- *A felelősség?*

- Igen. Két éve, amikor megműtötték a lábam, az utcán is lehajtott fejjel jártam. A közönség hajlamos a szolista tánca alapján ítélni meg az egész együttest. Én nem tartottam magam elég jónak ahhoz, hogy rólam ítéljék meg a Győri Balettot. Mégis nagy felelősség volt. Nem járhattam sehová, még csak bulizni sem. Soha nem fájhatott nekem semmi. Aztán jöttek a fizikai fájdalmak.

- *A felelősségnek ezt a terhét ismerem.*

- Ha meg azt mondanák, nem te táncolod, akkor pedig az esne rosszul. Nem beszélve arról, hogy esetleg nekem ötször akkora munka valamit létrehoznom, mint másnak, az ő képességeivel. Esetleg az a táncos meg nincs is úgy kiaknázva, akkor neki pláne könnyebb az élete. Ezt sokan nem is sejtik.

- Szóba került a szerelem. Cserpák Szabina az életben is a párod.

- Sokat gondolkoztam, hogy mi lenne jó, egy külsős barátnő vagy egy szakmabeli. Amikor még korábban egy képzőművészeti szakra járó lánnyal jártam, akkor jobban tudtam idebent összpontosítani gyakorlaton, mert nem figyeltem senkire. Szabinára most figyelek. Hét éve együtt vagyunk. Az élet igazolta, közös a hullámhosszunk. Nagyon örülök, hogy így alakult.

- Ottónak köszönhetitek? Ő osztott benneteket párba a *Hazug színekben*.

- Kétszer találkoztunk össze. Először, mint két gyerek. Amikor valaki még úgy udvarol a másinak, hogy bántja. „Verekedéssel” kezdődött, aminek a vége egy csók lett. Így keveredtünk egymáshoz először. A *Hazug színek*-nél már érettebben kerültünk össze. Nagyon jó így. Három éve együtt lakunk. Nekem fontos, hogy egyedül is lehessek. Mindig óvom a barátaimat, ne töltsenek nagyon sok időt a barátnőjükkel, hanem őrizzek meg az egyedüllét lehetőségét is. A párkapcsolatot egyben kell tartani. Taktikai dolog is. Figyelni kell rá. Ne mondja senki sem, hogy van ötven éven át tartó szerelem. Persze lehet, de tenni is kell érte, hogy a kapcsolat együtt maradjon. Adni időt a másinak gondolkodni. Kell például, hogy hiányozzanak egymásnak.

- Milyen érzés együtt táncolni vele?

- Mi szeretjük ezt a helyzetet, könnyebb, ha együtt táncolunk. De van arra is példa, hogy a párok folyton veszekednek és kioktatják egymást, ha valami nem sikerül. Vagy van, hogy nem azonos színvonalú a két táncos, és ezért hátráltatja az egyik a másikat. Nálunk működik az összmunka. Ha Szabina fáradtabb, előbb meri elengedni magát, és rám mer hagyatkozni, mert tudja, segítek, odafigyelek rá. Most volt az első példa, hogy kettéválasztottak minket a *Macbeth*-ben. Rosszul éltük meg mind a ketten. Szívesen táncoltam volna vele is azt a szerepet. Ahogy néztem Őt, talán őszintébb lett volna velem. Ismerem a nézését. Tudom milyen az, amikor a Rómeó és Júliában összenéztünk, az szárnyaló érzés.

Müller Ervin mondta, becsüljem meg, ami megadatott, hogy a szerelmes szerepeket olyan lánnyal táncolhattam el, akit ennyire szeretek, aki tényleg a párom.

- A családalapítás nem hiányzik?

- Úgy vagyok vele, mint a tanítással. Jelenleg nem tanítok, pedig van táncpedagógusi diplomám is. Még nem érzem magam elég érettnek hozzá. Bőven elég az a felelősség, hogy ezen a táncos poszton tudok harcolni most. Ha gyerekünk lenne, akkor már ő lenne az első.

-Táncosi hűséged a Győri Balettnak, vagy a táncos szakmának szól?

- Elmehettem volna külföldre úgy, hogy az a fejlődésemet is szolgálja, de nagyon nagy bátorság kellett volna hozzá. Két jó barátom ezt tette. Móra Máté és Sebestyén Ákos. Mindkettőjükkel - azáltal, hogy felnőttebbek lettünk - még jobb lett a kapcsolatom. Rajtuk keresztül látom, hogy ezt ők hogyan élték meg. Amikor elhagyták az együttest, úgy érezték, ha akkor nem lépnek, később nem tudják megtenni, mert annyira kötődtek volna az együtteshez. Úgy érezték, még többet, vagy más szeretnének elérni, csak állomásnak tekintették Győrt, és érezték, hogy lépni kell. Bennem ez nem volt meg, bár akkor még közel sem éreztem ilyen jól magam, mint most, amikor már tudom, hogy mennyi minden van mögöttem, és esetleg becsülnek érte. Büszke vagyok arra, amit itt csinálok. Egy a lényeg: ott legyél, ahol jól érzed magad! Nem a fizetés. Olyan rövid az élet! Most jöttem ide és már a 13-dik évadomat kezdem. Az a legfontosabb, hogy amit megélünk, úgy éljük meg, hogy az jó. Itt jó emberek között vagyok, ha nem is mindenki az, de van annyi, amennyire szükségem van.

- Érzed a szeretetet, ami a többiekből árad, vagy érzed, amikor a negatív energiák cikáznak? Hogyan reagálsz erre?

- Van, aki próbál mindenkivel valamilyen szintű jó viszonyt kialakítani. De én ezt nem szeretem. Ha valaki régóta itt van, akkor már látja, hogy van, aki szemben másként viselkedik, mint a háta mögött. Én nem akarok ilyen lenni. Nekem van itt pár barátom, akik úgy érzem, őszinték és nagyon közel állnak hozzám. Azt nem tartom szükségesnek, hogy napra kész legyek mindenkiből. Az a nagycsalád, ami akkor volt, amikor idejöttetek, az abból adódhatott, hogy a fővárosból egy csoportként eljöttetek. Itt újak voltatok és csak egymásra számíhattatok. Most már mindenki „hazajár”,

csak bejár dolgozni, sokan győriek. Az már rég nincs, most már nem beszélhetünk nagycsaládról. Illúzió lenne. De nem is baj.

- *Más jellegű lett a közösségi élet. Nem is lehet mindenkét egyformán szeretni. De azért a partnereket meg kell forgatni, oda kell, add a kezed. Olyan csak nincs, hogy valakinek nem teszel meg valamit?*

- Ilyen nincs, de nekem szerencsém van, mert én sokáig csak Szabinával dolgoztam. Ha bárki más-sal dolgoztam, rendesen tettem a dolgomat, mert elsődleges a szakma.

Egy időben Ervinnel voltunk rossz kapcsolat-ban. Ráadásul az *Operaház fantomjára* ugyanarra a szerepre készültünk. Nem volt még eldöntve az sem, hogy kié az első, kié a második szereposztás. Én nem akartam rivalizálni, de ha a másik úgy látja, én hogyan magyarázzam? Bennem egészséges rivalizálás van, ám nem vagyok féltékeny senkire. Tisztában vagyok a képességeimmel. Nincs hiány-érzetem, hogy én akarom ezt vagy azt a szerepet. Engem nem látnak Kiss János irodájában ülni és kérni, hogy ezt, vagy azt akarom eltáncolni. Én, mivel úgy tekintek Jánosra, mint igazgatóra, tar-tom is a kötelező három lépés távolságot.

- *A közösségi élet segít a szakmában?*

- Akivel jó a kapcsolat, ő pont elég, hogy „húzzon” a szakmai életben is. Nem jó például, hogy szünet csak tíz perc van a gyakorlat után. Ré-gebben volt idő, próbálgattunk lépéseket, és ezzel húztuk egymást technikailag előre. Most alig ma-rad idő átöltözni száraz ruhába. Pedig jó volt, ami-kor együtt ugráltunk, forogtunk. Az kielégít, hogy akikkel jóban vagyok, azok segítenek. A többiek-nek is mindent megteszek, táncolok, mert bennem megvan a közös cél és az alázat.

- *Hogyan érzed, mi az erőssége az együttesünknek?*

- Sokáig, a már általam is annyiszor, de nem elég-szer említett alázat volt. Akik táncoltak, azok szív-vel-lélekkel tették, és ez ragyogott a színpadról. Most én régóta nem láttam kívülről az együttest, nem tudom. Amikor táncolunk és belül vagyok, egymás szemébe nézünk, és az jó. Nekem máshol van a mérce, sok videót nézek. Amikor lesérültem és műtöttem, kívülről néztem az *örökKörök*-et, majd a *Carminá*-t. Az volt bennem, mert biztosan már

nagyon hiányzott, hogy milyen jók. De szívesen táncolnám!

- *Mi fontos ebben az életben neked: ha bajod esnék és nem folytathatnád, mit sírnál vissza ezekből az éveidből?*

- Már több van mögöttem, mint előttem. Azt hi-szem, nem lehet, de meg kell próbálni tudatosan készülni, hogy ezt egyszer abba kell hagyni, ami nagyon fájó. Még öt év, aztán... Nem innen szeret-nék nyugdíjba menni, még legyen erőm valami új-ba kezdeni. Talán harmincöt évesen lesz annyi energiám és magabiztosságom, amit ebből kinyer-tem, hogy valami másba bele tudok majd kezdeni. De tudom, a táncot nem lehet abbahagyni hirtelen. Talán nem is lehet egyáltalán, talán olyan, mint va-lami drog. Nehéz ilyenről beszélni, hogy utána majd mi lesz, amikor benne vagy a jóban. Hogyan is beszéljek arról, mi lesz, ha ez már nem lesz?

- *Nem így értettem. Azt szerettem volna kérdezni, mi ennek az értéke, miért volt ez neked jó, Szent Péternek mit mondasz majd, hogy miért volt értékelhető ez az itt töltött tizenhárom év az életedben?*

- Nem tudom... Boldog vagyok tőle. Nem tudom elképzelni, hogyha mást csinállok, adott volna-e ennyi boldogságot, ennyire boldogan élhettem volna-e? Sok minden van ebben. Nehéz elképzel-nem, hogy lesz még valami, amitől ennyi jót ka-pok. Azáltal, hogy én is adhatok. Én lehettem Gul-liver, Fantom, Casanova, Don José, Rómeó... Ki-próbálhattam sok mindent, belebújhattam a bő-rükbe. Kicsit úgy érezhettem magam, mint ők. So-kat megélhettem általuk is. Nem hiszem, hogy va-lami lesz még az életemben, ami ezt pótolni tudja.

DEMCSÁK OTTÓ

a Győri Balett alapító tagja, magántáncos, koreográfus

- Fiatalabb koromban hittem a szabad akaratban, amiről az egzisztencialista filozófia beszél, hogy kezünkbe vehetjük a sorsunkat, tudjuk irányítani az életünket. Talán a korral jár, amikor az ember kapja a korrekciós pofonokat, csatlózik önmagában, másokban, rádöbben arra, hogy az egész életünk valamilyen szinten predesztinált. Legnagyobb feladatunk az, hogy az isteni tervbe mennyire tudunk beágyazódni, hogyan veszünk részt benne. Értékesen, értéktelenül? Mennyire tudjuk ezt a tervet segíteni?

A Győri Balett, Ti vagytok azok a barátaim és kollégáim, akikkel együtt nőttem föl, akikkel együtt leltük meg a szerelmet, az önkifejezést, akikkel együtt nyílt meg a lelkünk. Én nagyon hálás vagyok azért, hogy veletek kerültem össze. Nem állítanék fel rangsort, hogy kinek köszönhetek legtöbbet. Minden egyes eseménynek, darabnak, konfliktusnak és örömmek értelme volt. Valószínűleg az ember később tudja ezt a láncolatot ok és okozat törvénye szerint összerakni, de nagyon jó úton járunk.

Kialakult egy alkotó közösség, ahol kezdetben Ivánnak voltak a hangszerei, és ami az új korszakban még jobban kiforrott, azzal, hogy Te is, Vili és én is elkezdtünk önmagunk rögzös útján járni, koreografálni az együttesnek. Rögzös, hiszen tudjuk, az alkotás hálátlan feladat, de hiszem, nem a sikerért kell dolgozni, hanem hogy az ember önmagát ki merje és tudja fejezni mások örömére.

- Szeretném, ha a két korszakot összevetné.

- A különbözőséget két fogalom mentén határozom meg, a szabadság és a saját utunk keresése.

Iván idejében nagyon fiatalok voltunk, és az ő karizmatikus személyisége nagyon jól tett nekünk. Amit a szakmáról meg kellett tudnunk, abban nagy százalékban az ő keze nyoma ott van a lelkünkben. Színpadi kifejezés, természetes majd extatikus játékmód, a százszázalékos alázat a színpad és a kollégák iránt, ezt tőle tanultuk meg.

Az első korszakban semmi szabadságunk nem volt. Iván nem engedte, hogy egyéni módon alakít-

sunk szerepet, úgy kellett mindent tennünk, ahogy ő akarta. Ez vélhetőleg abban a fejlődési periódusban úgy volt jól, hiszen akkor még nem lehattunk elég érett művészek. Szükséges volt a kemény útmutatás.

Elég korán éreztem, hogy ez fojtogat engem, de mivel volt bennem alázat, szerettem Ivánt és beneteket, elfojtottam magamban a kételyt, hogy jó úton járunk-e ezen a nagyon beszorított ösvényen. Meg is lett a presszió eredménye. Iván se bírta ezt úgy önmagában, mint velünk kordában tartani. Az a törés nem is egy ösztönös felindulásból fakadt, szerintem inkább Iván akart menekülni. Talán nem látott már bennünk elég inspiratív erőt úgy mint kezdetben, mi sem láttunk már benne olyan személyiséget, aki a jövőnköt tudta volna formálni. Természetes volt, hogy ez robbanáshoz vezetett.

Az első időszak Iván által megszabott irányvonala mennyire volt szükségszerű? Voltak kitörési kísérleteink, de nem sikerültek. Az összefogás hiánya miatt, vagy Iván akarata erősebb volt a miénknél? Amikor Pongor Ildikót akarta elhozni az Operaház balett-együtteséből, talán azt még sikerült közös szemlélettel átgondolni. Mai napig tartom, hogy nem egészséges, ha nyolc éven túl egy ember az ízlését, az akaratát ráerőszakolja bármilyen közösségre. Nem véletlen, hogy fejlett demokráciákban nem lehet egy elnök két cikluson túl posztpon. Ennyi pont elég arra, hogy egy ember a maximumot tudja nyújtani a közösségnek. Hét plusz egy évenként a sztereotípiáktól való szabadulásra, új látásmódra a közösségek fejlődésének szüksége van. Az útkeresés nagyon fontos.

Tehát szabadságunk nem volt, viszont a serpenyő másik oldalán ott volt, hogy megtanultuk a szakmát, megtanultunk örülni a színpadi jelenlétnek. Még most is nagyon ritka az a perc, amikor ne élvezném egy előadás folyamatát, legyen akár milyen szerepben. A lélek kitárulkozása a színpadon örömezzéssel jár. Ha ez kényszer, akkor az egészet megette a fene. Természetesen kell áradnia az emberből a közlési váagnak, a technikával és a lélekkel együtt. Erre az útra vezetett rá Iván, de igazából ez egy belső út, neked kell kitaposni a sa-

ját magad vérével, verejtékével. A fiatalságnak szükséges az iránymutatás, és ezt nagyon jól megadta nekünk Iván.

Jött a második periódus, teljesen másként indulunk neki, mert széles volt a repertoár építése, aminek nagyon örültünk, mert az életkori olló is szétnyílt. Több szerepre nyílt lehetőség, több ember találhatta meg a számítását, örömét a színpadon. Szabadabb légkör alakult ki.

Az újrakezdekés pedig a második aranykort éljük meg. Nem volt alá- és fölérendelt viszony, közösségi megnyilvánulásként éltük meg a balett órákat, a próbákat és az előadásokat. Második aranykor volt nemcsak azért, mert koreográfusként kezdetem dolgozni, az alkotói munkát megismerve, hanem kiléphettem a szépfű sztereotípiából, több szint kipróbálhattam.

Az első korszak 12 éve után elmúltam már harminc, bölcsebben láttam dolgokat, mert nagyobb rálátásom lett mind a makro-, mind a mikrokozmoszra. Megéltem a rendszerváltást eufóriával, az együttesbeli váltást, örömmel és szintén kritikával, megéltem önmagam változásait, csalódásokat párkapcsolatokban, szakmában. Lecsendesedtek bennem az önégető vagy mást bántó indulatok. Mindenre szükségünk van, a jóra és a rosszra is. A világ nem csak abban kétpólusú, hogy több ellentét van: például fény és árnyék, hanem lelkünkben is sok ellentét van. Az emberi lélek a csatamező a jó és a rossz erők között. Földünk a próbatétel bolygója. Itt mindenkinek feladata van. Istennek minden ember fontos és kedves. Az életünk azért ilyen szép, mert egyik percünk sem biztos. Meg kell küzdenünk a színpadon, a magánéletben.

A második korszakunkban újra megtanultuk egymás tiszteletét és szeretetét. A rivalizáció nagyon fontos az együttesek életében, de mi újra megtanultuk, hogy csak együtt lehet értékes repertoárt és együttest összekovácsolni. Ez az egymásba vetett szeretet és bizalom, azt hiszem átragadt az ifjúságra is. Ők látták, hogy mi tiszteljük egymást, segítjük egymást, mindenki a tőle telhető energiával, és ez a jó szándék alapvető minden emberi közösségben. Persze voltak, vannak és lesznek konfliktusok, veszekedések, de alapvetően, a lelkünk mélyén lévő szeretet és segíteni akarás soha nem fog megszűnni ebben a közösségben, ameddig mi itt vagyunk.

- *Táncosként és alkotóként is tevékenykedsz az együttesben. Alkotói pályád mennyire mutat megfontolt irányvonalat?*

- Jó időben kaptam a szerepeket. Nem kellett megerőszakolnom magam. A *Haydn*, a *Memento*, a *Totem*, a *Párizs gyermekei*, a *Daphnis* szerepei az életkoromnak megfeleltek. Mindig egy picit magasabb volt a mérce, mindig más lény bőrébe kellett bújni. Majd amikor változatosabb lett a stílus és a kifejezési paletta, akkor is úgy éreztem, hogy a küzdelmek a próbafolyamatban és az előadásokon jót tettek. Még a Libor-féle *Mefisto* szerepbe is belebújtam, pedig az egészen más figura volt, mint én vagyok. Összevesztünk a koreográfussal, mert máshogy formáltam a szerepet, mint azt ő szerette volna. Azt is megharcolhattam, mind a koreográfussal, mind önmagammal. Kellő alázattal és kellő erővel. A művészi szabadsághoz tartozik tudni harcolni másokkal és önmagaddal.

Azt nem ismerem, hogy mennyire koncepciózus más koreográfusok életműve.

Én háromféle úton jutottam alkotói folyamatba. A *Gulliver* idején ki kellett alakítani a repertoárt, felosztottuk egymás között a megadott faladatot, és megoldottuk.

Majd kaptam egy vizuális indíttatást, ráhúztam a mozdulatanyagot, kerestem hozzá zenét, így lett a Koncz András ihlette *Korok és dimenziók*.

A harmadik folyamat, amikor egy gondolat hat rám, könyvből, versből vagy filmből. Érzelmi hatás indít el bennem egy imagináció által irányított mozdulatsorozatot, és elkezdek dolgozni.

Szerencsés vagyok, hogy már kipróbáltam az alkotás gyönyörűségét. Nem tartom még magam koreográfusnak, mert nem azt csinálhatjuk, amit akarunk, nem lehetek még céltudatos, mert ki vagyunk szolgáltatva annak, hogy mennyire van alkalmunk koreografálni. De jó időben kezdtünk el próbálkozni, mert megvolt a táncosi tapasztalatunk, az érettségünk arra, hogy meg merjük mutatni az értékeinket.

Egy művész soha ne kérdezze meg magától, hogy miért és kinek alkot, szerintem. Végezni kell a dolgunkat. Jön az ihlet, egy belső hang. A legjobb ötleteim ösztönösen jöttek. Én spirituálisan látom a világot, de azért a racionalitás is működik bennem. Optimális alkotási képletet nem tudok adni, elengedem a fantáziámat, elkezdek képeket látni a zene által, azt másnap formába öntöm, és megpróbálok valami gondolatiságot belevinni. Az esztétikai élmény a mi szakmánkban nagyon fontos, én még hiszek a szépségben. Az elidegenedett táncforma nem tetszik. Meztelenül káposztát görgetni és ürítkezni a színpadon

ez nem az én világom, én hiszek abban, hogy a színház az ember nemesítésére van, akkor is, hogyha megmutatja a negatív dolgokat. De az élettől ne undorítsa el az embert, és a néző ne úgy jöjjön ki a színházból, hogy energiát veszít. A színház energiát adjon. Legyen az esztétikai vagy gondolati síkon közölve. Fontos nekem, hogy legyen egy primer és egy szekunder közlés: a forma után valami kis gondolatiságot is adni, akár egy mottó által. Nehéz a tánccal gondolatokat sugallni, mert a szabad asszociáció működik. Én ezt az utat szeretném járni.

- *A sok koreográfus a második korszakban, a mozgás világában és lelkiségében, hogy hatott rád?*

- Hozzám Matt Mattox white jazz stílusa áll közel, aki egy átlagember teljesítőképességét veszi alapul. Azt szeretném, hogy egy mozdulatsorban ne lássak mesterkéeltséget, természetesen áradjon a testből, mint egy gördülékeny mondat. A tapasztalatok biztosan sokat csiszoltak rajtam, de én mindig a saját testemből indulok ki. Először elgondolkodom, hogy mit akarok, aztán a lépésanyagot összerakom. A koreográfus először próbálja ki önmagán, és csak utána, felkészülten menjen a táncos elé. Az improvizáció is fontos, de a váz legyen készen. Ez az én metódusom.

A második korszakban *mertünk* máshogy is megmozdulni, máshogy is használni a testünket a lelki rezdülésekhez. A mi munkánk nagyon szép, mert az állandó fejlődésnek az idejét megélhetjük benne. A jelen már a jövőt építi.

Amikor egy kettőst készítesz egy lánnyal, és ugyan az emberi test behatárol, hiszen két kezünk, lábunk van és már úgyis mindent kitaláltak, de ha valami olyat mozdulsz, amelyet még addig nem, az rettentő jó érzés. Lehet, hogy másnak ez már nem új, már látott hasonlót, de merni kell kísérletezni, megtalálni az újat. Kellenek impulzusok, de mindig próbálok rám jellemző dolgokat kitalálni, a testemből fakadót. A belém ivódott mozdulatokat átformálom magamban. Ha a saját koordináta rendszeredben jön elő a lépésanyag, akkor az biztosan a tiéd lesz, a te stílusjegyeddé válik. Ehhez jó táncosi múlttal kell rendelkezni.

- *Hangsúlyos számodra a saját testen való kipróbálás. Tudsz majd akkor is koreografálni, amikor már nem bírsz úgy mozogni?*

- Nem tudom. Fontos a képzelőerő. Gondolatok, képek, jelmezek, fények jelennek meg előttem. E pillanatnyi impulzusok, amikor az ember kívül lép önmagán, vevők, adók és közvetítők vagyunk.

- *Mennyire ismered magad?*

- Mindent kikapcsolni, rádiót, magnót és csendben önmagunkat megtalálni. Az önmegismerés a csend keresésével együtt jár. Egy művésznek fontos, hogy keresse az önmagához vezető utat, hogy kérdéseket tegyen fel önmagának. Sokan menekülnek a csöndtől. Hány ember keres folyton társaságot, szorong egyedülmaradni önmagával! Folyton irányítatják a gondolataikat. Így mossa ki a kulturális massz-dömping az emberről a lelket.

Két oldalon állok. Táncosként, mint nemes hangszer, akinek tökéletesen meg kell szólalnia a koreográfus kezében. Aztán a koreográfusi oldal, amikor nekem kell kézbe venni az emberek testét. Ott vagy a zenei vágáson, a jelmeztervezővel, a műszakkal, a világosítókkal hadakozol, de ezek nemes harcok, benne vannak a munkamenetben. Milyen könnyű lenne, ha minden beleesne az ölünkbe? Ezekért meg kell harcolni. Az erőfeszítésektől nem szabad megijednünk. Amíg csak táncoltam, addig csupán önmagammal harcoltam, a testemmel és a lelkemmel. Azt kaptam a koreográfusi munkámtól, hogy utána másokkal is megtanultam ezt a harcot. Ami rafinált dolog, mert erőt gyakorolni csak úgy lehet, ha engedsz is. Az erő dominanciája nagyon fontos, de csak okosan. Néha húzd meg, ereszd meg. Mint Buddha mondta: a húrt, ha nagyon megfeszíted, elpatlan, ha nagyon megengeded, akkor viszont nem szól. A mértéktartás nem is esik nehezemre, mert Mérleg jegyű vagyok. Ösztönösen tudok az emberekkel jól kommunikálni, de mosolyogva tudok gyilkos is lenni. Az önismeretem sokat fejlődött azáltal, hogy koreografáltam, és az együttessel dolgoztam, valamint gyerekekkel foglalkoztam az iskolában. Ez mind hozzájárult ahhoz, milyen vagyok. Soha nem éreztem, hogy nehéz lett volna velük dolgozni. Persze voltak konfliktusaim. Nem fogadtak el, szerettek vagy nem szerettek, ezt mind le kell tudni győzni.

- *Szóba hoztad az iskolát. Te végigvittél egy évfolyamot, nyolc évig tanítottad őket, indulásuktól a diplomaosztásig. Szeretsz tanítani?*

- Boldogító dolog végigvinni egy osztályt, amelynek a tagjai azóta már a kollégáim, szinte barátaim.

Először nagyon megijedtem. A felelősség érzését az iskolában éltem át, mert nekem még nincs családom. Ott voltak ők, az emberpalánták, és nekem kellett formálni a testüket és a lelküket.

Ars poeticám pedagógiai szempontból: velem ne álmodjon a gyerek rosszat. Hiszek a pozitív visszacsatolásban. Na nem elvtelenül, mert kellő szigorral, keménységgel, néha oda kell csapni, de jó időben, hogy tudja a gyerek, mikor tesz rosszat. Mindezt azért, hogy jobba legyen. Emberségében, önérzetében nem szabad a gyerekeket megbántani. Meg kell próbálni úgy gyakorolni kritikát, hogy az ne roncsoolja, hanem építse. Szeretek tanítani. Tudni kell hosszabb távon gondolkodni, hosszabb távon irányítani embereket. Baj, ha percmemberként irányítják a világot, akik nem nagy ívű terveket szőnek, hanem csak meg akarnak élni akár a politikában, akár a gazdaságban, vagy a művészetben. Sokszor nincs elég alázatuk, mert a jövőt csak úgy lehet építeni, hogy minden nap picit kis téglaként kell összerakni azokat a tetteket, érzelmeket, mondatokat, simogatásokat, amelyek által tényleg épül egy-egy évfolyam, együttes, vagy ország.

- *Van tanítványod, akire büszke vagy?*

- Igen. Foglalkoztam velük a szakmán kívül is. Ajánlottam nekik könyveket, filmeket, beszélgetéseket. Büszke vagyok Horváth Krisztiánra, Horváth Lillára, Csere Zolira, Szlíz Tamarára, Rovó Petire, mindre. Olyan embereknek adtam át a stafétabotot, akik remélem, ugyanazt az utat bejárják majd, mint mi.

Minden egy energiafolyam. A jó mester mindig közvetítő, aki a gondolatot át tudja adni a fiatalabb léleknek. Hogy azt a gyémántot csiszolja tovább a tanítvány vagy sem, abba már nincs beleszólásunk. Nekem nem kell visszaigazolás. Nekem elég, ha tudom, hogy én minden tölem telhetőt megtettem a fogadókész gyerekért. Persze voltak érdemtelenek, akikre elfecséreltem sok energiát. Fel kell ismerni, kik azok a hasonló rezgésű emberek lélekben, értelemben, akik veszik azt a gondolatiságot és érzelmi állapotot, a szeretetedet. Akik komolyan veszik, nem élnek vissza vele, akik tudják, hogy a szeretet, a szigor mind-mind azért van, hogy őket jobb teljesítményre sarkalld. Sok növendékkel és kollégával beszélgettem arról, hogy mitől lesz egy művész igazán művész. Erre a lehető-

ségre is születni kell. Egyeseket érdekelt, és láttam is az eredményét a beszélgetésnek, másokat ez teljesen hidegen hagyott. Ők a jó iparosok.

- *Vezető szereped is volt az együttes életében. A második korszak elején az irányító triumvirátusnak a tagja voltál.*

- Önkritikusnak kell lennem, Tárnoki Tamással nagyon elszúrtunk akkor valamit, mert a Jánosnak mi nagyon sokat tudtunk volna később segíteni. Amikor Kiss Jánost - demokratikusan - megválasztotta igazgatójának az együttes, akkor mi nagyon hamar és könnyen „kiszálltunk” a vezetésből. A mai bonyolult világban csak úgy lehet mindenre igazán odafigyelve jelen lenni, ha működik egy egészséges munkamegosztás. Az a triumvirátus kiválóan működött, egymást segítve felosztottuk az adódó feladatokat, mindenki a saját tudása szerint elvégezte az együttesért azokat a tárgyalásokat, munkákat, sajtónyilatkozatokat, amit ráosztottak. Később, mivel nem voltunk még elég érettek a posztra, nem láttuk át, hogy tiszta viszonyokat kellett volna teremteni hármunk között, hogy ki miért felel. Akkor tovább működhetett volna ez az egészséges egymást segítés, és nem egy ember vállára kerül az összes teher.

Az én együttes-vezetési ideám szerint van egy művészeti vezető, aki az együttes művészeti arcúlatáért és minőségért felel. A darabok és a táncosok válogatásával, lelkük ápolásával, problémáival foglalkozik. Van az ügyvezető igazgató, aki a napi ügymenetet szervezi és egyeztet minden fórumon, és egy gazdasági menedzser, aki a pénzt szerzi, a gazdasági vonalat felügyeli. Ez az egymást segítő piramis sem most, sem Iván idejében nem volt meg. A döntési mechanizmus szempontjából, az egy kézben minden, nagyon egyszerű, gyors megoldás, de mindennek két oldala van. Stratégiai kérdéseket a mai világban már sokkal jobban meg kell gondolni. Az európai csatlakozás idejében például a finanszírozási gondok már olyan tervezést és szakértelmet igényelnek, ami csak team munkában lehet eredményes.

- *A szociális helyzetünket milyennek láttad akkor és ma?*

- Amíg fiatal az ember, addig legyen pénze vacsorára, vagy külföldön, a Szajna partján beülni egy kávézóba, és az elég. Esetleg, ha másnap nem is volt pénzem semmire, akkor is a Szajna partján élhettem egy kicsit. A dolgok természeténél fogva,

ha már idősebb az ember, neked például családod is van, be kell osztani a pénzt. A turnék napidíjából tudtuk az itthoni réseket betölni, mert gondok mindig voltak. Talán a kezdeti időszakban a szociális helyzetünk annyival volt jobb, hogy akkor Magyarországon létezett egy középréteg, amely a kultúrát szerette, és ők elfogadható szinten éltek. Nem volt irritáló a különbség anyagiakban. A mi korunk „hősei” az olajszőkítők, fél-maffiózók, azok az emberek, akik a társadalomból élnek, nagyon jól. Az orvosok, a pedagógusok, a művészek, a közszolgák, akik a jövőt építjük, egyre sanyarúbb sorsot kell, hogy megéljünk. Ezért sokszor ingerült, feszült vagyok, nem is magam, hanem a fiatalok miatt, hiszen megalázó az a bér, amit kapnak. Én is öt helyen tanítok a munkám mellett, hogy normális szinten meg tudjak élni. De nekem szerencsém van, mert ezt örömmel teszem, szeretem. Ha rákérdeznek, felháborodom, hogy ennek a hatalomnak sem vagyunk fontosak. Sőt, azt mondom, az Aczél-i időkben jobban éltünk, erkölcsi megbecsülésünk és az anyagiak is egészen másképp voltak. A viszonyok mások voltak a társadalmon belül, úgy éreztem fontos a hatalomnak, az országnak, amit én teszek. A Győri Balett a hazájának hírnevet hozott.

Kedvenc példám; ha Ingolstadtban egy menedzser látja az együtttest, egész másként fog másnap tárgyalni egy magyar ügyféllel, mert előző este az előadásunkon érzelmi ráhatást kapott, kicsit közelebb került hozzá a magyar lélek. Ennek a húzóerőnek a fontosságába kéne beleéreznie a kulturális vezetésnek.

Ma már sok olyan kis együttes van, amelyik sokszor az állam pénzén utazik. Az elsőséget nem lehet elvenni a Győri Balettől, nincs még egy együttes, amelyik ilyen hosszú időn keresztül ennyi turnéra járt, ennyi helyen fémjelezte a magyar kultúrát. Ez a 25 év nincs megbecsülve semmivel. Se a fizetésünkkel, se odafigyeléssel. Egyedül a Város szeretete érezhető. A nézőknek mindig fontosak voltunk. Ez a teltházakból, a sok visszajelzésből, a szeretetteljes környezetből, a személyes találkozásokból mérhető le. A magyar közönséggel semmi bajom, a hatalommal, amelyik így bánik a kultúrával, azzal igen. Ki a hibás? Mi a hibás? Talán a korszellem. Most nem fontos a kultúra az emberek többségének. Egyfajta gagyisodást élünk meg. Megint egy tünet az agyimosott világra. Ha az anyagi szempontból feltörekvő ember nincs nevelve arra, hogy mi az érték, akkor lovizni fog, kaszinóba járni, és a

pénzét nem ott költi el, ahol visszaforgatódik a társadalomba, hanem önző módon fog élni.

Ha a gazdag vállalkozó támogat egy iskolát, egy rákos gyerekekért létesített alapítványt, vagy adja Isten, a művészetet, akkor az vissza fog pörgetődni a társadalomba, építeni fogja azt. Ennek a tudati változásnak kéne bekövetkeznie. Nyomokban már érlelődik ez a szemlélet Győrben. Majd a másodgenerációs (új)gazdag lesz igazán szociálisan érzékeny. De ha nevelik a kultúrára, jó színházi előadásokat lát, a közszolgálati televízió nem csak gagyit sugároz, a rádió értékes zenét játszik, az újság nem csak botrányokkal teli, hanem értékes esszéket közölnek és interjúkat méltó emberekkel, akkor ez már kísérlet lesz arra, hogy a tudati változást elősegítsék. A tudati változás ilyen módon jöhet létre hamarabb, mint a másodgenerációs érzékenység. A kulturális vezetés felelőssége, hogy az érték-visszaállító igénnyel alkotó műhelyeket, médiákat támogassa.

- Letelik a huszonöt év szolgálati időnk. Nemsokára, mint táncosok nyugdíjba vonulunk. Készülsz az új élethelyzetre?

- Biztos vagyok benne, nem minden dráma nélkül fogjuk megélni, hogy nyugdíjasok leszünk, hogy másnap nem kell bejönnünk. János egyébként valószínűleg Téged is vissza fog hívni bizonyos szerepekre. Hogy karban tartsuk magunkat, később is gyakorolni kell. Elhatároztam, valamilyen fizikai tevékenységet fogok folytatni. Keleti küzdő sportot, vagy futni fogok a töltésen...

A színpad fog hiányozni. Nem is a siker. A visszajelzés ugyan fontos, de ha az ember eljut egy bizonyos érettségi szintre, bölccsé válik. Ha lehet ilyen nagyképűen fogalmazni, a leglényegesebb: te tudd, hogy önmagadat építed azzal, hogy másoknak adsz! A visszajelzés már nem is számít. Ha egyetlen embernek élményt adtál, akkor már érdemes volt élned. Nem kell, hogy mind a hétszáznak egyformán tessen. Persze törekedni kell a sikerre, ne l'art pour l'art dolgozzunk. Azzal számolok, hogy az arénába való belépés hiányozni fog. Mai napig izgulok minden előadás előtt, bevallom. Nem szorongok, de az adrenalinszintem megnő. A félelmet legyőzni jó. Két perc múlva elmúlnak a kételyek, már teszi a táncos a dolgát, a szerepnek megfelelő érzelmi és fizikai tevékenység által helyre billent állapotban, és jól érzi magát a színpadon. Tudatosan készülök táncosi pályám befejezésére.

Tanítók, koreográfák, sok szövegkönyv tervem van, zenéket keresek hozzá, mint amikor egy író az íróasztalfióknak dolgozik még, várva az adódó alkalmat, a kiadóval való tárgyalás előtt.

- *Később a koreográfiáidat szeretnéd is betanítani?*

- Álmodom egy utazó kisegyüttes. Rugalmasabb repertoár létrehozása, fenntartásra és mobil struktúrára van szükség. Egy nagy együttes ma már nehezen utaztatható. Kis együttest képzelek el. Nem projektekre összeállva, arccal a pénztár felé alkotni két nap alatt valamit. Mert ilyenek is vannak. Abban hiszek, hogy rendszeres, becsületes munkával lehet értékes előadást létrehozni. Nem lehet megúszni ezt a szakmát. Nem szeretnék megsérteni zseniket, akik képesek gyorsan jót alkotni, de ezek kegyelmi pillanatok. A táncosnak is vannak kegyelmi pillanatai, a koreográfusnak csak akkor, ha ötlete van, ha kitalál a táncosra valami jó mozdulatot, jó szerepet. Az alkotás lassú, időigényes, precíz, lelkiismeretes folyamat. A koreográfusnak legyen annyi alázata, hogy neki az alkotás előtt van lehetőség a kezében. Ha kész a mű, az már nem az övé. Át kell tudni adni. Gondolom, neked is volt már ilyen érzésed, mintha a gyerekedet veszítetted volna el, amikor megnézted az első előadást, tapsolt a közönség, de nem neked tapsoltak. A táncosnak. Sokszor feszülten jöttem ki premiereken a tapsrendre, ha koreográfus voltam, mert már semmi közöm nem volt az egészhez. A színpadon a táncos van, én átadtam neki azt a teret. Megtettem minden tőlem telhetőt, és abba, ami ott folyik már nincs beleszólásom. Már a mellemet sem döngethetem, hogy én alkottam. Le kell vonulni a pástól. A táncosé a kard.

- *Elengedni tudni - életbölcsség?*

- Gondolkoztam, és nem akarom a szakmára fogni, hogy miért nem voltam elég bátor a családalapításhoz? A mi szakmai elfoglaltságunkkal családot alapítani kemény dolog. Te tudod, mennyi lemondással és szervezéssel jár, hogy eleget otthon legyél és bent meg próbálj. Nem áldozat volt, csupán nem mertem eléggé. Erre sok kapcsolatom ráment. Azok a nők, akik fontosak voltak az életemben, talán azért mentek el tőlem, mert nem voltam elég érett, hogy azt felfogjam, a család épp olyan fontos dolog, mint a művészet. Ezt a szerepet szeretném még eljátszani.

- *Eszedbe jutott valaha is, hogy elhagyd az együttest?*

- Megfordult a fejemben, ha valami nem sikerült, hogy jó úton járok-e, elég jó vagyok-e ezen a pályán? De csak két másodpercig jutott az eszembe, hogy másba fogjak. Más együtteshez sem akartam szerződni. Ameddig fiatal voltam, addig azért nem, mert akkor sokat utaztunk, megvolt a kielégítő megbecsülés. Amikor eszembe jutott, hogy jobban élhetnék külföldön, akkor meg már harminc elmúltam, és tudtam, hogy nekem itt a helyem. Hamvas Bélára hivatkoznék: „minden népnek és minden embernek is meg van a helyhez kötött sorsa.” Nem véletlen, hogy mi nem akarunk disszidálni. Nekünk itt van dolgunk még. Ha az ember a belső hangra hallgat, akkor mindig megkapja, hogy neki menni, vagy maradni kell. Ilyen hangot még nem hallottam, hogy mennem kéne.

- *Függőséget éreztél valaha?*

- Rengeteg időt töltöttünk egymással, nyitott lélekkel, egy magasabb rendű értéket képviselő ember, Iván társaságában. Ő az első időszakban mindenben fölöttünk állt. Tehetségben, szorgalomban, alázatban, látásmódban, hiszen akkor jött meg Nyugatról. Tele volt impulzusokkal. Óhatatlanul, mint a napraforgó a Nap felé, mindig felé fordultunk. Mai napig nagyon tiszteltem Ivánt. Mivel ő volt az erő, az ő mosolya, dicsérete vagy szidása, szerepadása meghatározta az életemet. Én is függő voltam tőle. A mestert meg kell, hogy haladja a tanítványa. Akkor jó a mester. Nem azt mondom, hogy meg is haladtuk, de az igény föl kell, buzduljon. Iván a mesterünk volt. A mester akkor jó, ha nem tanítványt, hanem mestert nevel. A Győri Balett és Iván nélkül más lett volna a sorsom. A közösen megélt napok minősége felelősséggel, szeretettel átitatódva kell, létezzen, mert az építi a jövőt. Ha van közös felelősség egymás iránt, akkor nagy hibát nem követhetünk el. Sem egymás ellen, sem önmagunkkal szemben. Iván ezt az érzést elültette bennünk. Azt, hogy közösen vagyunk felelősek a darabért, és azért az életérzésért, hogy hogyan fekszel le, kicsavarva, de boldogan, vagy kételyel? Ő tudott erővel és tehetséggel elénk állni.

- *János közülnék, az induló évfolyamból való. Ő lett a második korszak igazgatója, róla is beszélj!*

- János fölálldozta az együttesért a művészi karrierjét. Ő nem futotta ki magát mint alkotóművész az új korszakunkban. Nekem nincsenek elvarrat-

lan szálaim. Mi több emberre való élményanyagot begyűjtöttünk. És mennyi van még hátra? Félelemnélküliségben élhetünk, nem kell szoronganunk, hogy nincs már időnk semmire, hiszen nekünk már mindenre van időnk. Pláne neked, akinek már vannak gyerekeid is. A következő generáció. Folyton többes számban beszélek, hogy mivelünk mi történt, mert összefonódott az életünk. Hogy mennyire fontosak vagyunk egymásnak, ezt talán ma még nem is érezzük át eléggé.

- *Konklúzió?*

- Személyes dolog, ahogy egymást megismertük, ahogy egymás verejtékében úszva építettük ezt a huszonöt évet. Mindenkinek ezt kívánom, hogy ezt élje meg olyan emberekkel, mint ti vagytok. Kollégáim...(?) Túl hideg szó rá. Sorstársaim, testvéreim, szerelmeim, anyám, apám, hiszen egymással minden szerepet eljátszottunk. Meghaltunk, újra éledtünk, óriási dolgokat éltünk át a színpadon. Én hiszek abban, hogy a halál egy útkézdő az anyagon túli világba. Mi a színpadon sok mindent előre megéltünk. A színpadi jelenléteink és azok a közösségi megnyilvánulások, amiket mi együtt megéltünk ezekkel a darabokkal, ezekkel a magánéleti sorsokkal, egymással való beszélgetéseink vagy veszekedéseink, mind hozzátartoznak ahhoz, hogy tudjuk értékelni és szeretni az életet és a művészetünket. Nem választom el a kettőt.

Sokan kérdezték, hogy milyen művésznek lenni? Nem művésznek, embernek kell lenni. Vállalni kell értéktelenségeinket is, mert mindenkinek vannak hibái, vétkei. Mi ezt egymással is vállaltuk. Ilyen sorsot érdemes megélni.

Ha most kéne lenyomni a sakkórát, én boldogan tudnám megtenni. Már eddig volt értelme az életnek. Remélem a Teremtő ad időt, hogy még jobban tudjam szolgálni ezt a nagy tervet, aminek a kimeneteléről halvány fogalmam sincs. Majd meglátjuk, amikor a végén összeáll a kép, hogy miért éltünk, ha megmérettetik a lelkünk. Könnyűnek találtattunk, avagy sem? Addig a pillanatig nincs bizonyosságunk. Csak egyben lehet: hogy érdemes élni és alkotni.

DÉSI ANDREA ÉS KÖNIG LILLA

(Édesanya és balettnövendék lánya)

Dési Andrea König Lilla

- *Lilla negyedik éve a tanítványom. Miért adtad a lányodat balettiskolába?*

A.: - Nem kifejezetten úgy gondoltam, hogy balettozzon, hanem azt szerettem volna, hogy táncoljon. Lilla ötödik osztályos volt, amikor a Győri Tánc- és Képzőművészeti Általános és Szakközép Iskolába hoztam. Még a kezdés előtti nap is közölte velem, hogy ő utálja a balettet. Nem baj - mondtam - nem ismered, nem balettoztál még, és sok más táncot is tanulhatsz ebben az iskolában. Az évnnyitó után egy héttel már teljesen más volt a véleménye. Lilla nyitott mindenféle mozgásra, ezért könnyű volt olyan irányba terelni, hogy neki is jó legyen.

- *Honnan jött az ötlet, táncolni adni a lányodat? Te gyerekkorodban szerettél volna balettos lenni?*

A.: - Nem, de a lányos mamák fejében megfordul, hogy milyen jó lenne, ha a gyerek táncot foglalkozna. Nekem a szüleim nem tudták lehetővé tenni, mert falun laktunk, és akkoriban nem volt divat elengedni messzebbre egy tízéves gyereket.

- *Miért a győri iskolába adtad a lányodat, és nem mondjuk Budapestre, a Magyar Táncművészeti Főiskolára?*

A.: - Mert 1986-ban, még Markó Iván idejében, amikor elkezdtem színházba járni, annyira jó volt nézni, hogy úgy röpköd mindenki a színpadon, mint akik nem is a földön járnak. Téged is láttalak. Olyan jó lett volna ott lenni, és veletek együtt táncolni. Úgy éreztem, én is tudnám csinálni. Nekem nem volt rá lehetőségem, de amikor Lilla megszületett, úgy gondoltam, ott szeretném látni. Nem azért, hogy táncos legyen, hanem hogy olyasmivel foglalkozhasson, ami örömet okoz neki, hogy érezze magát olyan jól, mint ami rajtatok látszott. Senki nem bízott, de láttam Lillán, hogy ügyes és kitartó. Óvodás korától járt táncórákra. Testnevelés tagozatos iskolába íratam és különórákat kerestem neki. Ebből adódott nálunk az a

rendhagyó, Közép-Európában nem divatos szokás, hogy általában csak edzés után, délután ebédeltünk, az órákhoz igazítva az étkezésünket.

Lilla egyik csoporttársa Győrbe jött balettozni. Mivel ő gimnáziumban kezdett balettozni, elgondolkodtam, hogy talán egy gyereknek könnyebb beilleszkednie korábban és akkor nem kell annyi lemaradást pótolnia. A felső tagozat úgy is váltás a gyerekek életében. Elhoztam Lillát a felvételire. Sikerült.

Párom, Lilla apukája is győri, így most a nagyszülőknél lakhat, közel az iskolához.

- *Lilla, te hogyan élted meg a döntés időszakát?*

L.: - Anyuék választották Győrt, mert itt sokkal több a lehetőség, mint Sopronban.

Kicsi korom óta nagyon szeretek mozogni. Háromévesen már táncórákra jártam. A régi iskolámban a gyerekekkel koreográfiákat is készítettünk. Az iskola mellett szertornáztam. De balettozni nem akartam.

- *Mi hozta a változást?*

L.: - Amint túl voltunk az első órákon, láttam, ez tetszik nekem. Örültem, hogy Barbara néni lett a balettmesterünk.

A.: - Az ember csak nézte az elérhetetlen művészeket a színpadon, és az iskolában azt láttam, hogy leszálltatok közéjük. Szerintem attól tartott a lányom, hogy lemaradása lesz. Kellett neki a biztatás. Ám az, hogy tornázott előtte, segítette az új mozgásban. Jobb az állóképessége is.

L.: - Az órarendünkben lett modern balett, néptánc, történelmi társas tánc, akrobatika, jazz. A „Tandem” keretei között jártam szteppre, társas táncra. Voltam nyári tánc táborokban. Azóta is sok lehetőséget kapunk.

- *Hogy látod, a balett milyen változásokat hozott a gyerekekben?*

A: - Először is figyelmesebb, jobban tanul, rendszeresebben készül, jobb a bizonyítványa, mint alsó tagozatban volt. A balettiskola kis létszámú osztályaiban a tanárok tudnak személyenként is figyelni a gyerekekre. Ez egy teljesen más beállítottságú iskola. Sok odafigyelést, pluszt kapnak a tanulók.

Lilla önállóbb lett, mert rákényszerült. Sajnos csak hétvégén utazik haza, így a napi gondokat - ha adódnak - neki kell megoldania. Például a spiccipő vásárlást, vagy a napi időbeosztást, hogy mikor írja a leckéit, ha délután próbái vannak.

Másodszor olyan tartása van a balett iskolás gyerekeknek, hogy messziről látszik rajtuk. Az ember ha siet összeesik, behúzza a nyakát, szinte észrevétlen lesz. Lillát megnézik. Ha ott megyek mellette, nekem is ki kell húznom magam. Büszke vagyok rá! Jó vele végigmenni az utcán. Örülök, hogy el mertük engedni Győrbe. Már többször szerepelt is.

- *Lilla, a Diótörő főszerepét, Marikát táncoltad. Szeretted ezt a feladatot?*

L.: - Mindenki mesélt róla, hogy milyen nagy szerep. Első évben csak tanultam, és tetszett. Aztán a következő évben eltáncolhattam. Nagyon örültem neki.

- *Láttál színházi balettelőadást, mielőtt az iskolánkba jöttél?*

L.: - Nem, de utána többet is. A Győri Balett előadásában a Casanovát és a Carmina Buranát láttam, ami nagyon tetszett. Könyvtárban is balettos könyveket szoktam nézegetni és olvasni. Mikor a Táncművészeti Főiskolán jártunk tanulmányúton, akkor korombéli gyerekek készültek a kis színpadukon előadásra, kisebb variációkkal.

- *Van példaképed?*

L.: - Horváth M. Lilla a Győri Balettben. Ő is Lilla és nagyon szépen táncol.

- *Mi lesz, ha vége az általános iskolának?*

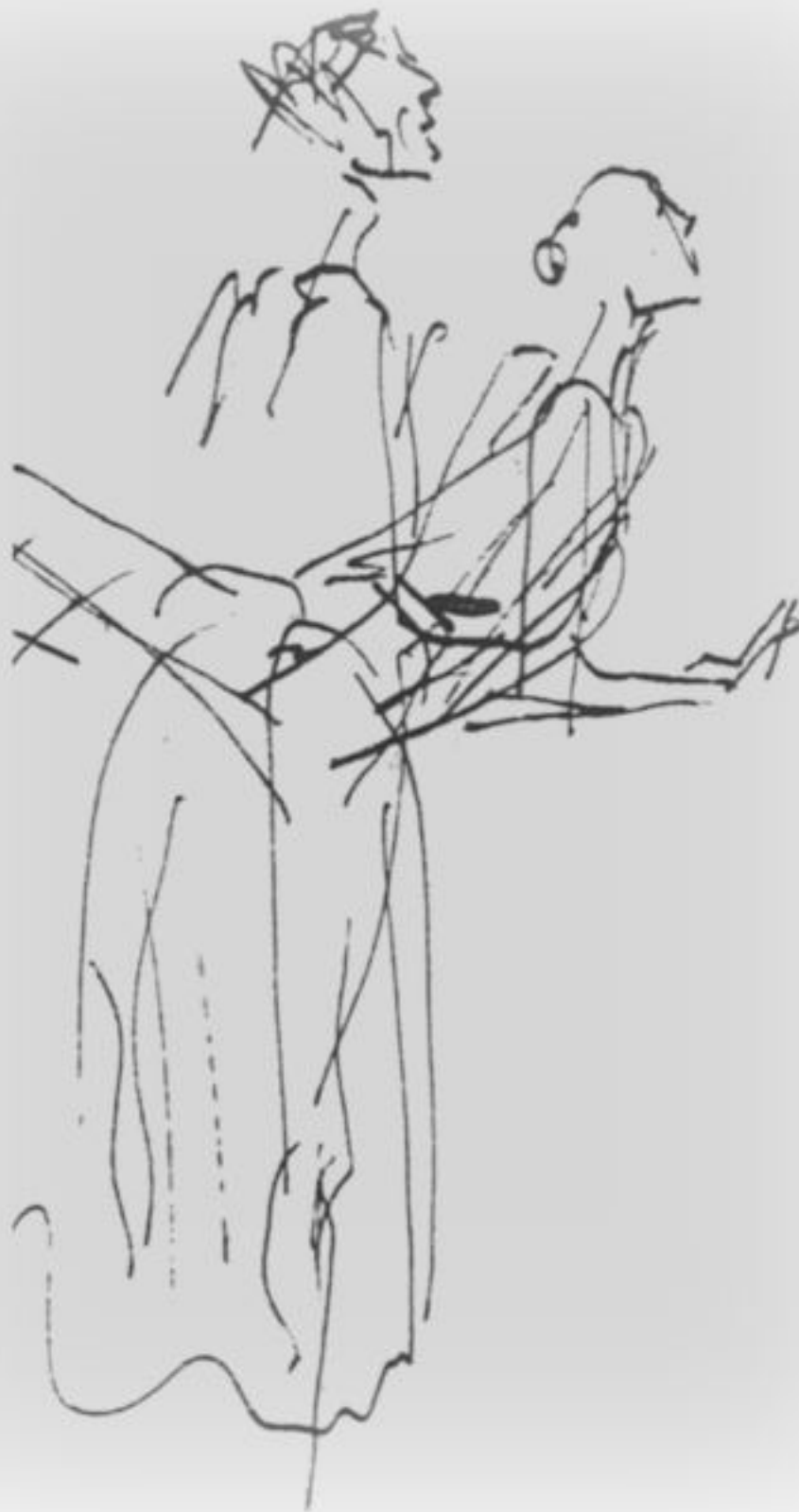
L.: - Szeretnék itt maradni továbbtanulni Győrben, a szakközépiskolában klasszikus balettot és modern táncot.

- *Andrea, nézel-e annyira előre, hogy ha erre a sínre tette a gyereket, akkor lehet, hogy balerina, táncosnő lesz a lányodból? Mennyire vagy tipikus balett mama?*

A.: - Mi, amit tudtunk, biztosítottuk a gyerekeknek. Ám azt teljes mértékben Ő fogja eldönteni, hogy mi lesz belőle. Biztosan jól fog választani. Bárminek örülni fogok. Egy szülőben hiába van akarat, a gyerekekben kell meglennie az elhivatottságnak. Egy kamasz egyre több önálló ötlettel is előáll. Nem baj ha nem lesz balettművész a lányom. Majd elválík, mire virágzik. De látom, hogy addig is olyannal foglalkozik, ami örömet okoz neki.

- *És te ezen az úton szeretnél tovább menni?*

L.: - Igen. A szívem a tánchoz húz.

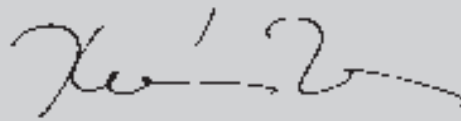

Nagy Iván koreográfus gratulál Bombicz Barbarának és Kiss Jánosnak

KAÁN ZSUZSA

tánc történész, az EuróPAS-díj alapítója,
a TÁNCMŰVÉSZET című folyóirat főszerkesztője

- *Kérlek, elemezd a Győri Balett korszakait. Melyek voltak az induló együttes elismertségének tényezői?*

- Ma már biztos, hogy 1979 novemberében, a Győri Balett születésekor elkezdődött egy legalább 25 éves periódus, amelyben másért sikeres az első korszak, és másért a második. Ám ettől még mindkettő valódi sikertörténet! Az első időszakban az elismerést belső és külső okok kölcsönhatása eredményezte. Érdemes ezeket sorra venni.

Elsőként talán magát a rendhagyó indulást, az újszerűség varázsát említeném, amely máris felkeltette a közönség és a sajtó érdeklődését. Ebben nagy szerepet játszott Kiss János kezdeményező-készsége és az egész csapat hozzáállása, másrészt Markó Iván szakmai tekintélye, készenléte és művészi ambíciói. Ide tartozónak érzem még a tehetséges Markó-Gombár művészpáros felkészültségét, sokrétű színházi tapasztalatát, amelyből új minőségek fakadhattak.

Az első korszak sikereinek második, lényegi oka e közös munka lendülete és az együttalkotás élménye. Lényeges, hogy a társulat és vezetője egymást segítve, szinte szimbiózisban élt. Miként az Új Tükörben megjelent premierkritikámban megfogalmaztam: „Hazánkban, a magyar táncművészetben először, koreográfus és társulat egymásért született.” Ez az állandó együttlét adott erőt az éjszakába nyúló próbákhoz, a kevés alváshoz, a kevés magánélethez, az egyéni vágyak elfojtásához, a „ha külföldön vagyok, nem várost nézek, hanem a teremben dolgozom”-élethez. Rengeteg áldozatot hoztak a táncosok, de a művészeti vezető is, ám az együttalkotás élménye mindent elfedett és mindenért kárpótolt. Markó csak a hibátlan színpadi jelenléttel, a tökéletes produkciót fogadta el. Ám ehhez meg is teremtette a feltételeket. Különben nem készülhettek volna el a darabok, és nem az ismert színvonalon.

Mindez már átvezet a harmadik tényezőhöz: ahhoz, hogy Győrben született meg, és bemutatóról bemutatóra gyarapodott a repertoár, amely egyzersmind a nyolcvanas évek magyar balettművészetének leggazdagabb termése lett. Elsőként A

Nap szerettei, azután a Stációk, Az igazság pillanata, a Haydn getanzt, A csodálatos mandarin, a Bolero, a Totem, a Tabuk és fétisek, a Memento, a Madarak voltunk, Az ígéret földje, a La Valse, a Daphnis és Chloé, a La Madre, a Jézus, az ember fia, a Bulgakov..., és persze, a többiek. Az említett darabok sora egyszerűen *közkinccs*, mert akkor is a Magyar Nemzeti Balett Repertoár részét alkotja, így, nagybetűvel, ha 1991 óta legtöbbje nem látható.

Az új premierek révén a Győri Balett gyorsan ki tudta alakítani saját arculatát. Rögtön kiderült, nem akar az operaházi balettegyüttes vagy a Pécsi Balett kicsinyített mása lenni. Negyedikként említem tehát azt a sajátos művészi profilt, amelyet Markó Iván alkotói és előadóművészi jelenléte determinált. A koreográfiák alapját a klasszikus balett adta, ám Markó ezt modern elemekkel is ötvözte. Kifinomult táncnyelvét, látványos térformáit, mozdulatfűzéseit mind-mind a totális színház eszköztárával kifejezhető sokféle tartalom szolgálatába állította. Ilyen volt a szerelem, a féltés, a háború elleni tiltakozás, a vallásosság, a szabadság, a felmagasztalt emberi értékek.

A siker ötödik oka, hogy Markó kezdettől kitűnően menedzselte a Győri Balett társulatát, művészeti vezetői és koreográfusi feladatai mellett. A tévébe bármikor be lehetett hívni, mindig ragyogóan képviselte az együttest, sőt, magát a balettművészetet is. A fiúkat már az első évben a milánói Scalaba is kisorsozta. Az sem volt véletlen, hogy az egész társulat ott táncolt Párizsban a francia forradalom 200. évfordulóján. Mert Markó hírnevével, rangjával és francia nyelvtudásával elérte, hogy ő készítse el a francia forradalom ünnepi darabját. A Bayreuthi Ünnepi Játékokon való állandó közreműködésről nem is beszélve.

- *És a külső okok?*

- Első a város, amely „a semmiből valamit” elvén járult hozzá a Győri Balett létrejöttéhez. Második, hogy az ország professzionális táncéletében a kislétszámú balettegyüttes valódi hiánynak számított. Más országokban sok, mondjuk, öt-tíz-húsz

balettegyüttes is létezik. Nálunk már volt kettő, és lett egy harmadik! Kicsi az ország, de gondoljuk el, hány komolyzenekar működik, sokszor hasonló komolyzenei repertoárral. Kedvezett tehát a művészettörténeti pillanat is, amelyben a társulat létrejött. Meg tudták ragadni a hiány pillanatát.

Itt utalnék arra, hogy az együttes megalakulása megosztotta a szakmát. Sokan érdeklődéssel fogadták és el is ismerték, rendszeresen el is mentek Győrbe előadást nézni. Kun Zsuzsa leszerződött balettmesternek, Lakatos Gabriella szerepet vállalt, és még az Operaházban méltatlanul mellőzött Fülöp Viktor is felesküdt erre az együttesre. *Az igazság pillanatában*, ha csak egy mozdulatot tett a kezével, hatalmas kalapjában, mindenkinek a hideg futkosott a hátán. Ő kapta meg Ivántól, és utánoszthatatlan drámai erővel vitte sikerre *A szamuráj* címszerepét! Mások azonban kételyeket fogalmaztak meg; megkérdőjelezték Markó koreográfiáit, sajátos előadói stílusát, és igyekeztek negatívan befolyásolni, de legalább elbizonytalanítani a Győri Balett körül formálódó kulturális közeget. Mindez semmiképp sem tett jót, de a tartós és hangos siker mellett az első években hatástalan maradt.

Harmadik külső tényezőnek tartom a társulat és a közönség viszonyát. A darabok költőiséget, pátoszt sugároztak, a közönség pedig mindezt kiéhezve, fogékonyan fogadta. A Győri Balett darabjait a közönség mindig megértette. Nem kellett attól félni, hogy túl absztraháltak, ezért majd nem tudják, „miről szól”, mert mindig róluk és hozzájuk szólt. Attól sem kellett tartani, hogy valami elavult és poros, mert mindenkor a mából fakadt. Markó megpróbált úgy kortárs lenni, hogy közben nem holmi álavantgardizmust képviselt. Amit színpadra vitt, az igaz, tiszta művészet volt. Egészséges szenvedélyessége soha nem fordult szentimentalizmusba.

Mondok néhány példát. Ahogyan a *Bulgakov és a többiek*-ben a forradalmár elégette a levelet, vagy ahogyan a rabok felmásztak a börtön rácsára, hogy ledöntsék, az patetikus volt, ugyanakkor fenséges, katartikus hangulatot árasztott. Olyan tömör megjelenítést láttunk, amelyhez született színházi tehetség és esztétikai érzék kellett.

Ahhoz fogható jelenetet se láttam sehol, soha, ahogyan a tüneményes orosz muzsikok félrészegen vodkáztak és mulatoztak: Markó Iván totális színházának a győri táncosok páratlan karakterfigurákként váltak a részeseivé. Megint más példa a cári család áttetsző eleganciája és a tökéletesen idilli-

re formált kerti hangulat, amely - remek kontrasztként - a forradalom lángjával múlt el.

Azt is meg merem kockáztatni, hogy a *Bulgakov* című táncszínházzal Iván a rendszerváltást is megelőlegezte, pedig jóval előtte készítette, 1987-ben. Amikor a brosúrák hulltak le a zsinórpadról, amikor papírfoszlányokká vált egy ideológia és egy gépezet, szinte egy világrendszer omlott össze ott a színpadon. Mindez egyértelműen az ő történelmi megérzéseit igazolta.

A siker negyedik külső oka véleményem szerint a társulat és a társművészetek, illetve a média szoros kapcsolata. A szakma egy része ezt szintén nem nézte jó szemmel, mert az egész írott s főleg elektronikus média attól a pillanattól kezdve, hogy a Győri Balett megszületett, szinte róla szólt.

Az ötödik: a gyors nemzetközi hírnév. Markó Iván nemcsak hozzászoktatta a társulatot a turnéhoz, hanem eközben jelentős számú külföldi sikert is elért. Persze, érdekében is állt utazni és utaztatni, de ez másoknak is érdeke lenne, és mégsem teszi. Iván viszont szívvel-lélekkel arra törekedett, hogy az együttesét külföldön is elismertesse. Mindez együttesen eredményezte, hogy az első korszakot szinte töretlenül a Győri Balett fénykoraként könyvelhetjük el.

- És hogyan látod a szakítás pillanatát?

- A krízis idején mindenki ott maradt, egyedül csak Iván ment el. A válságot mindenki megélte, de ha a Győri Balett szemszögéből nézem, akkor abból az együttesnek kellett kikeveredni. Ebből a helyzetből úgy léptetek tovább, hogy mindazt, amit Iván tanított, megőriztettek, és vittétek magatokkal.

- Mégis, mivel magyarázod a szakítást?

- Nem voltam semmi belső probléma tanúja, ezért ennyi év után is csak tippelni tudok. Azt hiszem, azok a pozitívumok és negatívumok, amiket elmondtam, hordozták magukban a szakítást. Mintha 12 év alatt minden érték valahogy túlnőtt volna önmagán. Néhányszor, óvatosan, szóvá is tettem Ivánnak: „Csak te koreografálsz! Nem lesz sok? Miért nem hívsz mást?” vagy: „Csak téged láttunk a plakátokon. Hol vannak a gyerekek?” Mert valóban csak az ő neve szerepelt mindig, és persze annyi, hogy „Győri Balett”.

Azt hiszem, bármennyire szerette és elfogadta Ivánt az együttes, ez a fajta egyszemélyes reklám

néhány év múlva valószínűleg keserőségek forrása lett. A kíméletlenül sok munka is problémát okozhatott. Azt hiszem, Iván nem volt elég toleráns: a táncosoktól is azt várta el, amit saját magától.

Az élet peremén című, utolsó darabok egyikét a kortárs tánc nyelvezetével, és hozzá bokáig érő, fűzős, cügos cipőben, rossz szabású ruhákban táncolták, mivel a darab a kilencvenes évek árnyoldalairól szólt. A jelenetekben mindenki csúnya volt, idétlen és groteszk. A bemutató majdnem közvetlenül előzte meg a szakítást. Lehet, hogy meg is fogalmaztatók, lehet, hogy nem: nekem mindenesetre úgy tűnt, ezt nem táncoltatók szívesen! Talán ez is ott bujkált bennetek a konfliktus idején, amelynek a körülményeit pontosan nem ismerem. Mindenesetre ekkor éreztem először, hogy nem vagyok megelégedve azokkal a feladatokkal, amit Ivántól kaptok. Bár lehet, egyszerűen csak arra vágytatok, hogy másokkal is dolgozhassatok.

- *A konfliktushoz hogyan viszonyultál, mint főszerkesztő?*

- A váratlan új helyzet nagyon megnehezítette a munkám. Talán az eddigiekből kiderült, hogy az életem részének tekintem a Győri Balettet. Sokkal szubjektívebb módon éltem meg a gondjait is, mint sokan mások a „kívülállók” közül. Magánemberként azért viselt meg a szakítás története, mert számomra Iván, Jutka és a Győri Balett minden táncosa egyformán fontos volt. Mégis remélem, hogy kritikusként mindig tárgyilagos és őszinte tudtam maradni. Erre ugyanis rettenetesen vigyáztam.

Hiába voltam kétségbeesve, a lap hasábjain az olvasók számára igazságot kellett tennem. A Táncművészet 1991. IV-V. számának szerkesztői jegyzetében írtam meg a „búcsút”. Megírtam, hogy Markó, maga sem sejtve, koreográfusi pályája legelső opuszába belekomponálta a közös befejezést is. *A Nap szerettei*-nek gondolatiságát, az önállóosodást az együttes konkrét története folyamán rideg valósággá változtatta az élet. És meg kellett írnom, hogy az a társulat, amit eddig Győri Balettként ismertünk, ugyanúgy már nincs többé, miként a repertoár is odavan. *„Hiánya olyan a magyar balettművészetben, s olyan a Győri Balett mindenkori történetében, mint seb a cédruson. Amelyet, mint Nagy László írta: '...eltörölni nem támad mágus / Villámolva véső ha kívágja / Óriásabb seb lesz a hiánya'.*

Markó ugyanis letiltotta a repertoárt, amelynek elemeit a Győri Balett táncosai inspirálták. Ez óri-

ási hiányérzetet jelenthetett, szinte a megsemmisüléssel volt azonos. Markó a világ előtt Bécsbe menekült, de megengedte, hogy utána menjek, és készítssek vele egy riportot a Táncművészet számára. Azt kérte, a szakításról szó se essék, csak a jövőről.

A lapnak azonban e kétfelé vált utat: a külföldön fel-felbukkanó Markó Ivánt és az új életét kezdő Győri Balettet egyaránt figyelemmel kellett kísérnie. Észrevettem, hogy akik korábban távol tartották magukat az együttestől, egyszeriben elkezdték szeretni, mert elkezdtek sajnálni. Az együttes amolyan üdvöskévé vált, akit pátyolgatni, segíteni kellett. Ezért közöltünk olyan írásokat is, amelyek olykor jobban megdicsérték egy adott produkciót, mint amennyit az megérdemelt. Ha viszont én írtam a Győri Balettről, különös gonddal vigyáztam arra, hogy minden pozitívumot és esetleges negatívumot őszintén és őszöntő módon értékeljek.

- *És hogyan látja a tánc történetét a második korszakot?*

- Tény, hogy 1991 májusától létezett Győrben egy felkészült, gazdag szakmai múlttal rendelkező, a külföldi turnékon, fesztiválokon virágeshöz szokott, „jól bejáratott” társulat, amely egyik napról a másikra ott maradt művészeti vezető, koreográfus, menedzser és játszható darabok nélkül. Vajon ebben a sokszerű állapotban mit lehetett tenni? Ettől kezdve ugyanis muszáj volt másokkal dolgozni! Muszáj volt új profilt keresni és lehetőleg mielőbb találni! Muszáj volt stílust váltani, továbbá az együttes egzisztenciáját és műsorpolitikáját új alapokra helyezni!

A szakítás után Demcsák Ottó, Kiss János és Tárnoki Tamás vezetői triumvirátusából - később igazgatóként - Kiss Jánosnak lett a feladata, hogy megoldja a fennmaradás és továbblépés feladatát, amelyhez talán még nagyobb bátorság kellett, mint az induláshoz.

A legelső állomás a *Szent Margit-legenda* volt, amely II. János Pál pápa magyarországi látogatására készült, s amelyhez hályogkovács-módjára fogtatok hozzá. Négyen koreografáltatok, szétosztva a feladatot aszerint, hogy kihez melyik rész állt közelebb. A négy győri táncos: Bombicz Barbara, Demcsák Ottó, Horváth Erika és Kiss János maximális elhivatottsággal építette fel a misztériumjátékként meghirdetett darabot. Szépek voltak a térformák, Afonyi Éva ihletett, szűziesen tiszta Szent Margit volt. Hihetetlen igényességgel jött létre az egész, bár tény, hogy a Markóval eltöltött tizenkét

év tapasztalata segítette. Ha mindezt Markó komponálta volna, akkor azt mondom, készített egy sikeres, az alkalomhoz méltó táncoratóriumot.

A kezdeti nehézségekből az újabb bemutatók során ügyesen ki tudtatok keveredni. A közönség is segített: minden produkciót hálásan fogadott, és elnézte, hogy kezdetben nem akkora horderejűek, mint amihez hozzá volt szokva.

A következő éveket előrevetítve, kirajzolódtak a kínálkozó lehetőségek: vagy kinevelődik néhány koreográfus az együttesen belül, vagy vendégkoreográfust kell hívni. Csakhogy kit? Vagy a nemzetközi repertoár élenjáró darabjait kellene megszerezni, ezek persze nagyon drágák, vagy koreográfusi életműveket kellene felújítani. A szempontokat nyilván a személyes kapcsolatok és az anyagi lehetőségek határozták meg, miközben úgy tűnik, saját koreográfust nem sikerült kinevelni.

Mint alkotó, két név bukkant fel leggyakrabban a táncosok közül. A tiéd az egyik. Bombicz Barbaráé, akinek a család és a koreografálás egyformán fontos. Kétrészes darabod, a *Bábel* még markói reminisztenciákat tükrözött, a *Párház* című kamaradarabot remek ígéretnek tartottam. Az *örökKörök*, amelyen az amerikai tanulmányút nyomra is látszott, már más típusú, teljesen egyéni, de úgy érzem, csak egyszeri nekifutás. Van absztrakciós készséged, elég gazdag mozgásanyagod, szíved és lelked is, de kérdés, ha több lehetőséged nyílna az alkotásra, tudnál-e vele mit kezdeni? Mert attól kezdve csak a munkára, a színpadra szabadna figyelni. Ha megnézzük a világban a női koreográfusokat, azoknak általában nincs családjuk. Még a férfi-koreográfusoknak se mindig...

A másik név William Fominé. Ő egyértelműen egy kiváló klasszikus és modern balett-táncos, akiben folyamatosabb a koreográfusi ambíció, de a mozgásanyagát nem érzem elég gazdagnak. Mondanivalója pedig - önmaga számára - nem elég ösztönző erejű. Egy koreográfus akar valamit mondani, „üzenni” a közönségnek. Fomin, ha olykor megbízást kap, azt igyekszik jól megoldani, de a koreografálás lázát, hajtóerejét egyelőre még nem érzem benne.

Alkotóként ugyanakkor két abszolútumot is számoltartok az együttes második korszakában: *Robert Cohant* és főként *Robert North*-t. Az ő darabjai: a *Stabat Mater*, illetve az *Entre dos Aguas*, a *Carmen*, a *Rómeó és Júlia*, a *Troy Game* remekek. Hasonló színvonalú modern balett-gyöngyszemeket szeretnék gyakrabban látni, köztük akár egész estét betöltő műveket is.

- És milyennek látod a mai Győri Balettet?

- A Győri Balett napjainkban erős, életképes, sokoldalú és sokarcú, jól szervezett modern balettegyüttese hazánkban. Az ország összes társulata közül a legtöbbet utazik a világban. Az, hogy ezt 2004-ben ki lehet mondani, önmagában is nagyon nagy dolog, amelyben óriási szerepe van annak, hogy Kiss János az igazgatás mellé szinte azonnal felvállalta a menedzselési teendőket is. Az pedig, hogy a társulat anyagiilag már a korai korszakban függetlenné vált az anyaszínházától, máig egyedülálló a magyar táncéletben. Fontos lépés volt, Markó határozottságának köszönhetően, de legalább olyan fontos, hogy ezt a vívmányt az együttes 1983 óta máig meg tudta őrizni.

A Győri Balett lépést tudott tartani az eltelt 25 év szakmai fejlődésével. Mivel nem vetették el a klasszikus balett-tréninget, minden táncos megőrizte és ápolja klasszikus felkészültségét és az ebből fakadó plasztikus koordinációt. A számtalan modern darab tolmácsolása kapcsán ugyanakkor olyan képlékennyé is váltak, hogy modern tánc-, vagy kortárs táncképzés nélkül is hitelesen oldják meg, ha kell, a legkülönbözőbb új technikai és művészi feladatokat.

A Győri Balett műsorpolitikájában elkerüli a szélsőségeket. Jól használja a győri színház műszaki adottságait; összetett művészi élményt nyújt a hazai és külföldi közönségnek.

A régiek közül, akik még színpadon vannak, most is szinte ugyanannyit dolgoznak, mint huszonöt évvel ezelőtt. Az újaknak pedig ugyanannyit kell dolgozniuk, mint a régieknek. Aki Győrbe szerződik, az most is tudja, hogy a Győri Balett nem egy szanatórium. A jelenlegi előadások alapján ez a véleményem. Markónak a benne rejlő igényességet és a félelmetes munkatempót máig hatóan sikerült átörökítenie. A mentalitás tehát nem változott, de a stílus, a művészi profil igen: ez alatt azt értem, hogy a mai Győri Balettnak a North-i utat folytatva kellene/lehetne megcéloznia a nemzetközi élvonalat. Ez itthon is, külföldön is meghozná a gyümölcsét. Vagy - és ez sem lenne érdektelen - a jelenkori új hazai koreográfusi termés legjobb darabjait kellene műsorára tűznie, és népszerűsíteni.

Így válhatna ismét a Győri Balett a magyar táncművészet utazó nagykövetévé a világ modern balettszínpadain.

Táncba zárt lélek

„A világmindenség keletkezésekor született meg a tánc is, mint amaz ősi Szerelem kísérő tüneménye. Mert a csillagok kartánca és a bolygónak az állócsillagokhoz való viszonya, ritmikus kapcsolódásaik és mozgásuk harmonikus rendje ennek az elsőszülött táncnak példaszerű megnyilvánulásai.”

Lucianos

BEVEZETÉS

A mozgás, a tánc, ősidóktól kezdve képes kifejezni az emberek mindennapjainak örömét és bánatát. A vallási és a világi táncok, majd a színpadi előadóművészet fokozatosan, más-más igényeknek megfelelően fejlődtek a különböző korokban. A klasszikus balett virágzása után, a 20. században terjedtek el a modern táncirányzatok. A tánc internacionális kifejezőmódja miatt is igazi kapcsolatteremtő képességgel bír. Híd különböző anyanyelvű emberek között. A tánc minden idők kulturális életének része.

A hazai színpadi balettéletben az Operaházban Harangozó Gyula darabjai, majd a hazánkba érkezett muzeális értékű klasszikus balettművek, később a Pécsen bemutatott modern balettek után a győri együttes estjei arattak hangos sikert. Magyarország kulturális tényezőjévé vált a Győri Balett, amelynek alapító és örökös tagja vagyok. Minden a tánc-hoz kötődik az életemben, a Győri Balett történetéhez.

Mi a táncos küldetése? Mi volt a Győri Balett sikerének titka a kezdetekben, és mi a feladata ma? Hogyan következtek pályám állomásai? Ebbe szeretnék bepillantást nyújtani az olvasónak és a fiatalabb művésznemzedéknek.

A táncos küldetése: szólni az emberekhez, megérinteni a lelküket, miközben legtöbbször egy hang sem hagyhatja el a száját, és be van zárva a színpad terébe. Mégis, mi módon törünk utat a nézők felé? A kritikusok írásai arról tanúskodnak, hogy darabjaink előadásának hőfoka, érzelmi-gondolati tisztasága, művészi egyszerűsége, a közösségi érzés jelenléte, a szoros együtvé tartozás, és a szinte fanatikus lelkesedés az, amivel a Győri Balett rabul ejtette a közönséget, a katarzis, a lélek megtisztulási lehetőségét nyújtva.

Vallomásomból rajzolódik ki a kép a Győri Balett első 25 évéről. Megkísérlem leírni, hogyan éltem át ezt a negyedszázadot. Nem vagyok író, táncos kezemmel vetem papírra e sorokat. Latolgattam, mennyire idegenítsem el a történeteket személyemtől, de rájöttem, csak rajtam keresztül válik életszerűvé, emberivé a történet, amelynek része vagyok a kezdetektől.

Táncosként az én időm betelt. Korábban nem tudtam volna ezt a mondatot leírni, bármennyire is próbáltam ráhangolni magam. Ez olyan, mint amikor valaki azt mondja nekünk „szeretlek”, és csak azt tudjuk rá válaszolni: „én is”. Nem ugyanaz, mint kimondani a szót: „szeretlek”.

Szeretetem a tánc iránt: végtelen. Hiszem, hogy a tánc olyan összetett testi-lelki-szellemi kifejezési forma, amely támaszt nyújthat mindenki számára. A pillanat művészete a miénk, amely születésekor a néző szeme láttára illan el. Az emberek az emlékezetükben őrzik a megismételhetlent. Emlékünk a lelkükben és tetteikben érhető utol.

A KEZDETEKTŐL, A GYŐRI BALETT MEGALAKULÁSÁIG

Mély hálával tartozom Édesanyámnak,
a család erejének, Édesapámnak
szüntelenül áramló szeretetéért, és
Húgomnak, aki a mai napig segít.

GYERMEKKOROM

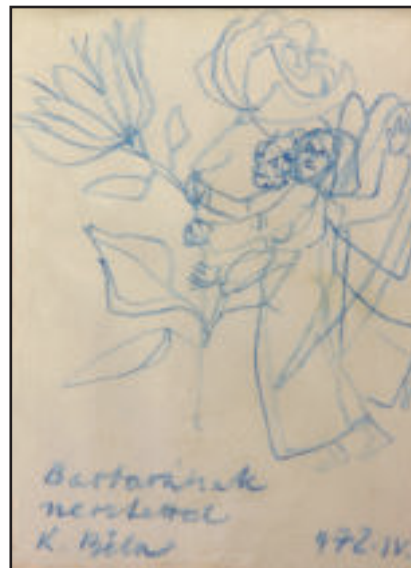
Minden ember, minden művész számára meghatározóak a gyerekkori élmények, a környezet, amiben felnő.

1959. október 26-án születtem Budapesten. Szüleim a Trefort utcai ELTE Ságvári Endre Gyakorló Iskolába íratnak be. Már kisiskolás koromban lenyűgözött a matematika, ezért eljártam az Eötvös Matematika Klubba, de rendszeresen szerepeltem a Magyar Rádióban is osztálytársaimmal, az „Óvodások műsorá”-ban. Tudás és szereplési vágyam kielégítésén túl meghatározó volt az az idő és környezet, amit Kaponya Judit festőművész nagynéném mellett töltöttem nyaranta. Általa mindennapos vendég lettem Kondor Béla műtermében. Éveken át, nyaraltam a Szentendrei Művésztelepen, személyesen is találkoztam Kovács Margittal¹.

Mozgásigényem levezetésére az Orvosegyetem Sport Clubba íratnak be a szüleim művészi tornára, a győri születésű Abád Józsefnéhez. A linóleum-szagú teremből zongoraszó áradt, és bent dobbal, labdával, szalaggal lányok táncoltak. Már az első pillanat rabul ejtett. Henny nénitől tanultam a mozgás szeretetét, játékos módon az önfeledtséget és a versenyszellemet. Négy év éremgyűjtés után a televízióban hallottam, hogy jelentkezni lehet az Állami Balett Intézetbe. Henny néni alig akart elengedni.

ÁLLAMI BALETT INTÉZET

1970-ben a 20 éves Állami Balett Intézet felhívására több ezer gyerek felvételizett. Becsülete volt a balett szakmának. Az országban ismerték a művészeket, értéknek tekintették őket, ezért a szülők bizakodva hozták a gyermekeiket. Négy napig válogatták a tízéves felvételizőket rátermettség, alkat, zenei érzék szerint. Volt orvosi vizsgálat, lépés betanulás, improvizáció. A sötétedésbe nyúló döntéshozatal végeredményeként 22 lány és 10 fiú kezdhetett el tanulmányait. A balett-táncos képzés akkori egyetlen intézménye varázslatos környezetet biztosított tanulói számára. Balettnövendék korom minden pillanatát a szeretetteljes odafigyelés közegében éltem át, lubickolva a gyermeki gondtalanság mámorában.

1. Kovács Margit Gyász című szobra adta az indító ötletét Párkák című koreográfiámnak

Tíz évesen először bújunk spicc-cipőbe az Állami Balett Intézetben

Pl. Csajkovszkij – Fodor A.: Pikk Dáma című opera balettbetétje. Első plakátos szerepem.

Minkusz: Kalóz című balettjében

Vizsgakonzert: VIII. évfolyamos koromban
M. Fokin: Chopiniana keringőjét táncolom
N. Baltacsejeva és A. Kumisnyikov betanításában

Második évfolyamtól kezdve Balogh Ágoston, Guszti bácsi naponta tanította nekünk a gyerekszerepek sorát az Operaház kistermében. Attól kezdve opera- és balettelőadások betéteiben hetente többször is felléptünk. A *Háry János*ban kishuszárként debütáltam, és a *Furfangos diákok* váci forgatásán is még fiúszerepet kaptam, de a következő nyolc év alatt minden lányszerepbe belenőttem.

Rengeteg lehetőséget kaptunk. Egyszer az *Árnyak táncában* az operaházi balettkar felnőtt táncosnői közé állítottak be. A darab úgy indult, hogy harminckét hófehér ruhás lány ugyanazt a mozdulatsort ismételve kígyózó sorban érkezett a színre. A színpadi főpróba napján megbetegedett az első helyen álló táncosnő, beállítottak a helyére. A titkát nem ismerve, hogy hány számolás után kell irányt változtatni, elkezdtem bevezetni a sort, és ahogy a lépéshossz engedte, úgy osztottam be a teret. Az utolsó hangra

nagy kavarodás támadt, mert a harminckettedik lány nem ért be a helyére. Lőrinc igazgató úr csak annyit mondott: „Mégegyszer! Intézetis gyerek nem lehet az első!” Másnap ugyan a második sorban, de ott táncoltam az operaházi nagyokkal². Játékos, izgalommentes kalandként éltem meg esténként a színpadra lépés varázslatos hangulatát.

Kilenc hosszú év alatt remek tanári kar segítette fejlődésünket. Osztályfőnökeink: Hutterer Hedvig és Tálasi István, valamint a vidékről jött gyerekek kollégiumi igazgatónője, Puttkámer Éva, mindenben támaszaink voltak. Életünk előttük zajlott, bizalmas titkainkat megosztottuk velük.

Negyedik évfolyamtól a lányokat Merényi Zsuzsa mesternő tanította balettára. Ő az orosz Vaganova metodikája szerint íródott, a *Klasszikus balett módszertana* című könyv magyar megfogalmazója. A fiú évfolyamot Lőrinc György mester tanította, az Állami Operaház igazgatója. Az Állami Balett Intézet akkori igazgatónője Kun Zsuzsa primabalerina volt. Páratlan mesterek kezében voltunk.

A diákszínház keretei között határoztuk el, hogy koreográfiai stúdiót alakítunk Kaán Zsuzsa táncművész tanárnő segítségével, ahová meghívtuk Fodor Antalt az Operaházba koreografálást tanítani. Közreműködtünk egymás munkáiban. Krámer György *Tancred és Clorinda* című első darabjában Kiss Jánossal, és a hírnök szerepében Szekeres Lajossal táncoltam. A Koreográfiai Stúdió keretei között létrejött darabokat nagyközönség előtt is játszottuk a Művészeti Főiskolák Találkozóján Szentendrén, a Színművészeti Főiskolán és a Budai Vigadóban. Az évfolyam Lőrinc mestert a hatvanadik születésnapján egy darabbal lepte meg. Krámer György koreografálta a *Katona története* című művet, mi jelmezeket csomóztunk, sőt, színpadot szereztünk a bemutató napjára a meghatott mesternek.

Ha nem szerepeltünk, és este balettelőadás volt az Operaházban, mi biztos ott ültünk a kakasülön. Soha nem mulasztottam el egyetlen Bójart-estet sem megnézni. Azóta is visszatérő álmom, ahogy tekergék az Operaház rejtélyes labirintusában. Szerettem a smink mindenhová beivódott, átható, édeskés illatát. Növendék koromban jól ismertem minden folyosót, rejtett ajtót, amelyen be lehetett jutni a nézőterre. Évekkel később felnőtt nézőként mentem fel a harmadik emeletre a külső lépcsőházban, és megpillantottam az egyik régi, titkos lehetőséget nyújtó ajtót. Próbaként lenyomtam az átjáró kilincset, kinyílt. Ugyan volt jegyem, de átléptem a küszöböt, idézve a régi idők hangulatát.

2. Ez a történet jelenik meg a Gulliver úr utazásai Liliputi képében a Viráglányok táncában.

A zongoristával és Merényi Zsuzsa mesternővel a lányévfolyam

Lőrinc György mesterrel, balettintézetis növendékként

Az Operaházzal szemben állt a Balettintézet épülete, s a túloldalon lévő sarokházban is voltak balett-termek. Gyermekfejjel misztikus volt a három ódon épület által határolt terület. A szellemiségükben egy ügyet szolgáló, a balettművészetet küllemükben is hordozó emberek közelsége pedig egy életre meghatározó irányt mutatott az ide bekerülő diákok számára.

Nyaranta felléptünk a Szegedi Szabadtéri Játékokon.
Még nem voltam egészen 18 éves,
amikor Szegeden bontakozott ki
szerelmem életem párjával, Tárnoki Tamással.

ÁLOMBÓL VALÓSÁG

A '70-es évek második felében három színház létezett, ahonnan állást ajánlottak a végzősöknek: a Magyar Állami Operaház, az Operett Színház és a Pécsi Balett. Félünk az ismeretlentől, attól, hogy nem kelünk el valamennyien. Mivel a rosták után megmaradt viszonylag nagy létszámú évfolyamunk, 9 lány és 9 fiú összetartó közösség volt, felmerült az együttmaradás gondolata. Mint a csillagok szerencsés együttállása, úgy alakultak az események körülöttünk.

Kaán Zsuzsa tanárnő egy művészképzősöknek tartott tánc történet órájára meghívta Markó Ivánt, aki Maurice Béjart-nak, a 20. századi balettélet zsenijének társulatában dolgozott, hogy az együttes munkájáról beszéljen. A tőlük alacsonyabb osztályba járó Kiss János évfolyamtársunkat is meghívta az órára.

Egy évvel később, nyolcadik évfolyamosak voltunk, amikor Markó Iván itthon vendégszerepelt a Tűzmadár című darabban. Fiatal volt és szép. Kivételesen magas technikai színvonalon táncolt, és megkapóan átszelleműten. Rajongó kamaszokként néztük az Erkel színházi előadásban. Utána meghívtuk a színházzal szemben lévő Metropol étterembe. Sokáig beszélgettünk. Később járt már, amikor hazatelefonáltam a szüleimnek, hogy hadd maradjak még egy kicsit, mert „itt egy ember, aki után úgy érzem,

A Győri Kisfaludy Színház előtt 1978-ban

kútba tudnék ugrani”. Iván káprázatosan mesélt. A páratlanul izgalmas beszélgetés végén Ivánnak is feltettük a kérdést: akar-e az évfolyamunkból alakuló együttes vezetője lenni itt, Magyarországon? Igent mondott.

Greiner Éva évfolyamtársunk Győrből származott. Az ő apukája hozta a hírt, hogy új színház épül Győrben, Közép-Európa legmodernebb színpadtechnikájával. Vonatra ültünk, és megnéztük a készülő impozáns, sísánc tetejű, modern épületet. Megtudtuk, hogy a negyedik emeleten balett-terem is készül. Kamaszos lendülettel, még az ott folyó munkába is beleszóltunk. Javasoltuk, hogy a terem padlója a rugalmasság miatt duplán lécezett legyen.

1978-ban nyílt meg a Győri Kisfaludy Színház nagy, táncra alkalmas színpaddal, és a kért balett-teremmel.

A vágyak és a lehetőségek egyidőben jelentkeztek. Az együttmaradás álma munkahelyteremtő valósággá formálódott. Az alulról jött kezdeményezés akkoriban ismeretlen fogalom volt. Az első modern társulat Magyarországon a Pécsi Balett, úgy jött létre, hogy a kulturális vezetés lerendelte az akkor végzős osztályt vidékre. Most fiatal gyerekek jelentkeztek elképzeléseikkel.

Érettségi után, a már művészképzős évfolyamunkban hárman voltak párttagok. Kiss János, Krámer György és Szekeres Lajos ezzel biztosította a kapcsolatteremtést a felsőbb vezetéssel. Jártak még Pozsgay Imre kulturális miniszternél is, de szinte mindenkinél, akik meghatározták Magyarország kulturális életét: a Magyar Szocialista Munkáspárt Kulturális Osztályán, a KISZ Központi Bizottságában és a Kulturális Minisztériumban. Kérvényezték, hogy megvalósulhasson e pár gyerek szándéka, egy új együttes, a Győri Balett. Balettegyüttest egy olyan városban, Győrben, amelynek nincsenek táncos hagyományai? Nyugaton dolgozó, de hazatelepülő vezetővel, záros határidőn belül, mindjárt a diplomaosztást követő évadtól? Az álmok megvalósulásához szükség volt még rugalmas győri pártbizottsági és tanácsi vezetésre, befogadó megyei gondolkodásra, és egy nyitott fantáziájú színházigazgatóra, valamint támogató balettintézeti vezetésre és engedékeny szülőkre.

Lehetőséget kaptunk, amivel tudnunk kellett élni. Fokról-fokra kezdtük építeni a Győri Balettet. Azután, mint az ár, az események hömpölyögve gyorsultak.

A felkészülés első lépéseként Markó Iván kérte, hadd dolgozzon velünk. Megengedték, hogy tanulmányi időn kívül az egyik Kazinczy utcai balett-teremben csoportjátékokon keresztül ismerkedjünk Ivánnal szakmailag, és ő kipróbálja magát koreográfusként. Elkészült egy-egy etűd a lányoknak és a fiúknak. Miután ezeket bemutattuk, Iván megkapta a lehetőséget, hogy a vizsgakoncertünkre elkészítse egyfelvonásosát, *A Nap szeretteit*, Carl Orff: *Carmina Burana* című zenéjére. Ez a mű végigkísérte az életünket. Első bemutatónk kezdő darabja lett Győrben, majd bejártuk vele a világot.

A Nap szerettei Földanya szerepére készültem. Megformálásában egy ál-mom is segített: festményt láttam magam előtt, amelynek központi figurája

egy gyökeret vert asszony volt, ágakból nőtt hajjal. Amikor felébredtem, le-emeltem az ágyam feletti polcra a Bibliát. A könyv ott nyílt ki, ahol olyan mondatokra bukkantam, amelyek hozzám szóltak. Az útjára bocsájtó szavai voltak ezek:

*„Valaki pedig abból a vízből iszik, a melyet én adok néki,
soha örökké meg nem szomjúhozik: hanem az a víz, a melyet én adok néki,
örök életre víznek kútfeje lesz ő benne.”*

János evangéliuma 4. 14

Markó Iván és jelmeztervező felesége, Gombár Judit, teljes tudatossággal építették a Győri Balettot, ami számukra is fejes ugrás volt az ismeretlenbe. Kedves gesztusként gyönyörű, különböző helyzetekben álló, kék porcelán lovacskákkal leptek meg minket az elkötelezettség pecsétjeként. Aki akart, választott magának egyet. A kék ló együvé tartozásunk záloga lett.

Az a gondolat is foglalkoztatott akkoriban, hogy talán a leningrádi Balett Akadémián, a klasszikus balettoktatás fellegrárában kellene egy éven át folytatnom tanulmányaimat. Ahol jártam már korábban pár évfolyamtársammal és Merényi mesternővel rövidebb tanulmányúton. De abban az évben a Balettintézet senkit sem utaztatott ki.

Még a koncertvizsga előtt, az egyik tanítási nap utáni szokásos megbeszélésünkön felvetődött a kérdés, hogy hol akarjuk aláírni a szerződésünket Cserhalmi Imrével, a győri Kisfaludy Színház igazgatójával. Kun Zsuzsa igazgatónő irodájában vagy a Negroban, ami a nagyfiúk közeli dohányzó és kávézó helye volt. A „Negroban” hallatszott, és megszavazta a társaság. Így elhihettem, Kun Zsuzsa nevének említése okán, hogy valami legális dolog készül, felnőttnek tűnő környezetben. Este, amikor elmeséltem otthon, szüleim úgy döntöttek, hogy Édesanyám elkísér az eseményre. A szerződést aláírtam.

A végzős évfolyam, az alakuló Győri Balett próbái az Állami Operaház nagytermében folytak. Férjemmel, Tárnoki Tamással akkor még jegyben jártunk. Ő is megnézte a vizsgakoncert előtti bemutatónkat. Szakmai közönségünk és Tamás is el volt bűvölve. Nem volt hozzá fogható, olyan lelki és testi intenzitással adtuk elő *A Nap szeretteit*! Katartikus élmény volt táncolni, s nézni is a darabot.

Ezek után Tamás úgy döntött, hogy elszerződik az Operaházból Győrbe. Amikor a Győrben aláírt szerződését Cserhalmi Imre igazgató úr postán elküldte, Tamás édesapja széttepte a lapokat. Mondván, ő „felküzdötte” magát Budapestre, gyermeke az Állami Operaháznak már három éve a művésze. Nem akarta a fiát vidékre engedni, egy induló együttesbe, a bizonytalan jövőbe. Tamás mégis Győrt választotta.

Eljött a megmérettetés napja, 1979. június 18. Vizsgakoncertünk kiemelkedő esemény lett. A körülöttünk zajló eseményekről, az együttes alakulásáról Jászi Dezső rendezésében *A Nap szerettei* címmel film is készült, amit a televízióban és Budapesten a Horizont moziban is bemutattak.

A diploma megszerzése után a Mátyás-templomban esküdünk össze Tamással. Elindult közös életünk a Győri Balettal. Messzire kerültem az otthonomtól, egy másik városba. Eddig üvegburában éltem a szüleimmal, most egyik napról a másikra új élet kezdődött.

A kék lovacska az együvé tartozás jelképe volt az induló Győri Balettban

Táncban is együtt

Koncertvizsga 1979

C. Orff - Markó I.:
A Nap szerettei. Földanya, Kiss Jánossal

B. V. Aszafjev - V. I. Vajnonen:
Párizs lángjai. Teréz szerepében Demcsák
Ottóval.

C. Bizet - G. Balanchine: C-dúr szimfónia első tételében

ÚT A BEMUTATÓIG

Az 1979/80-as évad paradicsomi állapotban zajlott. Hálás vagyok, amiért a sors úgy hozta, hogy azt az időt ezekkel az emberekkel együtt tölthettem. A Győri Balett első éve volt életemnek az a nagyszerű szakasza, amihez foghatót mindenkinek csak kívánni tudok. Azóta is hűségesen őrzöm annak az időszaknak az emlékét. Éjszakákba nyúlóan dolgoztunk. Teljesen odaadtuk magunkat az ügynek, még a munkán kívüli percekét is együtt töltöttük. Kettesével laktunk a „garzonban”, szolgálati lakásokban. Egy folyosóról nyíltak az ajtóink. Ha nem volt só otthon, átkopoghattam a szomszédba. Esténként összeültünk valamelyik lakásban megváltani a világot. Az első Győrben tartott születésnapomon egy hosszú fehér asztalnál tizenhárman ültünk Ivánnal, mint Mester és tanítványai. Rendkívül erős, az egymásra utaltságból is adódó, megbonthatatlan egységben éltünk. Iván alattunk lakott a harmadik emeleten. Minden este átszűrődött a zene a falakon. Hallottam, hogy koreografál. Biztosítva éreztem a másnapi próbát. Nyugodtan aludtam el.

A munka első helyre állítása az életben, nem mindennapos értékrend. Iván követelte meg ezt az életvitelt, és ahogy bevezette, úgy is maradt. A mi lelkünkbe annyira beívódott, hogy megmásíthatatlanná vált.

1979. augusztus 21-én kezdtünk dolgozni Győrben, mint gyerekek, ám november 2-án már érett művészekként kellett a színpadon bemutatkoznunk. Gigászi feladat állt előttünk. Hosszú ideig nem ismertem többet a városból, mint az utat a színházba és vissza. A karbantartó mindennapi edzésünket Iván vezette. Az Operaházból Kun Zsuzsát, a Szovjetunióból Borisz Bregvadzt hívták meg vendégtanárnak gyakorlatot tartani, hogy technikai tudásunk tovább fejlődjön. A művészi nevelésünk teljesen Iván kezében volt. Az új darabok megalkotása és betanulása közben tanultuk a szerepfarmálás Iván által meghatározott módját. Ismeretlen volt számunkra a markírozás. Az első, még kialakuló lépést is mindjárt nagyban, széles mozdulatokkal és érzelmekkel megtöltve próbáltuk. Soha nem elégedett meg a „már majdnem olyan”-nal. Addig gyakoroltunk, amíg a belülről fakadó őszinteséget megtaláltuk, az megjelent az arcunkon, és ha már pontosan éreztük, hogy mit szeretnénk mondani, akkor a testünknek is úgy kellett tovább nyúlnia, formálódnia. Úgy, hogy az még jobban szolgálja a mondanivalót. Ha háttal álltunk, akkor is ábrázolni próbáltuk tartásunkkal a szerepünket, pihenés nélkül. Ezer fokon égtünk minden pillanatban. E kitartó munka eredménye egy erősen intenzív táncstílus lett, ami nagy hatást gyakorolt a nézőkre.

Amikor a felkészülés már a színpadi próbák stádiumába került, megismerkedtünk a műszaki gárdával. Ők a Győri Balett előadásainak láthatatlan szereplői. A világítást, a díszleteket, a függönyöket is zenére mozgatják. A begyakorlás szükségessége miatt állandó stábbal dolgozunk. A színház összmunka, szolgál benne mindenki, aki a színpadon áll, és az is, aki a színpalak mögött dolgozik, akár a kulisszák sötétjében, akár az irodák asztalai mögött.

A premier előtti időszakban napokig miénk volt a színpad. Markó Iván és Gombár Judit velünk kísérletezte a színpadra állítás folyamatát. Korábbi színházi tapasztalataikra támaszkodva új ötleteiket most kipróbálhatták a gyakorlatban. A világítási próbákra is behívtak bennünket, hogy lássák, hogyan néz ki a fény a mozgó testeken, vagy az adott színű jelmezen. Előfordult, hogy táncoltunk egyfajta kék fényben, majd jött az utasítás: „Átszínezés! Inkább legyen napfény-szürke!” Mi hosszan várakoztunk a megfelelő hatást nyújtó világításra várva, mert a kért színező fólia a raktárban volt az emeleten, még ki kellett vágni méretre, és betenni újra a színpadon a lám-

Próba Markó Ivánnal

pákba. Így zajlott a színpadkép kialakítása az adott technikai lehetőségek mellett. Saját bőrünkön tanultuk meg a világítási munkamenet minden lépését, a színpadi terek kialakítását, a néző szemének terelését.

Hani János fővilágosító a Győri Balett műszaki vezetője volt, kiváló szakember, hosszú éveken át szolgálta az együttest, teljesítette Iván minden kérését, sajnos már nem fordulhatunk hozzá. A későbbi idők folyamán elvesztettük Somlai István ügyelőt, Bóka Zsigmond színpadmestert, Stark György világosítót, és a gyógyító kezű Süveges István masszőr sem lehet már közöttünk.

A kezdetekkor, új társulatként egy cél lebegett a szemünk előtt, hogy hiányérzet nélkül jussunk el a bemutatóig. A premier előtti utolsó napok színpadi próbáinak egyikén, már jóval éjfél után járt az idő, amikor mi táncosok, vajas kenyeret kentünk a műszaki dolgozóknak, csakhogy bírják még egy kicsit. Nagyon szerettek minket, mindent megtettek értünk, s mi viszont.

Eljött a várva várt pillanat. Alig két és fél hónapnyi, a munka hevében izzó nap után izgatottan vártuk, hogy kiderüljön, érdemes volt-e a fáradozásunk. 1979. november 2-án, halottak napján, a győri Kisfaludy Színházban *A Nap szerettei*, *Pygmalion*, *Áloméj*, *Stációk* darabokat láthatta a közönség. Megmutattuk Győr városának a Győri Balettet.

A Győri Balett alapító tagjai. 1979-ben a színház tánckarából hozzánk szerződött Ócsag Anna és később Kristó Annamária.

1979-1991

A GYŐRI BALETT ÉS MARKÓ IVÁN

C. Orff - Markó I.: A Nap szerettei nyitóképe

A PREMIER

Felgördült a függöny, minden szereplő a „Föld méhében pihent” hatalmasra szabott szoknyám mögött. A felkelő Nap megtermékenyítve a Földet, világra segítette az embereket. Így indult a darab, az első lépéseink. Hihetetlen energiák szabadultak fel. A tenni akarás feszítő vágyát, folyamatos munkánk eredményét mutattuk be ezen az estén. Bizakodtunk, de álmodni sem mertünk ekkora sikerről. Az előadás után a színház előcsarnokában együtt ünnepeltük a Győri Balett megszületését: a nézők, a városi, a megyei, a budapesti vendégek, sokan a szakmából, újságírók, a színház dolgozói és a családtagjaink.

Szüleim rendszeresen meglátogattak Pestről, kis hazai ennivalót hozva, és nemigen értették meg, hogy este miért kell még legalább másfél órát várniuk ránk, de az előadások után Iván mindig összehívott minket. Átbeszélte velünk, hol szeretné még biztosabban látni a nehezebben megvalósítható lépéseket, vagy melyik jelenetet kellene még átéltebben előadni.

Előadásaink nem előre bebiztosított, bérletes estek voltak. Ennek ellené-

re is mindig több néző szeretett volna bejutni, mint ahány hely volt a nézőtéren. Az ügyeletes tűzoltó jóindulatán múlt, hogy megadja-e a kezdési engedélyt. Ha lehetett, „lépcsős házunk” volt, azaz még ott is ültek. Előfordult azonban olyan eset is, amikor a *Pygmalion* kettősét táncoltuk Demcsák Ottóval - azt a darabot, amit Krámer György még balettintézetis korában koreografált Király Melindának és Szabó Elemérnek -, hogy a nézőtéren ülő fiatalok a zene nélküli mű alatt hangosan beszélgettek. A darab végén Iván kiment a függöny elé és megkérte a zajongókat, hogy maradjanak csendben, mert akkor a művészek még jobban tudnak teljesíteni, és így a nézők öröme is nagyobb lesz. Ilyen módon is zajlott a kultúra fogyasztására való nevelés, és nem is akármilyen eredménnyel. Megszületett a Kazinczy Ferenc Gimnáziumban a *Nap szerettei kör*. A gyerekek rendszeresen jártak az előadásainkra, virágot hoztak nekünk. Felvették fehéren virító matrózbúzuakat azért, hogy lássuk a színpadról, ott vannak a sötét nézőtéren. Előadás után tanárnőikkel, Táskai Eszterrel és Baksainé Hegyi Emíliaval beszélgettek a darabokról. Előfordult, hogy meghívtak minket is, így jöttünk létre első közönségtalálkozóink. A fiatalok között volt egy lány, Szücs Piroska, akit meghílettünk, bejárt a próbáinkra és hónapokon át rajzolt minket.

R. Wagner - Markó I.: Álomélj. Tükrös nő.

Óriási volt az érdeklődés. Színházi különvonatot indítottak több városból, pl. Sopronból Győrbe. Erős Ágota újságíró tudósítása így szól arról az időről: „Köszönet illeti Markót, hogy nemcsak Győr, de az ország kulturális életébe is új színt, pezsgést hozott. Autóbuszokon érkeznek a pesti táncos és szakmai közönség, és ami a legfőbb, Markó bemutatóit nem valami sznob, bukást és botrányt szimatoló várakozás előzi meg, hanem a legtisztább szándékú, a művészet iránti komoly érdeklődés. És bízunk abban, hogy a rajongó győriek, a színpadra virágot dobáló diáklányok, a tisztelettel figyelő szakmabeliek nem hiúsággal töltik el Markót, hanem megerősítik benne a felelősséget, ami rá, nemcsak mint nagyszerű táncosra, hanem mint koreográfusra és balettigazgatóra is hárul”.

Az együttes érdeme, hogy a szűkebb művészeti és értelmiségi nézőközön kívül az évek folyamán szélesebb rétegeket tudott megnyerni, a táncművészet mellé állítani, mert érdekessé, közérthetővé tette számukra ezt a művészeti ágat.

A klasszikus balettel szemben a modern tánc feladata nem a hagyományőrzés, hanem a felfedezés. A mozdulatokat Markó Iván képzelte el és velünk kísérletezte ki. Ha kialakult a végleges forma, attól egyáltalán nem lehetett eltérni. Iván mindig teljes odaadást követelt, így gyorsan jutottunk el a feladat megoldásáig. A fegyelemre jellemző volt, hogy a próbák alatt soha nem lehetett leülni. Még annak is, akivel Iván éppen nem próbált, ott kellett állnia és figyelnie, hogy bármikor bekapcsolódhasson a munkába. Iván folyamatos készenléti állapotot és teljes önátadást kívánt.

Iván kezdetben figyelt arra, hogy mindenkinek adjon szóló feladatot. Az első est második felvonásában az *Álomélj*, az éteri, a test, a narcisztikus és a héjanász formáit mutatta meg a szerelemnek, remek lehetőséget nyújtva a táncosoknak. A Tükrös nő szerepét kaptam, aki csak önmagába szerelmes, így amikor a hiába udvarló fiúk eltörték a tükrét, teljesen egyedül maradt, megsemmisülten. A darab megadta a színészi kibontakozási lehetőséget.

Egyszer, amikor a Vígyszínházban vendégszerepeltünk³, és olyan nagy siker volt, hogy a megbeszélte tapsrend után még egyszer előléptem meghajolni, akkor egy lámpatartó vas lezuhant fentről pont oda, ahol előtte álltam. A kulisszában drukkoló Gaál Éva művésznő felemelte a földről a vasdarabot és azt mondta: „Ezt tedd el, ahogy táncoltál, annak az életedet köszönheted”.

Előfordult, hogy betegség miatt egy esten belül szinte minden fontosabb szerep nekem jutott: *A Nap szeretteiben* a *Földanya*, az *Álomkergetők* és a *Tükrös nő* is, majd a *Stációk Szépsége*. Iván próbálta oldani a bennem lévő feszültséget. Amikor megjelentem a *Stációkban*, félhangosan azt rebegte: „Jaj, de szép!”, majd az egyik forgásunk végén, megfogta a nyakam és megcsókolt. A kapcsolat mégsem volt személyes, mert Iván darabjaiban nem hús-vér figurák voltunk. A férfi soha nem a táncos volt maga vagy egy megadott személy, hanem az Ember, vagy a Hős, az idealizált figura. A női szereplő sem mondjuk egy történelmi királyné volt, hanem annak esszenciájaként jelent meg a színen. Szerepeinkben a színpadon stilizált figurákká váltunk.

A Győri Balett első korszakában, a Markó Iván által képviselt stílus jegyei közé sorolható, hogy Iván önéletrajzi gondolatokat is megfogalmazott. Például a *Stációkban* társadalmi szintre emelte saját problémáinak bemutatását, szüleivel való szoros kapcsolatát, találkozását mesterével, a szépséghez fűződő nézeteit és a hatalom fojtogató jelenlétét, miközben az embernek mennie kell tovább. Frissen alakult együttesünk profilját meghatározták Markó művészi elképzelései. Hatalmas munkabírással és invencióval, szinte minden darabot maga koreografált, egységes stílust teremtve ezzel a társulatnak. Kivételt csak Krámer György, Vámos György és Maguy Marin négy alkotása képezett a tizenkét év alatt.

VENDÉGMŰVÉSZEK

Második bemutatónk⁴, a *Küzdelmek* című estünk három darabból állt: *Álomkergetők*, *Szamuráj*, *Ősök és utódok*. Vámos György, Iván évfolyamtársa tanította be az *Álomkergetők* című koreográfiáját. A darab a diákszerелеmről szólt, amiben a három fiú által vágyott lányt testesítettem meg. Iván expresszív játéktípusa mellett kellemes kiruccanásként hatott a lírai hangvételű darab interpretálása.

Vendégművészek is ritkán fordultak meg az együttesben. Iván kiváló érzéssel fedezte fel újra Fülöp Viktort és Lakatos Gabriellát. Viktor hét éven keresztül táncolt velünk. Fülöp Viktort, az Állami Operaház vezető szolista-ját, kiemelkedő férfiégységét, hosszú ideje mellőzték színházában. Ez a csodálatos művész a családját azóta nem hivatása gyakorlásával, hanem kétkezi munkával, vízvezeték-szerelésből tartotta el. Iván megkereste, vállalná-e, hogy újra színpadra álljon a *Szamuráj* címszerepében. A darab arról szólt, a mester hogyan adja át tudását tanítványainak annak tudatában, hogy a harcművészet tökéletes elsajátításának bizonyítéka a győzelem a mester felett. Ez a küzdelem, ez a csodálatos poéma ott formálódott előttünk Fülöp Viktor személyében, aki időt kért, és önmagával vívta meg a küzdelmet: győzött idősebb, táncból elszokott teste fölött. Lelki nagysága, sugárzó egyénisége és lenyűgöző alakja, testi szépsége elementáris erővel hatott. Örülök, hogy együtt dolgoztunk, láttam táncolni, hallottam bölcs szavait, tapasztaltam konok kitartását és csendes alázatát.

A harmadik est, az *Ősök és utódok* közel-keleti világa maga volt a perlekedés Istennel. Iván hitt abban, hogy Isten bennünk van. A mű fő kérdése, hogy az ótestamentumi időkből induló nép, akinek a szívár-

Vámos György Győrben az *Álomkergetők* betanításán 1980-ban

Fülöp Viktorral tanácsot ad

4. 1980. április 25.

Iván egy elbűvölő lánnyal színesítette az együttest. Adeline Tanon lett az Égi menyasszony az Ősök és utódok-ban, és később az Izzó planéták Vénusz bolygójának istennője

ványt is lehozták az égből a szerelem képében, hová jut el a jövőben. Az emberi életút, az emberiség fejlődési lehetőségeinek kérdése sarkallta Markót a mű elkészítésére. A darab úgy kezdődött, hogy gyermekeinket vezetve jöttünk előre a múlt homályából, és az őket dicsőítő himnusszal zárult.

Iván ekkor alkalmazott először gyerekszereplőket a darabjában. A téma ábrázolásának megvalósításához fiatal, ám ügyes gyerekekre volt szüksége. Ez az igény alapozta meg egy létkérdést jelentő újabb lépés ötletét. Az 1981/82-es tanévben Markó Iván elindította a professzionális balettképzést Győrben a Gombos Ferenc Általános Iskola tagozataként, Gyimesi Tamás igazgató vezetésével. Ezt később, 1988-ban 12 osztályos képzéssé fejlesztette, a Győri Balett Kísérleti Tánc- és Vizuális Művészeti Szakközépiskola létrehozásával, hogy megalapozza ezzel a Győri Balett utánpótlását.

Repülővel a világ körül

ELSŐ VENDÉGSZEREPLÉSEINK

Vidéki fellépéseink már az első őszen megkezdődtek. Először Tatabányára és Székesfehérvárra utaztunk. A fiúk a Győri Balett első külföldi turnéján a Milánói Scalaban táncoltak polonézt a Borisz Godunov című operában. A világsszínvonalú produkcióról, kalandos utazásaikról, hóvihár miatt átszervezett útvonalukról, Olaszországról, nagyszerű szállodájukról ódákat zengtek. Gondoltak ránk, itthon maradt lányokra, és mindegyikőnknek hoztak ajándékba egy-egy balettdresszt.

1980 májusában⁵ utaztunk először saját programmal külföldre, Milánó, Bari és Lecce színházaiba. A turnéink általában úgy zajlottak, hogy a repülőút után este a műszak az adott színházban beállította a kamionon érkezett díszleteket és a világítást. Másnap lepróbáltuk a darabot úgy, hogy Iván nézte és javította, következő nap ugyancsak teljes intenzitással próbáltunk úgy, hogy ő is beállt a szerepébe, majd ugyanabban a színházban több estén át táncoltuk az előadásokat. Az új helyszínen megismétlődött minden újra, ugyanígy. A szabad délelőttökön, amennyire energiánk és lelkiismeretünk engedte, jártuk a város nevezetességeit.

Az együttes a szicíliai tengerparton

A turnék fegyelme is hamar kialakult. Palermoba 1981 márciusában⁶ utaztunk, ott már hétágra süttött a nap. A szállodánk kertjében egy medence vize csillogott hívogatóan. Megérkezésünk után nagy csobbanásokkal vidám hancúrozásba kezdünk. Egyszer csak megjelent Iván kabátban, fején simléderes sapkájában: „Nem nyaralni jöttünk!” és mindenkit felzavart a szobájába, nehogy kiszívjon minket a víz és a nap ereje. Ettől kezdve csak titokban folytathattuk magánéletünket. Mert előadás előtt minden fárasztó! Azonban azóta is, ha csak tehetem, alszom egy órát előadás előtt.

A turnéink folytatódtak. A Budapesti Tavaszi Fesztiválon '81-től rendszeresen fellépünk. Terjesztettük a határok közé szorított magyar kultúrát külföldön is, és közben kitekintést nyertünk a világra. Kivételes helyzetben

5. 1980. május 22-31. A Nap szerettei, Pygmalion, Áloméj, Stációk

6. 1981. május 5-9. Áloméj, Szamuráj, A Nap szerettei, Az igazság pillanata

voltunk. Amíg Magyarországról az emberek háromévente utazhattak néhány dollárral a zsebükben külföldre, addig mi napidíjat kaptunk, hogy vendégszereplésünk alatt ellássuk magunkat.

Utazási kedvünk és tudásszomjunk nagy lévén, a nyári szabadságunk alatt férjemmel, Tamással tánckursusra mentünk két hétre Drezdába a Palucca-Schuleba klasszikus balett- és Graham-technikát tanulni. A folyamatos tekintést olyan fontosnak éreztem, hogy később egy kis keretet mindig tartottam „önképzési alap” címen a számlánkon, amit nem volt szabad más „földi” célra elkölteni.

ELSŐ NEHÉZSÉGEK

A Győri Balett táncosai közötti kapcsolat igen erős volt. A közönségünk szinte kézzel tapinthatta a mindenki által hőn áhított érzést, az életerőt sugárzó összetartozás erejét. Később tapasztaltuk a tagok közötti szeretet fokozatos csökkenését, társaink elvágódását, majd jónéhányuk távozását. Azért fontos az összetartozás élményéről beszélni az együttes történetében, mert később, másodszor is átélhettük súlylával bírót, örömteli jelenlétét.

1980/81-es, második évadunkra két új táncossal, Ladányi Andreával és Sebestyén Csabával gyarapodott az együttes. Egy csoport életének alakulásában a személyek meghatározóak, az újonnan érkezők egy kialakult irányt is képesek megváltoztatni. A Győri Balettben is átrendeződtek a kapcsolatok, új barátságok szövődtek.

Néha magánéleti nehézségek adódtak abból, hogy két kolléga lakott együtt egy garzonban. A szobatárs mozijegye és tapintata időnként rövidnek bizonyult. Az együttérzés képességével megáldott Szigeti Gábor kollégánk volt sokszor a kóválygó lelkek istápolója.

Még egy változás történt az együttes életében. Iván új szolgálati lakást kapott a Káptalan-dombon. Veszteséggént éltem meg, hogy elhagyta a színi házat, a közösségünket. Ugyanakkor Győrbe költözött Gombár Judit, aki a darabok látványát határozta meg, a jelmezeket és díszleteket tervezte. Attól kezdve ő is az együttesrel élt, alkotott és utazott.

Otthon nehéz volt a háztartással megbirkóznom. Lánykoromban, Budapesten Édesanyám minden házimunkát elvégzett, én csak a balettnak éltem. Feleséggént, Győrben boszorkányos teljesítménynek éreztem volna az élet számomra érdektelen feladataira energiát fordítani. Előfordult, hogy olyan fáradtan érkeztem este haza, nem bírtam a negyedik emeletre fellépcsőzni, a harmadikon le kellett ülnöm a kőre. Azóta álmodok olyat, hogy nem bírok menni, és a kezemmel segítem az előrejutásomat, kapaszkodva korlátba vagy falba.

Közben bekerültünk a köztudatba város-, főváros-, ország- és világszerte. Nézők ezrei lettek ránc kíváncsiak, jöttek Győrbe és hívtak vendégszerepeltetni minket. Kíváncsiak lettek ránc, mint magánemberekre is, riportokat készítettek velünk, szerepeltünk a tévében. Tele voltak velünk az újságok, napilapok, magazinok. Ünnepeltek minket, úgy éreztük, körülöttünk forog a világ.

Győr városa befogadta a Győri Balettet. Gyárlátogatásokra hívtak minket. Megkóstolhattuk a helyi szeszgyár pálinkáit, a Gardénia Csipkegyárból mo-

A társulat megbeszélésén Iván irodájában, Bardócz Barna ötvösművész képe alatt

nogramos terítőt és szalvétákat kaptunk, a MESZÖV igazgatója kétségbeesetten értesült, hogy a tiszteletünkre rendezett fogadáson az étel az utolsó morzsáig elfogyott: „A táncosok rengeteget esznek!” Sillai László, a Győri Dózsa birkózója, aki néhány évfolyamtársamat már régebből is ismerte, az ETO sportolójának medencébe vitt el minket, hogy az izmainkat kiáztassuk, majd nemegyszer végiggyúrta a csapatot. A Laci által szervezett Olimpiai Csapat - Győri Balett vacsorának lett a végeredménye Greiner Éva és Magyar Zoltán házassága.

Munka és közéleti tevékenységünk mellett többen tanultunk reggelente vezetni a jogosítvány megszerzéséért, és jártunk pedagógusképzőre a Balett-intézetbe Budapestre.

BIKA

Az igazság pillanatára készültünk, amikor Iván megkérdezett bennünket, értjük-e, hogy miről szól a darab, amiben táncolunk. Számára a „Duende” a tehetség tettenérést jelentette. Számomra a halált. Később én is tapasztaltam, a táncos sokszor nem tudja jól értékelni, hogy miben is van benne. Csak saját világán keresztül szemléli helyzetét.

Vajda J. - Markó I.: Markó Iván *Az igazság pillanata* záró képében

Egy jelentős állomásához jutottam az életemnek, megtanultam és elveszítettem valamit. Megtanultam, hogy próbatételeken kell áteszen mindenki, hogy közelebb jusson áhított céljához, de elveszítettem annak a könnyedségnek a birtoklását, amit eddig a fellépés jelentett. Az együttes Markó Iván utáni korszakában tudatosan próbáltam ezt az érzést visszaszerezni.

1980 telén⁷ mutattuk be *Az igazság pillanata, ceremónia és rituálé Federico Garcíáért* című egész estés darabot. Az „igazság pillanata” az a momentuma a bikaviadalnak, amikor a halállal való találkozás előtt szembefordul torreádor és bika, mozdulatlanul egymás szemébe néznek, majd eldől, melyikük szúrja le vagy ökleli föl a másikat. Az előadásban a tetememet a banderillók magasba emelve vitték ki a színpadról. Életem meghatározója a Bika szerepe lett. Először kerültem olyan helyzetbe, hogy a szerep meghaladta a fizikai erőnlétemet. Négy tételből álló, technikailag nehéz, spicces szólóvariáció volt, pattogó, erőteljes mozdulatokkal, egy bikapata kopogását idéző kegyetlenül feszített ritmusú zenére. A negyedik menetben kellett megküzdeni a torreádorral, Ivánnal. Hetekbe telt, mire végig bírtam táncolni. Iván egyszer azt mondta, hogy Fejes Endre íróval azt beszéltek, ezt a szerepet Pongor Ildikónak, az Operaház vezető szolótáncosnőjének kellene táncolnia. Egész éjszaka vitattuk a helyzetet a garzonban. Fantasztikus volt az együttes, egyként álltak mellém, hogy egy frissen alakult

együttesnek magának kell megmutatnia, mit tud. Az MSZMP-tól épp másnap jöttek ki szemlélődni, pont egy bika-próbára. Bizonyítanom kellett magam előtt is, túllépnem saját fizikai kereteimen, amit később többször sikerült megtennem. Ha valamit kiemelek az életemből az az, hogy többször is olyan akadály elé állított, hogy le kellett küzdenem önmagam határait, és képes voltam mindannyiszor előrébb jutni. A darabot évekig játszottuk Magyarországon, Olaszországban, Franciaországban, Szovjetunióban és Görögországban összesen 16 városban. Minden előadás előtt a teremben, majd a szünetben a színpadon is elpróbáltam a jelenetet, mielőtt a színpadra mentem. A színpalak mögött Viktor odajött és megfogta fagyos kezemet, a szemembe nézett, aztán bementünk és a színpadon az ő hátáról kezdtem a variációt. A darab végén a tapsrendben soha nem hajolhattam meg szerepem szerint, csak, mint a kar része. A sok-sok kiemelkedő kritikából tudtam meg, hogy mekkora is volt a jelenet értéke a darabon belül. Fejes Endre a premier után hátrajött a színpalak mögé, kihívott az öltözőből és kalapot emelt.

Vajda J. - Markó I:
Az igazság pillanatában,
mint király és királyné, Kiss Jánossal

Vajda J. - Markó I:
Az igazság pillanata Bika szerepében

A CSODÁLATOS MANDARIN

1981⁸ tavaszán újra három egyfelvonásost mutattunk be a *Nyugtalan látomások* című estünkben: *Sírvers*, *Kontrasztok* és *A csodálatos mandarin*.

A *Sírvers*, Krámer György műve volt az egyetlen darab, amit az együttes egyik tagja koreografált. Középső jelenetében rövid mondatokat mondtunk tánc közben. A következő szöveget osztotta rám: „Ide nekem az oroszlánt is!” A bika szerepért folyó harc után nehezen jött ki a mondat a számon, de Gyuri ismert. A *Kontrasztok* Bartók zenéjére kipellengérezte a burzsoázia hideg távolságtartását, szemben a proletariátus kedves bájával. A koreográfus, Maguy Marin a párizsi Ballet d’ Arche művészeti igazgatója, francia szemüvegen át nézte a világot. A középső tételben egy arisztokrata pár ült hosszú asztaluk két végén, elfojtott érzelmvilágukat személyesítettük meg Demcsák Ottóval, meglevenedve az ebédlőasztalukon.

A csodálatos mandarin női főszerepe teljes ívű szerepformálásra nyújtott lehetőséget. A darab eltért Lengyel Menyhért szövegkönyvétől. A kiszolgáltatott ember itt nem külső segítséget kapott a Mandarintól, hanem önmagából merítkezett. A darabban a Lány és a Mandarin együtt maga volt a teljesség, amely kapcsolatban minden lejátszódott két ember között, anyagyermek viszony, szeretők, testvérek voltak. A darab hitet tett nő és férfi megbonthatatlan egységet alkotó egymásra utaltsága mellett.

Bartók B. - Markó I.:
A csodálatos mandarin Lány szerepében,
Mandarin: Markó Iván. A szerepet felváltva
táncoltuk Király Melindával, majd
Ladányi Andreával, később Afonyi Évával.

A helyszín 20. századvégi garázs, ahol egy teherautóval elrabolt, összekötött lány karjába a banditák kábítószert injekciótak, majd inzultáltak. A lányt környezete porig alázza, de ő nyomorúságos helyzetében megszülte a Mandarin képében önnön erejét és győzedelmeskedett elrablói felett. Amikor már nem volt szüksége a támaszra, a csodára, a férfira, az erő megszűnt számára és eltűnt, a nő egyedül maradt. Tudja-e folytatni az életét nélküle? Erdemes-e élni a csoda nélkül?

A csodálatos mandarin Lány alakja volt életem legnagyobb szerepe. Találkozás a megismerésről szóló gondolattal, amellyel azonosulni tudtam. A lány az első pillanattól az utolsóig a színen volt. A darab közepén, miután már agyongyötörték, kezdte el az erőre kapást jelképező variációját. Lépésről lépésre, néha csak nyolc taktussal bírtam többet fizikailag az előző napi teljesítményemnél. Hetekig készültünk egy-egy előadásra. Arra is ügyeltem, hogy a lelkem és szellemem se lazítson egyetlen pillanatra sem. Sándor János vezényletével megvolt otthon fekete, bakelit hanglemezen a mű. Reggelente korábban keltem és meghallgattam. A koncentráció képességemet próbáltam fejleszteni úgy, hogy hallgatva a zenét, a mozdulataimat elképzelve beleéltem magam a jelenetbe. A gyakorlás 32 perc szünet nélküli teljes önátadást eredményezett.

1982⁹ tavaszán a Theater an der Wienben mutattuk be a *Haydn getanz* című darabunkat. Ennek a premiernek a keretében zajlott *A csodálatos mandarin* első külhoni előadása. Nagyszerű volt a fogadtatás. Ebben a párosításban sokat utazott az est. A két nehéz darab szünetében öt percre lefeküdtem, egy pillanat alatt ellazultam, majd amikor már szinte elaludtam, *A csodálatos mandarin*-ból a legnehezebb jelenetet elképzeltem magam elé. Ezután mentem be a színpadra kipróbálni a variációt, majd folytatódhatott az előadás. Több mint tizenöt évvel később ismerkedtem meg ennek a felkészülést segítő technikának a tudatosan kidolgozott formájával egy tanfolyamon.

1982-ben *A csodálatos mandarin* Lány szerepének alakításért Király Melindával, Bartók Béla Emlékplakettet kaptunk. Többek között Lakatos Gabriella, Fülöp Viktor, Pártai Lilla, Pongor Ildikó vették még át akkor e kitüntetést. Iván taxival vitt minket a Pesti Vigadóba. A fogadáson nem maradhattunk ott, hogy együtt örülhessünk, ünnepelhessünk ezekkel a kimagasló művészekkel, hogy élvezhessük társaságukat. Mondván, vissza kell érünk az esti próbára, pedig a pályája elején álló táncosnak megtiszteltetést jelentett volna maradni.

Milloss Aurél a Velencei Fesztivál¹⁰ óta figyelemmel kísérte az együttes munkáját, és látott Rómában¹¹ *A csodálatos mandarin*-ban. 1983 áprilisában már csak Lőrinc György mestert hívhattam el, hogy megnézzék a szerepben, Merényi Zsuzsa mesternőnek sajnos már nem mutathattam meg. 1986-ban a Baltimore-ban rendezett Színházi Világfesztiválon a Győri Balett *A csodálatos Mandarin* előadásával első lett a világ húsz együttese közül. Ez a megmérettetés volt életem egyik legnagyobb sikere.

1989-ben Angliában a Sadler's Wells Theaterben csak élő zenekar kíséretével adhattuk elő a darabot, mert az angol szakszervezet védte a zenészeit. Addig magnóra dolgoztunk, mindig egyforma tempóban mozogtunk, nem volt nyugodtabb, vagy felpörgettebb nap. Hiába, egy jól sikerült koncertfelvétel, vagy tökéletes stúdióhangzás, az mégsem pótolja az

A csodálatos mandarin főszerepe alakításának emlékére festette Kaponya Judit 1987-ben.

Fülöp Viktor, Markó Iván, Milloss Aurél a Győri Balett velencei vendég szereplésekor 1981-ben.

9. 1982. május 18-21.

10. 1981. július 18-19.

11. 1983. november 7-8.

élő zenét. Tíz évi munka után, Angliában éreztem először, milyen a zenekar lélegzetével, a karmester lelkével együtt táncolni. Sándor János dirigálta Londonban a hat előadást. Az élet egyik legszebb lehetősége összehangolódni valakivel. Izgalmas játék volt, nagyon élveztem az alkalmazkodást.

Nemcsak a tempóval, a zene hangerejével is lehet feszültséget kelteni. Ezt a mechanizmust alkalmazta Iván a teremben velünk és a nézőkkel az előadásokon. A hatást a hangerővel is fokozni próbálta.

TURNÉSOROZAT

Egy hónapra Bécsbe költöztünk¹², ahol megismertük a hotel nyújtotta kontinentális reggeli - kétszersült lekvárral - unalmát. Színházi feladatunk viszont kalandozásnak számított. A Netzwerk című Friedrich Cherha operára nagyon élveztük a felkészülést, mert a hangulati elemekre támaszkodó, nagyon kifejező halandzsza szöveggel folyó, látványos színpadképeket felvonultató darabban egy másik együttes táncosaival dolgoztunk együtt, kétszer soha ugyanúgy fel nem csendülő zenére. A darab kottája rajzos jelzéseket tartalmazott. Akkor léptek be a hangszercsoportok, amikor a szerző-karmester aznap úgy érezte. Az egyik jelenetben, mint papok sorakoztunk a színpad elején, és kenetteljesen adogattuk tovább a tudományágakat szimbolizáló óriási tárgyakat. Felmutat, tovább ad, ez volt a feladat. Tamás egyszer a nagy kosárból egy apró aranyrögöt adott a kezünkbe. A hirtelen méretbeli csökkenéstől az elsőt elkapta a nevetés, két ujjal fogva adta tovább a szent ereklyét. Mire végigért a hullám a színpad másik oldalára, már a hegedűsök sem bírták kuncogás nélkül a zenekari árokban. Szerencsére ez

még az egyik főpróbán történt.

Kiel után már nagyon vártak minket Korfun, mert a Győri Balett négy előadásával¹³ nyílt meg az újonnan épült színház. A műszak a semmiből teremtette elő a színpadi varázslatot. A sziget lakói talán mind eljöttek a színházavató előadásokra, többször megszólítottak minket az utcán is. Ott kaptuk életünk legszebb köszönetnyilvánítását: álltunk izzadtan az előadás végén, óriási virághalmok a lábainknál és a nézőtérről fehér galambokat reptettek föl. Megható pillanat volt.

Pireuszon először táncoltunk a szabad ég alatt, háttérben a tengerrel. Iván misztikus darbjait, úgy éreztem, megsegíti a természet. Szerettem a langy fuvallatban való mozgást, ha felnéztem, a csillagos ég borult fölénk. A harmadik *Áloméj*, *Szamoráj*, *A Nap szeret-*

Gyakorlat Pireuszon a szabad ég alatt.

tei előadásunk után közvetlenül lepróbáltuk *Az igazság pillanatát*, mert másnapról - pontosabban aznapról - már azt játszottuk három napon át. A hajnali négyig tartó, verejtékben fürdő próba után lett szállóige, hogy: „Mi ez a fény? Kapcsoljátok már ki azt a reflektort!” - A tengerből felbukkant a nap.

12. 1981. május 25., június 2-3.

13. *Áloméj*, *Szamoráj*, *A Nap szeretetei* valamint *Az igazság pillanata*

Öt napra rá már a Velencei Fesztiválon¹⁴ szerepeltünk, ahol többek között fellépett Maurice Béjart a „XX. század balettja” együttese is. Iván meghívta Béjart-t *Az igazság pillanata* előadásunkra. Tudtuk, mennyire fontos főnökünk számára ez a megmutatkozás a mestere előtt. Iván után, aki hét évet táncolt nála, szakmai nagyapánknak tekintettük a Mestert. Zuhogott az eső, amikor Béjart megérkezett. Volt egy elmaradhatatlan szokásunk: minden előadás előtt körbe álltunk, megfogluk egymás kezét, adtunk és merítkeztünk. Béjart beállt a körbe. Az előadás végén Iván sorra bemutatott minket a Mesternek. Mindannyiunknak megrázta a kezét. Nekem kezet csókolt... Úgy gondoltam, soha többet nem mosok kezet. 21 éves voltam.

Maurice Béjart a Győri Balett táncosaival Velencében.

A Szovjetunióban, a balett hazájában bemutatkozni kihívást jelentett, ám az 1982-es¹⁵ *Az igazság pillanata* előadások majdnem elmaradtak. A főpróbán meglátták, hogy az infánsnő jelenetben egy a színpadot betérítő méretű, hatalmas Krisztus kép is a színpadkép eleme. Azt mondták, csak akkor mehet a darab, ha azt leakasztjuk onnét. Iván viszont úgy gondolta, hogy anélkül nem tartjuk meg az előadást, hanem hazautazunk. Végül megadták az engedélyt.

Budapesten mindannyiszor, amikor a Sportcsarnokban léptünk fel, külön öröm volt a nagy térben táncolnom. A táncos kifejező eszköze a saját teste, amihez számára fontos a tér. A színpadi hely mérete meghatározza a mozgás lehetőségeit. Ha nagy a tér, több a levegő, nem kell visszafogni magunkat, a mozdulatainkat. Érdekes, cseppet sem fárasztóbb. Maga a szabadság érzése.

Moszkvában az előadásunk után. Maja Pliszeckaja, Máriássy Judit, Bombicz Barbara és Gombár Judit

Greiner Évával és Kiss Jánossal
a Krisztus díszlet alatt
Az igazság pillanatában

15. 1982. szeptember 18-19.

FELMONDÁS

Amikor a sok turné után végre hazaértünk, éppen a szabadságunkat éreztük veszélyben. A Kisfaludy Színházzal közös gazdasági egységként kezelték a Győri Balettot. Úgy éreztük, a gyönyörűen kiállított operettekbe befolyynak a külföldön megkeresett bevételeink. Mégis, egy a már meghirdetett, teltházás előadásunkat le akarta mondani a színház, mert a bemutatója előtt kifutott a felkészülési időből egy prózai darab, a *Bambini di Praga*. Felmondtunk.

Megegyeztünk előző este, és 1981. december 18-án egyesével felmentünk a személyzeti osztályra, sorra beadtuk a felmondásunkat. Talán Greiner Évának volt a legnehezebb megtenni ezt a lépést: fájó lábait megoperáltatta, hogy könnyebben tudjon táncolni. Számára létkérdés volt, hogy legyen munkahelye, ahol kényszerpihenője után a visszatéréshez gyakorolni tud. Ő is velünk tartott, megtette ezt a rizikós lépést. Mindannyian Pestre utaztunk, Iván és Jutka csillaghegyi házában jöttünk össze. Egyszer csak autó kanyarodott a ház elé. A győri rendőrfőkapitány autójából Sillai László szállt ki. „Iván, az „Öreg” beszélni akar veled, ha nem jössz, akkor úgy viszlek mint egy ridikült”. A már jelenlévő televíziós stábot hazaküldte. Hírzárlatot rendelt el, és ezt követően egy közeli rendőrkapitányságra ment Ivánnal, mert ott működött „K” telefonvonal. Másnap reggel már az egész együttes ott ült Hány Béla, az MSZMP Győr-Sopron megyei első titkárának szobájában, a visszajövetelünk és a színháztól való különválásunk feltételeit tárgyalva. A Győri Balett a Megyei Tanács fenntartása alatt működő győri Kisfaludy Színház részlegesen önálló intézményévé vált. Hihetetlen ereje van

Markó Iván -Gombár Judit alkotópáros.

az összefogásnak, megmutatkozott ez az alakulásunkkor és most is, a felmondásunk idején. Azonban ez az „elme-gyünk, majd visszajövünk” elindított egy lavinát. Soha nem szabad olyat ki-próbálni, amiről tudva lévő, hogy nem szabad. Mert nincs megállás.

Munkánk, az új feltételek mellett, újult erővel folytatódott. A következő bemutató¹⁶ három darabjában, három olyan alakot mutattunk be, akik szem-beszálltak korukkal, saját lehetőségeik végső határát feszegetve. Különböző időkben éltek, és azért válhattak hőssé, mert kitartottak vágyaik mellett. *Don Juan* az egyházzal küzdött szabad élet-vitele okán. *Faust* még Mephistoval is lepaktált, följajánlva lelkét, csak azért,

hogy művész lehessen. A *Per hőse*, K. úr, tehetetlenül sodródott kilátástalan helyzetében: a hatalom előtt menekült, de az minden ok nélkül lesújtott rá. A szemtanúk a színpad háttérében felállított házban, félve és fásultan húzódtak be ablakaik mögé.

Nem értettem, miért fogadják olyan lelkesen a Győri Balettnak a szókimondó, politizáló darabjait. Két magyarázatot találtam. Vagy nincs összhang az emberekben, és magukban nem azt gondolják, amit meg mernek tenni, ki mernek

mondani, hanem lavíroznak az adott körülmények között, vagy vakok. Sokszor ma is elgondolkozom, vajon mennyi jut el a művészetünkben a nézőig. A tánc rengeteg lehetőséget ad a közönségnek a szabad értelmezésre. Mindenki a maga szintjén érti meg, a saját tapasztalataiból kiindulva értelmezi a műveket. A mindenkori szemlélőt befolyásolja történelmi kora, saját életkora és élettapasztalatai. A darab megértését elősegíti a néző bölcsessége, érzelmi fejlettsége és az aznapi nyitottsága. Az alkotóknak vagy nagyon pontosan kell tudniuk, hogy mit és hogyan akarnak a közönségnek adni, vagy biztosítaniuk kell több réteget, különböző szintű olvasatokat egy darabon belül.

Iván a darabjaiban mindig nagyon egyértelműen és közérthetően fogalmazott és erős emocionális hatást akart gyakorolni a közönségére. Táncművei sok színházi elemet tartalmaztak, amelyek a darab lényegét szolgálták: dramaturgiát elősegítő fényeket, jelmezeket és díszleteket; szöveget, éneket és mozgást; valamint a zenével is erősen egységes hatásra törekedett. Feleségével és alkotótársával, Gombár Judittal közös elképzeléseikben komoly szerepet játszott a színház, a gondolatokat, érzéseket kifejező *drámai tánc*. A darabok látványtervét Gombár Jutka készítette el. A sminkelést is ő irányította, bonyolult maszkjaink voltak.

Jelmezfestés élőben
Gombár Judittal

Maszkjaim

A *Perben* „kitörésnek” neveztük azt a jelenetet, amikor a bolondok öröngve összetörték a székeiket. Egymást taposva egy magasból leeresztett kötélre felkapaszkodva szabadultak volna, sikertelenül. Dühükben felakasztották a Hőst a kötélre, és kilendítették a nézők feje fölé. Megszólt a visszatérő szép dallam, de a kötél oda-vissza lengett, fogva tartva áldozatát. Öröngtünk. A székek, nap mint nap, valóban összetörték. A lehetőség, hogy más bőrébe bújva szabadon tombolhattunk, levezette minden dühünket, érzelmi kitöréseinket. Mindezt úgy, hogy a nézők nézték, amit csinálunk. Ezáltal az izgalmi állapotunk tovább fokozódott, s a hatás nagyobb lett. Az érezhető fokozás, ping-pong meccs módjára zajlott nézők és az előadók között. Az átélés, a táncos pálya színész mesterségbeli oldala volt gyakorolható ebben a jelenetben.

A még nem egészen négyéves színházépületben 1982. március 26-án tűz ütött ki. A Hamletet játszó színész, Cserhalmi György, az előadás előtti utolsó percekben bement a koponyáját szimbolizáló díszletbe a kellékeit ellenőrizni, amikor észrevette, hogy tűz keletkezett a színpad hátuljában. Az ügyelő összehúzta a vasfüggönyt, nehogy áttérjedjenek a lángok a nézőterre, és kiabálni kezdte a hangosbemondóba: „Tűz van! Tűz van!” Kirohantunk a negyedik emeleti balett-teremből, és a karzatról lenéztünk a színpadra. A lángnyelvek pillanatok alatt nőttek tábortűznyiról több emeletnyire, felkúszva a függönyökön át a padlásig. Orosz balettmesternőnk kezét húztam, miközben kiborult a táskája, és kapkodva szedegette össze a holmiját. Rohantunk le a földszintre. A lángtengerré vált színpadot fecskendőkkal locsolták már, de egyenlőtlen volt a küzdelem. Az egyik oldalon a ’zápor berendezés’ karja letört. Hét tűzoltó autó érkezett, és vidékről is indították az utánpótlást. Végül az irdatlan mennyiségű víz, amit a színház tetején biztonságból tárolnak, lezúdult, hogy eloltsa a tüzet. Iszonyatos volt a pusztítás. A villanykábeleket hetek alatt kicserélték, újra beindulhatott a régi színházi kerékvágás. A színpad deszkái a rekonstrukció ellenére, azóta is hepe-hupások.

A tüzeset után jött létre a Kisfaludy Színházzal első és sokáig egyetlen közös estünk. A Bor József rendezte *Philemon és Baucis* című operával játszottunk együtt. A *Haydn*-est keretében *Évszakok* címmel, a zeneszerző születésének 250. évfordulójára bécsi felkérésre készült *Haydn getanzt* darabunkat adtuk elő. Fülöp Viktor a Telet megszemélyesítve töltötte meg a művet filozófiai mélységekkel.

Király Melindával iskolás korunkban nagyon jó barátnők voltunk. Hallgatag lány volt, de szavak nélkül is megértettük egymást. Kiskorunkban nagyon hasonlítottunk egymásra. Két barna hajú, hosszúnyakú lány. Történelmi társastánc órákon előfordult, hogy Kukulindának szólítottak minket, mert nem tudott megkülönböztetni bennünket a mesternőnk, és mi mind a ketten kiléptünk ilyenkor a sorból. Ehhez hasonló, rezdülésre érzékeny barátságom azóta is csak kevés akadt. Idővel különböző lett az érdeklődésünk, sajnálom, hogy nem minden barátság tart örökké. A Táncszövetség küldöttei az évad utolsó, Sopronban tartott előadása előtt a színházban megnézték gyakorlatunkat¹⁷, és nem a közönség előtt, előadás után, hanem akkor, ott, feljöttek a színpadra az Év Táncosa-díjat átadni. Köszöntötték Király Melindát, majd tévedésből odaléptek hozzám és megrázták a kezem...

Az együttes alapító tagjai közül Dombrowszky Éva hagyta ott a Győri Balettet elsőként 1982-ben. Férjhez ment és feladta a szakmát. Dombi rendszeres nézőnk azóta is.

TABUK ÉS FÉTISEK

A *Tabuk és fétisek*¹⁸, amely a misztériumjáték jelzõt kapta, volt a legextravagánsabb darabunk. Az est rendhagyóan kezdõdött. Azokat a nézõket, akik vállalták a közremûködést, fekete talárba öltöztettük, és bekísértük a színpadtér félhomályos világába. Az ott felállított tribünön foglaltak helyet. Amikor felment a vasfüggöny, körben mindenütt nézõk ültek egymással szemben. Szertartásosan összefogtuk minden egyes ember kezét, és velük együtt egy nagy véráramot képeztünk. Ekkor indult csak a darab.

Vezérek sora adta át egymásnak a hatalmat, hogy hol felemeljék, hol meggyõtörjék népüket. Köszönetet egyik sem kapott, a sokaság felõrölte valamennyit. Egy olyan nõt alakítottam, aki elvette a sámántól a hatalmát jelképezõ övet, és a horda élére állt. De vérrel új vezér kente fel magát. Szárnyalásuk kérlelhetetlen menetelésbe váltott át. Váray László és Bakacs Zsolt a színpadon dobszóval kísérte a jelenetet. Munkadalt zengve, „ójeójeó”, rőt-tuk a köröket konok kitartással, s ha már valaki nem bírta, összeesett. A többiek csak meneteltek tovább. A színpadi időmérték érvényét veszítette, az emberi teherbírás lett a mérce. Olyan szuggesztív volt a jelenet, hogy az egyik előadásán a nézők sorából beállt egy lány, majd még egy. Az elhullottakat a *Szűz* a tenyeréből folyó tiszta vízzel keltette éltre, de hála helyett csak meggyalázták, majd forgó kerékre feszítették. A darab végén az elcsótányosodott lelkeken az erőszak Sárkánya hatalmasodott el. Rájuk ült és guggolásba gyötört hadát újra menetszlopba kényszerítette. A meggyötört emberek a megmentőként érkező Szent Györgyöt sem tudták megérteni. A történelmi tanulságokra utaló misztériumjáték után újra összefontuk a nézők kezét, s összefogást, nem tapsot várva, távoztunk a nézőtéri lépcsősor legfelső ajtáin át. A közönség az előadás végén némán követett minket felfelé.

BETEGSÉG

Íratlan szabály, hogy a balett-teremben nem beszélgetünk. A táncos bemegy a balettórára, feltétel nélkül, hálásan elfogadja a balettmester korrekcióit, majd figyelemmel kíséri a próbát, ahol vagy minden idegszálával odafigyelve táncol, vagy hallgatásával megtisztelti éppen dolgozó kollégáját. Órák, napok, hetek, évek teltek el szótlan-ságban. Egyszer csak azt vettem észre, hogy beszédes alaptermészetem ellenére társaságban nem tudok megszólalni.

Minden darabban felelősségteljes szerepem volt. Erősen leterhelt voltam. A *Haydn-Bartók*-est keretében egy előadásra ment az *Évszakok* és *A csodálatos mandarin*. Rosszullétek kezdtek gyötörni, s valójában is elkapott a hányinger, amikor azt kellett megjátszanom szerep szerint. A testem és a lelkem kizsigerelődött, mélypontra jutott. Féltékenykedések vettek körül, ami feszültségben tartott. Rivalizálás, klikkek kialakulása feszítette a társulatot.

Munkarendünk Iván ihletettségi állapotától függött. Ha áradt belőle az

ötlet, akkor azért, ha nehezebb volt az alkotási folyamat, akkor azért próbáltunk tovább az ebédidőnél. A rendszertelen próbavégek miatt hol háromkor, hol még később, rendszertelenül jutottunk ételhez, és utána folytattuk tovább a munkát. Ezekben a kezdeti időkben az együttes tagjai együtt jártak ebédelni a Kristály étterembe. Szerettek, becsültek minket a városban, ott jártak a kedvünkben, ahol csak tudtak. A pincérek kihozták a nagy húsos csontokat is a levesben. De nem volt étvágyam. Ekkor már fél éve, 171 cm magasságomhoz nem volt meg az állandó 50-52 kg-os súlyom, és megbetegedett a gyomrom. Fáradékony lett a szemem, elkezdtem szelektíven hallani, ami néha önvédelemként nem is rossz. Az orvosok azt mondták, de hisz ön kiválóan lát, jól hall. Kiderült, hogy nyombélfekélyem van.

Ivánék a Kútvolgyi úti kórházba ajánlottak be kivizsgálásra, ahol négy napot töltöttem. Egy újságíró nő rögvest kihasználta budapesti tartózkodásomat, riportot készített velem a kórházban, aminek a visszaolvasását nem hallottam jól a telefonban, a kapcsolat szétszakadt. Tehetetlenül álltam, nem ismerve a hívóm telefonszámát. A szomszédos szobában valaki meghalt, ez nagyon felzaklatott. Nyugalmat jöttem keresni a kórház falai közé, mert problémákkal voltam tele. A vizsgálatok (pl.: gyomortükrözés) közben gyakorolnom is kellett, mert a kórházi napokat követően a Budapest Sportcsarnokban léptünk fel, *A csodálatos mandarin* Lány szerepét táncoltam akkor is. Az együttes szabadnapján Tamás, a férjem, eljött meglátogatni. Ő is problémákkal küzdött. A *Tabuk és Fétisek* szülő szerepébe állt be. Nem elég erősen zeng a hangja, és úgy érezte, a többiek nem tolerálják, hogy az első negyven körben, amit menetelni kellett minden próbán és előadáson, ő spórol a hangjával, hogy mire egyedül marad bírják a hangszálai. Megérkezett, mindent elmesélt, és vállamra vettem az ő terhét is. Szabadon járkálhattam a kivizsgálások között, a tornaterembe és az épület köré a levegőre. Épp Tamással voltam, amikor megérkeztek Ivánék, hogy meglátogassanak. Kínos volt, nem találtak a belgyógyászatban, de e négy nap története is mutatja, hogy figyeltünk egymásra és szinte egy óraműként működtünk.

Az orvosok kiemelt figyelemmel vigyáznak ránk. A győri kórházakban folyamatosan tapasztaljuk, hogy kivételező szeretettel ápolják a balettosokat, és bizalommal fordulhatunk Budapesten dr. Béres György sebészhez is.

*Az Izzó planétákban*¹⁹ együtt dolgoztunk a Magyar Néphadsereg Művészegyüttesének táncosaival. Ez a mű a Győri Balett legmonumentálisabb alkotása volt, film is készült belőle. A darab hatalmas költségvetéssel készült, a KISZ támogatta anyagilag e nagyszabású, a Fiatal Művészek Találkozója-ra készült produkciót. A később leégett Budapest Sportcsarnokba tervezett alkotás színpadtechnikai bravúrokat sorakoztatott fel: legfelül tűzhányó, alul végtelen mélység hatását keltve, vízzel árasztották el a küzdőteret. A fekete fóliára eresztett vízben a csillagok galaktikus távolságból alulról is tükröződve, körben világítottak. A Vénusz jelenetnél tutajokon érkeztek a táncosok az alsó színpadra. A Föld színpada hidraulikusan szétnyílt és a táncosok lecsúszva jöttek le róla. A Holdat, a hideg, kegyetlen női bolygót személyesítettem meg Ladányi Andreával felváltva. Utóbb az együttes tagjai KISZ-díjban részesültek.

ÉLETVITEL

Párizsban a l' Humanité Fesztiválon²⁰ a Courneuve Szabadtéri Színpadán léptünk fel *Az igazság pillanatával*. Több tízezer ember látta a produkciót a hideg és esős idő ellenére. Az emberek nejlonzacskókba bugyolálták magukat, azokra is ültek a sár miatt. Olyan hideg volt, hogy a táncosoknak szinte lehetetlen volt bemelegíteni, mégis lelkesítő volt a tömeg kíváncsisága.

Egy táncos nem melengetheti magát alkohollal. Nem iszom, nem dohányzom. Iván rendszeresen dohányzott a balett-teremben. De nem szóltunk miatta, hozzátartozott, elfogadtuk. Amikor dolgozott, nem evett és nem ivott, de folyton rágyújtott. Sokszor bosszantott, hogy nem elég a saját tüdőkapacitásomat tágítanom, még ő is ott fújja a füstöt. Kávézni sem szoktam. Úgy gondolom, csak a saját erőnkhez szabad nyúlni. Pontosan az a szép a mi szakmánkban, hogy képesnek kell lennünk este héttől tízig a csúson lenni, önmagunkból nyújtani önmagunkat.

ELŐADÁS ELŐTTI RÁHANGOLÓDÁS

A felkészülés ritmusa segíti a táncost a megfelelő testi és lelki állapotba az előadások előtt. Fél hatra megyek a színházba. Leveszem az utcai ruhámat és elkezdem kifesteni az arcomat, minden szerephez másként. Hatkor elkészítem a hajamat. Pontosan fél hétkor az öltöztetőnő segítségével felöltözöm. Sokszor úgy kell rávarni a jelmezt a táncosra. Azután bemegyek a színpadra, a kellékeimet mindig ugyanarra a helyre teszem. Bemelegítek, mindig ugyanazzal a gyakorlatsorral, majd „átveszem” a szerepemet. A nehezebb részeket kipróbálom. Hétkor lehúszom a melegítőruhámat és kezdődhet az előadás. Az előadás előtti percekben az együttes első korszakában kézen fogva körbe állt Ivánnal, manapság sorban megpusztiljuk egymást, sok sikert kívánva. A rítus állandó, a közönséggel való találkozástól elválasztó egyre rövidülő idő adja a feszültséget a felgördülő függöny pillanatára. Aztán már nincs megállás, amíg ki nem jövök a színpadról, nem létezik a külvilág. Átadom magam a szerep kívánta érzelmeknek, és ezzel egyidőben figyelem magam kívülről, hideg fejjel, hogy a legjobbat nyújtsam technikailag. Bár igyekszünk minden mozdulatot betartani, mégsem történik minden nap minden ugyanúgy. Alkalmazkodom a partnereimhez, érzékenyen reagálva az apró változásokra. Érzem, mikor kell segítenem a páromnak. És bízom őbenne, amikor én szorulok támaszra. Gyönyörű játék ez a kollégák között.

Évekkel később egy darabban egy szétzilálódó házasságban a harmadikat játszottam, akit a férj az éjjeliszekrényből húz elő. Az első tíz percben, a megjelenés pillanatáig a kicsi szekrénykében kellett kuporognom. Ettől a bokámban ínhüvelygyulladás alakult ki.

Amikor volt két hetem a következő fellépésig, az orvos azt javasolta, hogy tíz nap gipsz hozza helyre leggyorsabban a lábamat, majd marad négy nap ráhangolódás az előadásra. A gipsz levétele után döbbszerűen tapasztaltam, hogy mozdulatlanra merevedett a lábam. Lehetetlen volt balett-táncosi szintre hozni négy nap alatt a bokám. Igyekeztem bemozgatni és felerősíteni, mert az *Ígéret földje* és a *Bolero* főszerepét táncoltam. Amíg egyedül van

Tükör előtt

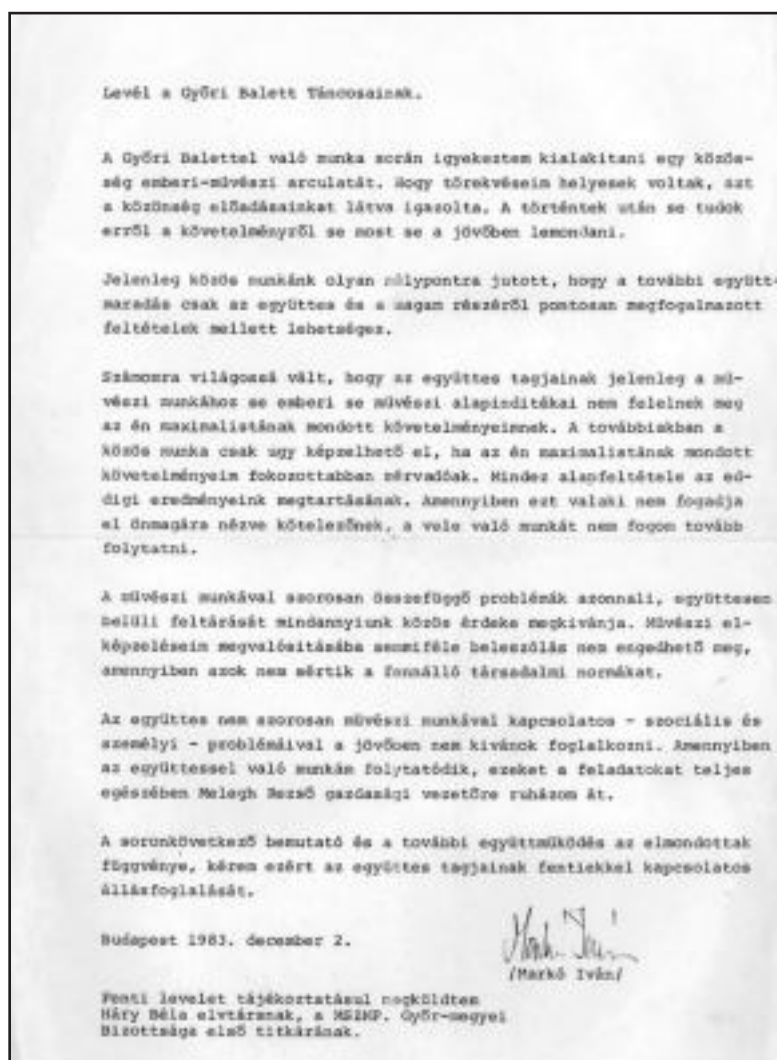
20. 1983. szeptember 11.

az ember, addig tud valamennyire vigyázni magára, de a páros részeknél teljesen a partneremre, Kiss Jánosra kellett hagyatkozzam. Ő a sok reptető emelésből óvatosan tett le minden alkalommal. Úgy vigyázott rám, hogy szinte a lábam sem érte a földet.

A „világot jelentő deszkákon” valóban minden fizikai kín megszűnik, a test csak teszi a dolgát. A táncosok nálunk soha nem kímélték magukat. Volt, aki negyven fokos lázzal is fellépett. Pótolhatatlannak éreztük magunkat. Szabó Elemér *Az igazság pillanatában* minden alkalommal egy olyan szenvedélyes térden becsúszással jelent meg a színpadon, ami felhorzsolta a térdét. A színpad közepétől dobta oda magát, hogy megölelje a színpad első sarkában álló, anyját játszó Magyar Mrika lábát. A hatás óriási, de az ára egy soha begyógyulni nem tudó, lassan csontig kopott térd lett. Fel sem merült ezért átállítani a jelenetet.

KRÍZIS

Iván elvárásainak ez mégsem volt elég. Egy reggel²¹, a következő papírt hagyta hátra a balett-termi zongorán: „Elmentem”. Magyarázó levelet is kaptuk mellé.

Furcsamód ezer, feszültséget keltő okot éreztem én is, de a munkához való hozzáállásunkat jónak láttam, és egész máshol véltem a hibát. Válaszlevelet fogalmaztam. Iván a magánéletét ne hozza be a balett-terembe, ugyanakkor ne szóljon bele a táncosok magánéletébe, míg az a munkát nem veszélyezteti! Tervezett munkarend szerint dolgozzunk, legyen heti próbabeosztás! Kezelje felnőttként az együttes tagjait! A táncosok önálló művészi személyiségek itthon és a külföldi közönség előtt is, nem Markó Iván és név nélküli együttese! Tájékoztassa az együttest a társulatot érintő tervekről! A külföldi szerződéseket, anyagi vonzatuk miatt még itthon írassa alá! Más koreográfusok műveit is játsszuk! Sajnos nem emlékszem, hogy eljutott volna levelem Ivánhoz.

Furcsa függőségben éltem Ivánnal. Képzeletben még otthon is beszélgettem vagy vitatkoztam vele. Ha egy gondolat megszületett bennem, százszor elismételtem, hogy másnap meg tudjam mondani neki. Sokszor csak akkor tudtam elaludni, ha kiírtam magamból, ami feszített. Ha viszont az indulatom elszállt, akkor már nem is éreztem fontosnak a problémám közlését. Iván feltételeit végül írásban elfogadtuk, és érvénybe lépett a fausti tétel, szerződésben „adtuk el a lelkünket”.

TOMI

Iván visszajött. Nyolc napra rá²² megtartottuk az új bemutatónkat *Ballettest* címmel, három egyfelvonásossal: *Évszakok*, *Boldog lelkek*, *Bolero*. Nem sokkal rá Krámer Györgyöt alkotói vénája új utakra sarkallta, és Szekeres Lajos is elment a Balettintézetbe tanítani. A *Boldog lelkek*ben csak a karban kaptam feladatot, a *Bolero* főszerepét is csak később táncolhattam el, bár kezdettől fogva tanultam. Egy lélegzetvételenyi könnyebb időszakhoz jutottam, és felmerült bennem a gondolat, hogy gyermeket szeretnék. Tamás, mióta összeházasodtunk, várta ezt a pillanatot.

Az *Évszakok* és *A csodálatos mandarin* sokat ment egy estben. Kértem Ivánt, hogy legalább az első rész utolsó tételéből hagyjon ki a *Mandarin* előtt. De ez soha nem valósult meg. Pedig volt egy pillanat, mindig ugyanannál a résznél, ahol rendre rosszul lettem. Egyszer azt vettem észre, hogy jön a félelmetes pillanat, és én simán átvészelem. Várandós lettem Tomival. Sok kismama hányingerre panaszkodik, fáradékonnyá válik, én kigyógyultam minden bajomból, megteltem energiával, kiteljesedtem. Nyugalom és béke szállt meg. Úgy éreztem egy lépéssel a föld fölött járok. Iván és Jutka minden várakozásunkat felülmúlóan, jól fogadták a hírt. Apróbb szerepekben még felléptem, hat hónaposan még gyakoroltam.

Állapotom miatt a következő bemutatóban²³, a *Totemben* és a felújított *Ta-buk és fétisek*ben nem vehettem részt. Görögországi megrendelésre az *Odyseus*²⁴-ra készült a társulat, amelyet összesen háromszor adtak elő Krétán és Athénban a Herodes Atticusban. Nem aggódtam a kimaradásom miatt.

A Györi Balett táncosainak kérésére írott magyarázat
kiegészítés az 1983. december 2-án kelt levélhez.

A második bekezdésben említett, - a levélben vázolt, de nem
részletesen kibontott, - feldolgozás részletezve a következők:

- 1./ A színpadban nincs helye, sem az ültetőkben, sem a próbateremben, de végképpen sem a színpadon semmilyen személyes, - privát, - munkát befolyásoló magatartásnak.
- 2./ A színpadra lépő táncosnak szerepével, - annak nagyságától függetlenül, - a betanított próbák kezdetétől foglalkoznia kell, az összehívástól ki kell állni.
A darabok próbáinál elengedhetetlenül szükséges, hogy a táncosok bemutatóra, testileg-lelkileg felkészülve, a felújított próbákra pedig megerősített anyagtudással, stílusbeli tisztasággal jelenjenek meg.
Vitatott kérdésekben a próbavezető dönt.
- 3./ A gyakorlat szerves része annak a folyamatnak, melynek az elmélyült, teljes értékű előadás a végcélja.
Annak megfelelően kell a gyakorlaton résztvenni. Azaz, mindenkor a gyakorlatvezető balettmester követelményeit fegyelmezetten, teljes értékűen kell teljesíteni.
Amennyiben a táncos sérülése, vagy egyéb jellegű problémája gátolja a gyakorlatok végrehajtásában, köteles a balettmesternek azonnal jelezni és csak az ő engedélyével hagyhatja abba a gyakorlatot.
- 4./ A demokratikus vezetés nem jelenti az együttes művészeti kérdéseibe való beleszólást, mert azt csak egyenesélyes vezetés képes egyértelműen megvalósítani, tekintve, hogy a feladatok is egyenesélyre esnek.
Ide értendő az együttesben való szerepeltetés, ill. elbocsátás kérdését is.
- 5./ Az együttes tagjainak mindig, minden körülmény között egy kell élnie, viselkednie, hogy az az együttes légkörét, reputációját ne rombolja.

1983. december 5.

Markó Iván

22. 1983. december 10.

23. 1984. április 26.

24. 1984. augusztus 3-4, 7.

Áldott állapotban.
Az együttes a várostól öt lakáskiutalást kapott.
Nyugodt szívvel vállaltunk 25 év törlesztést
és két gyereket

Amíg az együttes Görögországban tartózkodott, hazautaztam Pestre a szüleimhez. Minden nap megbeszéltem a babával, hogy csak maradjon nyugodtan a hasamban, mert megvárjuk az aput. Annyira akartam még tartani ezt a varázslatos, áldott állapotot, hogy Tamás már rég megérkezett, és meg kellett fordítanom magamban a vágy irányát, hogy most már lásson napvilágot. Egy táncos fájdalomküszöbe az átlagosnál magasabban van, fájások helyett erős feszülő érzéseim voltak. Boldogság ömlött el rajtam, amikor Tomit végre megláttam²⁵. Gyönyörű, egészséges, fejlett baba volt. Ismerős szemmel nézett rám, mikor megfogta az ujjamat. Nagyszerű volt az együvé tartozás él-

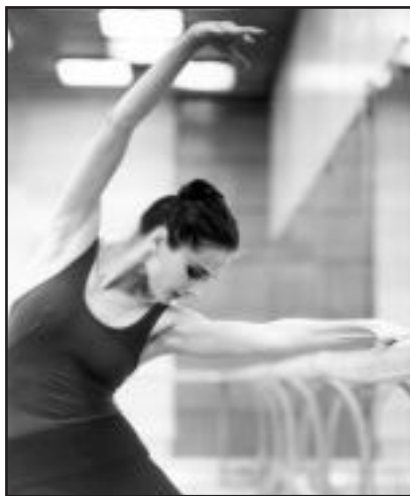
ménye, ám a születéssel elindul az elválás. Amikor óvodába ment, aztán az egyetemre Budapestre, és mi, és ki jön még?

TEST

Négy és fél hónap múlva már táncoltam, de még ezután is szoptattam a kisfiamat. A szülés után, amikor újra munkába álltam, minden jelmezembe újra belefértem. Szokatlan dolog a test állapotáról beszélni. A táncos napról napra formázza a testét, mint egy szobrász a márványtömbjét. Állhatatos munka karban tartani, tovább fejleszteni, javítgatni adottságainkat. Esményi kép lebeg a szemünk előtt, gyönyörű rajzolatú pózokról, formákról, amihez próbálunk hasonlítani. A táncos a tükörben naponta szembesül önmagával, de szükségeltetik egy kis narcisztikus önszeretet is.

Telvé hittél, stabil idegállapotban, háttérben egy szép családdal kapcsolódottam be újra a munkába. Visszaérkezésemkor Iván úgy fogadott, mintha nem is maradt volna ki ez az idő. Beállított az előadásokba. Az együttes kicsi, de hangadó csapatát érzékenyen érintette újbóli megjelenésem. A társulatban több oldalról jelentkező, belső humán értékvesztésnek a feszültségeit nem csak én toleráltam nehezen. Király Melinda és Szabó Elemér, akik szintén házaspárként kezdték Győrben az életüket, ekkor mentek el az együttestől. Közös életük útjai is különváltak. Veszteségünk öt év után már igen jelentős volt, de új tagokkal egészült ki a csapat. Egy együttes életében mindig nagyon fontos az új tagok befogadása, velük a társulat életvitelének megismertetése, mozgásviláguk hasonlatosra csiszolása, vagy a hozott értékek beépítése.

Hamarosan elkezdődött egy fergeteges turnésorozat, egyik út a másikat érte. Lodz, Rechlinghausen, Várna, Istambul, Bayreuth, Moszkva, újra Bayreuth. Egyéves és egynapos volt a fiunk, amikor megérkeztünk, s már járt. Nem láthattam az első lépéseit. Két út között, ha éjjel megérkeztünk, csak néztem, ahogyan alszik a kiságyában és egyre hosszabb. A moszkvai VIT-re beteget jelentettem. Persze senki nem hitte el, hogy olyan súlyos beteg lettem volna, aki nem bír kiutazni Moszkvába. Ez nem volt nálunk szokás. Attól kezdve Tomit minden nyáron magunkkal vittük a hosszú bayreuthi turnékra.

Zenei összeállítás - Markó I.: Memento
Tárnoki Tamás, Aleszja Popova és Bombicz Barbara
A család búcsúja jelenetében

1985 tavaszán²⁶ mutattuk be a *Memento* című estünket, mely az elembertelenedésre hozott három példát. Benne a *Kontrasztok* felújítása, mely a dúsgazdagok és a proletárok világát, a Mechanikus kert az elgépiesedést, a *Memento* a népi tánc borzalmait mutatta be. A *Mementóban* Tamással és Popova Aleszjával egy család búcsúzkodását táncoltuk el a koncentrációs táborban, amelyben mindhárman a másik csókját vittük el magunkkal a tenyerünkben. A darabban az iskolánk tízéves növendékei szerepeltek, érzékenyen átélve feladatukat. Az együttes ekkor kapta meg a Pro Urbe Győr-díjat.

A Szegedi Szabadtéri Játékokon²⁷ *A szarvassá változott fiak* bemutatója volt második közös munkánk a Magyar Néphadsereg Művészegyüttesével. Novák Ferenc koreografálta az első részt *A szülőház*, Markó Iván a második részt *A város* címmel. *A szarvassá változott fiak*, többek között felelevenítette az '56-os magyar forradalmat, és mi a győri Kisfaludy Színházban november 7-én a Nagy Októberi Szocialista Forradalom évfordulóján mutattuk be.

A Totem és Tabuk és fétisek estünk lódzi sikere után értetlenül álltunk Amszterdamban²⁸, mert már az első előadásunkra sem jött be a közönség. Állandó teltházhoz szokott szemünk meglepetéssel látta a nézőtérre lézengő négy-öt nézőt. Mégis úgy döntöttünk, minden este előadjuk a darabot. Szinte üres ház előtt meneteltünk. Ez volt a Győri Balett egyetlen bukása.

26. 1985. április 26.

27. 1985. augusztus 17-18.

28. 1985. október 8-13.

LELKIISMERET

Egyszer egy úszótól hallottam, hogy ő ugyan többször is járt Angliában, de csak az 50 méteres medencét látta, mert őrizte az erejét a versenyre. A Győri Balett táncosainak mentalitása is előadáscentrikus. Mégis, a szentpétersvári Ermitázs ismerete után Amszterdamban a Rembrandt múzeumot sem lehetett kihagyni. Iván, aki árgus szemmel vigyázta, hogy ne csellengjünk soha előadás előtt, most felhívta a figyelmünket Rembrandt egyik ön-arcképére. Szavaiból érezhetően, azonosult az idős művésszel. Parázs vita kerekedett, hogy megszabhatóak-e kötelező programok. Azóta láttam Ivánról egy nagy portréfotót, a Rembrandt kép jutott az eszembe. Az a tekintet nézett vissza rám.

A téli szünetben Svájcba utaztunk Tamással, hogy másik együtttest keressünk magunknak. Még azelőtt történt, hogy Béjart Brüsszelből Lausanneba költözött együttesével. De nem találtunk jobb, igényeinknek megfelelőbb társulatot. Német és svájci együtteseket ismerve úgy ítéltük meg, a Győri Balett formája és színvonala számunkra a legmegfelelőbb. Az emberek vérmérséklete függ az éghajlattól is. Ez a mérsékelt lelki égőv áll közel hozzánk. Sem a hideg, tartózkodó, precíz, sem a délvidéki csapongás nem lett volna életterünk. Számomra a Budapestről Győrbe költözés is nehéz volt. Elérhetetlen messzeségbe kerültek a barátok. Hontalanságban lebegtem. Feljártam Pestre a rokonokhoz, és a gyermekkoromban belém ivódott szögletek, ívek, háztetők, tűzfalak, kilincsek látványa bársonyosan simogatták a szívemet. Ha a Duna felett átmegyek valamelyik hídon, most is megragad a látvány. Amikor a pesti Broadway-en vendégszerepelünk, esténként gyalog megyek haza, hogy újra járjam az iskolából haza vezető hajdani utat.

Markó Iván a Jézus az ember fia darabjában

A *Jézus az ember fia*²⁹ volt harmadik közös bemutatónk a Magyar Néphadsereg Művészegyüttesével. Amikor a Budapest Sportcsarnokban is játszottuk, filmet készítettek belőle. Ivánra a legnagyobb hatást Jézus szerepének megformálása tette. Az azonosulása és annak a hétköznapiakban való jelentléte szemmel látható volt.

ÚTON A VILÁGBAN

AMERIKA

Meghódítottuk az Újvilágot³⁰. Az utolsó felkészülő próbákat magunkban tartottuk, mert Iván nagyon beteg lett, de ennek ellenére is kiutazott velünk Amerikába. Attól kezdve Kiss János lett a párom a *Mandarin* szerepében. Amerika csodálatos volt. Felültünk helikopterre, lemásztunk egy tengeralattjáróba, és Washingtonban megnéztük az Űrhajózási Múzeumot. Szívszorító volt látni, hogy emberi kéz szerelte „konzervdobozok” szállították

29. 1986. március 29.

30. 1986. június 25–28. A Nap szerettei, Mechanikus kert, Bolero; A csodálatos mandarin

az űrhajósokat a világűrbe, látszódtak a csavarok, ezer gomb és kallantyú, és egy kicsi ülés. Amit az ember kitalál, adott tárgyi lehetőségeivel és két kezével megvalósít, óriási csodává nőhet. Munka, szakértelem, hit, hogy sikerül, szeretet, teljes belefeledkezés, szerencse, idő...Mindannyiunknak sikerülhet a célját elérni.

BAYREUT

Richard Wagner *Tannhäuser* című operájában a Vénusz-barlang jelenetet táncoltuk³¹ a szerző unokája, Wolfgang Wagner rendezésében. A bayreuthi Festspielhaus szellemisége varázslatos. Wagner ünneppé emelte a színházlátogatást. A város a völgyben fekszik, a színház épületét a dombon építette fel. Délután három óra után szédítő ruhakölteményekben érkeznek a közönség. Négy órakor kezdődnek az előadások. A színházteremben a zenekari árok elé egy felhajló hangterelő lapot terveztek, hogy a hangszerek és az énekesek hangja már összekeveredve jusson el a nézőkhöz. Akusztikai okokból a nézőtéren faüléseket helyeztek el. Wagner néhány operáját csak ebben az egyedülálló technikájú és akusztikájú színházban engedte játszani. A hosszú felvonások közé egyórás szüneteket iktatott be. Az előadások késő estig tartanak. A csodálatos élményekkel telt közönség a csillagos nyári éjszaka alatt indul haza. A Győri Balett számára újonnan, külön szárnyat építettek balett-teremmel, öltözőkkel, irodával, konyhával, mosókonyhával és fedett átjáróval a színpadhoz.

Kiss Jánossal A csodálatos mandarinban

IZRAEL

Turnénk előtt nem sokkal, a bécsi repülőtéren történt terrortámadás során az Izraelbe vendégszereplésre utazó egyik szegedi színész úgy megsérült, hogy kerekesszékre kényszerült. A Győri Balett biztonsági emberek kíséretében, a reptéren elkülönítve utazott a bibliai tájakra. Megrázó élmény volt végigmenni a Via Dolorosán, ahol kétezer éve Jézus lába érintette a köveket. Betlehemben megnéztük a Születés Templomát. Jártunk Jaffában és az impresszáriónk naphallal vendégelt meg bennünket a tenger partján. A tenger lágy volt és meleg. A *Bolero*-t Izraelben táncoltam először³², ahol az előadás után Shamir elnök gratulált.

Közben bemutatót tartottunk itthon³³. *A madarak voltunk, földre szálltunk* című estet. Ladányi Andrea felmondott, így ebben az estben már nem vett részt. *A madarak voltunk* felvonásban neoklasszikus, történet nélküli, spiccipős szárnyalást láthatták a nézők.. Az első tételt Tamással, a második tétel kettősét később Kiss János párként táncoltam. A *Fájdalmak útja* magyar népi jelleget mutatott. Iván egyetlen ilyen jellegű műve karaktercípő viseletét kívánta meg. *A csodálatos mandarin* felújításában a Lány szerepét mezít-láb táncoltam. Mindezt egy esten belül.

31. 1985, 1986, 1987, 1989 nyara

32. 1986. november 15. Memento, Mechanikus kert, Boldog lelkek, Bolero.

33. 1986. december 5.

Ludmilla Cserkaszoza
8 éven át vezette az együttes gyakorlatait

A Jön a cirkusz pegazusai

SZOVJETUNIO

A *Jön a cirkusz* előadásaiba a Bús dizőz szerepébe álltam be. Itthoni hosszú előadássorozat után³⁴ utaztunk a Szovjetunióba.

A moszkvai főpróbánk kis híján katasztrófával zárult. A darab végén a megdicsőült artisták hófehér „körhinta” pegazusokon szálltak fel a mennybe. A záró taktusok után, amikor elkezdtek leengedni minket, az első sort végállás nélkül túlengedték, a lovak felborultak velünk. A második sor ló fennakadt, Ócsag Annáért egy kihúzható tűzoltó létrán mászott fel Hani János műszaki főnökünk, mert az imbolygó lóról nem bírt átlépni az égis érő kihúzható létra tetejére. Abban a pillanatban, amikor Müller Ervin is leszállt, az első tartósodrony elszakadt, a ló lebillent...

Meglátogattuk otthonában Ludmilla Cserkaszoza mesternőt, aki a Bolsoj Színház szólistája volt, és Győrben nyolc éven át az együttes klasszikus tréningjét tartotta. A vitrinjéből egy gyufásdobozt vett elő, amin az ő szökellő alakja látszott a nevével. Egy ország ismerte meg ily módon.

Győrben a Kiskereskedők Országos Szervezete alapított díjat, amit 1987-ben én kaptam meg.

34. 1987. február 16. A Nap szerettei, Memento; Jön a cirkusz

R. Shankar - Markó I.:
Az Ígéret földje című darab főszerepében

Következő bemutatónk 1987 tavaszán³⁵: *Ígéret földje, Prospero, A Nap szerettei*. Az Ígéret földjét már bemutatta Iván, Yehudit Arnon együttesével a Kibbutz Contemporary Dance Companyval. Amikor a női variációt videón levetítette nekünk, furcsa, meghasonlott látvány tárult elém: egy lány táncolt, de mintha én lettem volna. Meg is kaptam a szerepet. A *Prospero* Ariel szerepét hosszú ideig Aleszja Popova táncolta, aki azóta a Magyar Nemzeti Balett Kossuth-díjas magántáncosa.

KÍNA

A bemutató után³⁶ Kínába utaztunk, Hangzhou-ba, az üdülővárosba, majd Pekingbe, a végletek birodalmába. Három dolog egy helyen: szegénység, hatalom és ősi bölcsesség. Az emberek pálcikával ragacsos rizst ettek, guggolva várták a buszt. A kisgyerekek a lábuk között kivágott nadrágban totyogtak az anyjuk mellett. Derékig érő válaszfal volt csupán a latrina boxai között. Mindenki egyen-kék-ruhát viselt, biciklivel vagy riksával közlekedtek. Háromfogú fésűje volt a fényképésznek. Közben óriási méreteket „öltött” a Tienanmen tér a Mao Ce-tung mauzóleummal, mögötte a Dolgozó Nép Kulturális Palotájával. Pár lépéssel arrébb a régi idők embereinek kifinomult érzékenységről valló, a harmóniára figyelni képes muzeális emlékeket lehetett megtekinteni. Ilyen elnevezésekkel és hangulatokkal talál-

35. 1987. április 25.

36. 1987. május 26 - június 3. Madarak voltunk, Prospero, Tristan és Isolda, A Nap szerettei

koztunk: Emberség és hosszú élet terme, Bölcsesség tengerének temploma, Buddha illata pavilon. Bejártuk a Tiltott Várost, láttuk a Ming sírokat. A kulturális miniszter hívta meg az együtttest a Nyári palotába egy fogadásra, ahol száznapos tojással kínáltak minket. Olyan fa árkáddal fedett ódon sétányon haladtunk át, ami mellé hegyet hordtak és tavat alakítottak ki. Sétálhattunk a Kínai Nagy falon, ami állítólag a Holdról is látható.

Balla Ica mint Gyezsurnaja a *Bulgakov és a többiek* című darabban

EMBERÁLDOZAT

Kínában az utolsó előadásunkon Demcsák Ottónak elszakadt az ujjában emelésnél egy izom az első felvonás alatt, és kificamodott a bokája a *Trisztán és Izolda* utolsó percében. Nézni szoktuk egymást a kulisszából, el nem tudom mondani, milyen érzés volt látni, ahogy vonszolta magát a színpad szélétől középre, az összefonódás utolsó póza felé.

Többször is erősen páras volt a levegő, ahol felléptünk: Kínában Kristó Annamária, Japánban Lippai Andrea ájult el próbán.

A *Memento* egyik győri előadásán szörnyű baleset történt. A darab elején a lesüllyesztett zenekari árokból másztunk a színre. Már zengtek a nyitány hangjai, a vasfüggöny lassan tátotta szét a száját, amikor hátborzongató sikoly rázta meg a levegőt. Az egyik kislány a vasnak támasztotta a talpát, az pedig, ahogy nyílt szét, elkezdte a szűk résbe bedarálni a gyerek lábát. Minden megállt, az előadás félbeszakadt. A kislányt mentő vitte el, de szerencsére, csak plasztikai műtétre volt szükség. Negyedórán belül újra kezdtük a darabot.

A *Bulgakov és a többiek*ben Veronika Iblova az egyik színpadi próbán egy emelésből rosszul érkezve nyílt sípcsonttörést szenvedett. Levágtuk a csizmát a lábáról, amíg a mentő a hordággal megérkezett. Soha többet nem táncolhat. Szakmánk magában hordozza a veszélyt.

A *Bulgakov és a többiek*ben³⁷ táncoltam a földhöz közel álló nép lányát, vigadó, részeg csürhe tagját, de a Cseresznyés kert jelenet, férjét megcsaló úri fehérség elegánsan szerelmes figuráját szerettem a legjobban. A győri színház művészei közül Balla Ica a Gyezsurnaja és Sipka László a Macska szerepében tánccal, szöveggel és színes egyéniségükkel fokozták a darab hatását.

Sipka László, mint Macska

GYŐRI LETTEM

1987 decemberében költöztünk a panelból egy téglá építésű ház lakásába. Kiválasztásánál az is szempont volt, hogy közel legyen a színházhoz, gyorsan haza tudjunk ugrani Tomihoz, akár az ebédszünetben is. Tomi fiunk születésével váltunk győriekké. Most már nem mi mentünk a szüleinkhez karácsonyozni Budapestre, hanem mi váltunk szülőkké, nekünk kellett ott-hont, meleg fészket teremteni a gyermekünknek. Apukám mondja, hogy amit tőlük, szülőktől kapunk, azt a gyerekeinknek háláljuk meg. A nagyszülők vigyáztak Tomira Pesten, amikor turnéra utaztunk, olykor felváltva mentek szabadságra, mert még aktívan dolgoztak. Sok időt töltöttek együtt.

37. 1987. november 15.

Amikor Győrben dolgozunk, dada vigyáz a gyerekeinkre, sokszor szombaton és vasárnap is, előadás esetén késő estig, mert bölcsődébe nem akartam adni őket, s az óvodai nyitvatartás sem egyezett a munkaidőnkkel. A sok utazás ellenére úgy éreztem, letelepedtünk Győrben.

FIRENZE

Maria Grazia Nicosia firenzei táncosnő három darab ihletője lett. A *La Valse*, a *La Madre* és az *Egymásba zárva* neki készült. Iván először az Ő kérésére Ravel-estet mutatott be a Maggio Musicale táncosaival. Majd a győri együttessel is bemutattuk ezt az estet³⁸. Az idős balerina alakját, akit elragad a vég egy elegáns partner képében, Tamás oldalán táncoltam, és a külföldi bemutatkozások után itthon is bemutatkozhattam a *Bolero*-ban.

Firenzében Maria Grazia táncolta a *La Valse* idős balerinájának szerepét a operaházi felállás szerint működő firenzei tánckar élén. Furcsa volt látnom a primabalerina, az erős lépésanyaggal táncoló első sor, és a tánckart képző harmadik vonal piramisszerkezetével megfogalmazott darabot, mert a Győri Balett darabjaira a téma köré csoportosuló szerepkörbeosztás volt a jellemző. Talán mert egységesebb technikai, de hierarchiában feltétlenül nem széthúzott mezőnnyel rendelkezünk.

Firenzében az 1988. június 6-i premieren és az azt követő három előadáson mint magyar vendégművész táncoltam a *Bolero* Vágy szerepét. Ez az eset Győri Balett történetében egyedülálló volt. Úgy éreztem, pillanatnyilag ennél többet talán nem is adhat az élet. A próba végén megtapsoltak a táncosok. A felkészülés napjai alatt néztem a város műemlékeit. Az utolsó este álltam az Arno partján és hálát adtam, hogy ez is megesett velem. A sors finitora, hogy a dicsérő kritikában nem az én nevem szerepelt.

PÁRIZS

A francia forradalom 200. évfordulójára induló rendezvénysorozat elejére elkészült a *Les enfants de la patrie / A haza gyermekei* című előadásunk³⁹, amelyet Párizsban a l'Humanité újság szervezésében adtunk elő a La Courneuve park nagyszínpadán. Ezt filmre is vették Jean-Christophe Averti rendezésében. Egy évre rá⁴⁰ Szegeden a Dóm téren mutattuk be *Párizs gyermekei* címmel a darabot, a szabadságról és a forradalomról. Charlotte Corday szerepében kéjes gyilkosként kellett megölnöm Marat-t. Éreztem, hogy vibrál körülöttem a levegő. A máskor szokásos szerepek megcserélődtek: a nő volt az erőszak megtestesítője és a férfi a gyöngye áldozat. Magyarországon a francia forradalomról szóló darab bemutatása izgalmasan időszerű lépés volt. Októberben megtörtént a rendszerváltás.

SZÖULI OLIMPIA

Párizsból az Északi-sarkon keresztül utaztunk Szöulba az olimpiára. Alaszkában, amíg újra feltöltötték a repülőgépet üzemanyaggal, pecsétet kaptunk az útlevelünkbe, hogy ott jártunk, a „Föld tetején”. A Szöuli Olimpia nyitóestjén⁴¹ a Munyi centerben a *Bolero* Vágy szerepét táncoltam. Az

Otthonunk

38. 1988. november 20.

39. 1988. szeptember 9-10.

40. 1989. július 13-15.

41. 1988. szeptember 17-18. A Nap szerettei, Prospero, Bolero

M. Ravel – Markó I.: Bolero,
a Vágy szerepében
Szigeti Gábor, Tárnoki Tamás, Demcsák Ottó
gyűrűjében

előadást egyenesben közvetítette a világ számos televíziós társasága. A *Székek* című⁴² estben *A megdicsőült éj*, a *La Madre* és a *Szamuraj* darabokat játszottuk. A felújításban Markó Iván táncolta Fülöp Viktor híres alakítását, a Szamuraj-t. *La Madre* címszerepét a firenzei táncosnő Maria Grazia Nicosia alakította. Iván megkért, videóról tanuljam be a szerepét, hogy jelenlétemmel ne hozzam zavarba a próbákon a művésznőt, de legyen második szereposztása. A fiait nevelő, piros ingüket varrogató, majd a forradalmár fiait elvesztő anya sorsa megrendítő feladat volt.

OLASZORSZÁG

Dél-Olaszországba utaztunk⁴³. Az alto montei és cosenzai előadásunk csak akkor kezdődhetett, miután az első sorba kicsit késve bevonult az elegáns fekete öltönyös, városi előkelőség. Iván itt is kikelt ellátásunk színvonalá miatt, mondván, a táncosnak nem elég a háromszori étkezésre kapott sok tészta, húsrá van szükségünk, különben haza megyünk. A varázsige működött.

42. 1989. április 28.

43. 1989. július 17-24.

JAPÁN

Újra Bayreuth-ba utaztunk, ahol filmre vették a *Tannhäuser*-t, majd Tokióba⁴⁴, ahol Wolfgang Wagner a születésnapját ünnepelte családjával és munkatársaival. A Bunkamura kulturális centrum színházába az egész három gyűrűből álló, különböző irányokban forgó, lejtős színpadot áttelepítették, amelyet nem a német hidraulikus berendezés, hanem a színpad alatt sok fehér kesztyűs japán munkás mozgatott. Itt láttam a német koreográfusnő Pina Bausch egyik táncszínházi darabját, valamint tradicionális japán színjátékot, Kabuki színházat. Festett arcú férfi színészekkel, oldalt gyékény mögött játszó zenészekkel és előre nyúló „virág” színpaddal. Szállodánk egy kolostor mellett állt. Az emberek munkába menet betértek oda, és tapssal vagy csengőszóval hívták fel magukra az istenek figyelmét, mielőtt imába kezdtek. Szünnapunkon kirándulni mentünk a Fujiamára. A hegy teteje a felhők fölé ért. Abba a felső birodalomba már nem járnak turisták. Az egyik szünnapunkon Tamással kettesben gyorsvasúttal elszöktünk Kyotóba, a régi császárvárosba, múzeumokat és templomokat nézni. Azt gondoltuk, nem tudhatjuk, hogy eljutunk-e újra a Föld e távoli pontjára.

Wolfgang Wagner, Kiss János, Bombicz Barbara

LONDON

Londonba utazásunk⁴⁵ előtt kértem Ivánt, tanítsa be másnak is *A csodálatos mandarin* Lány szerepét, mert rettentő súllyal nehezedik rám, hogy nincs váltóm. Mi lesz az együttessel, ha engem valami baj ér? A honoráriumomat ugyan ellopták, de mind a hat előadást szerencsésen végigtáncoltam a Sadler's Wells színpadán.

10 ÉVES A GYŐRI BALETT

Eltelt tíz év a Győri Balett alapítása óta. Huszonnégy tagú lett az együttes⁴⁶, és ekkorra heten⁴⁷ maradtunk a tíz évvel korábbi bemutató szereplői közül. A gálaműsor⁴⁸ részleteket adtunk elő *A nap szerettei*, *a Szamuráj*, *A csodálatos mandarin*, *a Per*, *a Cirkusz*, *a Jézus az ember fia*, *a Bulgakov és a többiek*, és a *Fájdalmak útja* című darabokból. Majd feljött a színpadra az iskola összes növendéke, és felvételtől Tímár József tolmácsolásában elhangzott a teljes Szózat. Az ünnepi műsorban Markó Iván, Kiss János, Horváth Erika, Demcsák Ottó és én szóltunk is a közönséghez. A következőt tartottam

44. 1989. augusztus 28-tól szeptember 14-ig

45. 1989. november 12-19.

46. Afonyi Éva, Antalik Péter, Ábrahám Zoltán, Hotova Éva, Veronika Iblová, Dagmar Kosztolnyikova, Frantisek Kosztolnik, Lippai Andrea, Loósz Krisztina, Móricz Tamás, Müller Ervin, Pintér Tímea, Sebestyén Csaba, Tibola Gyöngyi, Zádorvölgyi László

47. Bombicz Barbara, Demcsák Ottó, Horváth Erika, Horváth Gizella, Kiss János, Ócsag Anna, Szigeti Gábor, Tárnoki Tamás

48. 1989. november 2.

fontosnak elmondani: „Amikor a gyermekemet vártam, akkor éreztem meg, hogy az ember csoda. Megszületett a tisztaság, jóság, romlatlanság, amely önzetlenségre tanít, mert a gyermeki szeretet állandó és feltétel nélküli. Ez erőt adó. Ha az embernek problémája van, a megoldást magunkban hordjuk, nekünk kell először lépni, tenni és minden nehézség leküzdhetővé válik. Fantasztikus dolgokra vagyunk képesek. Bartók Béla, a világ zenei életének zsenije művével, A csodálatos mandarinral a Győri Balett Bécstől Baltimore-ig hirdette ezt a közönségnek.” Bardocz Barna győri ötvösművész napot formázó medált készített mindannyiunknak a 10 éves jubileumra.

A KORSZAK UTOLSÓ BEMUTATÓI

Az Ünnepet ősszel vittük színre⁴⁹ *A Nap szeretteivel* és a *Szamorájjal*. Iván olvasatában az *Ünnep*, *A nap szerettei* folytatása, gótikus hangvételű, egekbe törő, napsugárszínű ima. Tőkés László Magyarországon tett sportcsarnokbeli látogatásakor⁵⁰ eltáncoltuk egy kettősünket a darabból Csaba Ildikóval, ahol Tőkés a határon túl élő magyarok érdekében szónokolt. Romániában akkor döntötték meg Ceaucescu diktatúráját.

Együtt a család. Márk, Tomi és Tamás.

Új bemutatónkban⁵¹ *Balettest* címmel felújítottuk az *Ígéret földjét*. Az *Egymásba zárva* egyfelvonásosban Maria Grazia Nicosia Markó Ivánnal táncolta a házaspárt Firenzében és a turnékon. A győri premieren Kiss János volt a férj, a feleségét én alakítottam. A Jutka és Iván között kialakuló diszharmóniát kiáltotta világgá a mű. Élveztem a szerepet, a bőrömon éreztem János agresszivitását, jókat vitatkoztunk a darab adta kereteken belül. Tamás, a férjem olyan békés ember, hogy soha nem hagyja el hangos szó a száját. Vele szerencsémre vitatkozni nem lehet.

Budapesten⁵² a margitszigeti színpad szabad ege alatt a *Jézus az ember fiában* Szűz Máriát táncoltam. A változások korát éltük. 1990 október elején Berlinben volt előadásunk Németország október 3-ai újraegyesítése után. 1990. október 25-én a *Jézus az ember fiát* felújítottuk Győrben. 1990. október 26-án volt Magyarországon a híres taxissztrájk. Novemberben 10-én Strasbourgban léptünk fel a Magyar Napok keretében, ahonnan külön katonai repülőgéppel szállították haza az együttest és egy visszakapott erekljét, Mátyás pajzsát. Változott a világ, az ország politikai élete, családi életünk is új fordulatot vett, és a Győri Balett körül is érlelődött valami.

Az élet peremén című új bemutatóba - Ivántól szokatlan tett volt - a *Szarvassá vált fiakból* egy az egyben átemelte az '56-os forradalmi jelenetet. A darabban még elkezdtem próbálni a kelmefestő feleségét. Hetekig ugyanazt a jelenetet vettük. De akkor már újra áldott állapotban voltam. Az aktív munkával le kellett állnom. Decemberben már nem utaztam el Indiába. Az *Emlék* című estünk⁵³ három darabja az *Ígéret földje*, az *Emlék a fényről* és a *Bolero* nélkülem ment. Nagy pocakkal néztem a bemutatót. Második kisfiunk, Márk Győrben 1991. május 11-én érkezett meg az életünkbe.

49. 1989. november 25.

50. 1990. február 3.

51. 1990. március 9.

52. 1990. augusztus 7-19.

53. 1991. március 27.

1991. május 19-én vált ketté a Győri Balett és Markó Iván életútja.

Bombicz Barbara és Markó Iván

1991-2004

A GYŐRI BALETT MÁSODIK KORSZAKA

ÚJRAKEZDÉS

Markó Iván 1991 májusában elhagyta a Győri Balettet. Letiltotta műveinek játszási jogát, ezzel megsemmisítve a magyar táncirodalom egy részét, kockáztatva a feledést, ahogy egy festő vagy szobrász is feledésbe merül, ha műveit nem állítják ki. Az együttes legendásan született, és 12 év után Iván ugyanúgy, legendába illően szűnt meg számunkra. Egyedül maradtak a tanítványok. Hittük, hogy érdemes folytatnunk, amit elkezdtünk, közös a sorsvállalásunk. Az összetartozás érzése újra felerősödött az együttesben. Bizalom és szeretet sugárzott a bennünket körülvevő emberekből is. Az együttes tagjai titkos szavazással három táncosra bízta a vezetést: Kiss Jánosra, Demcsák Ottóra és Tárnoki Tamásra. A Megyei Közgyűlés Bor József színházigazgatót nevezte ki a három fiúval irányítani az együttest. A Győri Balett Tánc- és Vizuális Művészeti Szakközépiskolájának Gombár Judit lett az igazgatója, Sterbinszky László balett-tagozat vezetővel. Iván a harmadikos gimnazistáknak készített egy koreográfiát, de már nem fejezte be a művét. A termi vizsgájukon a gyerekek kérték, hadd adják elő a darabot. Miután az utolsó betanított lépést is eltáncolták, megálltak és hagyták üresen elszállni a zene hátralevő taktusait. Dermesztő volt.

Az újramezdők: Éva Hotová, Ströck Barbara, Dorkó Edina, Pintér Tímea, Gombár Judit, Tibola Gyöngyi, Afonyi Éva, Zádorvölgyi László, Szigeti Gábor, Fekete Mihály, Für Ferenc, Kiss János, Bészné Molnár Ilona, Für Ferencné, Tóth Jenőné, Radványi Tamás, Ábrahám Zoltán, Dusana Skarcaková, Pálmai András, William Fomin, Ócsag Anna, Hargitai István, Loósz Krisztina, Tuhovcsák Péter, Bombicz Barbara, Föhrécz Attila, Váczy Mária, Horváth Gizella, Szabó Lajos, Horváth Erika, Srangl Péter, Demcsák Ottó, Müller Ervin, Tárnoki Tamás, és Élő Tamás, Hani János, Hani Szilárd, Hécz Péter, Lippai Andrea, Dr. Perédi Lászlóné, Regnerné Benke Erzsébet, Stark György, Süveges István, Török Éva, Varga György, Vidos Tibor.

1992. augusztus 1-jétől a társulat táncosainak egyhangú szavazatait bírva Kiss János, az együttes alapító tagja lett a Győri Balett Győr Városi Önkormányzat által kinevezett igazgatója. Négy évre rá nyílt szavazással újra választottuk. Markó korszakában a tánchoz fűződő kapcsolatom közvetett volt, keresztülfolyt Iván személyén, legalábbis az általa irányított keretek között mozgott. Ettől kezdve az utam a nézők felé szabadabb és közvetlenebb lett.

Tamás 1991 nyár elején egy kazettával érkezett haza. A pápa magyarországi látogatása alkalmából a Győri Balettot egy új darab készítésével bízták meg. Gombár Judit zenei összeállításából a középső tétel, Pendereczki Lukács passiójának női szólóének-részlete nagyon megtetszett. Kigondoltam Szent Margit szólóját. Ezt bemutatva az együttesnek, Horváth Erika a bevezetést, Kiss János a királyi család életét, Demcsák Ottó a tatárok támadását koreografálta. Ezután az ország „feltámadásának” jelenetét készítettem el, majd a darab fináléját közösen alkottuk meg. A Magvassy Mihály Sportcsarnokban tartott próbákra a tízhetes Márkot mózeskosárban vittem magammal.

Mivel a nyilvánosság előtt Iván minket gyakran „gyerekeknek” nevezett, szokatlan helyzet volt, hogy megbízónk, a Magyar Katolikus Püspöki Kar felnőttként tekintett ránk. A 60 méteres kettős kereszt alakú színpadon, a Népstadionban 109-en táncolták a darabot, amelynek végén II. János Pál maga is bekapcsolódott a nézőkig elért V alakú emberláncba. Pápai áldással indult a Győri Balett új élete⁵⁴.

Rövidesen új szövegkönyvvel jelentkezett Gombár Judit. William Fomin kollégámmal közösen elkezdük a *Gulliver úr utazásai* című darab első felvonásának tervezését. Induló munka-megbeszélésünket a Révai gimnáziumban egy orosz tanárnő segítségével bonyolítottuk. Hamarosan remekül tudtunk együtt dolgozni. Vili az elképzeléseinket bájos humorral töltötte meg. Az első felvonásban, a liliputi képben, Gulliver kivételével az összes szerepet balettnövendékek táncolták. A Kiss János koreografálta második részben Gulliver szerepét egy iskolás játszotta, Payer Ákos. Ő adta az Óriások országához szükséges méretbeli kontrasztot. Demcsák Ottó már próbálta a harmadik felvonást, a Gulliver a Nyihahák között című részt, amikor kisfiam születése után négy és fél hónappal újra táncolni kezdtem. 1991 októberében meghívásunk volt az Állami Operaházba egy gálaműsorra, ahol az új Győri Balettnak bizonyítania kellett. Úgy képzeltük, Iván bizonyosan ott van, és néz minket. A *Gulliver úr utazásai*-t öt évvel később felújítottuk, újabb felnövekvő gyerekszereplőknek tanítottuk be a darabot. Azok a gyerekek, akik megkapták a lehetőséget a nagyok melletti munkára, javarészt ma is táncolnak.

1992 tavaszán a győri balettos koreográfusok művei⁵⁵ mellett Libor Vaculik, cseh vendégkoreográfus, Mahler: Gyermekgyászdalok zenéjére készült *Könnyek tengere* című darabját mutattuk be. A fájdalmas Anya szerepe újra meghozta számomra az elismerést, még kilenc évvel később is táncoltam. Ősszel⁵⁶ Dévényben a vár romjai között és az előtte felépített színpadon filmre vették a darabot. A továbbiakban Libor többször is komponált az együttesnek. Legnagyobb örömömre mindig számított a munkámra, épített rám.

Szent Margit legendája a Szentatya magyarországi látogatásának alkalmából.

A Könnyek tengere utolsó pillanata.

54. 1991. augusztus 19.

55. 1992. április 24. William Fomin: Fény és árnyék; Demcsák Ottó: Örök vándor.

56. 1992. szeptember 18-20.

L.H. Berlioz - L. Vaculik: Mr. Faust, a Sors szerepében

Következő estünkben⁵⁷, a *Mr. Faust* című darabban, a történetet irányító Sors szerepét kaptam Libor Vaculiktól. Faust és Mephisto tetteit is a Sors vezérelte. Egyik lábamon spicc-cipőben, a másikon tűsarkú topánban voltam egyszerre jó és gonosz, szellem és hús-vér nő, a végzet asszonya. Lubickoltam a nekem írt szerepben. Egy táncos életének fontos állomása, ha külön az ő számára készül feladat.

Sterbinszky László 9 évesen átvezette az együttes gyakorlatait.

BALETTMESTER KÉPZŐ, GYAKORLAT

Gombár Judit 1992-ben Tárnoki Tamásnak adta át a szakközépiskola igazgatását, és mint vendég járt le Győrbe az együttes előadásainak látványterveit készíteni. Minden darabomnak ő találta ki a jelmezét. Tamás 1993-tól megszervezte, hogy a Táncművészeti Főiskola Pedagógusképző Szakának kihelyezett tagozata Győrben működjön. Négy évre rá tizenegy kollégámmal klasszikus balettmesteri diplomát kaptunk. Az 1993/94-es évtől kezdtem gyakorlatokat tartani az együttesnek.

A táncosokat a rendszeres balettóra tartja karban. Minden napunk az izmok és ízületek megmozgatásával, a bemelegítéssel kezdődik, még az óra előtt. A felcsendülő zongora hangjaira, az egymásra épülő, a testet fokozatosan igénybevevő, technikailag nehezedő elemeket a rúdnál, majd a terem közepén gyakoroljuk. A Vaganova-módszeren alapuló klasszikusbalett-gyakorlatainkat kezdetben Markó Iván és Ludmilla Cserkaszoval tartották. Később 9 évesen át Sterbinszky László vezette az órákat, 2000-től Horváth Gizella irányítja a munkát. Zádorvölgyi László és William Fomin mellett Kun Zsuzsa, Borisz Bregvadze, Ludmilla Cserkaszoval, később Valentina Navajeva, V. P. Tsoukanov, Aleksandr Kolbins, Mészáros László és Katia Zvebilova voltak vendégtanáraink. A gyakorlatvezető balettmester munkája meghatározza egy együttes technikai színvonalát.

57. 1992. december 11. Érzelmek rabságában est: Libor Vaculik: Mr. Faust; Demcsák Ottó: Korok és dimenziók.

ALKOTÁS / PÁRKÁK

A tánc mellett a koreografálás új feladatként jelentkezett életemben, amely teljesebbé tette a pályámat. Iván távozása óta minden évben készítettem egy darabot. Az alkotómunka annyira izgalomban tart, annyira leköti minden gondolatomat, hogy szinte megszűnik ilyenkor a külvilág. Álmomból is úgy ébredek, hogy tervezés közben vagyok. Vajúdáshoz hasonlítanám az örömteli kínokat, amelyre csak a mű megszületése, a premier hoz enyhülést.

Életem első önálló koreográfiája 1993 tavaszán⁵⁸ készült el *Párkák* címmel. Egy hazánkra, azon belül Győrrre utaló darab, kevés díszlettel, hogy könnyen utaztatható legyen. A győri születésű keramikusnő, *Kovács Margit* egyik szobra a „Gyász”, hosszan elnyújtott, fájdalmas alakja indította el ben-

Tárnoki Tamással

nem az alkotói fantáziát. Bár több műve is meglevenedik a mozgásanyagban, végül a *Párkák* nevű szobor lett a címadó, melyben a fiatal lány még csak álmodozik a szerelemről, az érett asszony szereti a férjét, az idős asszony pedig eltemeti párját. Férjemmel, Tamással táncoltattam a férfi szerepét. 1996. április 19-én egy külföldi turnén élte meg a darab a 100-dik előadását. A Schlote Konzertdirection GmbH-nak köszönhetem, hogy Nyugat-Európa városaiban is megismerték a koreográfiámat, és a *Párkák* a Győri Balett egyik legtöbbet utaztatott műve lett. A Veszprémi Táncfesztiválon⁵⁹ úgy is játszottuk a darabot a *Mendelssohn Kamarazenekar* kíséretében, hogy a zenészek a színpadon foglaltak helyet. Később több ilyen élő zenére előadott produkciója is volt az együttesnek. A *Párkák* eddig 167-szer került színre, sokszor jótékony rendezvényen is.

58. 1993. április 30. 1,2,3,4 címu est: Libor Vaculik: Játék a szerelemről, Bombicz Barbara: Párkák, Demcsák Ottó: Sznobirtók, Robert North: Entre Dos Aguas.

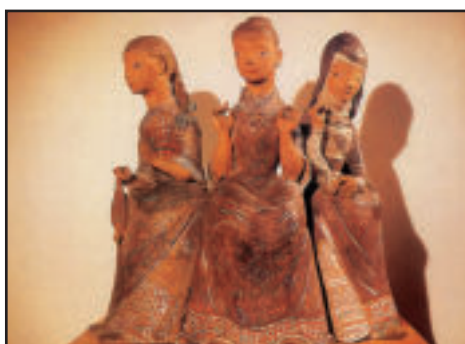
59. 1998. május 12.

Ströck Barbarával a Párkák betanulása közben.

Szántai Hajnalkával

Kovács Margit: Párkák című szobra

Ócsag Annával

BÁBEL

Kiss János igazgatónk felkért⁶⁰, hogy készítsek egy darabot, a *Bábel*-t, Tolcsvay László zeneszerzővel. Így lett negyedik koreográfiám kétfelvonásos, egész estét betöltő balett. Eszembe jutott, hogy Berlinben, a Pergamon Múzeumban látott Istár kapu mekkora hatást gyakorolt rám. Csak álltam előtte és földbe gyökerezett a lábam, annyira megkapott nagysága és szépsége. Életemben többször fordult elő, hogy nem meglévő irodalmi vagy zenei műre kezdtem el dolgozni. A koreográfus gyakran először egy íróra hasonlít, aki kigondolja a darab cselekményét. A mozdulat már a textúra, a forma: a rím a költeményben. Az est készítésében Kaponya Judit nagynéném ötlete indított el, majd Gombár Judittal és Tolcsvay Lászlóval többször összeültünk elkészíteni a szövegkönyvet. A balettszerző a mű hangulatát adja meg, miközben alkalmazkodik a szövegkönyvhöz és a színpad kívánta követelményekhez. Laci muzsikájának minden hangja megindított bennem valamit. Az alkotás izgat, a kitalálás, a kezdet mozzanata. A megvalósítás már inkább nehézségek árán születik meg. De ahogy formálódnak a képek az agyamban, az ihletett pillanat oly mámorító, hogy aztán nem hagyja az ember veszni. Először teljes fekete üresség van bennem. Ez a nyitottság állapota, ahová mindent beengedek. Ettől kezdve a *Bábel* szemüvegén keresztül figyeltem a világot. Barátaimtól megkaptam Bruegel: *Bábel tornya* festményének reprodukcióját. Sokszor addig hallgattam alatta ülve, becsukott szemmel a zenét, amíg láttam magam előtt a táncoló alakokat és térformákat. Gombár Jutka díszletnek, Szendrényi Éva segítségével egy hatalmas, hidraulikus berendezéssel működő, táncosokat is elbíró, növelhető, és végül szétszedhető tornyot tervezett.

Abban az időben Kiss János balettgyakorlat tartásával is megbízott, ami mint kezdő tanárnak napi egy óra felkészülést igényelt. Heti egyetlen szabadnapomon pedagógusképzőre jártam. Alig voltam ott, ezért felmondott a gyerekekre vigyázó dada. A szüleim leköltöztek hozzánk, hogy segítsenek, amíg nem találtkunk új asszonyt. Este a próbák után lefeküdtem aludni, de rendszerint éjjel háromkor már nem hagyott a lelkiismeret és az izgatottság aludni. Felkeltem és a fejemre tettem a magnó fülhallgatóját, készítettem az újabb egyperces részt másnapra. Ebben a munkafázisban annyira megismerem a zeneszerzőt és a táncosokat, hogy szinte azonosulok velük. A próbákön a táncosok örömmel vettek részt az alkotó folyamatban. A premieren pattanásig feszülten ültem be a rendezői páholyba. Megszólt a zene, elindult a darab, és boldogságomban elsírtam magam a megkönnyebbüléstől. Göncz Árpád köztársasági elnök is megtisztelte jelenlétével a bemutatót⁶¹. A Győri Balett 15 éves évfordulóját a Budapest Sportcsarnokban tartottuk⁶², ahol a televízió felvette a *Bábel*-t, majd a tánc világnapján sugározta. A díszelőadás egybeesett 35-dik születésnapommal. A Kossuth és a Győri rádió is köszöntött az éteren keresztül.

Tolcsvay L. - Bombicz B.:
Bábel, a Galamb szerepében.

Bombicz Barbara, Kiss János, ifj. Tárnoki Tamás,
Tolcsvay László, Göncz Árpád köztársasági elnök
a *Bábel* bemutatója utáni fogadáson.

60. 1993. szeptember

61. 1994. április 30.

62. 1994. október 26-27.

FILM

Közvetlenül ezután Villányi László költeményére készítettünk egy filmet. A *Rejtőzködések* az 1995 évi Mediawave Filmfesztiválon harmadik helyezést ért el. A munkában Győr művészvilágából Hartyándi Jenő operatőr, Radosza Attila, Tolnai Imre, Kurcsis László, Pusztai Zoltán és Szalkai Károly képzőművészek, Gombár Judit jelmeztervező, a városi tv és a Győri Ütőegyüttes tagjai vettek részt, akik utólag készítették a film zenéjét. A táncosnő, Szántai Hajnalka a szépségét adta. A bőre lélegzetvétele volt az indító kép.

„Nincs hang. / Hiába próbálkozik. / Végül ordít - némán. / Kapkodva vetkőzik. / A rátalálás sietségével. / Lelassul. / Ruháját különös logikájú rendben rakja le. / A törvény szerint. / Aminek nem ismeri szabályait. / De nem kételkedik létezésében. / Meztelenül is vetkőzik tovább. / Egyre lassabban. / 'A levetetteket' a törvény szerint helyezi el. / Újra vetkőzik. / Helyére teszi azt, amit 'levett'. / A vetkőzés mozgatait ismétli.” Villányi László

A következő bemutató a Monarchia, Monarchia Kiss János és William Fomin közös munkája volt, amelyben Zsófiát, Erzsébet királyné anyósát, Ferenc József királyi fegyelmet követelő anyját alakítottam.

A. Baksa - Kiss J., W. Fomin:
Monarchia, Monarchia,
Zsófia szerepében.

ÚJ TURNÉ-FORMA

1993 júniusában Lisszabonban, Richard Wagner halálának 110. évfordulóján a *Tannhäuser* című opera Vénusz-barlang jelenetben lépett fel ismét a Győri Balett, ezúttal Vámos György koreográfiájával. Újra volt külföldi meghívásunk, amely a régi útjainkra emlékeztetett.

Rendszeresen a turnék 1995 tavaszán indultak el. Ekkor mutattuk be

Günter Pick: *Carmina Burana*-ját. Két alkalommal⁶⁴ Jármay Gyula karmester vezényletével élő zenekarral, felnőtt- és gyermekkórusokkal kísérve táncoltunk. A gyerekek között ott volt Tomi, a nagyobbik fiunk. Tomi énekelt, Tamás a Püspök szerepét táncolta, én a Királynőt. Együtt lépett fel a család. A Győri Balett életének másodszor vált meghatározójává Carl Orff zeneszerző műve, s egy azóta is gyümölcsöző turné-sorozat kezdetét biztosította.

A sok hazai fellépés után boldogan indultunk neki a nagyvilágnak. 28 nap alatt 24 előadást tartottunk európai városokban. Reggelente korán keltünk, általában busszal utaztunk a következő helyszínre. Délben elfoglaltuk a szállodánkat. Mindenki a szobájában ebédel. Kora délutánra a színházban a műszakunk már mindent beállított. A gyakorlatot, a helyi adottságokat felmérő próba követte, sminkelés, öltözés, újra bemelegítés és kezdődött az előadás. Nagy sikerünk volt mindenütt. Előadás után a szállodában gyors alvás, mert másnap minden kezdődött előről. Szünnap is csak akkor akadt, ha túl messze volt a következő helyszín. Vendégszerepléseink azóta is így zajlanak, valószínűleg a jövőben is így lesz. A turnék meghozták az együttes külföldi ismertségét, hívnak, és újra hívnak bennünket⁶⁵.

1995. március 15-én Harangozó-díjat kaptam, amit húgom, dr. Bombicz Petra vett át, mert akkor is éppen külföldön léptünk fel.

1995 októberében, amikor törökországi meghívásra felújítottuk a nyár elején⁶⁶ bemutatott Bill De Young: *Most* című darabját, debütáltam mint asszisztens. Az asszisztens feladata megőrizni a darab lépésanyagát és kifejezőmódját. Az együttes első korszakában Stimáczy Gabriella, Szekeres Lajos, Horváth Gizella, Sebestyén Csaba kaptak asszisztensi feladatot, a másodikban Horváth Gizella, Veronika Iblova, Müller Ervin, Horváth Erika és Zádorvölgyi László. A darabok kiválasztása és karbantartása felelősségteljes munka.

Bill De Young: *Most* és Demcsák Ottó: *Utolsó csók* című darabjaihoz, az orosz származású Dimitrij Szimkin, briliáns szóló variációiról ismert táncos, elkészítette számunkra *Petruska* című első nagy balettjét⁶⁷. Az 1993-as Barbay Ferenc koreografálta *Zászlók katarzisa* című szocreál elemeket tartalmazó darab után újabb, hasonló hangvételű alkotással bővült a repertoárunk. Ezúttal érzékeny, szeretetteljesen kifaragott szemszögből vonult fel előttünk az orosz lélek. Még 2003-ban készült a Győri Balettnak ilyen előadás *Bartók táncszvitt* címen Román Sándor kezéből, az Audi 10 éves győri jelenlétének ünnepségére.

TANÍTANI KEZDTEM / DIÓTÖRŐ, IDŐUTAZÁS

Gyimesi Tamás, a Győri Táncotázatos Általános Iskola igazgatója 1995-ben kért fel, hogy legyek az iskola művészeti vezetője. Öt évig irányítottam a balett-tagozatot, ahol azóta is tanítok. Az első évfolyamos anyagot szerettem a legjobban, mert a klasszikus balett összes lépésének alapját tartalmazza. Történelmi társastáncot és kreativitást fejlesztő tréninget is vezetek. A szocializáció az évek során a gyermeki szabadságot gúzsba köti. A kamaszkoron megfelelően átsegítve, az ember megtarthatja kreativitását. Az osztályaimat erkölcsi nevelésben is próbálok részesíteni. A tánc fegyelemre, odaadásra, alázatra, őszinteségre nevel a mozgás koordinációjának fejlesztése, a

64. 1995. június 29-30.

65. 1995-től minden évben utaztak a Schlote Koncertirodával Gy. B. darabok: A Játék a szerelemről,

Párkák, Camina Burana; Tézene, Petruska; Az Operaház fantomja; Carmen; Rómeó és Júlia, Casanova és a Purim című.

66. 1995. május 30.

67. 1995. november 23.

test képességeinek növelése mellett. Felmerül a kérdés, mennyire engedhetem közel a tanítványaimat a szívemhez, miközben nem kivételezve kell tehetséget gondozni, felelősséggel lenni a növendékek iránt. A Győri Balett új nemzedékének fele a győri iskolából került ki. Kollégák lettek: Pátkai Balázs, Cserpák Szabina, Fuchs Renáta, Kara Zsuzsa, Sándor Zoltán, Sóthy Virág, Horváth István, Horváth M. Lilla, Horváth Krisztián, Sebestyén Bálint, Lukács Levente, Hardi Beatrix, Varga Ágnes és Szalai Judit.

Balettnövendékként nekem nagy élményt jelentett esténként az Operaházban vagy az Erkel Színházban fellépni. Erre gondolva elkészítettem a „Győri Diótörőt”. 1997-ben új szövegkönyvet írtam, úgy, hogy a darab összes szerepét gyerek táncolhassa. A tanítványok átélik a próbafolyamatot, tapasztalják a készülődés izgalmát, megismerik a smink, az öltözködés, a kulisszák titkait, a siker örömét. A jelmezek terveit Gombár Judit a gyerekek rajzai alapján készítette. Korosztályok nőnek bele azóta is várományosként, egy-egy lépcsőfokkal nehezebb szerepkörbe. Azóta a Diótörő Győr téli rendezvénysorozatának elmaradhatatlan programja. 1998-ban a *Diótörő* mellé koreografáltam az *Időutazást*. Céлом az volt, hogy a gyerekek játszva, a gyakorlatban tanulják meg a tánc történelmet. A darab az őskortól napjaink, a musical világáig ízelítőt ad a különböző korok táncaiból.

Pl. Csajkovszkij - Bombicz B.: Diótörő 1999-ben.
Marika: Biricskai Gyöngyvér, Diótörő herceg: Morvai Kristóf.
Ekkor már harmadik éve játszottuk a darabot karácsonykor.

Adott korok zenéi - Bombicz B.: Időutazás 1999-ben.
Napkirály: Stangl Mátyás, Gyerekek: Kiss Dániel, Hajszán Kitti

TANULMÁNYUTAK BÉCS

1994-től kezdve négy nyáron át, érdeklődő kollégáimmal a szünidő egy részét a Bécsi Nemzetközi Táncetek rendezvényein töltöttem. E kurzuson a legkülönbözőbb modern irányzatok, technikák, klasszikus órák, afrikai, spanyol, indiai és buto tánc tanárok, szintekre osztottan, a tánc szerelmeseinek, gyerekeknek és mozgássérülteknek nyújtanak tanulási lehetőséget. Lehet filmeket nézni, esténként táncelőadásokra járni. Ez a hely maga a tobzódás a táncban⁶⁸. Egyik nagyszerű táncélményemet is itt éltem át, két test előre meg nem tervezett, belülről jövő kreatív együttmozgását. A *kontakt improvizáció*, a feltétlen bizalom és a segítségadásra alapozott technika, szellemiségénél fogva gyönyörködtetett. Ha létezne ilyen egymásra érzékeny, paradicsomi állapot az emberek között a civil életvitelben is, az szerint élném végig az életemet, azt az utat járnám.

68. A négy év alatt jártam J. Alegado: Limon technika, R. Galvan: modern, partnerolás, kompozíció, A. Harwood: kontakt improvizáció, D. Zambrano: repülő törvények, L. Race: fejfelé, K.Koko: afrikai tánc, J. Uotinen: beborító tervek óráin.

AMERIKA

1996 tavaszán⁶⁹ Amerikába, a Michigani Egyetem Táncfakultására hívtak meg. A koppenhágai Albert Gaubiers Alapítványtól kapott tanulmányi támogatásom fogytán, a Soros Alapítványtól kaptam még segítséget, valamint egy hónapos fizetés nélküli szabadságot a Győri Balettől, hogy el tudjak utazni. Először New Yorkban töltöttem négy napot. A Philip Moris cég segített megszervezni a próba-látogatásaimat. Ugyan azt mondják, a 100-dik utca fölé nem ajánlatos egyedül menni, mégis már első nap a Dance Theatre of Harlem együttesénél néztem próbát. Feltűnt, hogy a táncosok hallatlan tisztelettel viselkedtek az idős mester, Arthur Mitchell iránt. Este a Feld Balettet láttam a Joyce Színházban. Később⁷⁰ itt játszotta a Győri Balett nyolc estén át, kirobbanó sikerrel a Purim című előadását. Másnap délután az Alvin Ailey Repertoár Együttes premier előtti színpadi próbáját, majd este az előadásukat láttam. Harmadnap a Metropolitan Múzeumban jártam. A Lincoln Center videotárában táncfilmeket, este egy templomban amatőr táncosok darabjait tekintettem meg. Utolsó délelőtt az Empire State Building tetejéről turistaként néztem végig a városon.

Az egyetemi városban Ann Arborban Bill de Young, aki azóta a tánc tanácsok vezetője lett, és Stephen Rush zeneszerző igen kedvesen fogadott. Az ott tartózkodásom alatt jártam tánckomponálás-, Graham- és klasszikus tréningre. Megismertem egy koreografáló számítógépes programot. Előkészítettem a két iskola között azóta is működő csereprogramot. Betanítottam és bemutattuk a *Párház* című művet az Ann Arbor Dance Works táncosai-val, Atroposz szerepét ott is én táncoltam. Egy hónapos közös munkánk gyümölcseként színre vittük a Michigani Egyetem színpadán a „*Migrations*” című darabot, melyet az egyetemi hallgatók számára készítettem Stephen Rushnak a koreográfiával együtt készülő zenéjére. A közös munkát folytatva született meg később a *Költöző madarak* című bemutatóm a Győri Balett.

KOREOGRÁFIAI STÚDIÓ / TÁNCFESZTIVÁL

Az együttesen belüli műhelymunkában új darabok születtek, melyek beépültek a repertoárba. William Fomin összegyűjtve maga köré a táncosokat, koreografálta az *Embert virágoztat a föld* című művét⁷¹. Demcsák Ottó *Hazug színek* című drogellenes darabját először iskolai koncertműsornak készítette. Liszt Ferenc: Forrás című zongorajátékára Kakuk Zsófia növendékemnek készítettem egy tanulmányt⁷², mert izgatott a kibuggyanó, játékos, gyermeki könnyedség megfogalmazása. 1997 januárjában nem utaztam az együttesel turnéra, mert szüleim nem tudták vállalni gyerekeink felügyeletét. Minden rosszban van valami jó. Ezalatt koreografáltam egy újabb darabot *Téremtés álma* címmel. Bár korábban is foglalkoztatott a téma, mégis most, Fusch Livia: Táncvár című műsorába⁷³ szóló felkéréssel jött el az idő a megvalósításra. Villányi László versével indult a darab: „*Kevés a szám, a nyelvem, / kevés a tenyerem, a tíz ujjam, / kevés az arcom, testemen a bőr, / kevés ez a szilárd halmazállapot, / ha lehetnék cseppfolyóssá: / elárasztanálak mint egy rizsföldet, / belédhullámszél szüntelen.*” A földből leányka alakjában forrás

69. 1996. március 27.

70. 2002. február 19-étől

71. A szabadban felvett film készült belőle.

72. 1996. december 16.

73. 1997. április 27-én sugározta a televízió. Veszprémi András rendezte, Bogdán László volt az operator, Gombár Judit a jelmeztervező és Tréfás Imre világította az MTV mutermét. Pátkai Balázs közreműködött, Váray László segített hangszerezni a hullámverés-hangzást eloldozni, dob-belsőben gurgatott kavicsokkal. Laci mindig segítségemre van zene keresésében darabjaimhoz.

Váray L. – Bombicz B.: Teremtés álma:
A Víz szerepében.

tört fel. Csermely, patak, folyó formájában ért asszonnyá. Az esőtől megtermékenyülve kanyarodott a tengerbe, majd az óceán hullámzó vajúdással szülte meg az első embert, a partra lépő férfit. A *Teremtés álma* 1997 Mediawave Fesztivál táncfilm kategóriájának első díját kapta.

Meghasnolt helyzet volt saját darabomat táncolni. A táncos énemnek meg kellett adnia magát a koreográfus kéreseinek. A korosztályokat végigtáncolni nagyon szerettem, de éreztem, utoljára táncolok bakfist. A darab színpadi verzióját William Fomin az *Embert virágoztatja a föld* és a *Szél* című koreográfiáival együtt a Bartók Béla Megyei Művelődési Központban⁷⁴ mutattuk be. Ezzel megszületett a Koreográfiai Stúdió.

Pátkai Balázssal a Teremtés álmában az 1994-es forgatáson.

Új koreográfusok próbálkozásainak szerettünk volna teret adni a Stúdió megalakításával. Vili szervezőként a gazdaságos színház kivitelezésén fáradozott. De csak egyszer, egy év múlva, az I. Magyar Táncfesztiválon⁷⁵ mutattunk be még Stúdiós munkát: Tárnoki Tamás: *Szép új ruhánk* és Demcsák Ottó: *A lélek labirintusa* című darabjait. A fesztiválon Szántai Hajnalka a legjobb táncosnő díját kapta. Az esemény keretében rendezett Nemzetközi Táncvideofilm Fesztiválon indított *Bábel* filmért a legjobb koreográfia díját nyertem el.

A Táncfesztivál hagyomány lett Győrben. A Győri Balett és a Magyar Táncművészek Szövetsége rendezésében az ország neves együttesei vonulnak fel a győri közönség előtt. A meghívott külföldi együttesek programjai még tágabb összehasonlítási alapot nyújtanak. Aki végignézi a két évente jelentkező új műveket, betekintést nyer a táncos szakma jelenébe.

KARAKTERSZEREPEK

A Győri Balett Robert North: *Fanfár mindenkiért* című előadásában⁷⁶ egy szemüveges, odaadó titkárnőt alakítottam Tárnoki Tamás, mint főnök oldalán. Lányok, démonok, asszonyok, anyák után elérkezett a karakterszerepek kora. Lakatos Gabriella felejthetetlen alakítása után játszottam a Primadonnát Harangozó: *Térzené-jében*⁷⁷ Zádorvölgyi Lászóval, aki Ha-

74. 1997. június 30.

75. 1998. május 16.

76. 1996. november 2.

77. 1997. február 27.

rangozó Gyula szerepét, a Mecénást formálta meg. Az *Operaház fantomjában*⁷⁸ a kiöregedett balerina szerepét kaptam, Charlottát. Ő a darab legkarakteresebb szereplője, aki harcol a primadonnai helyéért és a fiatal Raulért. A hozzám passzoló, az eredeti történetben nem szereplő figura Libor Vaculik koreográfusnak volt ismét köszönhető. A *Casanovában*⁷⁹, William Fomin koreográfiájában d'Urféne gazdag öregasszony szerepét kaptam. A végletekig karikíroztam. Ráncokat festettem az arcomra és a pénznél csak Casanovát szerettem volna jobban megkaparintani. D'Urféne a darab közkedvelt alakja lett.

N. Rota - W. Fomin: Casanova.
D'Urféne szerepében.

Libor Vaculik: Az Operaház fantomja,
Charlotta szerepében.

KÖLTÖZŐ MADARAK

Amerikai tartózkodásom idején a „*Migration*”, a *Költöző madarak* a felszállás örömteli pillanatáig készült el és mutatták be. Stephen Rush elektronikus kapcsolattartással, napi e-mail váltások mellett fejezte be zeneművét. A Győri Balett a teljes művet az 1997/98-as évad második felében tűzte műsorára⁸⁰. A fiaim egyik természetismertető könyvében olvastam, hogy a költöző madarak V alakban repülnek, így az első madár szárnycsapásai keltette légáramra felfeküdve a többieknek könnyebb a dolguk. Amikor az élen repülő elfárad, hátrébb veszik maguk közé és másik, pihentebb madár áll az élre. Abban az időben Szigeti Gábor kollégámat éreztem veszélyeztetve, és a megoldást sugallva, róla mintáztam az első vezérmadár szerepét. A televí-

78. 1997. május 17.

79. 2002. január 12.

80. 1998. június 13.

zióban is láttam egy történetet madarakról. Szibériában egy építkezés miatt délebbre költöztettek egy madárpopulációt. Mivel a költöző madarak a nap állásából tudják, hogy mikor kell indulniuk, már megéreztek az indulás idejét, pedig még nem voltak teljesen kifejlődve a szárnyaik, és gyalog, vergődve indultak el Afrika felé. E kép ereje indította a *Költöző madarak* elkészítésére. Az együttes táncosait is próbáltam a fizikailag megterhelő helyzetből kibontani a szárnyalásig, de nem igazán szerették a megterhelést, sem a bécsi kurzuson merített alternatív és afro mozgásvilágot. A darabban volt egy kettős, ami kontakt táncelemekre épült. Az általuk megjelenített másik ötlet visszhangra talált, hogy a madaraktól el kellene tanulniuk az embereknek, hogyan segítsék egymást.

S. Rush - Bombicz B.: Költöző madarak.
Szántai Hajnalka és a madarak.

A Győri Nemzeti Színház és a Győri Balett 1998-ban az árvízkárosultak megsegítésére gálaműsort⁸¹ rendezett, ahol a *Költöző madarak* kettősét is bemutattuk. A Győri Balett a 2001-es árvíz után⁸² is jótékony célú előadást tartott, akkor a *Purim* című darabbal.

ROBERT NORTH

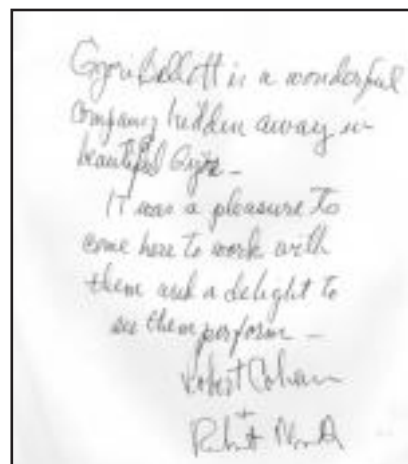
1993-ban az *Entre dos aguas* című darab bemutatásával kezdődött Robert North-szal való gyümölcsöző kapcsolata a Győri Balettnak. Azután színre vittük a *Miniatűrök*-et és a *Rómeó és Júliát*, melyben a Dada szerepét táncoltam. A *Carmen*⁸³ volt a negyedik North darab, amit játszott az együttes. Ez az alkotása kifejezetten a Győri Balett számára készült. A címszerepet Pintér Tímea táncolta, táncos pályájának legfontosabb szerepe volt. Fájdó lábában előadás alatt elszakadt egy szalag. Leült, a függőny legördült...számára végleg, a tehetséges művésznőnek örökre abba kellett hagynia a táncot.

81. 1998. november 19.

82. 2001. április 11.

83. 1997. november 1.

Az 1998/99-es évad őszi bemutatójában⁸⁴ Robert Cohan: *Stabat Mater* és Robert North: *Trójai játékok* című darabját mutattuk be. Cohan Martha Grahamnál tanult. A harmincéves mű letisztult formavilága és mozgásnyelve egyszerű tömörségében volt szemet gyönyörködtető. A címszerepet Cserpák Szabinával felváltva táncoltuk. Különösen meghitt hangulatú volt Budapesten, a Bakáts téri templom előtt felállított színpadon, a templomból kilépve kezdenem Mária lépéseit. North, csak fiúknak készült tánca szíporázóan szellemes mű, és tánctechnikai mérce a világ együtteseinek számára. A Győri Balett férfi táncosai egytől-egyig kiváló teljesítményt nyújtottak benne. E két darab mellett is helyet kapott a *Költöző madarak*.

Robert Cohan és Robert North
köszöntő sorai

Robert Cohan, Bombicz Barbara, Robert
North az 1998-as közös bemutatónk után.

1998. október 23-án a Magyar Köztársasági Érdemrend Kiskeresztjét vehettem át a Parlamentben. A fogadáson Göncz Árpád köztársasági elnök urat meghívtam a Nemzeti Színházba november 30-ára meghirdetett Győri Balett előadásra, hogy a *Párkák* és a *Bábel* után megnézzék az új darabomat a *Költöző madarak*-at. Az elnök úr elfogadta a meghívást, ám hirtelen műsorváltozással az együttes a *Költöző madarak* helyett az *Entre dos Aguas* hozta Budapestre.

A Magyar Köztársasági Érdemrend Kiskeresztjének átvétele a Parlamentben 1995-ben.

84. 1998. október 31.

PURIM

A Bálint Házban léptünk fel⁸⁵ egy *Carmen* kettőssel és a *Párkák*-kal. Ez a bemutatkozás előzte meg a következő bemutatónkát. A *Purim avagy a sorsvetés* című darabunkban Ben Turán az ótestamentumi Eszter történetét dolgozta fel. Jávor Ferenc „Fegya” szerezte hozzá a zenét. A színpadon zenélő és mozgó Budapest Klezmer Band zenészei színesítették a színpadképet, közülük Illényi Katica volt az angyal. Juhos István „Puttó” kezdte a darab koreografálását. Számunkra új és érzékeny mozgásvilága bővítette táncnyelvünket. Sajnos a darab két héttel a premier előtt még csak kiragadott részleteiben volt kész. Vészhelyzet állt elő. A produkciót William Fomin fejezte be a bemutató kitűzött napjára. A *Purim avagy a sorsvetés* Magyarországon és külföldön is nagy sikert aratott. Többek között New Yorkban a Joyce Theatre-be⁸⁶, Londonban a Queen Elisabeth Hall-ba⁸⁷ jutott el az együttes az előadással. A Győri Balett együtt turnézott a Budapest Klezmer Banddel, miközben ők zenei koncerteket is adtak.

Az 1998/99-es évad végén, egy évre rá, hogy Tamás megkapta, nekem is átnyújtották a megtisztelő Győri Balett Örökös Tagja címet⁸⁸.

A színház 1999-es Örökös tagjai: Bombicz Barbara, Demcsák Ottó, Bán Miklós, Szaló Margit, Csala Benedek, Sipka László.

85. 1998. május 30.

86. 2002. február 19-26.

87. 2003. november 30.

88. A Gy. B. örökös tagjai: Gombár Judit, Tárnoki Tamás, Bombicz Barbara, Demcsák Ottó, Ócsag Anna, Horváth Gizella, Szigeti Gábor, Kiss János, Hécz Péter, Zádorvölgyi László.

HÚSZÉVES A GYŐRI BALETT

A társulat második korszakában Kiss János vezetésével kialakult Győri Balett továbbra is klasszikus balett-technikán alapuló modern balettegyüttes, mely a humánus és a nagyközönséget tartja szem előtt hazai és külföldi koreográfusokat egyaránt foglalkoztatva.

A Győri Balett 20 éves ünnepi előadása nagy izgalmak között zajlott. Meghívtuk a szakma képviselőit és az együttes összes alapító tagját, közöttük Markó Ivánt. Korabeli filmbevéágásokkal idéztük a múltat, majd Iván szólítására egymás után színpadra léptek a „nagy öregek”, az alapító táncosok. Egy pillanatra megmutattuk a híres „kört”, az előadások előtti összefogási rítust. A gálaműsorban már a második korszakbeli darabok részletei következtek: az új *Carmina*, *Párkák*, *Carmen*, *Hazug színek*, *Entre Dos Aguas* és Demcsák Ottó koreográfiája, az *Angyalok*, amit a még az együttesben táncoló alapítók számára készített. A második felvonásban a *Trójai játékok*, *Utolsó csók*, *Orfeo*, *Az Operaház fantomja*, és a *Purim* részletei következtek.

„Nagykorúvá” váltak az Iván által „gyerekek”-nek nevezett táncosok. Kiss János az együttes igazgatója, Horváth Gizella balettmester és asszisztens; Demcsák Ottó és én a táncos pályánk mellett koreografálunk; Ócsag Anna, Szigeti Gábor és Tárnoki Tamás az együttes magántáncosai. A 20 éves Győri Balett tagjai voltak: Ábrahám Zoltán, Afonyi Éva, Balog Norbert, Becker Szabolcs, Cserpák Szabina, Fuchs Renáta, Gestattner Gergő, Horváth István, Éva Hotova, Pátkai Balázs, Pintér Tímea, Kara Zsuzsanna, Kertész Péter, Kovács Szilárd, Müller Ervin, Sándor Zoltán, Sóthy Virág, Ströck Barbara, Szántai Hajnalka, Velekei László, William Fomin és Zádorvölgyi László.

Harangozó Gyula a Magyar Nemzeti Balett igazgatója és Bombicz Barbara

A 20 éves Győri Balett ünnepi előadása után, előtérben Markó Iván és Kiss János.

EGYETEM

2000-ben határoztuk el férjemmel, Tamással, hogy beiratkozunk a Pécsi Tudományegyetem művelődési és felnőttképzési menedzser szakára. Aki darabjaival, művészetével kiáll a nézők elé, annak ismernie kell, hogy kik ülnek a másik oldalon. A rendszerváltás után megugrott a felsőoktatási intézményekbe járók, onnan kikerülők száma, a közönség egyre képzetebb. A felnőttek továbbképzése a hivatalos módokon túl, a médián keresztül, emberi interakcióban, a diplomákban és a színházban is zajlik. A koreográfusnak mondandójával építenie kell közönségét. Nem kiszolgálni, szolgálni kell a nézőket!

GENERÁCIÓK / MELYIK IMMÁR A GYERMEK?

A Győri Balett tagjainak többsége immár a különböző koreográfusok színezte új korszakban érkezett a társulatba. Az együttesben ekkor már három táncos generáció élt egymás mellett: az alapító tagok, a közép generáció és a fiatalok, különböző érdeklődési körrel és életpaszttal.

Tárnoki Tamás 1999 nyaratól szervezte a Balatonakali Fesztivált, Ábrahám Zoltán kollégáinkkal. Első évben a *Párkákat* mutatta be a Győri Balett. 2000 júliusában⁸⁹ Erkel: Hunyadi *Palotását* és Kodály: Háry János *Toborzóját* táncoltuk Tamás koreográfiájában a millenniumi zászló átadási ünnepségén, majd⁹⁰ egy teljes balettest keretében Demcsák Ottó: *Utolsó csók*, William Fomin: *Bolha*, Bombicz Barbara: *Melyik immár a gyermek?*, Fjodor Lopuhov: *Bulyba Taras*, K.M. Fokin: *Hattyú halála*, Demcsák Ottó: *Angyalok* című műveit játszottuk.

A *Melyik immár a gyermek?* koreográfiámat Edward Munch generációkat ábrázoló festménye ihlette. Tengerparton ábrázolt fürdőzőkön keresztül mutatta be a különböző emberi életszakaszokat. Az idős figura, ahogyan ült a homokban, Tamás idős édesanyjára emlékeztetett. A darabban anya és lánya kapcsolatát mintáztam meg, ahogyan az időben felcserélődnek szerepek. A kettőst Sóthy Virággal táncoltuk. A mű a tornaóráról ismert fészekhelyzettel indult, amelyből kicsusszant a benne gubbasztó gyermek. Mutatta, ahogyan gondozza, pelenkázza az anya a lányát, és mesél neki a jövőről; majd az idő múlásával a lány ápolja, pelenkázza az anyját, az ölében tartva és mesélve neki, amikor meghal.

KAPCSOLATOK

Az ezredfordulót Pátkai Tivadar költő versének éneklésével köszöntöttük Győrben a Széchenyi téren. 2001 első bemutatója a *Kapcsolatok* est volt.

Iskolás koromban Budapesten közel voltak a rokonom, a baráti köröm, a sok színház, a kedvenc múzeumaim. Győri munkába állásom után Markó Iván idejében a munkán kívül nem létezett számunkra más élet, még a szakmánk többi képviselőitől is el voltunk zárva. A közösségünkön kívüli emberekkel való találkozás az előre nem tervezett munkabeosztás miatt gyakorlatilag lehetetlen volt. Az együttes második korszakában a helyzet javult, de ma is nehéz.

A Győri Balett táncosainak napi időbeosztása igen „sűrű”. Akik tanítanak az iskolában 8-tól, balettmesteri teendőik után érkeznek 11-re a színházi gyakorlatra, és 14 óráig próbálnak délelőtt. 16 órától indulnak a délutáni próbák. Este 7-kor a függöny felgördülése a nap csúcspontja.

---

89. 2000. július 22.
90. 2000. július 25.

A turnékon, amelyek átlagosan két hónapot tesznek ki egy évből, még kifejezettebb az együttlét, szinte minden percünket együtt töltjük. A táncosaink élete erősen egymásba fonódik. Közösségünk élete hasonlít az artisták klasszikus életviteléhez. A balettegyüttesben is nagyfokú összehangoltság szükséges az egymásra utaltság miatt a produkciókban. Az ilyen szintű alkalmazkodás kisebb létszámú csoportban képes csak kialakulni és működni. Ettől azonban az ilyen zárt közösség belterjessé válik. Elszigetelt törzsek élnek hasonló módon. A táncosoknak pótolja, ami kimarad az életükből, hogy különböző szerepekben más és más emberek bőrébe bújnak, azonosulhatnak velük.

SZÍNHÁZI KÖZREMŰKÖDÉSEIM

Az évek folyamán a Győri Nemzeti Színház felkérésére több alkalommal készítettem prózai darabokba és operákba mozgástervet, balettbetétet. 1992-ben Magács László rendező-tanár Molière: *Szerelem, mint orvos* darabjában, 1999-ben Réczei Tamás rendezésében a Padlás színpadára Aiszküloosz: *Elektrájához* terveztem mozgást a színészeknek, majd az *Aida* balett-betét koreográfiáját készítettem el: Ízisz, Ozírisz és Szét történetét feldolgozva, a balettiskola növendékeinek bevonásával. A gyerekeknek tanulságos olyan művészek mellett színpadon lenni, mint Bellai Eszter és Bede Fazekas Csaba. 2001-ben az *Othello* került színpadra táncjelenetekkel. Bor Józseffel, a győri operabemutatók rendezőjével és a színház tánckarával öröm együtt dolgozni a nagyszabású produkciókban.

ÖRÖKKÖRÖK

Az *örökKörök* című egyfelvonásost örömmel készítettem⁹¹. Korán kezdtük a munkát, és ezért megtehettem, hogy csak akkor foglalkoztam vele gondolatban, amikor jóízű készítés hajtott. Tolcsvay László zeneszerzővel különben is nagyszerű együtt dolgozni. Müller Péter adta a zenéhez a szövegkönyvi inspirációt, Bródy János írta a dalok szövegét, Sebestyén Márta énekelte az egyik dalt. A magyar kortárs alkotógárdához csatlakozott még Gombár Judit. Őnála jöttünk össze, hogy kialakítsuk a közös gondolatmenetet, ami mentén elindultunk. Addig beszéltünk a darabról, amíg megszületett az üzenete. A magyar szövegű és hangzású zenéhez látványban és mozgásvilágában is tartottuk magunkat.

A darab több szinten is értelmezhető. Az Örök körök témájának filozófiai szintjét én a test és a lélek egyensúlyban tartásának gondolatával erősítettem. Laci kiállt amellett, hogy egyfajta férfi szemléletmód az, ami a darabból sugárzik az égi és a földi nő között vívódó társkeresésben. Férfi alkotótársaim ragaszkodtak hozzá, hogy férfi problémát boncolgatunk. Így a darab férfi főhőst kapott, de a gondolat, a lényeg ebben az esetben is nemtelen.

Tolcsvay L. - Bombicz B.: ÖrökKörök, Horváth M. Lilla, W. Fomin, Sóthy Virág

91. 2002. június 8.

Az emberi problémák megfogalmazása izgatott mindig: a fájdalmas, a foggal-körömmel küzdő, az állatiasan ösztönös, a fenségesen irigy, a reményt nyújtó, a gondoskodóan szerető anya, a vidám és könnyed. Az emberi lélek kibontása, az őszinte, ösztönös mozdulatok megtalálása. Az emberben minden lehetőség benne lakozik. Amit még nem tett meg, látenszen az is ott rejtőzik benne. Egy szerep kapcsán olyan érzelmeket bányáshatunk elő szemérmetlenül, amelyekre nem is gondolnánk, hogy bennünk vannak; annyi helyzetet élhetünk át, amelyekre egy élet hossza talán nem is lenne elég, meg talán az erkölcsi normáink sem engednének meg mindent megtenni. A legelvontabb fogalmak is megtestesíthetők a színpadon, árnyaltan lehet érzelmeket kifejezni.

CÉL

A cél mindig fontos, minden ember számára fontos! A feladatok eléréséért Markó Iván vezetése idején mindenki neki akart megfelelni, tetszeni, mivel ő alakította az emberekre a szerepeket. Egyre tökéletesebb képet szerepünk volna mutatni önmagunkról. Ha mindig együtt van a két pólus, aki nek tetszeni akarunk, és aki tetszeni akar, akkor szinte állandósul ez a felfokozott állapot. Ezt az életérzést nem indukálta az új vezetés.

Marie Brolin-Tani az Orfeo⁹² után a Macbeth⁹³ című darabját tanította be az együttesnek. Fiúk és lányok, mindannyian együtt kezdtük az ismerkedést a számunkra új lépésanyaggal, hogy szokjuk a számunkra új mozgásstílust. A próbaidőszak elején mindenki minden szerepet tanult, hogy Marie meglássa, kinek melyik való. De így nem tudtunk hajtani, mert nem értettük, hogy miért küzdünk. Motiváció nélkül nehéz megmutatni, hogy mire vagyunk képesek.

Carmen-díj

2003. december 18-án megkaptam Eöry Emil bronz szobrát, a Carmen díjat, amit a Solydent és a Helen-Dent Kft. alapított a Győri Balett táncosainak, munkájuk elismeréséül.

92. 2000. június 24.
93. 2003. október 23.

A 25 éves Győri Balett társulata:

Sóthy Virág, Cserpák Szabina, Szalai Judit, Hardi Beatrix, Bombicz Barbara, Kara Zsuzsanna, Gombócz Zoltánné Ströck Barbara, Horváth M. Lilla, Keszeiné Tóth Bernadett, Krokker András, Vidos Tibor, Für Ferenc, Papp Judit, Boldizsár Marlene, Horváth Krisztián, Sebestyén Bálint, Müller Ervin, Cseh Melinda, Fuchs Renáta, Varga Ágnes, Szalai Györgyné, Kakukkné Ócsag Anna, Hécz Péter, Pöntör Bernadett, Sándor Zoltán, Pátkai Balázs, Lukács Levente, Velekei László, Ábrahám Zoltán, Kertész Péter, Főrhécz Attila, Zádorvölgyi László, William Fomin, Szigeti Gábor, Demcsák Ottó, Hegyi Réka Rózsa, Élő Tamás, Kiss János, Kissné Afonyi Éva, Csere Zoltán, Horváth Gizella, Bészné Molnár Ilona, Csiszler Attila, Czibor Noémi, Varga György, Regnerné Benke Erzsébet, Radványi Tamás, Pálmai András, Döme Sándor és Bajcsai Éva, Horváth István, Sarkadi Nagy Olga, Szabó Attila, Szűcs Ilona, Vörös Róbertné, Stangl Péter, Fazekas Istvánné.

Évszakok című estünk⁹⁴ két felújításból: *Stabat Mater*, és *Trójai játékok*, valamint Egerházi Attila: *Panta Rhei* című alkotásából állt, mely az idő körforgására hívta fel a figyelmet. A táncosoknak oly rövid a pályájuk. 25 év után szakmai nyugdíjba mehetnek. Ekkor még csak 45 évesek. Más szakmát művelők ilyenkor jutnak a csúcs közelébe, egy táncos ilyenkor már búcsúzik. Csak kivételes nagyságok maradtak hosszabban a színpadon. A táncosoknak szükségszerű gondoskodniuk életük folytatásáról, tovább- vagy átképzésükről. A koreografálás vagy a tanítás lehet esetleg nyugdíj melletti szakmai feladat.

Most is készítünk koreográfiát Demcsák Ottóval a Győri Balett 25. évét ünneplő Gála műsorra.

Felelősség minden gondolat elültetése. Sokszor előfordul, hogy elhatározom, majd én másképp fogom csinálni, mégis ijedten tapasztalom, hogy az elutasított, ismert gondolatok kicsúsznak a számon. Lehetőség az élettől nem meglépni egy hibásnak ítélt cselekedetet, hogy a gyerekeim előtt ne járjak elől rossz példával. A művész sokakért felelős. Gyermekeinkben és alkotásainkban élünk tovább.

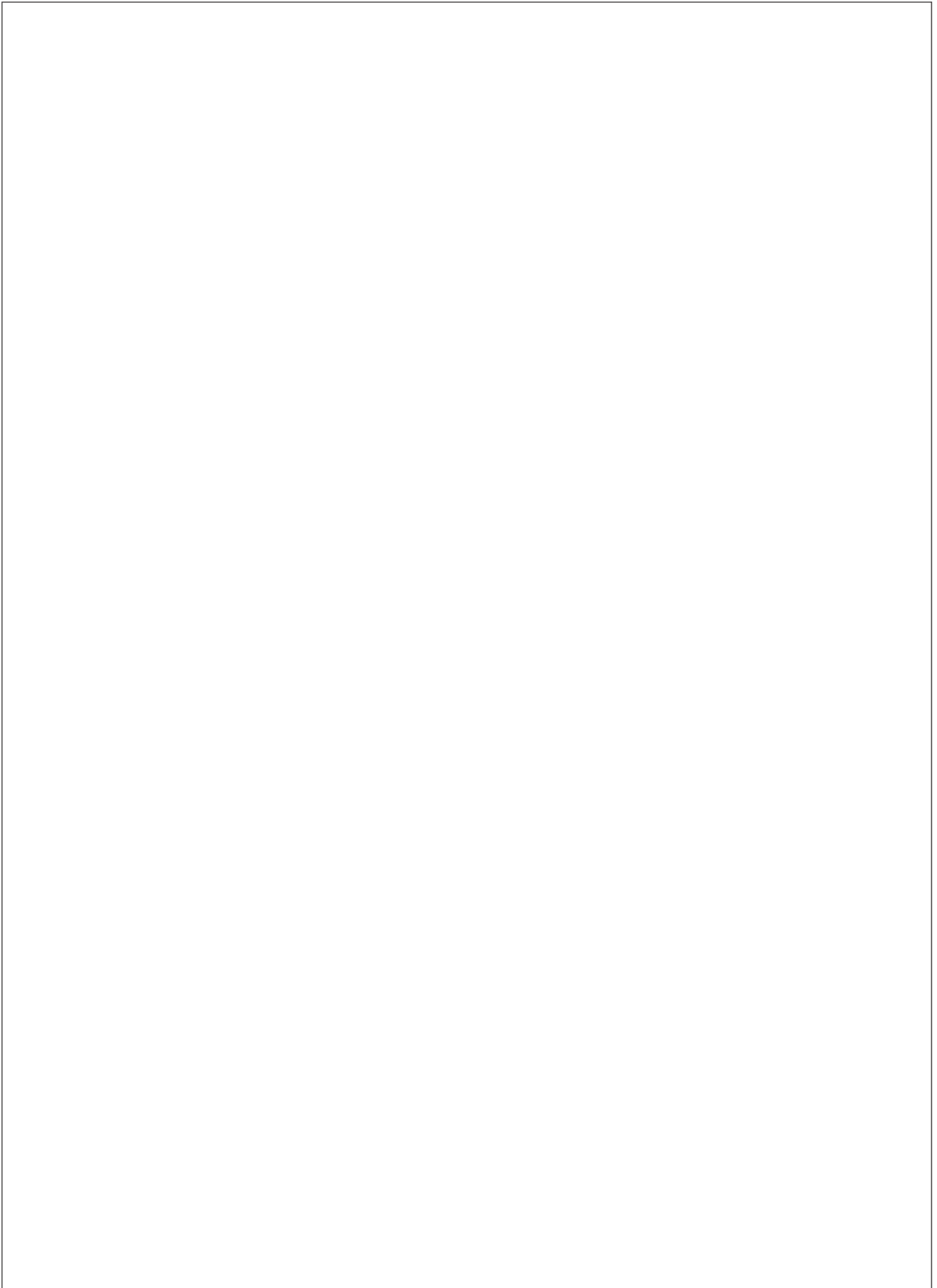
94. 2004. május 28.

Összegezve, talán csak annyit tudnék mondani: táncos az legyen, aki képes elkötelezett lenni szakmája iránt! A táncos hívás folyamatos karbantartottsági állapotot kíván a művelőjétől, aki művészi munkáján keresztül folyamatosan karban tartja a közönségét. A tánc: nagy ölelés!

Mindenkinek ajánlom a táncot. Portugáliában láttam egy utcai ünnepségen idős párt táncolni. A kis teret, körben finomságokat kínáló bódék szegélyezték. Este az emberek kint üldögéltek a melegben. Nyári szellő simogatta a fedetlen vállakat. Zeneszerek játszottak szakadatlan energiával, sokan táncoltak. De, ahogy ők...?! Megállt az idő. Végtelennek tűnő életük alatt összecsiszolódott lépéseik összeforrasztották az őszülő párt. Egymásért léptek. Mintha ott sem lettünk volna. Suhantak a föld fölött.

Édesanyámmal, közös utunk első és utolsó pillanatában, öntudatlanul vettem részt.

Tőle tanultam a születést és a halált.

Ami közben történt velem, kapcsolatom a tánccal, annak tárgyi emlékeit

Ő gondozta szeretettel, így neki köszönhető e hatalmas dokumentumanyag fennmaradása.

(cikkek, plakátok, műsorfüzetek, jegyzetek)

Még halála után is ő sarkall munkára, ad célt az életemnek.

Megfogadtam, hogy a gyűjteményét közkinccsé teszem:

Emléket állítva a Győri Balettnek és

Neki.

A Győri Balett Bemutatói Magyarországon és külföldön

---

1 9 7 9   –   2 0 0 4

1979. NOV. 2.
GYŐR

A NAP SZERETTEI

I. ÉVAD
1979-80

CARL ORFF
„CARMINA BURANA”
CÍMŰ MŰVÉNEK 10 TÉTELÉRE

A NAP SZERETTEI

KOREOGRÁFIA:
Markó Iván

TÁNCOLJÁK:

A Nap: Kiss János

A Föld: Bombicz Barbara

Az emberek: Király Melinda - Szabó Elemér

Krámer György

Demcsák Ottó

Dombrowszky Éva

Greiner Éva

Horváth Erika

Horváth Gizella

Kristó Annamária

Ócsag Anna

Németh István

Tárnoki Tamás

Szekeres Lajos

Szigeti Gábor

Próbavezető:

Szekeres Lajos

Hangfelvétel:

A Londoni Szimfonikus Zenekart

André Prévin vezényli

... A Nap szerettei Orff Carmina Burana című, eredetileg több mint egyórás művének harminchat percnyi részlete népszerű, hatásos, kifejező zene. A tíztételes tánc „története” szerint a Nap és a Föld szerelméből megszületnek az emberek és a Nap éltető erejétől öntudatra ébrednek, dolgoznak, szeretnek, küzdenek - mint az emberek általában. A darab csúcspontján elmegy a Nap, feljön az éjszaka, az emberek félnek a sötétben, és szinte eksztatikusan visszaimádkozzák a Napot. Aztán, mint egy álarcot, letépik az arcukról a sötétséget, ekkor megvilágosodik a Nap, de belülről, a minden emberben benne élő, belső Nap. Ez a belső fény maga az ideális közösség a maga éltető erejével. És az emberek elindulnak a Nap és a Föld nélkül boldogulni a saját erejükből...

Gárdonyi Béla
(Kisalföld)

Szabó Elemér

Király Melinda

1979. NOV. 2.
GYŐR

A NAP SZERETTEI

I. ÉVAD
1979-80

CSENDRE

PYGMALION

TÁNCKETTŐS

KOREOGRÁFIA:
Krámer György

TÁNCOLJÁK:

Király Melinda
Szabó Elemér

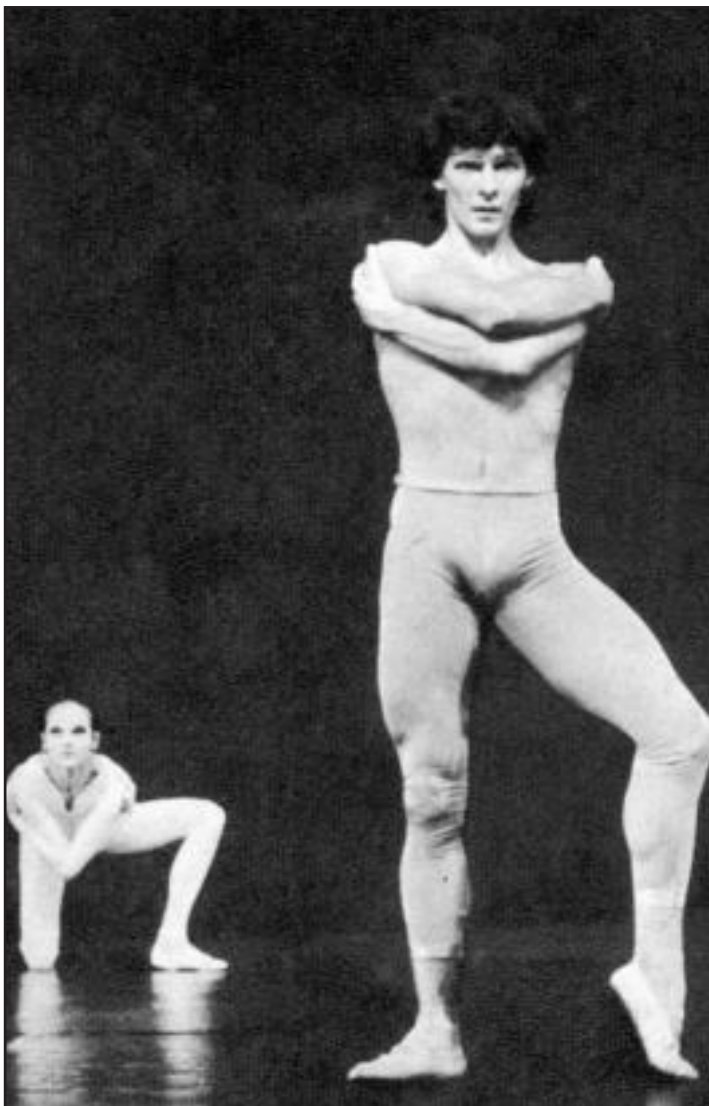
•

Bombicz Barbara
Demcsák Ottó

Király Melinda

Szabó Elemér

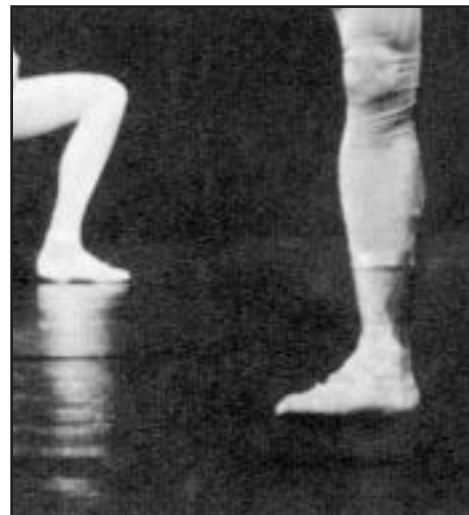
Bombicz Barbara

Demcsák Ottó

Érdekes, sajátosan egyéni világot képvisel az est kamaraszámainak keretében Krámer György *Pygmalion* című zene nélküli kettőse. Bár a koreográfia kevésbé kiforrott és jelentős mű, mint a vizsgán látott „Varsói menekült”, mégis a maga tömör, célratörő dramaturgiájával, a csendben is végig érdeklődést fenntartó feszültségével, bizonyos kezdetlegességei ellenére is egy ifjú koreográfus feltétlenül figyelemre méltó alkotása.

A mester az anyagból hosszú küszködéssel életre kelti a művet, amely váratlanul megmozdul, és tőle független életet kezd. Amikor a művész meghal, műve emeli fel, élteti tovább. Király Melinda és Szabó Elemér póztalan egyszerűséggel és meggyőző intenzitással tolmácsolta az etűd-szerű, egyszerűségében is megkapó kettőst.

Pór Anna
(*Táncművészet* 1980/1.)

1979. NOV. 2.
GYŐR

A NAP SZERETTEI

I. ÉVAD
1979-80

RICHARD WAGNER:
WESENDONK-DALAIRA

ÁLOMÉJ TÁNCJÁTÉK

KOREOGRÁFIA:
Markó Iván

TÉTELEK:

Az angyal
Greiner Éva - Szekeres Lajos

Szeretők
Király Melinda - Demcsák Ottó

A tükrös nő
Bombicz Barbara
Tárnoki Tamás
Kiss János
Szigeti Gábor

Héjanász
Dombrowszky Éva - Krámer György

Az álom

Próbavezető: Horváth Gizella
Hangfelvétel: Sass Szilvia énekel

A Budapesti Filharmonikus Társaság Zenekarát
Kórody András vezényli

Greiner Éva

Szekeres Lajos

Markó Iván szimmetrikusan felépített tánc-ciklusa - az *Áloméj* - egészen más világba emel. A képzőművészeti hatások - *Gombár Judit* gyönyörű fehér-szürke-lila színekben játszó trikói, a csillagos égbolt csendjét és fenségét idéző nyitókép - előlegezik a sejtelmes hangulatot. *R. Wagner Mathilde Wesendonk* „öt dilettáns versére” komponált szenvedéllyel teli dalai ihlették Markó Ivánt az öt tételes ciklusra. A variációk témája a szerelem. Az első tétel éteri, testetlen vágyat fest. A két közbülső tétel ellentétes érzelmi hangulatot fogalmaz meg. E két kettős fogja közre *A tükrös nő* című jelenetet, az egyetlent, ahol az önimádattól feloldódni, magát maradéktalanul átadni képtelen, szépségébe zárt nő társtalansága villan fel. Az egész ciklust álommá módosító záróképben az első tétel ifjúja álmodik, mialatt „angyal” párja körül örvénylenek a variációk figurái.

Az érzelmekkel telített koreográfia szólista erényeket kíván a fiataloktól. A leheletfinom nyitó és zárótétel párosa, *Greiner Éva* és *Szekeres Lajos* törekeny szépséget teremt. A központi epizód nőalakja, *Bombicz Barbara* elhíhető erővel közvetíti a hiúság boldog és a magáramaradás kifosztott pillanatait. A koreográfia egy másodpercnyi megnyugvást sem hagy a *Héjanász* szereplőinek, *Dombrowszky Évának* és *Krámer Györgynek*. A Szeretők szenvedélytől fűtött, majd líraivá oldódó kettőséből torokszorító epizódot teremt a két hallatlanul fogékony, széles érzelmi skálán játszó előadóművész: *Király Melinda* és *Demcsák Ottó*.

Fuchs Livia (*Kisalföld*)

1979. NOV. 2.
GYŐR

A NAP SZERETTEI

I. ÉVAD
1979-80

RICHARD STRAUSS
„IMIGYEN SZÓLA ZARATHUSTRA” CÍMŰ
SZIMFONIKUS KÖLTEMÉNYE

STÁCIÓK

KOREOGRÁFIA:
Markó Iván

SZEREPOSZTÁS:

Szülők: Horváth Gizella - Kiss János

A hős: Markó Iván

Diák: Szabó Elemér

Amazon: Horváth Erika

Mágus: Krámer György

A Szépség: Király Melinda

További szereplők:

Bombicz Barbara, Dombrowszky Éva

Greiner Éva, Kristó Annamária

Ócsag Anna, Demcsák Ottó

Németh István, Tárnoki Tamás

Szekeres Lajos, Szigeti Gábor

Próbavezető: Stimácz Gabriella

Hangfelvétel:

A Berlini Filharmónia Zenekarát

Karl Böhm vezényli

Színpadkép: Forrai Gábor *m. v. Érdemes művész*

Jelmez: Gombár Judit *m. v.*

Balettmester: Kun Zsuzsa *Kossuth-díjas, Kiváló művész*

Művészeti tanácsadó:

Borisz Bregvadze, *a Szovjetunió népművésze*

Művészeti vezető: Markó Iván

Markó Iván

A kitárt karral feljűk forduló ember látványa mintegy hirtelen kinyilatkoztatásként előre vetíti az egész mű mondandóját: az élet titkaival, a világegyetemmel szembenező ember drámáját. A lélegzet-elárlító indítás jogosan váltott ki frenetikus tapsot. Itt mutatkozott be az induló koreográfus, a vérbeli színházi ember. A scenikai tudás teljes fegyverzetében érkező igazi Béjart-tanítvány, és egyben az önálló alkotóművész hatásos intrádája ez a néhány pillanat. Ettől kezdve már nyert ügye volt. Sorra jöttek a stációk: az ember vagy művész megszületése, a kíváncsi ifjú tudásszomja, a tudósi talár elhajítása és az élet örömeinek, küzdelmeinek keresése, szembekerülés a halállal, elmúlással, a világ brutális, embertelen, legigázó hatalmaival. Sorsdöntő találkozás következik a Mágussal, aki a küzdelemben lehengerli és újjáformálja, új célok felé indítja a Hőst: megismerteti a Szépséggel, akivel önfeladt táncban egyesül, és a „Táncdal” nagy keringőjével vegyül el az arctalan tömeg bálján. Végül a Hős, ruházatát hirtelen ledobva, a vörös drapériát lerántva, a tömegtől eltávolodva vad körberohanás után ismét meztelenségben áll a közönségnek háttal, míg nem sötétbe merülő alakjából csak a magasba nyúló kéz marad megvilágítva. Képzeletgazdag kompozíció született, amelynek legnagyobb értéke a már méltott színpadi, rendezői, képzőművészeti hatásokon túlmenően mindenekelőtt az eszmei mondanivalót hordozó táncművész.

Pór Anna
(Táncművészet 1980/1.)

Kiss János

1979. DEC. 7.
MILANOI SCALA

BORISZ GODUNOV

I. ÉVAD
1979-80

ZENESZERZŐ:
M.P. MUSZORGSZKIJ

TÁNCBETÉT POLONÉZ

KOREOGRÁFIA:
Markó Iván

SZEREPOSZTÁS:

Lucia Valentini
Demcsák Ottó
Kiss János

Krámer György
Németh István
Szabó Elemér
Szigeti Gábor
Tárnoki Tamás

Rendezte:
Jurij Ljubimov

Vezényel:
Claudio Abbado

Hazaérkezett első külföldi vendégszerepléséről a Győri Balett férfikara. A fiatal együttes a milánói Scalában mutatkozott be Muszorgszkij Borisz Godunov című operájában, amit *Jurij Ljubimov* szovjet rendező állított színpadra. Ő kérte fel a győri együttest a közreműködésre. Mint *Markó Iván*, az együttes vezetője elmondta, a közönség lelkesen ünnepelte a táncosokat, és a megjelent kritikák is nagy elismeréssel szóltak a táncbetétről. Az egyik legnevesebb olasz zenekritikus, *Mario Paso* azt írta, hogy a legjobb pillanatok egyike volt az a polonéz, amit a magyar táncosok adtak elő. A *L'Unita* pedig a briliáns jelzőt használta a produkcióval kapcsolatban.

– Számunkra nagy megtiszteltetést jelentett, hogy felléphettünk a Scala színpadán – mondta *Markó Iván*. – Szakmai előmenetelünk szempontjából sem közömbös, hogy Európa neves színházi szakemberei tudomást szereztek a Győri Balett létezéséről.

Pákovics
(MTI)

1980. ÁPR. 25.
GYŐR

KÜZDELMEK

I. ÉVAD
1979-80

CSAJKOVSZKIJ:

OP. 78. SZIMFONIKUS
KÖLTEMÉNYÉNEK ZENÉJÉRE

ÁLOMKERGETŐK

KOREOGRÁFIA:

Vámos György m. v.

SZEREPLŐK:

I.

Bombicz Barbara
Kiss János
Szabó Elemér
Szekeres Lajos

II.

Király Melinda
Krámer György
Németh István
Tárnoki Tamás

Világítás: Hani János

Díszlet: Meller András

Jelmez: Gombár Judit

Bombicz Barbara

Kiss János

Az új est nyitányaként ugyan Vámos György balettje került színre, mondhatni: „még és már”. Még, mert Markó művei csak ezután következtek, s már, mert éppen Vámos darabja jelzi a társulat zászlóbontó programjának hitelét, azt, hogy az együttes alkotómunkát Markó csakugyan nem kívánja monopolizálni.

A röpké, alig negyedórás balett — az Álomkergetők, Csajkovszkij op. 78. szimfonikus költeményére a szimfonikus tánc irányában gyarapítja az együttes izmosodó repertoárját, vagyis Vámos elsősorban a tiszta tánc, a klasszikus balett eszköztárával él (harmonikusan hozzásimulva a választott zenéhez), e kifejezési formát rendeli alá gondolatának. Mondanivalója pedig: „az ember gyakran, talán szükségképpen is fordul álmok, ideálok, illúziók felé, s kergetésük közben a kudarcot is el kell. viselnie”. Ez a summázat persze, önmagában könnyen félretájol, banalitást sejtet, holott a színpadi kidolgozással a néző helytálló megoldáshoz jut. Vámos György világos táncdramaturgiája, tiszta mozdulati nyelve mellett az előadógárda — Szekeres Lajos, Kiss János és Szabó Elemér, s mindenekelőtt a tűnékeny álomalakot mintázó Bombicz Barbara — ugyancsak hozzájárult e „kudarc-balett” fátyolos, nosztalgikus atmoszférájához. És még valami: a darab eszmeiségét megtámasztó szcenikai megoldás a maga átúszó felhőivel és elválasztó túllfüggönyeivel — ez a kivitel tökéletesen belesimul a társulat táncszínháztörekvéseibe.

Maác László
Kisalföld

Bombicz Barbara

1980. ÁPR. 25.
GYŐR

KÜZDELMEK

I. ÉVAD
1979-80

ZENE:

NÉPI ÜTŐS ÉS FÚVÓS HANGSZEREKRE
VÁRAY LÁSZLÓ KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL

A SZAMURÁJ

KOREOGRÁFIA:

Markó Iván

SZEREPOSZTÁS:

A szamuráj:

Fülöp Viktor

Kossuth-díjas, Kiváló művész

Tanítványok:

Kiss János

Krámer György

Szabó Elemér

Németh István

Tárnoki Tamás

Demcsák Ottó

Szigeti Gábor

Szekeres Lajos

Madarak:

Király Melinda

Bombicz Barbara

Greiner Éva

Dombrowszky Éva

Horváth Gizella

Horváth Erika

Világítás: Hani János

Díszlet: Meller András

Jelmez: Gombár Judit

Fülöp Viktor

... A szamuráj számára a tudás átörökítésének kötelessége a mindent magába foglaló teljességmény. Értzi, hogy amint tanítványai befogadják mindazt az ismeretet és szellemiséget, amit átadhat nekik, törvényszerűen elpusztítják majd mesterüket. Mert próbatételük éppen az, hogy képesek-e legyőzni, felülmúlni őt. S ha tanítványai fölébe nőnek, az a mester halálos diadala.

A szamurájt kezdettől fogva elkísérik útján az Elmúlás madarai - ott élnek a tudatában, az álmaiban, a sejtelmeiben. Időről időre megjelennek, körülveszik, emlékeztetik a Törvényre. S a szamuráj tudja, hogy amikor bevégezte a tanítást, a madarak majd eljönnek érte. Markó táncdrámája e roppant tudás kegyetlenül paradox szépségéről szól. Az emberről - a Harcosról -, akinek életcélja a pusztulás. Aki helyett hogy menekülne a kérlelhetetlenül közelgő vég elől, egész tehetségével, minden erejével azt hozza közelebb. A vállalt feladat teljesítése egyet jelent a személyes megsemmisüléssel, az áhított eredmény, a pedagógiai-emberi győzelem a fizikai vereséggel...

Mészáros Tamás (*Álmok Ura*)

1980. ÁPR. 25.
GYŐR

KÜZDELMEK

I. ÉVAD
1979-80

LEONARD BERNSTEIN
III. SZIMFÓNIÁJA
ZENÉRE ÉS SZÖVEGÉRE

ŐSÖK ÉS UTÓDOK

KOREOGRÁFIA:
Markó Iván

SZEREPOSZTÁS:

Egy ember: Markó Iván, Krámer György
A szerelem: Király Melinda, Bombicz Barbara
Testvérek:

Greiner Éva, Dombrovsky Éva
Horváth Erika, Ócsag Anna
Anyja: Horváth Gizella

Égi menyasszony:
Adeline Tanon *m. v.*, Kristó Annamária
A karmester: Szekeres Lajos

Ősök és utódok:
Bombicz Barbara, Dombrovsky Éva
Greiner Éva, Horváth Erika
Horváth Gizella, Király Melinda
Ócsag Anna, Demcsák Ottó
Kiss János, Krámer György
Németh István, Szabó Elemér
Szekeres Lajos, Szigeti Gábor
Tárnoki Tamás

A hangfelvétel a Deutsche Grammophon
2530 970 sz. lemeze alapján készült.
Közreműködik: Montserrat Caballé
Vezényel: Leonard Bernstein

A szöveget fordította: Táskó Eszter és Sós Péter János
Elmondja: Áts Gyula *Jászai-díjas*

Világítás: Hani János
Díszlet: Gombár Judit és Hani János
Jelmez: Gombár Judit
Próbavezető: Stimáczi Gabriella

Művészeti vezető: Markó Iván

Markó Iván

Adeline Tanon

Király Melinda

... Az *Ősök és utódok* Markó új koreográfiája *Leonard Bernstein* III. Szimfóniájának a zenéjére és a szövegére (*Áts Gyula* szépen mondja). A koreográfia - a zene és a szöveg frappáns értelmezésével - nem az embertől kér istenhitet, hanem az istentől emberhitet. Magyarán: magunktól hitet, kegyetlen korunkban is, életünk, ember mi-voltunk értelmében. Markónak megragadóak a mozdulatképzetei ehhez a gondolat-hoz. Érzésem szerint Madách-hatás érződik a művön (természetesen dicséretére mondom) kétségbeejtésében és felmagasztalásában, gépembereiben és ördög-angyal képzetében egyaránt. Madáchnál Éva csak anyának érzi magát - a mi táncosnőink már anyák: a hét eleven gyermek beépítése a koreográfiába (a legparányibb szenvelgő, szépelgő jelleg nélkül) a zenemű lelkéből lelkedzett találmány...

Rajk András
(*Népszava*)

1980. JÚN. 28.
VESZPRÉM

TRISZTÁN ÉS IZOLDA

I. ÉVAD
1979-80

ZENE:
RICHARD WAGNER

TV-FESTIVÁL

KOREOGRÁFIA:
Markó Iván

TÁNCOLJÁK:

Király Melinda - Markó Iván

Jelmez: Gombár Judit

TÁNCOLJÁK MÉG:

Ladányi Andrea - Kiss János

•
Afonyi Éva - Demcsák Ottó

Kiss János

Ladányi Andrea

1980. DEC. 12.
GYŐR

AZ IGAZSÁG PILLANATA

II. ÉVAD
1980-81

HAGYOMÁNYOS SPANYOL ÉS NÉPI ZENÉBŐL,
VALAMINT VAJDA JÁNOS SZERZEMÉNYEIBŐL
A GYŐRI FILHARMONIKUSOK
KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL

CEREMÓNIA ÉS RITUÁLÉ FEDERICO GARCIAÉRT

KOREOGRÁFIA:
Markó Iván

SZEREPOSZTÁS:

Federico, a fiú: Szabó Elemér
Federico, a férfi: Markó Iván
Anya: Magyar Mária
Halál: Fülöp Viktor
m. v. Kossuth-díjas, Kiváló művész
Fekete asszony: Martin Márta
Duende: Szekeres Lajos
Zöldruhás lány: Király Melinda

Infánsnő: Greiner Éva
Király: Kiss János
Királyné/Bika: Bombicz Barbara
Nők: Dombrowszky Éva, Horváth Erika
Horváth Gizella, Kristó Annamária
Ladányi Andrea, Ócsag Anna
Férfiak: Demcsák Ottó, Krámer György
Németh István, Sebestyén Csaba
Szigeti Gábor, Tárnoki Tamás

Világítás: Hani János
Jelmez: Gombár Judit
Díszlet: Gombár Judit és Hani János
Próbavezető: Stimácz Gabriella
Művészeti vezető: Markó Iván

... A koreográfus-rendező Markó ugyan a dolgokat úgy intézi, hogy az ifjú Federico feltűnésétől a férfi Federico agyonlövéséig egy pályáiv állomásait is megpillanthatjuk, de hát a balett ettől még nem életrajz-dramatizáció. Az egyes Lorca-művekre célzó utalások és jelenetek éppúgy szerepet kapnak benne, mint Lorca vallomásai és víziói, spanyol földből fakadt élményeinek, vágyainak áttételei. S ezt a hatalmas, gondolatokban és színekben egyként tobzódó mixtúrát, amely még az életpiros köpönyegek suhogása közben is valamiképpen a halál árnyékában kavarg, nem annyira az életrajz fűzi egy láncra, mint inkább az életmű tartalma, a szent rögeszme: a duende keresése...

... A duende-párharc után bizakodó tapsával ő hívja elő és vezeti a darab egyik legszebb, vonulós spanyol csoporttáncát, s ő kel táncra „a zöldruhás lánnyal”, felidézve az ifúság tiszta mámorát. (Szabó Elemér partnere, a nyúlánk és poétikus Király Melinda utóbb egy ellentétes szerepkörben Bernarda Alba fúria-lányát is remekül alakította.) Később a költő Velasquez pózában mintegy életrebúvóli és meghúzódnva szemléli a spanyol történelem „nagy” korszakát: fekete barokk pompában a király és királyné (Kiss János és Bombicz Barbara) fagyos erotikájú, már-már nem evilági és hátborzongató kettősét járja, miközben, az uralkodói közöny kiegészítéseként az egyre sápadó infánsnő (Greiner Éva) lassan a halálba hanyatlik.

Markó keserű és virtuóz szólója után Federico a második felvonásban ismét szenvedő figura, a szó eredeti értelmében is: az arcnélküli és elgépiesedett Amerika vendége, megtaposott áldozata. Spanyol földön azonban ő a cselekvő: torreadór és egy kicsit szertartásmester is a bikaviadalban. Ezt a játékrészt bizvást tekinthetjük a balett egyik csúcspontjának. Markó elkerült mindenfajta naturalista megoldást, s a bikát alakító Bombicz Barbarának mélyen kifejező, groteszk mozgást alakított ki. Itt megtörténik a csoda: nézőként az életéért küzdő állat-balerina pártjára állunk, s a barbár rituálé végén Lorca helyettünk is kiáltja: „Nem akarom látni a vért!”...

Maász László
(Magyar Nemzet)

1981. ÁPR. 17.
GYŐR

NYUGTALAN LÁTOMÁSOK

II. ÉVAD
1980-81

ZENE:
RÉSZLETEK WAGNER, VIVALDI,
CHAVEZ MŰVEIBŐL

SÍRVERS

KOREOGRÁFIA:
Krámer György

SZEREPOSZTÁS:

Ladányi Andrea, Kiss János
Szabó Elemér, Krámer György
Kristó Annamária, Perédy László
Bombicz Barbara, Greiner Éva
Horváth Gizella, Király Melinda
Ócsag Anna, Demcsák Ottó
Németh István, Sebestyén Csaba
Szigeti Gábor, Tárnoki Tamás

Ladányi Andrea

Szabó Elemér

... Krámer koreográfusi munkásságának eddigi legjobb darabja, de egyúttal a Győri Balett eddigi hagyományaihoz is szorosan kapcsolódik. Tulajdonképpen időjátékban mutatja be egy fiatalember életének csomópontjait az élet és halál mezsgyéjén (a látottak szerint akár a Styxen) való átkelés pillanatában. Egyes elképzelések szerint életünk utolsó pillanatában lepereg előttünk mindaz, amit átéltünk, Krámer is mintha ezt a pillanatot ragadná meg, hogy hősenek életútjában bemutassa mindazt, amiért érdemes volt élnie, küzdenie. Lassú, hullámzó, evező mozdulatokkal közeledik a táncosokból kialakult hajó, hogy a magasztos, líraian szomorú hangulatot felváltsa egy meghökkentő és elidegenítő hatás: a Halál Angyalának civilruhás, kérlelhetetlen alakjának feltűnése (*Perédy Lászlónak*, a Kisfaludy Színház színművészenek a táncosokéhoz kiválóan ízesülő megformálásában).

Előbb megvakítja, majd ellenséges környezetbe taszítja a fiatalembert (Szabó Elemér rendkívül érzékeny és plasztikus előadásában), akitől még azt is elmarják, aki segíteni szeretne rajta. A táncosok gépszerű mozgása is visszatérő jellegzetessége a győri balettműhelynek, de csak szellemében ismétlés, mozgásában újat ad a Stációkban és a Garcia Lorca balettben (Amerika-tétel) láttakhoz képest. A hős számára sem a barátság, sem a szerelem nem ad, mert nem adhat lelki megnyugvást, menedéket: magányosan és boldogtalanul hull bele a Halál Angyalának karjaiba...

Kenessei András
(*Magyar Hírlap*)

1981. ÁPR. 17.
GYŐR

NYUGTALAN LÁTOMÁSOK

II. ÉVAD
1980-81

ZENE:
BARTÓK BÉLA

KONTRASZTOK

KOREOGRÁFIA:
Maguy Martin m.v. a párizsi
"Ballet D' Arche" művészeti igazgatója

SZEREPOSZTÁS:

Az alkalmazottak:

Dombrowszky Éva, Greiner Éva
Horváth Erika, Horváth Gizella
Kristó Annamária, Ócsag Anna
Ladányi Andrea, Demcsák Ottó
Kiss János, Krámer György
Németh István, Sebestyén Csaba
Szekeres Lajos, Szabó Elemér
Szigeti Gábor, Tárnoki Tamás

A szerelmesek:

Bombicz Barbara, Demcsák Ottó
•
Király Melinda, Krámer György

Az úgazdagok:

Horváth Gizella, Kiss János
Kristó Annamária, Szabó Elemér

Az inas:

Szigeti Gábor, Tárnoki Tamás

Horváth Gizella

Szigeti Gábor

Bombicz Barbara

Demcsák Ottó

Kiss János

... A párizsi Balett D'arche művészeti igazgatójának nevét még nemigen ismerik nálunk, *Maguy Marin* Bartók Bélának egy közismert, zongora-hegedű-klarinét-triójára, a *Kontrasztokra* alkotott megdöbbentő hatású koreográfiát. Azért merem megdöbbentőnek nevezni, mert a zene hangulata, jelentése Marin képzeletében a humorral - tegyem hozzá: *kegyetlen humorral* - társult. Gondlom, ez nekünk, Magyarországon nem jutna eszünkbe: *nem merne eszünkbe jutni*. A francia koreográfust - szerencsére - nem nyomasztotta és feszélyezte a magyar Bartók-értelmezés és -hagyomány, ezért jogos és öntörvényű alkotói szabadsággal nyúlt a műhöz, s mint az ilyenkor gyakran lenni szokott, *új minőséget* hozott létre.

A mű címének megfelelően kontrasztot komponált. *Az alkalmazottak* és *Az úgazdagok* közt, tételenként elkülönítve őket. Az előbbieknél (a hétköznapi, megviselt, robotoló embereknek) pantomimikus mozgást kölcsönzött. Jelmezük, maszkjuk erősítette a kegyetlen humort, mozgásuk pedig ellenállhatatlan nevetést fakasztott, de *keserű nevetést* azokban, akik felismerni véltek valakiket. Netán magukat. Ezzel ellentétben a felső tízezer mozdulatlan előkelősége, *embert fogyasztó* társadalma már szinte morbid humorú volt és a szerelmesen pengeélen egyensúlyozó, egymást kereső, egymásba bújó *meztelen kiszolgáltatottsága* pedig torokszorító. Akárcsak az alkalmazottak - néhol *Chaplin* kisembereit idéző - esettsége és reménytelensége. *Bombicz Barbara* és *Demcsák Ottó* (szerelmesek), valamint *Greiner Éva* és *Szekeres Lajos* (két alkalmazott) remekelt, akárcsak az inas sánta szerepében *Szigeti Gábor*...

Kenessei András (*Magyar Hírlap*)

1981. ÁPR. 17.
GYŐR

NYUGTALAN LÁTOMÁSOK

II. ÉVAD
1980-81

ZENE:
BARTÓK BÉLA

A CSODÁLATOS MANDARIN

AZ ÚJ VÁLTOZATOT
TERVEZTE ÉS BETANÍTOTTA:
Markó Iván

SZEREPOSZTÁS:

A lány:
Bombicz Barbara
Király Melinda
Ladányi Andrea

Mandarin: Markó Iván
Érdemes művész

A banda:
Demcsák Ottó, Kiss János
Németh István, Sebestyén Csaba
Szekeres Lajos, Szabó Elemér
Szigeti Gábor, Tárnoki Tamás

Világítás: Hani János

Díszlet: Gombár Judit és Hani János

Jelmez: Gombár Judit

Próbavezető: Stimácz Gabriella

Művészeti vezető:
Markó Iván *Érdemes művész*

Bombicz Barbara

Markó Iván

... Bartók maga is érinti egy levelében, méltatói pedig ismételtelen kiemelik, hogy a Mandarinban „egy világváros hangja szól... a színpadon azok az emberek lépnek elének, akiket az utca nevelt... a cselekményben a lány oly mélyre süllyedt, amelyből már csak valami elemi vihar, megrázó élmény térítheti magához”. Markó Ivánt alighanem az idézett mondatokban rejlő lehetőség ragadta meg, ... de csak kiindulásul használta. Bőrruhás „nehézfiúk” terrorcsapata elhurcol egy lányt. Kábítószert fecskendeznek karjába, megkínózzák, megálázzák, meggyalázzák. A szerencsétlen a heroinmámor víziójában éli át a csodát, az elemi vihart; fiút szül - ő a mandarin -, akihez ödipális titkok fűzik, de aki egyúttal védelmezője, szeretője, támadóinak előzője. A terror-fiúk távozásával együtt - keserű ébredés! - a távoli, reménytelen semmibe vész a „mandarin” is, a védelmező. A lány egyedül marad, a világváros kétségbeesett, szorongató magánya neheztelően rá elviselhetetlenül, nincs számára más kiút, mint a megváltó halál... Akik naiv tévé-társasjátékok kultúrgögi-csélésén köszörülük szellemüket, bizonyára megborzonganak ennyi kegyetlenség, érzékiség, rideg erőszak láttán. De hát Markó sztorija csak addig rémtörténet, amíg a lány víziója el nem kezdődik, mert innen igazi emberi dráma, melyben napjaink sok aggodalommal emlegetett sebei véreznek... Imponáló, ahogyan Markó absztrahálja a történetet, ahogyan a lányt teszi központtá, vállalva, hogy az ő cselekménye bizony nem minden ponton találkozik, nem valamennyi mozzanatában konvergál a kompozíció világosan kielemezhető tematikus anyagával. Ám, aki újat, merőben újat akar létrehozni, annak ezt a vitára ingerlő kockázatot vállalnia kell...

Albert István (*Film Színház Muzsika*)

1982. JAN. 31.
GYŐR

DON JUAN ÁRNYÉKA RAJTUNK

III. ÉVAD
1981-82

RICHARD STRAUSS:
DON JUAN CÍMŰ
SZIMFONIKUS KÖLTEMÉNYÉRE

DON JUAN

KOREOGRÁFIA:
Markó Iván

SZEREPOSZTÁS:

Don Juan: Markó Iván *Érdemes művész*
Aranyálarcos: Kiss János
Az árnyék: Király Melinda
Leporello: Németh István
Három grácia: Bombicz Barbara
Ladányi Andrea, Horváth Gizella
Több szerepben: Dombrowszky Éva
Horváth Erika, Kristó Annamária
Ócsag Anna, Demcsák Ottó
Krámer György, Sebestyén Csaba
Szekeres Lajos, Szigeti Gábor

A zenei felvétel
a Magyar Hanglemezgyártó Vállalat Stúdiójában,
a Magyar Rádió Ének- és Zenekarának
közreműködésével készült

Szcenika és világítás: Hani János
Díszlet- és jelmeztervező: Gombár Judit
Balettasszisztens: Stimácz Gabriella
Balettmester: Ludmilla Cserkaszova,
a Moszkvai Nagyszínház Érdemes művésze
Karigazgató: Sapszon Ferenc
Vezényel: Vajda János *Erkel-díjas*
Művészeti vezető: Markó Iván *Érdemes művész*

Horváth Gizella   Bombicz Barbara   Ladányi Andrea   Markó Iván

... Nagyszerű a hatásos indítás; a sötét színen megjelenő Don Juan a zenei téma indításával a ráeső fényben hirtelen, erőteljesen tört ránt. A világnak nekilendülő Don Juan, a merész, nagyvonalú provokátor tökéletes első szimbolikus hangütése.

Szuggesztíven jellemzi az alakot, az egész mű alaptémáját Markó Iván felszabadultan eufórikus szólója. Szinte megtáncolja a Lenau-mű nyomán írt Strauss-zene mottójául felfogható verssorokat. „Hogy vannak más világok, hol az élet gyönyörűbb, mint e földön, nem hiszem.” Ezúttal nem a koreográfiai tematikus változatosság, hanem a mélyről fakadó kifejezés spontaneitása, az igazi táncművész megfeszíthetetlen titka által lesz a jól ismert balett-játéknak, *touroknak* egyszerre mélyről fakadó szimbolikus értelme. Szép a három gráciával való tánca (Bombicz Barbara, Ladányi Andrea, Horváth Gizella), a zenével hullámzó farsangi fergeteggel való találkozása is.

Nem könnyen értelmezhető, de költői az Árnyékával, Király Melindával való feszültséggel teli kettőse. A fel-feltűnő titokzatos Aranyálarcos provokálása után a befejezésben a háttérben hatalmas sötét kereszt emelkedik ki a földből, és a felé törő Don Juant lassan maga alá temeti. Hatásos szimbolikus vég: a teljességre vágyó mindent akarás, a keresztényi normákat megtagadó hős maga választotta pusztulása, gondolná a néző, ám a kereszt váratlanul újra felemelkedik, és magával emeli az arccal rajta fekvő hőst is. Különös, nehezen megfogható szimbólum...

Poór Anna (*Színház*)

1982. JAN. 31.
GYŐR

DON JUAN ÁRNYÉKA RAJTUNK

III. ÉVAD
1981-82

ZENE:
VAJDA JÁNOS

FAUST

KOREOGRÁFIA:
Markó Iván

SZEREPOSZTÁS:

Faust: Markó Iván *Érdemes művész*
Mephisto: Kiss János
Margit: Király Melinda
Wagner: Németh István
Vöröshajú nő: Ladányi Andrea
Több szerepben: Dombrowszky Éva
Horváth Erika, Kristó Annamária
Ócsag Anna, Demcsák Ottó
Krámer György, Sebestyén Csaba
Szekeres Lajos, Szigeti Gábor

A zenei felvétel
a Magyar Hanglemezgyártó Vállalat Stúdiójában,
a Magyar Rádió Ének- és Zenekarának
közreműködésével készült

Szcenika és világítás: Hani János
Díszlet- és jelmeztervező: Gombár Judit
Balettasszisztens: Stimácz Gabriella
Balettmester: Ludmilla Cserkaszova
a Moszkvai Nagyszínház Érdemes művésze
Karigazgató: Sapszon Ferenc
Vezényel: Vajda János Erkel-díjas
Művészeti vezető: Markó Iván *Érdemes művész*

Markó Iván

Király Melinda

... A hintaszékben ülő, női alakok által gondosan betakargatott beteg művész ápolói távoztával a zongorához ül, és a szék mögött feltűnő fehér frakkos svihák Mefisztóval szerződésre lép. Majd az elővarázolt Margittal való idill, ezt követően pedig a Vörös hajú nő erőszakos csábításával és másfajta csapdák jelképeivel való hadakozások után a művész hősiес erőfeszítéssel megalkotja a művét, és az eszmévé változott Margit karjaiban hal meg. A háttérben feltűnik a hölgyek által körülvelt üres hintaszék, és Wagner némán becsukja a magára maradt zongorát...

Az a jelenet, amint a templomból kilépő Margitnak karját felkínáló Faustot megidézi, ismét Markó Iván a teljes drámát egy pillanatban sűrítő remekléseinek, atmoszférát teremtő gyöngyszemeinek egyike. Finom megérintésű a páros tánc, amelyben Margit szemérmesen mindig újra elhárítja Faust közeledését, miközben Mefisztó (Kiss János) folyton megemeli és továbbviszi a lányt, mert a tiszta szerelem túlmegy az általa tervezett alkun. Végül brutális beavatkozással, korrumpálással próbálja szétrombolni az idillt, a leánynak súlyos nyakéket, a művésznak hatalmas érdemrendet zúdítt a nyakába. Az ezután következő ördögi kísértésekben szellemes scenikai hatásokkal operál a rendezés, a háttérben megvilágított nyíló-csukódó, fémesen csillogó ajtósorok és hátulról átvilágított napfényárga falak között ide-oda cikázó emberek tömeghatást tudnak kelteni...

Megkapó a visszatérő Don Juan-témára a megvalósult alkotás tragikus diadalát táncoló művész szólója, és ismét felejthetetlen Markó Iván és Király Melinda kettőse...

Poór Anna (Színház)

Kiss János

Markó Iván

1982. JAN. 31.
GYŐR

DON JUAN ÁRNYÉKA RAJTUNK

III. ÉVAD
1981-82

ZENE:
VAJDA JÁNOS

PER

KOREOGRÁFIA:
Markó Iván

SZEREPOSZTÁS:

K/M úr: Markó Iván *Érdemes művész*
Egyik fekete kalapos: Kiss János
Másik fekete kalapos: Tárnoki Tamás
Angyal: Németh István
Hasonmás: Szabó Elemér
Több szerepben: Dombrowszky Éva
Horváth Erika, Kristó Annamária
Ócsag Anna, Demcsák Ottó
Krámer György, Sebestyén Csaba
Szekeres Lajos, Szigeti Gábor

A zenei felvétel
a Magyar Hanglemezgyártó Vállalat Stúdiójában,
a Magyar Rádió Ének- és Zenekarának
közreműködésével készült

Szenika és világítás: Hani János
Díszlet- és jelmeztervező: Gombár Judit
Balettasszisztens: Stimácz Gabriella
Balettmester: Ludmilla Cserkaszoza,
a Moszkvai Nagyszínház Érdemes művésze
Karigazgató: Sapszon Ferenc
Vezényel: Vajda János *Erkel-díjas*
Művészeti vezető: Markó Iván *Érdemes művész*

Ladányi Andrea   Krámer György   Markó Iván   Demcsák Ottó

Fenyegetően sötét magas fal alatt az előtérben vaságyban fekszik K. úr. Hirtelen két fekete kalapos bőrköpenyes ront be, kihajítják az ágyból. A sötét háttérben az ablakokból leselkedő fejek néznek le rá, miközben a földből hatalmas fekete taláros, törvénykönyves bíró-fantom emelkedik ki. K. urat elhurcolják. Sivár, egymás mögött álló széksorokon, piszkosfehér kezeslábasokban mozgolódó csoport tűnik fel. Bárgyú, kiszolgáltatott monotoníával folyik a létezésük. Lábaikat, karjaikat nyújtogatják, időközönként ülésüket cipelve körbejárnak. Filmszerűen pergő képekben látjuk K. urat menekülni, a fekete kalaposok brutalizálják. Kупorogva alszik a földön, amikor Strauss-reminiszcenciákkal vakító fényességben ezergyertyás, magas oltár vagy égig érő fa tűnik fel a háttérben, és alatta szelíden hajladozó fekete kendős nőalakok mögött megjelenik szép fiatal Hasonmása (Szabó Elemér). Napsugárfényű sárga lepellet óvják, körülveszik. Amikor meztelenül, ágyékkötősen előrelép belőle, szép, szállani akaró motívumot ismételtet. A csoport hátrahúzódik, a fiút finoman a lepelbe burkoltan fektetik a földre, és eltűnik a jelenés. K. urat a fekete kalaposok rúgásai ébresztik, visszahurcolják a szürkék közé, székre tuszolkolják. Nem akar beilleszkedni, a sarokban a földre zuhan. A szürkék fellázadnak, tombolva elhajítják a székeket. Hirtelen felülről kötél ereszkedik a színpad előterébe. Megpróbálnak kimenekülni rajta, de egymást lerángatják, dühük az új jövevény felé fordul és felkötik. K. úr csuklóján felakasztva leng hosszú ideig az orkeszter felett, a nézőtér sorai fölé. A fekete kalaposok szabadítják ki, azért, hogy a „bíró”-fantom felé hurcolják és elítéljék. A szín közepén fekvő nyomorúságos embercsomagra esik az utolsó fénysugár az elsötétedő színen...

Poór Anna (*Színház*)

1982. MÁJ. 18. BÉCS

1982. JÚN. 18. GYŐR

HAYDN-EST

III. ÉVAD
1981-82

HAYDN ÉVSZAKOK CÍMŰ
ORATORIUMÁNAK RÉSZLETEIRE
A HANGFELVÉTELEN A BERLINI FILHARMONIKUSOKAT
VEZÉNYLI: HERBERT VON KARAJAN

ÉVSZAKOK

KOREOGRÁFIA:
Markó Iván

SZEREPOSZTÁS:

Évszakok:

Bombicz Barbara, Dombrowszky Éva
Greiner Éva, Horváth Erika
Horváth Gizella, Kristó Annamária
Ladányi Andrea, Ócsag Anna
Krámer György, Németh István
Sebestyén Csaba, Szabó Elemér
Szekeres Lajos, Szigeti Gábor, Tárnoki Tamás

A tél:

Fülöp Viktor *Kossuth-díjas, Kiváló művész*

A tavasz:

Király Melinda, Demcsák Ottó, Kiss János

A nyár:

Király Melinda, Demcsák Ottó

Az ősz: Kiss János

Világítás, scenika: Hani János
Díszlet- és jelmeztervező: Gombár Judit
Próbavezető: Stimáczi Gabriella
Balettmester: Ludmilla Cserkaszova,
a Moszkvai Nagyszínház Érdemes művésze

Művészeti vezető: Markó Iván *Érdemes művész*

Király Melinda

Demcsák Ottó

Kiss János

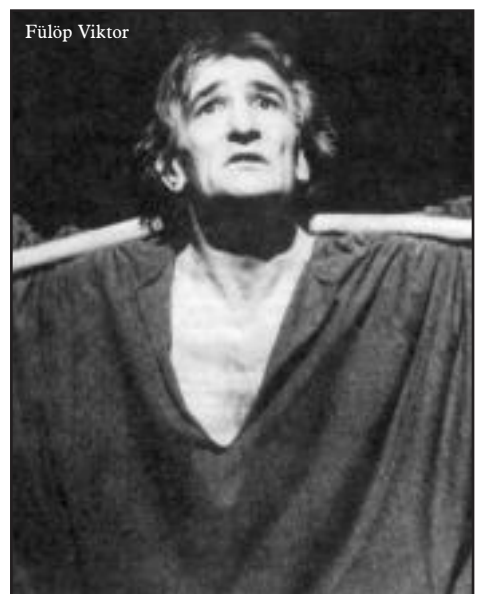
... Ember és természet kapcsolata - ebben foglalható össze a mű lényege. A különböző műalkotásokban gyakran visszatérő témát Markó Iván a tánc eszközeivel, általánosítva - és Haydn zenéjéhez kapcsolva mégis konkretizálva - úgy fogalmazta meg, hogy az embert állítja a középpontba. A kezdő és a záró Tél-tétel keretbe foglalja a többi három évszakot. Megszemélyesítője, Fülöp Viktor léptei nyomában lassan életre kel az alvó természet. A hótakarót idéző hatalmas, fehér selyem lepel alól (az egyetlen színpadi kel-lék) kinyúló kezek és lábak az ébredező tavaszi tájat jelképezik...

A második, a Nyár-tétel lírai kettősében (Király, Demcsák) a beérett ifjúság, a szerelem szépsége fogalmazódik meg. A tiszta, egyszerű formákban a természet kiteljesedésének és az érzelmek hevülésének párhuzamát érezzük. Az eszköztelen színpadon hangulati erősítésként szolgál a világítás, amely a halvány trikókat - akár a napfény - meleg aranyárgára festi. Az idilli hangulatot szakítja meg a vihar. Nagyerejű zenei megjelenítéséhez mozgalmas tánckép kapcsolódik. A háborgó természet konkrét érzékeltetésére ismét szerepet kap a fehér lepel.

A harmadik tétel az Ősz örömeit, a vadászatot és a szüretet mutatja be. Kiss János igényes és szinte el-táncolhatatlanul fergeteges tempójú szólója a hajtóvadászatot érzékelteti, ember és vad küzdelmét, hang-súlyozva a virtust, a férfias erőt. A tétel második részében, a többi képnél hosszabb szünetben a zene a leg-több népies hangzáselemet tartalmazza... a neoklasszikus táncnyelvezetbe beépülnek az osztrák népi tánclemek. A táncolók közt végül fehér hópalástjában ismét megjelenik a Tél...

Az évszakok örök körforgása megnyugvást ébreszt az emberben. Ezt érzékelteti a megkapó szépségű zárókép, amelyben a hőmezőkön lassan távolodó vándor csendesesen megáldja az alvó természetet, valami-féle panteisztikus ihletést is adva ezzel a befejezésnek. Valójában Fülöp Viktor rendkívüli egyénisége, ala-kítása adja a kulcsot a mű egész hangulatához, hatásához.

Fodor Lajos (*Táncművészet*)

Fülöp Viktor

1982. június 18. Győr
PHILEMON ÉS BAUCIS opera
ÉVSZAKOK

Rendezte: Bor József
Koreográfus: Markó Iván

1982. DEC. 11.
GYŐR

TABUK ÉS FÉTISEK

IV. ÉVAD
1982-83

ZENEI ÖSSZEÁLLÍTÁS

XX. SZÁZADI MISZTÉRIUMJÁTÉK

KOREOGRÁFIA:
Markó Iván

SZEREPOSZTÁS:

Sámán

Szent György: Markó Iván, *Érdemes művész*

Nő:

Bombicz Barbara, Király Melinda
Ladányi Andrea

Kiválasztott:

Kiss János, Tárnoki Tamás, Demcsák Ottó

Szűz:

Király Melinda, Bombicz Barbara
Ladányi Andrea

Sárkány:

Szekeres Lajos, Németh István,
Krámer György

Nők:

Bombicz Barbara, Greiner Éva
Horváth Erika, Horváth Gizella
Király Melinda, Kristó Annamária
Ladányi Andrea, Ócsag Anna

Férfiak:

Demcsák Ottó, Kiss János, Krámer György
Németh István, Sebestyén Csaba
Szabó Elemér, Szekeres Lajos
Szigeti Gábor, Tárnoki Tamás

Koreográfia: Markó Iván *Érdemes művész*

Zenei munkatárs:

Váray László, Bakacs Zsolt

Szenika: Bóka Zsigmond

Világítás: Hani János

Díszlet, jelmez: Gombár Judit

Balettmester: Ludmilla Cserkaszova,

a Moszkvai Nagyszínház Érdemes művésze

Művészeti vezető: Markó Iván *Érdemes művész*

Markó Iván

...A *Tabuk és fétisek* furcsán elvont-naturális víziósrát sámánként indítja egy középkori külsőségekkel álcázott, de már filmszerűen dramatizált és pszichoanalitikusan mélyre törekvő, modern misztérium keretében.

Markóék új - a balettet totális színházzá, sőt, kultikus szertartássá tágító produkciójában a személyiség és a társadalmak (kis és nagy közösségek) cselekvészavarainak felvonultatása a korunkra jellemző példák sokaságát idézi fel a nézőben. Latin és pravoszláv zsolozsmák, távol- és közel-keleti vallásos siratók szítják a mágikus téveszméket, állítanak misztikus tabukat, amiket sorra dönt az indulatos lázadás erőszakja. Félelmetes, kegyetlen jelenetek, nem a történelmi valóságból, hanem az emberiség gyermekállapotából merítve. Artikulatlanul, nem létező „nyelven” üvöltenek, nyögnek, sikonganak a táncosok, maguk rögtönözve a legfőbb kísérezőenét - a valóságos extázis határán. Tényleg sámáni erőnek kellett kiáradni Markóból, hogy próbák hosszú során leküzdjön minden művészi gátlást, pszichés ellenállást a fiatal táncosokban, hogy ilyen messzire ragadja őket el a tanult szakmai rutin közönyétől. A művészi fanatizmust kellett feltámasztania a valóságot fenyegető fanatizmusok ellen, a civilizált társadalmak modern primitívizmusa ellen.

Bombicz Barbara, Kiss János, Király Melinda, Szekeres Lajos és a többiek művészi gyakorlatok útján sajátították el azt a - ma már tudományos eszközökkel vizsgált - „rutinszerű extázisteknikát”...

Fodor Lajos (*Esti Hírlap*)

1983. JÚL. 19.
BUDAPEST

IZZÓ PLANÉTÁK

IV. ÉVAD
1982-83

CARL ORFF
ÉS VAJDA JÁNOS ZENÉJE

TÁNCJÁTÉK

KOREOGRÁFIA:
Markó Iván

SZEREPOSZTÁS:

Az Ember: Markó Iván *Kossuth-díjas, Érdemes művész*
Lucifer, a Nap: Demcsák Ottó, Tárnoki Tamás

Arthemisz, a Hold istennője:
Bombicz Barbara, Ladányi Andrea
Szörnyek a Merkuron: Molnár Ernő
Gantner István, Zádorvölgyi László
Vénusz, a Szerelm: Tanon Adeline

Heléna: Király Melinda
Mars, hadisten: Kiss János
Két hadvezér:

Krámer György, Sebestyén Csaba
Jupiter, Atyaisten: Áts Gyula *Jászai-díjas*
Fülöp Viktor *Kossuth-díjas, Kiváló művész*

Nők:

Greiner Éva, Horváth Erika, Horváth Gizella
Kristó Annamária, Ócsag Anna,

Honvédegyüttes:

Bangó Erzsébet, Fodor Katalin, Kubinyi Erzsébet
Ludvig Mária, Sipos Szabó Szilvia, Szabó Krisztina
Tibola Gyöngyi, Tolpígó Györgyi, Vadas Katalin
Varga Tóth Irén

Férfiak:

Bangó Miklós, Németh István, Szabó Elemér
Szekeres Lajos, Szigeti Gábor, Andrék Péter
Bolyos Tibor, German János, Kugel Zoltán
Merk László, Nádasdy Lajos, Pintér István
Szücs Elemér, Tánczos Attila

Statika: Béres István

Színpadtechnika: Ormos Ferenc

Építész: Schmelcz Miklós

Világítás: Hani János

Díszlet- és jelmeztervező: Gombár Judit

Balettmester: Ludmilla Cserkaszova,
a Moszkvai Nagyszínház *Érdemes művésze*

Művészeti vezető: Markó Iván *Kossuth-díjas, Érdemes művész*

Helyszín: Budapest, Sportszarnok

... A vulkánból előrobbanó Ember így elsőként a Föld lakóinak békéjét-harcát szemléli, majd a további állomásokhoz az arany-páva Naptól (Demcsák Ottó) kap erőt. Az ezüstkék-bika Arthemisz, a Hold istennője (Ladányi Andrea) kegyetlenül megkínozza a betévedőt, majd a fekete-polip Merkur szörnyei gyötrik meg az Embert. Feloldódást a ragyogó szépségű barna-fehér méhkirálynő Vénusz-pár (Tanon Adeline és Király Melinda) sem ad, sőt, a fekete-tükrös Mars (Kiss János) hadoszlopai majdnem a földbe tiporják őt. A fehér-falanszter Jupiteren perc-dicsőség vár rá, majd ismét becsapás és fogság a Szaturnuszon. S miután végezetül újra lejátszódik a Földet jellemző békeharc epizód, új Ember születik a magasban. Vajon, hogy újra szemlélődjön a világmindenségben, vagy hogy élni próbáljon valamelyik planétán?

A nagyszabású produkcióhoz a Néphadsereg Művészegyüttes táncosai nyújtottak segítséget a kis létszámú Győri Balettnek. A próbák során egygyé forrt a két társulat, így az arctalan Sokak - a nők és férfiak - szerepében kiegyenlített előadást nyújtott...

Fuchs Lívía

Tárnoki Tamás

1983. DEC. 10.
GYŐR

GYŐRI BALETTEST

V. ÉVAD
1983-84

ZENE:
HAYDN

ÉVSZAKOK

FELÚJÍTÁS

KOREOGRÁFIA:
Markó Iván

SZEREPOSZTÁS:

Évszakok:

Bombicz Barbara
Greiner Éva
Horváth Erika
Horváth Gizella
Kristó Annamária
Ladányi Andrea
Ócsag Anna
Tibola Gyöngyi
Krámer György
Németh István
Sebestyén Csaba
Szabó Elemér
Szekeres Lajos
Szigeti Gábor
Tárnoki Tamás
Zádorvölgyi László

A tél:

Fülöp Viktor, *Kossuth-díjas, Kiváló művész*

A tavasz:

Demcsák Ottó, Király Melinda, Kiss János

A nyár:

Király Melinda, Demcsák Ottó

Az ősz:

Kiss János

•

Sebestyén Csaba

Fülöp Viktor

... Az új program első része nem új, Bécsnek készült, a tavalyi Haydn-évforduló fesztiváljára. Azóta itthon is, másutt is kipróbált sikerdarab. Most egy drámai szimfónia első tételének szerepét tölti be. Mint Markó problémafelvetésének, lassan közismert gondolatvilágának expozíciója. Ez a gondolatvilág a gondolkodással megragadhatón túli szférákban gyökerezik, az érzelmek mélyjárataiban. Ahol éppoly mámoros készséggel özönlének utána fiatal és kevésbé fiatal hívei, mint a sikerélmények vonulatán.

Harmadszor nézve is, még mindig új mozzanatok tűnnek föl benne. Köznapi gesztusok és hagyományos formációk nyújtanak kapaszkodókat a zenét láttató, nem szokványos mozgásradathoz. Hatásukra az érzésingerek zsongító folyamata a lélek egyensúlyhelyzetébe rendeződik...

Fodor Lajos
(*Esti Hírlap*)

1983. DEC. 10.
GYŐR

GYŐRI BALETTEST

V. ÉVAD
1983-84

ZENE:
MAHLER

BOLDOG LELKEK

KOREOGRÁFIA:
Markó Iván

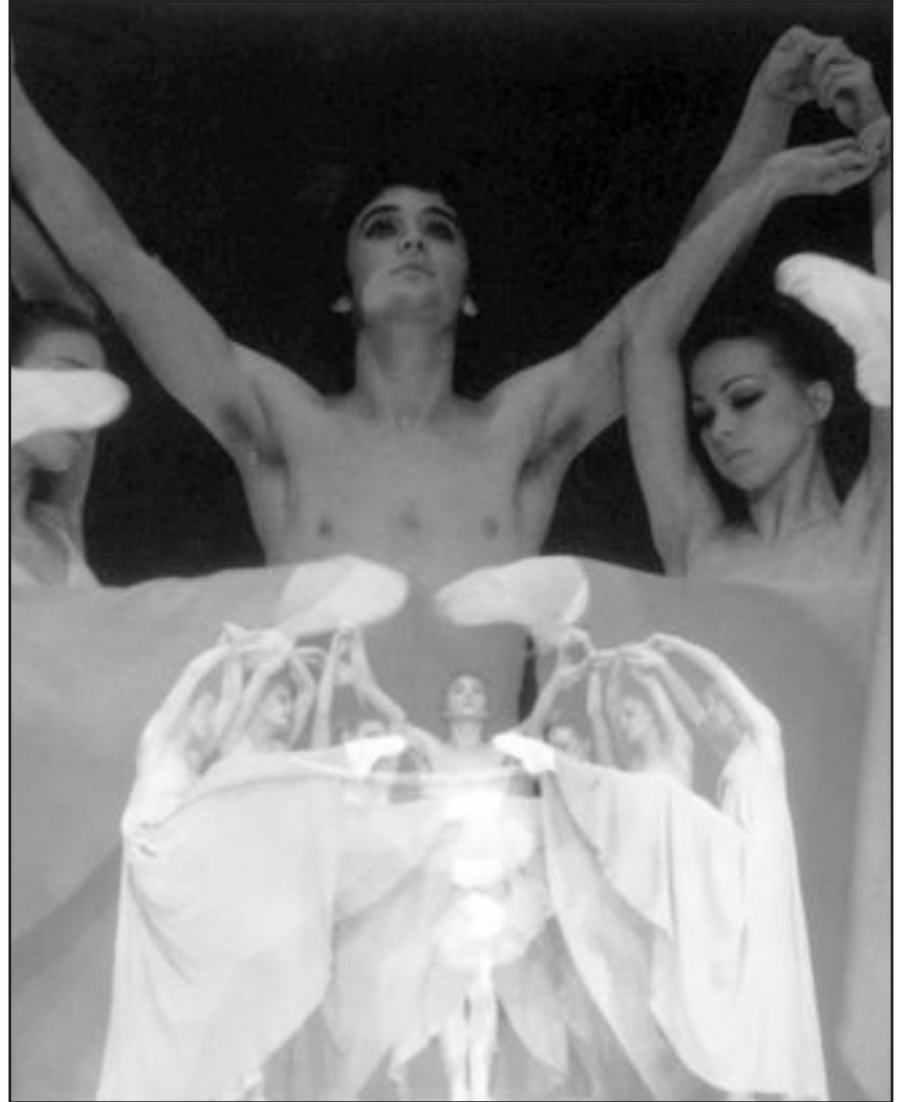
SZEREPOSZTÁS:

A nő:
Király Melinda
Horváth Erika

A férfi:
Markó Iván, Szabó Elemér

Árnyak:
Demcsák Ottó
Kiss János
Krámer György
Németh István
Sebestyén Csaba
Szekeres Lajos
Zádorvölgyi László
Bombicz Barbara
Greiner Éva
Horváth Erika
Horváth Gizella
Kristó Annamária
Ladányi Andrea
Tibola Gyöngyi

A kislány:
Aleszja Popova
Szabó Judit

Szabó Elemér

Markó most visszafordította a paradoxont: fölöttük lebegteti a vágy születése, a szerelemvárás, a találkozás és egybeolvadás, az új élet táncpoézisét. S hogy az ellentmondások még halmozódjanak, *Gombár Judit* tüllfelhős, fehér cédrusa, a szcenikus *Hani János* narancsrózsaszín fényekbe vonja a koreográfus kétségkívül legromantikusságú lírai látomását. Ám mikor a dolgok már-már átbillennének a családtervezési propaganda vizeire, hirtelen elszűrjük a színpad, a szerelmeseket elsodorja szülöttjüktől a világ forgataga, s az elmagányosodott gyermek előtt gombafelhőként sötétlik fel a cédrus túloldalán a szülőket magábaolvasztó tömeg árnyéka. *Ezért* a zene és cselekmény, a ragyogás és szorongás finom ellentéteiben sejtető fenyegetés, ezért a polifon mozgásformák tiszta szerkezetét végigkísérő, shakespeare-i súlyú, kivédhetetlen szerelmi tragédiák baljós érzete.

Fodor Lajos
(*Esti Hírlap*)

Király Melinda

1983. DEC. 10.
GYŐR

GYŐRI BALETTEST

V. ÉVAD
1983-84

ZENE:
RAVEL

BOLERÓ

KOREOGRÁFIA:
Markó Iván

SZEREPOSZTÁS:

A vágy: Ladányi Andrea

Hat fekete pár:

Kiss János - Kristó Annamária
Németh István - Tibola Gyöngyi
Szabó Elemér - Király Melinda
Demcsák Ottó - Bombicz Barbara
Zádorvölgyi László - Horváth Erika
Tárnoki Tamás - Horváth Gizella

Színpadmester: Bóka Zsigmond

Hangtechnika: Leszlauer Ernő

Világítás, szcenika: Hani János

Díszlet, jelmez: Gombár Judit

Ballettmester: Ludmilla Cserkaszova,
a Moszkvai Nagyszínház Érdemes művésze

Művészeti vezető: Markó Iván
Kossuth-díjas, Érdemes művész

Mielőtt Ravel zenéje megszólal, mintha egy Lorca-dráma fekete ruhás parasztpárjai készül-nének komor sziesztára. Némaságot törő taps- és dobbantásritmusokkal, a szívdobogás várat-lan föllüktetéseivel cikáznak át rajtuk a gerjedő érzékiség szikrái. A zenére fölébred, testet ölt és mozgásba lendül a Vágy. *Ladányi Andrea* trikós mezítelensége a nyakig feketébe fojtottak között: a tomboló Erosz.

Markó Bolerója az esztétikai határokon belül a legszemérmetlenebb alkotás. De éppen mert nem siklik át a művészetén kívüli területekre, minden mesterkélt ajzásnál ingerlőbb. Leg-főbb művészi eszköze azonban nem ez az ingerkeltés, hanem az időt és időtlent egymásba öltő, a láthatót és láthatatlant idegrendszeri lenyomattá ötvöző formaalkotás.

Fodor Lajos

1984. ÁPR.26.
GYŐR

XX. SZÁZADI MISZTÉRIUMJÁTÉKOK

V. ÉVAD
1983-84

ZENE:
YANNIS MARKOPOULOS

TOTEM

KOREOGRÁFIA:
Markó Iván

SZEREPOSZTÁS:

Démonok:

Föld: Szigeti Gábor
Lég: Horváth Gizella
Tűz: Tárnoki Tamás
Víz: Kristó Annamária

Emberpár: Ladányi Andrea - Demcsák Ottó
Király Melinda - Kiss János

Minotaurusz: Kiss János

Tárnoki Tamás, Sebestyén Csaba

Főpap: Markó Iván

Emberek: Greiner Éva, Demcsák Ottó

Madarak: Horváth Erika, Kiss János

Ősök: Horváth Gizella, Németh István

Násznép: Király Melinda, Sebestyén Csaba

Halálkatonák:

Kristó Annamária, Szabó Elemér
Ladányi Andrea, Szigeti Gábor
Ócsag Anna, Tárnoki Tamás
Tibola Gyöngyi, Zádorvölgyi László

Yannis Markopoulos zenéjére
a szöveget mondja: Irene Papas

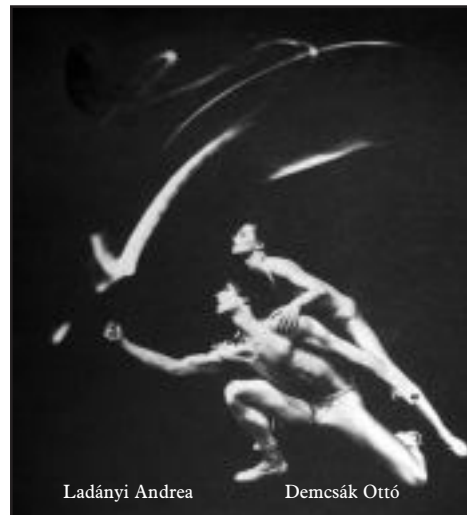
Ladányi Andrea

Markó Iván

Demcsák Ottó

Markó képi látomásai és drámai hangulatot teremtő fantáziája remekül működik. Néhány esetben egyenesen zseniálisan. Így például azokban a belső történetkörökben, amelyekben a lég, víz, tűz démonaiból kialakul az ember, sőt: megszületik az *emberpár*, s megtanul élni, megküzd a szellemekkel, hiedelmekkel, fétiszekkel, hogy megteremthesse életét. S majd egy fantasztikusan szépen megkomponált menyegző keretében még a saját tragikus sorsát is meg tudja ünnepelni. Erre a lírai nagy pillanatra Markó merészen még egy hatáselemet is ráépít, amit nagyon ritkán láttunk táncszínpadon, megszólal a leánysírató, és Ladányi Andrea szép, tiszta, bensőséges hangon énekl el az asszonnyá vált lány drámáját.

Illés Jenő
(Film, Színház, Muzsika)

Ladányi Andrea

Demcsák Ottó

1984. ÁPR.26.
GYŐR

XX. SZÁZADI MISZTÉRIUMJÁTEKOK

V. ÉVAD
1983-84

ZENEI ÖSSZEÁLLÍTÁS

TABUK ÉS FÉTISEK

FELÚJÍTÁS

KOREOGRÁFIA:
Markó Iván

SZEREPOSZTÁS:

Sámán/Szent György: Markó Iván

Nő: Király Melinda, Ladányi Andrea

Kiválasztott: Kiss János
Tárnoki Tamás, Demcsák Ottó

Szűz: Király Melinda
Horváth Gizella, Ladányi Andrea

Sárkány: Németh István

Nők:
Greiner Éva, Horváth Erika
Horváth Gizella, Király Melinda
Kristó Annamária, Ladányi Andrea
Ócsag Anna, Tibola Gyöngyi

Férfiak:
Demcsák Ottó, Kiss János
Németh István, Sebestyén Csaba
Szabó Elemér, Szigeti Gábor
Tárnoki Tamás, Zádorvölgyi László

Koreográfia: Markó Iván
Zenei munkatárs: Váray László, Bakacs Zsolt
Szcenika: Bóka Zsigmond színpadmester
Világítás: Hani János
Díszlet- és jelmeztervező: Gombár Judit *írási díjas*
Balettmester: Ludmilla Cserkaszova,
a Moszkvai Nagyszínház Érdemes művésze

Művészeti vezető: Markó Iván *Kossuth-díjas, Érdemes művész*

Szekeres Lajos

A fétisek, tabuk hálójában mozgó, a sors s a képzelet hatalmától meggyötört ember, a köznapi tabuk és kötöttségek által körbefogott ember így lesz a huszadik században élő ember sorsdrámájának hordozója. Markó Iván koreográfiája, Gombár Judit díszletei, jelmezei úgy fogják össze hangulatilag, gondolatilag, szerkezetileg a színpadi világot, hogy a kezdéskor és a befejezéskor történő kézfogás megteremti az áhitat, az együttrezgés, az emberi azonosulás csendjét...

Illés Jenő
(Film, színház, muzsika)

1984. AUG.4.
KRÉTA

ODYSSEUS

VI. ÉVAD
1984-85

ZENE:
MAMANGAKIS

TÁNCJÁTÉK

KOREOGRÁFIA:
Markó Iván

TÁNCOLJÁK:

Horváth Erika
Horváth Gizella
Greiner Éva
Ócsag Anna
Kristó Annamária
Prepeliczay Annamária
Loósz Krisztina
Afonyi Éva
Szabó Ildikó
Tibola Gyöngyi
Kiss János
Tárnoki Tamás
Sebestyén Csaba
Németh István
Szigeti Gábor
Szabó Elemér
Zádorvölgyi László

Jelmez: Gombár Judit
Szöveg: Kazantzakis
Vezényel: Sándor János

Görögországi vendégszereplésre utazott vasárnap a debreceni Kodály-kórus. A 32 tagú énekkar az Interkoncert szervezésében a Győri Balettel és a Magyar Rádió kíséretével együtt Mamangakisz görög zeneszerző új színpadi művének előadásában szerepel.

A Kodály-kórus kétszer Kréta szigetén, egyszer pedig Athénban ad hangversenyt.

(Hétfői Hírek)

1984. DEC. 7.
GYŐR

JÖN A CIRKUSZ

VI. ÉVAD
1984-85

ZENE:
VAJDA JÁNOS

AVAGY A CSODAVÁRÁS TÖRTÉNETE

KOREOGRÁFIA:
Markó Iván

SZEREPOSZTÁS:

Kisbohóc: Sipka László *m. v.*

Cirkuszigazgató: Markó Iván

A szép leány: Ladányi Andrea, Király Melinda, Afonyi Éva

A szép fiú: Demcsák Ottó, Kiss János

Kislánybohóc: Horváth Erika, Tibola Gyöngyi

Féherbohóc: Kiss János, Tárnoki Tamás

Dajnabohócok: Tibola Gyöngyi

Horváth Erika, Greiner Éva

Prepeliczay Annamária, Afonyi Éva

Loósz Krisztina, Szabó Ildikó

Ugró bohóc: Sebestyén Csaba, Igor Vejsada

Kokett bohóc: Németh István

Sértődős bohóc: Szigeti Gábor

Hosszú bohóc: Tárnoki Tamás, Michael Kropf

Egyik oroszlán: Szabó Elemér

Másik oroszlán: Igor Vejsada

Első idomárnő: Horváth Gizella

Második idomárnő: Kristó Annamária

Bús díző: Ladányi Andrea, Prepeliczay Annamária

Hang: Leszlauer Ernő

Színpadtechnika: Ormos Ferenc *m. v.*

Színpadmester: Bóka Zsigmond

Világítás: Hani János

Díszlet, jelmez, maszk: Gombár Judit *Jászai-díjas*

Balettmeister: Ludmilla Cserkaszoza,
a Moszkvai Nagyszínház Érdemes művésze

A zenei felvételnél közreműködtek:

Váray László és Ütőegyüttese,

valamint a Magyar Rádió és Televízió szimfonikus zenekara,
melyet vezényelt: Török Géza

Művészeti vezető: Markó Iván *Kossuth-díjas, Érdemes művész*

Sipka László

Markó Iván mint cirkuszigazgató, léghajón érkezik a porondra. Kackiás, pödört bajusszal, cilinderes-frakkos eleganciával ereszkedik alá ez a grand charmeur, hogy ismét elővarázsolja az Igazi Mutatványt, az Egykorvolt Cirkuszt, Minden Publikumok Boldog Álmát.

A legendás Direktort a Kisbohóc idézi meg. Ő, aki egyedül maradt az elhagyott manézsban, de sóváran emlékszik még a néhai nagyok mágikus attrakcióira, és nem akarja tudomásul venni, hogy mindez a múlté, hogy iparosok lépnek fel a művészek helyett, hogy a csodánál kevesebbrel is beérhetjük.

A befejező képek egyszerre apoteotikusak és groteszkek. Ez a kényes egyensúly zavarbaejtően bravúros; ki-ki hite szerint, magának döntse el, *hol ér véget* a történet tulajdonképpen. Ott, amikor a Kisbohóc értelmetlenül feláldozza magát — és mindaz, amit ezután látunk, csupán illúzió —, vagy ott, amikor az áldozat döbbenetéből *csakugyan* létrejön a Nagy Attrakció.

Mészáros Tamás

Tibola Gyöngyi Tárnoki Tamás

1985. ÁPR. 26.
GYŐR

MEMENTO - HARC AZ ANGYALLAL

VI. ÉVAD
1984-85

ZENE:
BARTÓK BÉLA

KONTRASZTOK

FELÚJÍTÁS

KOREOGRÁFIA:
Maguy Marin m. v.

SZEREPOSZTÁS:

Alkalmazottak:

Bombicz Barbara, Greiner Éva
Horváth Erika, Horváth Gizella
Kristó Annamária, Ladányi Andrea
Tibola Gyöngyi

Demcsák Ottó, Kiss János *Liszt-díjas*
Németh István, Sebestyén Csaba
Szigeti Gábor, Tárnoki Tamás
Zádorvölgyi László

A szerelmesek:

Afonyi Éva - Demcsák Ottó

Bombicz Barbara - Tárnoki Tamás

Az útgazdagok:

Prepeliczay Annamária
Kropf Michael

Az inas:

Szigeti Gábor

A koreográfiát betanította: Sebestyén Csaba

... *Maguy Marin* a Kontrasztokban a társadalmi szélsőségeket mint groteszk magatartásokat mutatja fel. Naiv derűt szembesít a fennkölt hidegséggel, együgyű örömmállapotot a torzzá fojtott kéjvágygal, bamba elevenséget a kitervelt előkelőséggel, szellemi szegénységet a szellem fényűzésével. A magatartások külső-belső rugóit csak sejteti, hogy magunk döbbenjünk rá: mi, emberek a nem egyenlő feltételek között, nem egyenlően fejlődünk, alakulunk. Holott a feltételeket is jó részt magunk alakítjuk. Az egyenlőtlen esélyek tehát bennünk, természeti lényünk adottságaiban és korlátaiban is rejlenek. Mert a természet igazságtalan. Harcra kényszerít egymással valamiért, amit, mióta az eszünket tudjuk, hiába kutatunk, hiába próbálunk megérteni és magyarázni. A régi magyarázatok elfogadhatatlanok. Már a magyarázás esélyei sem egyenlőek, beidegzésektől és a körülményektől függ, mire hallgatunk, mit utasítunk el...

Fodor Lajos
(*Esti Hírlap*)

1985. ÁPR. 26.
GYŐR

MEMENTO - HARC AZ ANGYALLAL

VI. ÉVAD
1984-85

ZENE:

SCHMIDT, SPOERRI
SZABADOS GYÖRGY

MECHANIKUS KERT

KOREOGRÁFIA:
Markó Iván

SZEREPOSZTÁS:

Nő: Ladányi Andrea

A párja: Demcsák Ottó

Nők:

Afonyi Éva, Bombicz Barbara
Greiner Éva, Horváth Erika
Prepeliczay Annamária, Szabó Ildikó
Popova Aleszja, Steiner Renata
Szabó Judit, Szőke Katalin

Férfiak:

Kiss János *Liszt-díjas*
Sebestyén Csaba, Szigeti Gábor
Tárnoki Tamás, Zádorvölgyi László
Csonka Roland, Horváth Krisztián
Pátkai Balázs, Sándor Zoltán
Sebestyén Ákos, Szigeti Gábor

Hang: Leszlauer Ernő

Zenei tanácsadó: Rüttyi - Kiss Antal

Világítás: Hani János

Díszlet, jelmez: Gombár Judit Jászai-díjas

Balettmester: Ludmilla Cserkaszova,
a Moszkvai Nagyszínház Érdemes Művésze

Művészeti vezető:

Markó Iván *Kossuth-díjas Érdemes művész*

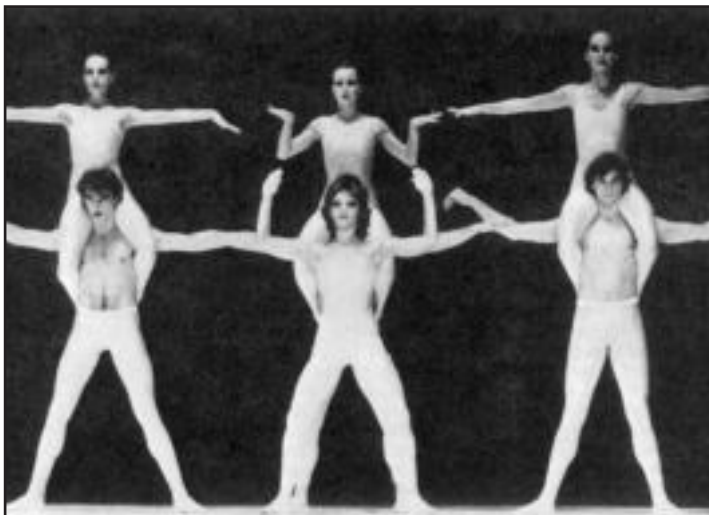

Demcsák Ottó

Ladányi Andrea

Miért, hogy a természet vélt harmóniájában épp a magát tökéletesnek hívó ember bizonyul a legdiszharmonikusabb elemnek? *Tudjuk*, hogy minden sejtünkkel és pórusunkkal a környezethez kötődve, általa és belőle élünk. Tudjuk, mégis rontjuk. Tudományunkat, mely gondtalan boldogokká tehetne, az önzés ellenünk fordítja; eszünk ahelyett, hogy küzdeni ellenük, gyakran rossz hajlamainkat szolgálja, melyek pusztulás felé sodornak. A *Mechanikus kert* szemre gyönyörű víziójában egy elrontott, elidegenített világ béklyói és korlátai közt vergődnek a vágyak. Zseniálisak vagyunk a kölcsönös béklyózásban, a rontásban és hozzáromlásban.

Fodor Lajos
(*Esti Hírlap*)

1985. ÁPR. 26.
GYŐR

MEMENTO - HARC AZ ANGYALLAL

VI. ÉVAD
1984-85

TRADICIONÁLIS ÉS KLASSZIKUS
ZENEI MONTÁZS, VALAMINT EMERSON
LAKE AND PALMER FELDOLGOZÁSA

MEMENTO

KOREOGRÁFIA:
Markó Iván

SZEREPOSZTÁS:

A halál angyala:
Demcsák Ottó

A költő:
Markó Iván

A halál angyalai:
Kiss János, Sebestyén Csaba
Szigeti Gábor, Tárnoki Tamás

Felnőttek:
Bombitz Barbara
Horváth Erika, Horváth Gizella, Kristó Annamária
Ladányi Andrea, Prepeliczay Annamária, Tibola Gyöngyi
Kiss János Liszt-díjas, Kropf Michael, Németh István
Sebestyén Csaba, Szigeti Gábor, Tárnoki Tamás

Gyerekek:
Fuchs Renata, Korompáki Anette
Pallós Noémi, Popova Aleszja, Steiner Renata
Szabó Judit, Szőke Katalin, Csonka Roland
Horváth Krisztián, Pátkai Balázs, Sándor Zoltán
Sebestyén Ákos, Szigeti Gábor

Hang: Leszlauer Ernő
Zenei tanácsadó: Rüttyi-Kiss Antal
Világítás: Hani János
Díszlet, jelmez: Gombár Judit *Jászai-díjas*
Balettmester: Ludmilla Cserkaszova,
a Moszkvai Nagyszínház Érdemes művésze

Művészeti vezető: Markó Iván *Kossuth-díjas, Érdemes művész*

Bombicz Barbara

Popova Aleszja

Tárnoki Tamás

Az estet a Memento című táncdráma zárja: A haláltáborok rettenetét költői mélységgel, drámai feszültséggel, újszerűen tudja előadni, felmutatni, az expozícióban a haláltábor rettenetét, az érzelmek szétdúlásán keresztül ábrázolja. Az első képekben különösen a szülők és gyermekek, a felnőttek és a kiszolgáltatott, esendő fiatalok sorsának ábrázolása vált ki borzongató hatást. A költő és a halál angyalának végzetes párviadala. Markó Iván alakítja a meggyötört, megkínzott költőt, a halál angyala Demcsák Ottó, kettősük fantasztikus feszültséggel szólal meg. Markó ismét remekel, úgy jut el a megrendítő megsemmisülésig, a halálig, hogy a döbbenet. csöndje tölti be a nézőteret. Ez a halálos küzdelem scenikai megjelenítésében is fantasztikus erőt hordoz, s a költő halála pedig éppen halálával válik az emberség győzelmének hirdetőjévé.

Illés Jenő

1985. AUG. 17. SZEGED

1985. NOV. 7. GYŐR

A SZARVASSÁ VÁLTOZOTT FIAK

VII. ÉVAD
1985-86

ROSSA LÁSZLÓ
SZABADOS GYÖRGY

A SZÜLŐHÁZ - A VÁROS

TÁNCDRÁMA KÉT RÉSZBEN

Novák Ferenc
Markó Iván

I. rész: A szülőház

A Magyar Néphadsereg Művészegyüttese

II. rész: A város

SZEREPOSZTÁS:

Elsőszülött fiú: Demcsák Ottó, Markó Iván

Másodszülött fiú: Kiss János *Liszt-díjas*

Harmadszülött fiú: Zádorvölgyi László

Lány: Ladányi Andrea
Demagóg: Szűcs Elemér *m. v.*
Anyja: Gerdesits Irén *m. v.*
Bangó Erzsébet *Liszt-díjas m. v.*

Afonyi Éva, Bombicz Barbara, Greiner Éva, Horváth Erika
Horváth Gizella, Kristó Annamária, Lippai Andrea, Loósz Krisztina
Ócsag Anna, Prepeliczay Annamária, Szabó Ildikó, Tibola Gyöngyi
Zarnóczai Gizella, Németh István, Sebestyén Csaba, Szigeti Gábor
Tárnoki Tamás, Vejsada Igor, a Győri Balett tagjai

Brunecz Ágnes, Jászberényi Éva, Kubinyi Erzsébet, Ludvig Mária
Tarsoly Györgyi, Truppel Mariann, Tulner Andrea, Zoltán Anikó
Gantner István, Kormos Attila, Makovinyi Tibor, Meszlényi Ákos
Pataki András, Román Sándor, Szabó Mihály, Szilvási Károly
a Magyar Néphadsereg Művészegyüttesének tagjai

Művészeti vezetők:

Novák Ferenc *Érdemes művész*

Markó Iván *Kossuth-díjas Érdemes művész*

Díszlet, jelmez, maszk: Gombár Judit *Jászai-díjas*

Világítás: Hani János

Zádorvölgyi László

Bangó Erzsébet

Kiss János

Először *Bartók* firkészte a szarvasfiúk legendájának titkos értelmét, s így ez a román kolinda mondhatni a *Cantata Profana* révén termékenyítette meg jó félszázad hazai művészetét. Kivált a képzőművészek és a költők fantáziáját lendítette meg, jelesen *Juhász Ferenc*é, aki a „természet és szabadság zenéjéből” valóságos lírai folyamat fakasztott 1957-es kötetében.

Ez a pogány parasztsóltár vándorolt tovább a mozgásművészetbe, lelte meg új formáját a *Szegedi Szabadtéri Játékok* zárópremierjén, mely kétségtelenül az idei nyár legsikeresebb vállalkozása itt. A Néphadsereg Művészegyüttesének és a Győri Balettnek közös produkciója a téma juhászi nyomvonalán halad. Az első részben (a Szülőház címet viseli) *Rossa László* erdélyi, mezővárosi népi ihletésű, kemény muzsikájára, *Novák Ferenc* koreográfiájára az ősi családi és faluközösség ütközik meg a nagy kalandra szövetkező fiúkkal. Míg a folytatásban (Város) *Szabados György* dzsesszes lüktetésű, zaklatott zenéjére, *Markó Iván* koreográfiájára beteljesedik a tragédia. A népi gyökerektől elszakadó szarvasfiakat előbb megbabonázza, majd gépíesíti, sokkolja, szétbombázza a modern metropolisz erkölce és szokásrendszere. Markó új opuszában ugyanúgy a kiválás, szakítás, átváltozás, a nagy lépések egyetemes emberi sorspróbái kapnak expresszív töltést, miként *Juhász Ferenc* eposzában...

Nikolényi István
(*Vasárnapi Hírek*)

Zádorvölgyi László
Kiss János
Demcsák Ottó

1985. AUG.25.
BAYREUTH

TANNHÄUSER

VII. ÉVAD
1985-86

ZENE:
R. WAGNER

VÉNUSZ BARLANGJELENET

KOREOGRÁFIA:
Markó Iván

SZEREPOSZTÁS:

Afonyi Éva, Bombicz Barbara, Demcsák Ottó
Horváth Erika, Horváth Gizella, Jezerniczky Sándor
Kiss János, Kristó Annamária, Michael Kropf, Ladányi Andrea
Loósz Krisztina, Greiner Éva, Ménich Gábor, Németh István
Prepeliczay Annamária, Sebestyén Csaba, Szabó Ildikó
Szigeti Gábor, Tibola Gyöngyi, Tárnoki Tamás
Zádorvölgyi László, Igor Vejsada

Rendező: Wolfgang Wagner
Karmester: Giuseppe Sinopoli
Koreográfus: Markó Iván

Már az atmoszférából is érezni lehetett, hogy nem idegenként, hanem tisztelt vendégként vagyunk jelen Bayreuthban, hiszen a produkció egyik főszereplője a Győri Balett, Markó Iván koreográfiájával képzelte el a bemutatót Wolfgang Wagner, az előadás rendezője, az ünnepség szervezője, a nagy hagyomány éltetője és továbbvivője.

Aki egyben a színpadkép, a díszlet tervezője is, Wolfgang Wagner azért kérte a Győri Balett szereplését, hogy a Vénusz-barlang jelenete kifejezze a színpadon Wagner zenei gondolati inspirációit és erőteljes intonációt jelentsen a produkción belül.

Biztonsággal indulhattunk hát a premier elé — pedig csak a helyszínen lehetett igazán átélni, milyen roppant felelősség és izgalom Bayreuthban a szó szerinti világszínpadon megjelenni.

Am amikor az első nagyjelenet végén jóleső öröm, taps árad szét a nézőtéren, megnyugodhatunk, a Győri Balett és Markó Iván ismét csatát nyert. Ezúttal nem a szerelem vadságát, mámorát, kegyetlenségét, hanem szépségét, költészetét, szent szenvedélyét ábrázolja a belső történet. A díszlet a maga különös mozgásával — három forgószínpad mozog egyszerre több irányban —, ez a különös hullámmozgás azt szuggerálja, hogy a szerelem elementáris erővel fonja be, sodorja magával a lelkeket, mindenekelőtt Tannhäuserét.

Illés Jenő (Film-Színház-Muzsika)

1985. november 30.
BALETTTEST - Felújítás

A NAP SZERETTEI, MECHANIKUS KERT, BOLERO

1986. MÁRC. 29.
BUDAPEST

JÉZUS, AZ EMBER FIA

VII. ÉVAD
1985-86

ZENE:

LISZT FERENC, IANNISZ XENAKISZ
ÉS DIMITRIJ SOSZTAKOVICS

KÉT FELVONÁSBAN

KOREOGRÁFIA:
Markó Iván

SZEREPOSZTÁS:

A pap/Jézus: Markó Iván

Kossuth-díjas, Érdemes művész

Mária: Ladányi Andrea,

Prepeliczay Annamária

Erzsébet:

Horváth Gizella, Bombicz Barbara

A keresztelő: Kiss János *Liszt-díjas*

Tanítványok:

Demcsák Ottó, Gantner István

Kiss János *Liszt-díjas*, Meszlényi Ákos

Németh István, Pataki András

Román Sándor, Sebestyén Csaba

Szigeti Gábor, Tárnoki Tamás

Wejsada Igor, Zádorvölgyi László

Nők:

Afonyi Éva, Bangó Erzsébet *Liszt-díjas*

Buzási Adrienn, Gerdesits Irén,

Greiner Éva, Horváth Erika

Kristó Annamária, Kubinyi Erzsébet,

Lippai Andrea, Loósz Krisztina,

Ludvig Mária, Ócsag Anna

Pintér Tímea, Szabó Johanna,

Tarsoly Györgyi, Tibola Gyöngyi

Truppel Mariann, Tulner Andrea,

Zarnóczai Gizella

Férfiak: Ábrahám Zoltán, German János

Kormos Attila, Lányi Attila,

Makovinyi Tibor, Merk László,

Molnár Ernő, Regős D. Zolt

Szabó Mihály, Szilvási Károly, Szögi Csaba

Szűcs Elemér, Tímár László

Gyerekek: Beke Ágnes, Bóka Beáta,

Csala Adrienn, Forgács Mónika

Kara Zsuzsa, Nagy Gabriella,

Pallós Noémi, Popova Aleszja

Sándor Virág, Szabó Judit, Szőke Katalin,

Csonka Roland, Dukkon Zsolt,

Falaki Balázs, Macher Szilárd,

Németh Soma, Pátkai Balázs,

Sándor Zoltán, Sebestyén Ákos,

Szigeti Gábor, Tóth Attila,

Virág András

A hangfelvételt

a Magyar Hanglezárgyártó Vállalat

készítette

Vezényel: Forrai Miklós

Közreműködik a Győri Ütőegyüttes

Váray László vezetésével,

valamint a Magyar Néphadsereg

Művészegyüttesének táncara

Hang: Vidor Tibor

Színpadtechnika: Ormos Ferenc

Színpadépítés: Schmeltz Miklós

Színpad, szcenika: Páros Zsolt

Világítás, szcenika: Hani János

Díszlet, jelmez: Gombár Judit *Jászai-díjas*

Balettasszisztens: Sebestyén Csaba

Balettmeister: Ludmilla Cserkaszova,

a Moszkvai Nagyszínház Érdemes művésze

Művészeti vezető: Markó Iván

Kossuth-díjas, Érdemes művész

Helyszín: Budapest, Sportcsarnok

Markó Iván

... ily nagyleptékű, minden méretében grandiózus előadást csak az egyik, ha ugyan nem a legnépszerűbb (tánc)színházi együttes, a Győri Balett hozhat létre... Most, a hetedik év után elérkezett a pillanat, amikor az alkotó úgy érezte: lelkében már érett az alázatra, hogy megjelenítse a bibliai Jézus alakját, hogy színpadára vigye a testet öltött szeretetet és a szenvedést. Emberfia bírhatja-e az emberfölötti feladatot?

... Keresztelőre gyűlik a rokonság. A megszentelt pillanatot véres fordulat zúzza szét: álarcos terroristák golyói halomra lövik az ártatlanokat...

Ismerős? Igen, az erőszak szennyhullámai egyre taszítóbban árasztják el világunkat. De ismerős az ébredő szégyenérzet is, a keresztyén vallás lélektani alapköve. A színpadkép vált, s mi kétezer évvel korábbra tekintünk...

A várost látjuk, Jeruzsálem asszonyait, majd a barbárokat, akik a vízesésnél elhagyják nyers erejű táncukat a keresztelő próféta előtt. (A Messiás eljövételét megjövendölő János alakját a Bibliában Jézussal vonják párhuzamba.) Látjuk Jézust a próféta előtt a keresztséget felvenni. Szavára szelídül a nép. Gyűlnék már a tanítványok is, s hiába kerül hitük, hajójuk válságba, viharba: Jézus szavára a háborgó hullámok lecsendülnek...

A második rész az elveszejtésről szól, noha idilli körtáncsal indul. A besúgók csakhamar hátrébb lökik a népet, vezetőjét elrekesztik. De a Názareti még elég erős, hogy korbáccsal küzdjön az igaztalanok ellen... A háttérben papok és helytartók magas trónról regulázzák a népet, az erőszak a szeretet fölébe nő. Megoszlanak a hívők, a kékek és pirosak öltre mennek. Jézus meghasonul tanításával... Köd gomolyog és véressé színeződik a vizek habja, a város leomlik. Az előadás záróképeben a Golgota-járás azt sugallja, hogy a keresztfá vitelében Jézusnak segédkező gyermeksereg lehet igazán letéteményes az örök emberi újrakezdésben...

Rókás László (*Táncművészet*)

1986. május 08.

HAYDN - BARTÓK EST - Felújítás

ÉVSZAKOK, CSODÁLATOS MANDARIN

1986. DEC. 5.
GYŐR

MADARAK VOLTUNK, FÖLDRE SZÁLLTUNK

VIII. ÉVAD
1986-87

MENDELSSOHN
E-MOLL HEGEDŰVERSENYÉRE

MADARAK VOLTUNK

KOREOGRÁFIA:
Markó Iván

TÁNCOLJÁK:

Afonyi Éva
Bombicz Barbara
Greiner Éva
Horváth Erika
Horváth Gizella
Lippai Andrea
Loósz Krisztina
Prepeliczay Annamária
Tibola Gyöngyi
Fintha Ágnes
Ócsag Anna
Ábrahám Zoltán
Demcsák Ottó
Kiss János *Liszt-díjas*
Müller Ervin
Nagy Attila
Sebestyén Csaba
Tárnoki Tamás
Zádorvölgyi László
Kosztolnyik Frantisek
Pataki András
Szigeti Gábor

Az első tételben a kettős Bombicz Barbara és Tárnoki Tamás,
a női szólót Loósz Krisztina

a hármast Kiss János *Liszt-díjas*, Horváth Erika
és Tárnoki Tamás vagy Demcsák Ottó táncolja.

A második tételben a kettőst
Afonyi Éva és Kiss János *Liszt-díjas*
vagy Bombicz Barbara és Demcsák Ottó táncolja.

A hangfelvételen Yehudi Menuhin hegedül,
vezényel Wilhelm Furtwängler

Afonyi Éva

Mendelssohn csupa fény, csupa „fehér” *e-moll hegedűversenye* (*Madarak voltak*), még ha Menuhin játssza, Furtwängler vezényli is, táncban egyféleképpen fejezhető ki: ha az egyéni és páros mozgások, valamint a csoportalakulások pontosan követik a hegedű és a zenekar hajlásait és dinamikáját, érzékeltetik a tételek hangulatát. Itt ez történik, sok mozgás- és formaötlettel. A lírikus második tétel szolisztikus táncának fokozatos átvezetése a harmadik zene viharának forgatagába, csatlakozik az együttes legsikerültebb megoldásaihoz.

Rajk András

Bombicz Barbara

Tárnoki Tamás

1986. DEC. 05.
GYŐR

MADARAK VOLTUNK,
FÖLDRE SZÁLLTUNK

VIII. ÉVAD
1986-87

BARTÓK BÉLA:
SZONÁTA KÉT ZONGORÁRA,
ÜTŐHANGSZEREKRE
CÍMŰ MŰVÉNEK KÉT TÉTELE

FÁJDALMAK ÚTJA

KOREOGRÁFIA:
Markó Iván

SZEREPOSZTÁS:

Nők:

Afonyi Éva
Bombicz Barbara
Bodor Johanna
Horváth Erika
Horváth Gizella
Kristó Annamária
Lippai Andrea
Loósz Krisztina
Prepeliczay Annamária
Greiner Éva
Tibola Gyöngyi

Férfiak:

Ábrahám Zoltán
Demcsák Ottó
Kiss János Liszt-díjas
Müller Ervin
Pataki András
Sebestyén Csaba
Szigeti Gábor
Tárnoki Tamás
Zádorvölgyi László
Kosztolnyik Frantisek
Nagy Attila

A hangfelvételen közreműködnek:

Kocsis Zoltán és Ránki Dezső
Petz Ferenc első ütő
Marton József második ütő

Nehezebb vállalkozás Bartók remekének két tétele (*Szonáta két zongorára, ütőhangszerekre — Fájdalmak útja címen*). A két művet, Mendelssohnét és Bartókét, nem egy évszázad, hanem egy világ választja el egymástól. Bartóké — Markó is így látja — „fekete” mű. Szigorú, szegletes, kegyetlen. A férfitáncosok magukban nem képesek elhárítani a fenyegetést, amelyet a koreográfus ebben a zenében joggal érez. És az emberiség jobb, érzékenyebb, a gyászt, a fájdalmat mélyebben hordozó fele, a nők segítségével? A tánc szűkszavúságában beszédes — a kérdőmondat a mozdulatban is kérdőmondat marad. A rövid táncalkotás érettebb, mint a társulat korábbi művei ebben a zsánerben.

Rajk András

1986. DEC. 05.
GYŐR

MADARAK VOLTUNK, FÖLDRE SZÁLLTUNK

VIII. ÉVAD
1986-87.

BARTÓK BÉLA

A CSODÁLATOS MANDARIN FELÚJÍTÁS

KOREOGRÁFIA:
Markó Iván

SZEREPOSZTÁS:

A lány:

Bombicz Barbara, Afonyi Éva

A mandarin:

Kiss János *Liszt-díjas*, Demcsák Ottó

A banda:

Demcsák Ottó, Kiss János *Liszt-díjas*

Müller Ervin, Pataki András

Sebestyén Csaba, Szigeti Gábor

Tárnoki Tamás, Zádorvölgyi László

A hangfelvételen

a Budapesti Filharmóniai Társaság zenekarát

Sándor János vezényli

Színpadmester: Páros Zsolt

Hangtechnika: Vidos Tibor

Világítás, scenika: Hani János

Díszlet- és jelmeztervező: Gombár Judit *Jászai-díjas*

Balettasszisztens: Sebestyén Csaba

Művészeti vezető: Markó Iván

Kossuth-díjas, Érdemes művész

Bombicz Barbara

Kiss János

Ezt a mandarin-produkciót már többször láttam, legutóbb nyáron, Amerikában, amikor *Kiss János* átvette a címszerepet Markó Ivántól, mégpedig teljes technikai vértetben, magas színvonalú, perfekt tolmácsolással. De mára érett, átszellemített, tartalmaiban átélte alakítás lett Kiss mandarinja — és mellette a Lány szerepében *Bombicz Barbara* (akinek már régi tulajdona a figura), kivételes minőségi fejlődésen ment át.

A jelenség azért különleges, mert Bombicz eddig is a tökéletes azonosulás színpadi bravúráját mutatta. Személyisége mélyül, mégpedig a táncos kifejezésnek fogalmi eszközökkel alighanem már behatárolhatatlan tartományában.

Mészáros Tamás

1987. ÁPR. 25.
GYŐR

BALETTTEST

VIII. ÉVAD
1986-87

ZENE:

**RAVI SHANKAR
ÉS YEHUDI MENUHIN**

ÍGÉRET FÖLDJE

KOREOGRÁFIA:

Markó Iván

SZEREPOSZTÁS:

A NŐ

Bombicz Barbara

Loósz Krisztina

SZERELEM MADARA

Kiss János, Liszt-díjas, Demcsák Ottó

SZABADSÁG MADARA

Sebestyén Csaba, Müller Ervin

BOLDOGSÁG MADARA

Horváth Erika, Ócsa Anna

MADARAK:

Prepeliczay Annamária - Tárnoki Tamás

Loósz Krisztina - Pataki András

Afonyi Eva - Ábrahám Zoltán

Horváth Gizella - Zádorvölgyi László

Tibola Gyöngyi - Szigeti Gábor

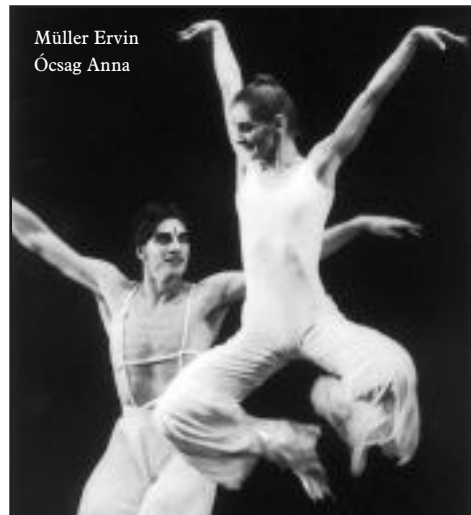
Bombicz Barbara

A indiai Ravi Shankar szerzeményeire, valamint szitáron játszott népi melódiákra komponálta Markó Iván ezt a költőien elvont koreográfiát. Ezúttal ismét egyenrangú alkotótársa volt Gombár Judit, aki e nemnélküli lények számára „egyen-angyalruhákat” tervezett: plisszírozott hófehér nadrágszoknyát, amelyik forgás vagy ugrás közben úgy csavarodik a térdre és úgy terül szét a föld felett harangvirágkét, akár a szenvedélyesen vonagló barokk szobrokon. Vállpánt helyett pedig afféle imaszíjak csavarodnak a karokra, ortodox ószövegségi stílust keverve a modernnel... az összehatás feledhetetlen.

Wagner István (*Magyar Hírlap*)

India varázsa lüktet a Yehudi Menuhin-Ravi Shankar hegedű-és szitárinprovizációira komponált finom hangulatú balett, Az ígélet földje minden motívumában. Markó Iván klasszikus táncképeket, dinamikus térformákat teremt, mellőzve a konkrét történetet. Mivel azonban a két szólópáros egyikében a nő (Bombicz Barbara) a többiekhez képest különleges szerepet kapott (azon kívül, hogy mozdulatai a táncmű keretét adják, kosztümje is eltér a többiekétől), mégiscsak eszünkbe jut egy lírai szám. Mintha az őstermészet megszemélyesítője, „anyja” lenne, aki élni, akarni, szeretni tanítja a férfit (Kiss János) és általa a többi embert.

Kaán Zsuzsa (*Vasárnapi Hírek*)

Müller Ervin
Ócsa Anna

1987. ÁPR. 25.
GYŐR

BALETTTEST

VIII. ÉVAD
1986-87

ZENE:
FRANZ SCHUBERT

PROSPERO
NÉMETÜL

KOREOGRÁFIA:
Markó Iván

Szereposztás:

Prospero: Markó Iván
Ariel: Popova Aleszja, Kántor Katika
Csaba Ildikó, Ventura Henriette

Jelmez: Gombár Judit
Fény: Hani János

Popova Aleszja

Markó Iván

... A Prospero győzelme is az áhítattal telített, sugárzóan érzelmi előadásmódban keresendő. Markó misztériummal telített, expresszív Magiszter-alakja mellett a fiatal balerina-csemete méltó társ az ünnep megteremtésében. Kedves, törekeny alakja hűen formálja meg Ariel olykor gyermekien dacos vagy a megismerés boldogságától fénylő figuráját.

Prospero eltöri varázspálcáját, feladja a szemfényvesztés bűvös hivatását, de mágikus ereje mégsem foszlik köddé; a boszorkányos tudománynak saját szüleménye, a kis virgonc szellem: Ariel lesz örököse és folytatója. Nehéz és gyötrelmes az az út, amelyen Ariel felnő a Nagy Feladathoz, és „mestersége művészévé” válik, Prospero kíméletet nem ismerő segítségével. A tudás átadása, a tanítás kínzó gyönyörűsége a Mesterből rég alvó kísérteties erőt szabadít fel - újjászületik a halhatatlanná vált szellemisége ígézetében...

Králl Csaba
(Táncművészet)

1987. ÁPR. 25.
GYŐR

BALETTTEST

VIII. ÉVAD
1986-87

ZENE:

ORFF: CARMINA BURANA CÍMŰ
MŰVÉNEK 10 TÉTELÉRE

A NAP SZERETTEI

FELÚJÍTÁS

KOREOGRÁFIA:

Markó Iván

SZEREPOSZTÁS:

A Nap: Kiss János *Liszt-díjas*

A Föld: Bombicz Barbara

Az emberek: Greiner Éva

Zádorvölgyi László

Demcsák Ottó

Sebestyén Csaba

Afonyi Éva, Horváth Erika

Horváth Gizella, Kristó Annamária

Prepeliczay Annamária, Loósz Krisztina

Ábrahám Zoltán, Müller Ervin

Szigeti Gábor, Tárnoki Tamás

Jelmez: Gombár Judit

Fény: Hani János

Bombicz Barbara

Kiss János

„A természet ősi hangjai... az emberi testen belül is: érverésünk, szívdobogásunk — maguk teremtik a keretet, a formát, a bőlcsoth, amelyben a zenei gondolkodás megszületik és életre kap. Velük születik gondolkodásunk, ösztönünk ezer ritmusfajtája is...” — írja Szabolcsi Bence a Musica Mundana kezdő soraiban. Markó az ősi ritmusokból bontja ki koreográfiáját, a fokozatosan eszmélő, öntudatra ébredő, érzelmekkel, gondolatokkal telítődő embert állítja elénk. Emberei mindig közösségi lények, akár az adamita keresztényeket idéző, az életet szimbolizáló vízzel hintésre gondolunk, akár a gyermekdalra, akár az In Taberna nyers, a szóló és a csoport kapcsolatára feszülő kompozíciójára. A közösséghez tartozó ember érzékeltetését végtelenül egyszerű eszközökkel éri el a koreográfus: a színpadi csoport fázisaiban mutat be egy mozdulatot. Ha az egymás mellett álló figurákat, párokat a néző összekapcsolja, magát a mozdulatsort látja. Ezt az összekapcsolást — késleltetve — a koreográfus is megteszi. Így nemcsak a zene folytonosságát érzékelteti, a színpadképet teszi mozgalmassá, hanem az emberről és közösségről vallott nézete is nyilvánvalóvá lesz. Ez a megoldás, úgy tűnik, koreográfiai formanyelvének is egyik jellemzője.

Kővágó Zsuzsa
(*Mozgó Világ*)

1987. NOV. 15.
GYŐR

BULGAKOV ÉS A TÖBBIEK

IX. ÉVAD
1987-88

ZENE: BOROGYIN, CSAJKOVSZKIJ, SZTRAVINSZKIJ, PROKOFJEV,
SOSZTAKOVICS, OROSZ NÉPZENÉK,
VALAMINT VÁRAY LÁSZLÓ ÉS ÜTŐEGYÜTTESE

KÉT FELVONÁSBAN

KOREOGRÁFIA:
Markó Iván

SZEREPOSZTÁS:

Az író több alakban: Markó Iván *Kossuth-díjas, Érdemes művész*

Gyezsurnaja (Szobaasszony): Balla Ica *m. v.*

Behemót, a kandúr: Sipka László *m. v.*

Rasputyin: Kiss János *Liszt-díjas*

II. Miklós cár: Müller Ervin

Cárné: Horváth Erika

Cárevics: Falaky Balázs, Dukkon Zsolt

Cárleányok: Major Szilvia, Steiner Renáta

Kara Zsuzsa, Sándor Virág, Pallós Noémi

Szabó Judit, Kántor Katalin

Udvarhölgyek: Afonyi Éva, Bodor Johanna, Horváth Gizella

Lippai Andrea, Loósz Krisztina, Prepeliczay Annamária

Fehérruhás lány: Popova Alészja

Diák: Zádorvölgyi László

A földbirtokos: Tárnoki Tamás

A felesége: Bombicz Barbara

Kadét: Demcsák Ottó

Vidéki Leány: Pintér Tímea

Kupec: Szigeti Gábor

A kupec: Ábrahám Zoltán, Kosztolnyik Frantisek, Pataki András

Margarita: Afonyi Éva

A pópa: Szücs Elemér *m. v.*

Több szerepben: Afonyi Éva, Ábrahám Zoltán, Bodor Johanna

Bombicz Barbara, Demcsák Ottó, Horváth Erika, Horváth Gizella

Kiss János *Liszt-díjas*, Kosztolnyik Frantisek, Lippai Andrea

Loósz Krisztina, Müller Ervin, Ócsag Anna, Pataki András

Pintér Tímea, Prepeliczay Annamária, Sebestyén Csaba

Szigeti Gábor, Tárnoki Tamás, Zádorvölgyi László

Hang: Vidos Tibor

Színpad, szcenika: Páros Zsolt

Világítás, szcenika: Hani János

Díszlet, jelmez: Gombár Judit *Jászai-díjas*

Balettasszisztens: Sebestyén Csaba

Balettmeister: Ludmilla Cserkaszova,

a Moszkvai Nagyszínház Érdemes művésze

Bombicz Barbara

Markó Iván

Markó Iván táncdrámája, a *Bulgakov és a többiek*, a Budapesti Tavasz Fesztivál egyik kivételes attrakciója lehet. A Budapest Sportcsarnokban mutatják be, egy lélegzetre, szünet nélkül, s látomásszerűen adja elő, egy író vallomásaiként az orosz világ szellemi történetét. Ez az író lehet *Bulgakov*, de ugyanúgy „a többiek” is jelen vannak ebben a látomásban, *Gogol*, *Dosztojevszkij*, *Csehov* és sokan mások, akik az orosz világ titkainak, történeteinek, társadalmi mozgásainak felfedezésével mintegy az emberi létezés történeteként mutatják fel mindazt, ami ebben a világban történt...

(i.)
(Vasárnapi Hírek)

Szigeti Gábor

1988. MÁRC. 30.
GYŐR

AZ ÁLMOK URA

IX. ÉVAD
1987-88

ZENE:
CSAJKOVSKIJ: DIÓTÖRŐ

TÁNCSZÍNHÁZ GYEREKEKNEK
ÉS FELNŐTTEKNEK

KOREOGRÁFIA:
Markó Iván

SZEREPOSZTÁS:

Katika: Kántor Katalin
Tükör-lány: Popova Alészja
Álmok ura: Markó Iván
Fekete lovag: Kiss János
Fekete dáma: Bombicz Barbara
Fehér lovag: Demcsák Ottó
Fehér dráma: Afonyi Éva

Felnőttek:

Ábrahám Zoltán, Bodor Johanna, Horváth Erika, Horváth Gizella,
Iblová Veronika, Kosztolnyik Frantisek, Lippai Andrea, Loósz
Krisztina, Müller Ervin, Ócsag Anna, Pataki András, Pintér Tímea,
Prepeliczay Annamária, Sebestyén Csaba, Szigeti Gábor, Tárnoki
Tamás, Tibola Gyöngyi, Zádorvölgyi László

Gyerekek:

Kara Zsuzsa, Macher Szilárd, Major Szilvia, Pallós Noémi, Pátkai
Balázs, Sebestyén Ákos, Szigeti Gábor, Szőke Katalin, Szabó Judit,
Balatoni Szilvia, Baraskó Gábor, Csala Adrién, Cserpák Szabina,
Csonka Roland, Korompáky Anette, Nagy Gabriella, Sándor Zoltán,
Virág András, Balogh Norbert, Dukkon Zsolt, Falaky Balázs,
Károlyi Zsuzsanna, Pőcze Szabolcs, Szabó Ágnes, Szabó Tünde,
Tomanicska Natália, Virágh Regina, Csaba Ildikó, Domonkos
Balázs, Földes Péter, Korda Péter, Molnár Ildikó, Nagy Tünde,
Nyári Gábor, Ottó Nóra, Payer Ákos

Művészeti vezető: Markó Iván

Hang: Vidos Tibor

Színpadmester: Bóka Zsigmond

Világítás, scenika: Hani János

Díszlet, jelmez: Gombár Judit

Balettmesterek: Ludmilla Cserkaszoza,

a Moszkvai Nagyszínház Érdemes művésze,

Sebestyén Csaba, Cs. Kovács Katalin, Horváth Gizella

Markó Iván

Popova Alészja

Kántor Kati

Markó Iván iskolát teremtett Győrött. Művészetit is és valóságosat is, amelyben a növendékek nemcsak álmodozhatnak, de tanulhatják, gyakorolhatják a balett művészetét. Ez a lehetőség is inspirálhatta Markó Ivánt ennek a tánckompozíciónak a megalkotására, amely *Csajkovszkij Diótörő* című balettzenéjére egy csodásan működő szellemi szerkezetben megteremtí, kiformálja a tánc poézisét. Ebben a kivételes költőiségű és fantasztikus színi világban a fiatal táncospalánták a nagy kultúrájú táncművészek társaságában megismerhetik az alkotás, a színpadi létezés örömeit, mámorát és feszültségeit...

A produkció hangulata meghatóan bensőséges. Markó Iván nemcsak az álmok ura, hanem a tánc ünneplésének, csodáinak megindítóan lírai hangulatainak tervezőjeként van jelen; a gondolati és képi látványosság lenyűgöző erővel láttatja a táncfantázia valóságában és látomásokban egyszerre varázsos együttjátzását. Mindebben fontos szerepe volt *Gombár Judit* díszleteinek, jelmezeinek. A táncosok, Markó Ivánnal az élen remekelnek. A fiatalok: *Kántor Katalin*, *Popova Alészja* mellett a felnőtt szereplők közül *Kiss János*, *Bombicz Barbara*, *Demcsák Ottó* és *Afonyi Éva* állnak a táncjáték középpontjában.

(illés)

1988. SZEPT. 9.
PÁRIZS

A HAZA GYERMEKEI

X. ÉVAD
1988-89

ZENESZERZŐ:
SELMECZI GYÖRGY

KÉT FELVONÁSBAN

KOREOGRÁFIA:
Markó Iván

SZEREPOSZTÁS:

Maximilien Robespierre: Kiss János

Georges-Jacques Danton: Tárnoki Tamás

Jean-Paul Marat: Szögi Csaba

Camille Desmoulins/Louis-Antoine Saint-Just:
Demcsák Ottó

Charlotte Corday: Bombicz Barbara

XVI. Lajos: Áts Gyula

Marie-Antoinette: Horváth Gizella

Louis, fiatal fiú: Zádorvölgyi László

Thérèse, fiatal lány: Kara Zsuzsa

Zenészek: Falusi János, Gerencsér Tamás
Mészáros Sándor, Vándor Ferenc

Győri Balett
Dunaújvárosi Vasas Táncegyüttes
Kisalföld Táncegyüttes
a Győri Balett iskolájának növendékei

Díszlet, jelmez: Gombár Judit
Művészeti vezető, koreográfus: Markó Iván

Markó Iván óriási sikere a L'Humanité ünnepén
az ujjongó közönség a színpadra tódult

... Az „Huma” ünnepének legkiemelkedőbb művészi eseménye a magyar *Markó Iván új, forradalmat idéző balettjének bemutatója volt*, amihez a Marseillaise kezdő szavaiból, „Előre ország népe”, vette a címet. Több volt ez, mint balett, egy nagy tehetségű koreográfus csodálatos totális színháza, amiben mozgás, zene, emberi hang és fények káprázatos látványban egyesülve idézték fel a világtörténelmi fordulatot.

Amikor a záró jelenetben a sans-culotte-ok a népszerű forradalmi dal, a Carmagnole vérpezsdítő dallamára végigtáncoltak a hatalmas színpadon, *a kigyúló rivaldafényben az ujjongó közönség is feltódult közéjük, s a finálé mámoros utcabállá vált.*

(Népszava)

1988. NOV. 20.
GYŐR

RAVEL-EST

X. ÉVAD
1988-89

ZENE:
MAURICE RAVEL

LA VALSE

KOREOGRÁFIA:
Markó Iván

SZEREPOSZTÁS:

A táncosnő:

Horváth Erika, Bombicz Barbara
Maria Grazia Nicosia *m. v.*

A halál:

Kiss János *Liszt-díjas*, Tárnoki Tamás

Három pár:

Ócsag Anna - Zádorvölgyi László
Tibola Gyöngyi - Ábrahám Zoltán
Afonyi Éva - Sebestyén Csaba
Pintér Tímea - Müller Ervin

Négy pár:

Lippai Andrea - Kosztolnyik Frantisek
Kosztolnyik Dagmar - Ábrahám Zoltán
Loósz Krisztina - Tárnoki Tamás
Bodor Johanna - Szigeti Gábor
Iblová Veronika - Antalík Péter

A zongorista: Kézdy Adrienne

Bombicz Barbara

... Az első, a *La Valse* a hivatás - itt a tánc iránti elkötelezett szeretet drámája. A darab lát-tán azonban kiderül, hogy benne azért többről és másról is szó van. Gondolatiságának ugya-nis csupán egyik oldala a kiöregedéstől, a magánytól, a kiszolgáltatottságtól rettegő balerina tragédiája (*Horváth Erika*, illetve *Bombicz Barbara*). A másik oldalt pedig épp „az elmúlás árnyalakja” képviseli, aki sokkal inkább a volt szerető, partner és társulatvezető egy személy-ben, mint a műsorfüzet szerinti Halál. A törékeny, megtört asszony, „a rég-hervadt virág” (Ady) képzelt, majd egyre valóságosabb kudarcok áldozata; míg a Férfi (*Kiss János*, illetve *Tárnoki Tamás*) - az Elbocsátó, szép üzenet büszke, önző, gúnyos és kegyetlen hőisére emlékeztet. Kettejük lélektanilag hajszálpontosan felépített, s a nő számára végzetes „héjánaszában” *Markó* a mindenkori társulati lét belső, szakmai feszültségeit és emberi viharait is elének tárja. Expresszív és rendkívül formagazdag, sodró lendületű koreográfiáját mégsem csak emiatt érezzük új állomásnak alkotói palettáján, hanem mert a számtalan vál-tozatban megfogalmazott férfi-nő viszony eddigi legmeglepőbb, legdrámaibb változata.

Kaán Zsuzsa (*Népszava*)

Bombicz Barbara

Tárnoki Tamás

1988. NOV. 20.
GYŐR

RAVEL-EST

X. ÉVAD
1988-89

ZENE:
MAURICE RAVEL

DAPHNIS ÉS CHLOÉ

KOREOGRÁFIA:
Markó Iván

SZEREPOSZTÁS:

Daphnis: Demcsák Ottó

Umberto de Luca *m. v.*

Chloé: Afonyi Éva, Monica Andreuccetti

A nő: Loósz Krisztina, Horváth Gizella

A férfi: Kiss János Liszt-díjas

A három faun:

Sebestyén Csaba

Ábrahám Zoltán

Müller Ervin

Zádorvölgyi László

Bodor Johanna

Iblová Veronika

Kosztolnyik Dagmar

Lippai Andrea

Ócsag Anna

Pintér Tímea

Tibola Gyöngyi

Bombicz Barbara

Horváth Erika

Antalik Péter

Ábrahám Zoltán

Kosztolnyik Frantisek

Müller Ervin

Sebestyén Csaba

Szigeti Gábor

Tárnoki Tamás

Zádorvölgyi László

Demcsák Ottó

Afonyi Éva

A Daphnis és Chloé a természet ölen fogant, ám kezdetben nem becsült szerelemről szól, amelyért a fiú (*Demcsák Ottó*) és a lány (*Afonyi Éva*) mégiscsak legyőz minden akadályt, s amely azután boldog egymásratalálással és a szerelem Markó-féle „tavaszünnepevel” zárul. A téma jól ismert, az örömteli beteljesülés eszméjét *Markó* is, más is nemegyszer megkoreografálta már. A „Daphnis” legfőbb alkotói értéke - a szerkesztés tömörségén, s a megtisztelően nehéz szólisztikus és karfeladatok sokaságán túl a balett nagy ketőssége, amelyben Markó a férfi- s a női test találkozásának érzéki szépségét, az erotika csodáját oly magától értetődő őszinteséggel, oly oldottan jeleníti meg, ahogyan eddig még soha.

Kaán Zsuzsa
(*Népszava*)

1988. NOV. 20.
GYŐR

RAVEL-EST

X. ÉVAD
1988-89

ZENE:
MAURICE RAVEL

BOLERO

FELÚJÍTÁS

KOREOGRÁFIA:
Markó Iván

SZEREPOSZTÁS:

A vágy:

Bombicz Barbara, Loósz Krisztina

Hat fekete pár:

Afonyi Éva - Kiss János *Liszt-díjas*

Horváth Gizella - Tárnoki Tamás

Bodor Johanna - Szigeti Gábor,

Sebestyén Csaba

Lippai Andrea - Demcsák Ottó

Tibola Gyöngyi/Ócsag Anna - Müller Ervin

Horváth Erika - Zádorvölgyi László

Hang: Vidos Tibor

Színpadmester: Varga György

Világítás, scenika: Hani János

Balettasszisztens: Sebestyén Csaba

Díszlet- és jelmeztervező:

Gombár Judit *Jászai-díjas*

Művészeti vezető:

Markó Iván *Kossuth-díjas, Érdemes művész*

A La Valse a „poklokra taszítja”, a Daphnis és Chloé a „mennyebe emeli” a nézőt: a Bolero viszont egymaga képes felizgatni és elvarázsolni, késégbeejteni és felgyújtani. A hat fekete, állig begombolt ruhás lorcai pár féktelen szenvedélyét megjelenítő Vágy - Bombicz Barbara alakításában - ezúttal a megértett és elfogadott szexualitás szépségét és diadalát ünnepelte; felkiáltójelként kerekre zárva a Győri Balett legújabb műsorát.

Kaán Zsuzsa (*Népszava*)

Bombicz Barbara

1989. ÁPR. 28.
GYŐR

SZÉKEK

X. ÉVAD
1988-89

ZENE:
ARNOLD SCHÖNBERG

A MEGDICSŐÜLT ÉJ

KOREOGRÁFIA:
Markó Iván

SZEREPOSZTÁS:

Az emlékező:
Horváth Erika

A megidézettek:
Afonyi Éva
Bombicz Barbara
Loósz Krisztina
Demcsák Ottó
Kiss János *Liszt-díjas*
Müller Ervin,
Tárnoki Tamás

Díszlet-,jelmeztervező:
Gombár Judit *Jászai-díjas*

Világítás, scenika:
Hani János

Művészeti vezető:
Markó Iván

Afonyi Éva

Demcsák Ottó

Bombicz Barbara

... A meglepetést az A. Schönberg muzsikájára komponált Székek c. balett hozta. A színpadon a cím-béli bútordarabok különösebb mértani rend nélkül, szétszórva őrzik a múltat. Egy nő emlékezik, s a szé-keken, a lassan derengő fényben emberi alakok rajzolódnak ki. Itt az ideje a találkozásnak, a kínzó vagy édes, örömet hozó vagy vétkes cselekedetek számbavételének. Itt az idő, el kell számolni! A megelevene-dő „emlékek” között a nő valóban a szenvedés és öröm stációit járja végig, tánca egyetlen rohanás; meg-nyugvás és akarat nélkül, szinte dobálódik a barátok, szeretők és ellenséges figurák között. Pedig épp ural-ni szeretné őket, legyűrve minden ellenállást, hinni, hogy büntelen. Lelki békét akar! Végül kialakul az összhang, s a zárókép székei már engedelmesen követik az emlékezőt.

Markó e balettje parabolikus értelmű, s bárkinek címezve megállná helyét. Tartalom és forma elválaszt-hatatlanul fonódik egybe, s bár koreográfiai előképeit már az alkotó életművében is föllehetjük, e dara-bot nem terheli a didaktikus, látványosan tanító szándékú mese. A gördülékeny mozgássorokból magá-tól tűnik elő a gondolat, s mielőtt ráunnánk igazságára, továbblendül a mű...

Péter Márta
(Táncművészet)

Horváth Erika

1989. ÁPR. 28.
GYŐR

SZÉKEK

X. ÉVAD
1988-89

ZENE:
GIUSEPPE VERDI

AZ ANYA (LA MADRE)

KOREOGRÁFIA:
Markó Iván

SZEREPOSZTÁS:

Az anya:
Maria Grazia Nicosia *m.v.*

Első fiú:
Kiss János *Liszt-díjas* és Csonka Roland

Második fiú:
Demcsák Ottó és Falaky Balázs

Harmadik fiú:
Sebestyén Csaba / Zádorvölgyi László
és Dukkon Zsolt

Díszlet- és jelmeztervező:
Gombár Judit *Ászai-díjas*

Világítás, scenika: Hani János

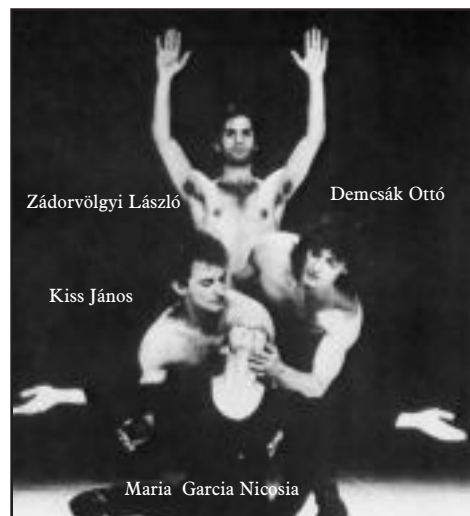
Művészeti vezető: Markó Iván

Maria Grazia Nicosia

... Verdi-muzsikákra (Requiem, Szicíliai vecsernye), egy kitűnő firenzei táncosnő: Maria Grazia Nicosia számára készült a La Madre (Az anya) című táncköltemény. Markó ezúttal balladisztikus tömörséggel állít emléket a harcban elesett fiaiért síró anyai fájdalomnak. Darabja meghatóan érzelemgazdag, mégis mentes az érzelmeket túlcsoordító, szentimentalizmusba hajló pillanatoktól; miközben maradéktalanul kihasználja a nagy tudású vendégbalerina technikai és művészi sokoldalúságát. A fiak (Kiss János, Demcsák Ottó, Sebestyén Csaba) táncos feladatai ugyancsak testre szabottak. „Monológjaik” és plasztikus együtt-táncolásuk során (három kisgyermekkorú alterego segítségével) olyan ideális anya-fiú kapcsolat születik a színpadon, melynek a halál sem vethet véget...

Kaán Zsuzsa

Zádorvölgyi László

Demcsák Ottó

Kiss János

Maria Grazia Nicosia

1989. ÁPR. 28.
GYŐR

SZÉKEK

X. ÉVAD
1988-89

HAGYOMÁNYOS ÉS NÉPI
ÜTŐS, FÚVÓS HANGSZEREKRE,
VALAMINT VÁRAY LÁSZLÓ ZENÉJÉRE

SZAMURÁJ FELÚJÍTÁS

KOREOGRÁFIA:
Markó Iván

SZEREPOSZTÁS:

A Szamuráj: Markó Iván *Kossuth-díjas, Érdemes művész*

Tanítványok: Demcsák Ottó, Kiss János *Liszt-díjas*,
Kosztolnyik Frantisek, Müller Ervin,
Sebestyén Csaba, Szigeti Gábor, Tárnoki Tamás,
Zádorvölgyi László

Madarak: Afonyi Éva, Bombicz Barbara,
Horváth Gizella, Kosztolnikova Dagmar,
Loósz Krisztina, Lippai Andrea

Díszlet- és jelmeztervező:
Gombár Judit *Jászai-díjas*

Világítás, scenika: Hani János

Művészeti vezető: Markó Iván

Markó Iván

... Az anya veszteségénél talán csak a Szamurájé nagyobb, aki önmagába vetett hitét veszítve önmagát veszejti el. A szamurájé, aki az 1980 márciusában bemutatott, s az est harmadik darabjaként felújított táncdráma hőse. A japán ihletésű kompozíció sikerében annak idején oroszlánrésze volt *Fülöp Viktor* zseniális újrafelfedezésének és zseniális alakításának. Most kiderült, hogy a balett valamennyi erénye ma is létezik; hogy a felújítás ötlete jogos volt, hiszen A szamuráj nyelvezete ma is izgalmas, eszmeisége ma is igaz; a „mester” lelkiismeretét és meg nem valósítható vágyait megtestesítő gyönyörű madarak és a tanítványok (álom és valóság) színpadi kontrasztja hibátlan. A főszerepet megformáló *Markó Iván* pedig - egyéniségénél s megjelenésénél fogva - a szamuráj új típusát testesíti meg: a karvaly-kegyetlenség félelmetes fensége helyett az örökös megbabolázottság lázában izzó, esendő embert.

Kaán Zsuzsa

1989. JÚL. 13.
SZEGED

A FRANCIA FORRADALOM 200. ÉVFORDULÓJÁRA

X. ÉVAD
1988-89

ZENESZERZŐ:
SELMECZI GYÖRGY

PÁRIZS GYERMEKEI

KOREOGRÁFIA:
Markó Iván

SZEREPOSZTÁS:

Maximilien Robespierre:
Kiss János *Liszt-díjas*

Georges-Jacques Danton: Tárnoki Tamás

Jean-Paul Marat: Szögi Csaba

Camille Desmoulins/Louis-Antoine Saint-

Just: Demcsák Ottó

Charlotte Corday: Bombicz Barbara

XVI. Lajos: Áts Gyula

Marie-Antoinette: Horváth Gizella

Louis, fiatal fiú: Zádorvölgyi László

Thérèse, fiatal lány: Kara Zsuzsa

Színészek: Martin Márta
Csomor Csilla, Kuna Károly

Zenészek: Falusi János, Gerencsér Tamás
Mészáros Sándor, Vándor Ferenc

Győri Balett
Dunaújvárosi Vasas Táncegyüttes
Kisalföld Táncegyüttes
a Győri Balett iskolájának növendékei

Díszlet, jelmez:
Gombár Judit *Jászai-díjas*

Művészeti vezető, koreográfus:
Markó Iván
Kossuth-díjas, Erdemes művész

Kiss János

Szögi Csaba

Tárnoki Tamás

A 30 éves Szegedi Szabadtéri Játékok idei első bemutatója a francia forradalom 200. évfordulójára készült Párizs gyermekei. A Dóm tér színpadán a két évszázaddal ezelőtti forradalom eseményei és eszményei úgy jelennek meg, ahogy mai magyar alkotóművészek (Markó Iván koreográfus, Gombár Judit díszlet-jelmeztervező, Selmeczi György zeneszerző) mindezt látják. A dóm előtti színpadot átalakították az alkalomra: a táncmű szereplői részint a nézőtérbe nyúló, újonnan ácsolt „előszínpadon” játszanak — táncolnak, a tömegjelenetek a hátsó, nagy színpadon zajlanak. A szimbolikus elemeket fölhasználó, látványos táncjátékban Kiss János (Robespierre), Tárnoki Tamás (Danton), Szögi Csaba (Marat), Demcsák Ottó (Desmoulins, Saint-Just), Bombicz Barbara (Charlotte Corday) kapott szóló szerepet, a közreműködő színészek: Martin Márta, Csomor Csilla, Kuna Károly. Markó Iván az Emberi jogok nyilatkozatából mond passzusokat — és természetesen táncol is.

„MI VAGYUNK A NAP SZERETTEI!”

JUBILÁL A GYŐRI BALETT

„1979. november 2-án Magyarországon, Győr városában, ezen a színpadon egy új balettegyüttes született. Itt és most szeretném megköszönni a Győri Balett valamennyi táncosának, kiváltképp az alapítótagoknak, akik tíz éven keresztül szívükkel, lelkükkel, testükkel szolgálták Önöket. Szeretném megköszönni a Győri Balett műszakjának, díszítőknak, világosítóknak, öltöztetőknak, hangosítóknak az odaadó munkát. Szeretném megköszönni Önöknek a hűséget, a nézőtérrel felénk áradó erőt és szeretetet. Szeretném megköszönni a Jóistennek, hogy táncsal, gondolattal, érzéssel szolgálhattam őt, és általa Önöket.”

Várakozásteli, emelkedett hangulat, ünnepi nézőtér: minden széken egy-egy ajándék szegfű, egy-egy ajándék műsorfüzet. Azután kialszanak a fények, a táncos, koreográfus, balettigazgató Markó Iván szép szavakkal köszönti a Győri Kisfaludy Színház ünnepre gyűlt közönségét. Markó Iván, akinek egy tokiói és egy londoni turné között még arra is maradt ideje, hogy megünnepelje a Győri Balett tízéves jubileumát.

És nem is akárhogyan: retrospektív válogatásában nyolc repertoárdarab-ból mutattak be jókora részleteket. Közöttük pedig - táncgyűjtéstől rendhagyó módon - a táncosok szóltak önmagukról, pályájukról, a társulatnál töltött táncoslét hétköznapijairól. E vallomások az előszó segítségével nemcsak személyes kontaktust teremtettek táncos lényük és a nézők között, de dramaturgiailag is fontos szerepet kaptak: determinálták a részletek egymásutánját, s így az est gondolati ívét is megteremtették a születés szinte öntudatlan boldogságától a felismerések, a társulati felnőtté válás állomásain át a tudatos világrafigyelés vállalásáig.

... Közismert, hogy a Carl Orff-dalokra komponált táncmű: A nap szerettei volt Markó koreográfiai pályáján az az Opus 1., amellyel a sokunknak emlékezetes balettintézeti vizsgakoncerten búcsúztak az 1979-ben végzős növendékek, s amellyel a nevezetes győri premieren az új Győri Balett alapító táncosaiként debütáltak. A koreográfiai idézetek sorát tehát - s ez nem is lehetett volna másként - A nap szeretteinek első négy tétele kezdte. Éppoly szeretárasosan, finoman, s épp annyi friss pajkossággal, mint tíz évvel ezelőtt.

A felújított Szamuráj első, férfi-tétele folytatta a sort. Kegyetlen dinamikával, fanatikus, örvöngő lendülettel a „növendékek”, és önpusztító koncentrációval a „mester”: Markó Iván táncában.

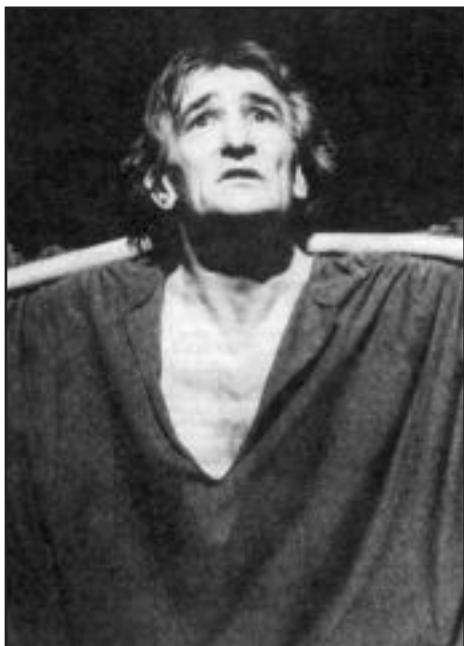
A csodálatos mandarin szülés-jelenete, majd a Lány, Bombicz Barbara és a címszereplő Kiss János megrázóan őszinte kettőse rám ezúttal is, mint mindig, katarikus hatást gyakorolt.

Következett a Don Juan árnyéka rajtunk című produkció záró darabja: a Per második része. A főhős: K/M úr, azaz az örültek és az elidegenített hatalom érdekszövetségének áldozatává lett kisember Canossajárása a halálos ítéletig. S kálváriája mintha Markó Iván és a Győri Balett útját panaszolta volna fel az 1982-es évből.

„MI VAGYUNK A NAP SZERETTEI!”

JUBILÁL A GYŐRI BALETT

K/M és a hozzá hasonlók tragédiáját jól oldotta a Fön a cirkusz! legderűsebb jelenete, amely a státusszimbólumok túlfeszített hajszolását, egymás majmolását, s egyáltalán: emberi gyengéinket pellengérezte ki. S amely - a darabból kiragadva, a többi részlet környezetében - egészségesen prózáinak és dicséretesen felszabadultnak tűnt.

Születés és pusztítás, remény, szenvedés, igazságtalanság, ironia és önironia után az est legmagasztosabb perceit élhettük át a Jézus, az ember fia című táncmű Beati-tételével, gyönyörködve az egymásból kibomló mozdulatfrizekben. (Érdemes külön is szólni az olyan összetett alakításokról, mint Bombicz Barbaráé, aki a bájos-harmatos Föld-anyából lett az önmagának társat teremtő, parázsló asszonnyá, hogy azután az első rész végén hamvas Máriaként lássuk viszont.)

A Bulgakov és a többiek hazai fogadtatásának és nemzetközi visszhangjának okait elsősorban a darab időszerű politikai tartalmában és Markó politikai érzékenységében kell keresnünk, no és abban a bátorságban, hogy Markó oly határozottan és váratlanul leplezte le a „forradalmi népet” és a sztálini bürokráciát. A darab e két, egymást követő tétele a jubileumi est második részében különös aktualitást kapott, s üzenete szinte rímelt a nézők politikai hangulatára és közérzetére.

Ugyanakkor a Fájdalmak útjának második tétele (Bartók: Szonáta két zongorára és ütőhangszerekre c. zeneművére) mintha a magyar változások viharadara lenne 1987-ből...

A befejezés pedig - szükségképpen az Orff-balett befejező tételeivel - a lassú búcsúzás és a továbbindulás képzetével töltik el a nézőt, ahogy Markó Iván utolsó szavai is sugallták:

„Fájdalmas és gyönyörű tízéves utazásunk végére értünk. Vagy lehet, hogy most kezdődik igazán? Európában, Magyarországon, Győr városában, 1989. november 2-án, a Győri Balett tízéves évfordulóján...?”

A folytatás mindenesetre ott van a nézőtérén, és a program záróakkordjaként „felmegy” a színpadra is: a Győri Balett iskolájának százötven növendéke; miután a verítékben úszó, ziháló, de ragyogó szemű társulat és Markó nélkülözhetetlen fantáziájú alkotótársának, Gombár Juditnak, s a színpadra rendelt műszaki gárdának is kikérte a tapsot. Az igazi befejezés azonban csak ezután jön el: a meghatott emberekkel teli színpad és nézőtér felett Vörösmarty Szózata száll, Tímár József hangján...

Ehhez a kritikus sem tehet hozzá semmit. Legfeljebb beáll a gratulálók sorába a kulisszák mögött, és irigykedve nézi a tíz szál gyertyás ünnepi tortát tartó kisgyerek boldog arcát. Győrből hazafelé pedig az ismeretlenre, az elkövetkezendő második tíz évre gondol, és arra, ami a legcsodálatosabb: A nap szerettei tudják, hogy ők A nap szerettei, és ezért minden nap úgy élnek és dolgoznak, hogy másnap is A nap szerettei maradhassanak!

Kaán Zsuzsa
(Táncművészet)

ÉVFORDULÓ

VALLOMÁSOK

ÉVFORDULÓ

Alig van számomra nehezebb dolog, mint E JUBILEUM köszöntése. Két dolog motiválja ezt:

ELŐSZÖR is a GYŐRI BALETT egész léte iránt elfogult vagyok. Alakulásától kezdve szerelemmel, szívszorongva, árnyékként kísérem sorukat. Látom a néha megoldhatatlannak tűnő nehézségeiket. Látom a nehézségek fölötti győzelmet, és látom hatalmas eredményeiket. Én csak néző vagyok, mégis úgy érzem, hogy amíg Ők győzni tudnak, addig én is élek.

MÁSODSZOR: Ők azt képviselik, teszik, alkotják, amit mindenekfelett szeretek: a TÁNCOT. Ez az emberi produktum, az az időben ellobbanó csoda, amelyben elhamvadni vagyok képes. Saját dadogó szavaim helyett hadd idézzem a francia költőt, Paul Valéryt:

„Ez a szemünk láttára csapongó teremtmény, ez az izzó Athikté, aki oly hirtelen váltásokkal elomlik és megfeszül, felröppen és aláhull, megnyílik és bezárul, s aki mintha csak más csillagzatokhoz tartoznék, mint mi magunk, olyan, mintha teljes könnyedséggel élne valami tűzserű elembe, zene és mozgás, illanó anyagában... S az életnek ez a szakadatlan izgalma és elragadtatása, ez a magunkból kicsikarható legelevenebb extázis a LÁNG hatalmával és tulajdonságával bír, s hogy szűgyen, unalom kicsinyesség, a létezés sivár táplálékai rendre elenyésznek benne, felragyogtatva előttünk, ami egy halandóban ISTENI!”

Paul Valéry e szavait magam mondtam el az Egyetemi Színpadon. A mű címe A lélek és a tánc.

TÍZÉVES lett ez a számomra első pillanattól rajongott együttes...

Talán csak a bányászok dolgoznak olyan keményen, mint a táncosok. Iván erős vezető. Nem kíméli magát, de másokat sem. Igaza van! Ő világelső, és az együttestől is ezt várja.

Tíz év!

A nap szerettei.

Budapesten a Nemzeti Színházban néztem meg először. Néztem a csodát és sírtam. A harmadik műben Iván táncolt. Fájdalmas-boldog-őrület. Minden produkciót láttam, pedig akkor még nem voltam „győri”. Iván és Judit, ha erre idő adódott, megtiszteltek terveikkel, álmaikkal. Ütem már akkor is próbateremben. Emlékszem, Barbara próbálta a Csodálatos mandarint. Pest felé a kocsiban arra gondoltam, hogy ennek a gyerekek vékony bordái közt ziháló tüdeje fontosabb nekem, mint az akkori színházi élet egésze.

Természetesen színész vagyok és természetesen a színház a Szerelmem. (És mégis!) Most, hogy a sors idevezért Győrbe, összekötötte az életemet egyúttal az Övékkel. Látom őket naponta sápadtan, vizesen, cigarettázva, megnyúzva gyakorlás közben. És látom a röptető, lángoló, jajgató, rikató, mindannyiunk számára fájdalmat és boldogságot adó, zenét megtestesítő DRÁGA TESTÜKET! Izmaik már nem remegnek. A csapat erős, tökéletes. Adjon az Isten nektek Drágáim, szeretetet, elismerést, egészséget! (Boldogságot!)

Rajongó barátotok: Berek Katalin

1979

10 ÉVES A GYŐRI BALETT

1989

ÉVFORDULÓ

VALLOMÁSOK

ÉVFORDULÓ

... A Győri Balett eleganciáját, szakmai felkészültségét, művészi erejét a Markóval való szerencsés firenzei találkozás alapján képzeltem el magamnak. Győrbe jöttem, és közvetlen kapcsolatom lett a Győri Balettel, megértettem, hogy a valóság fölülmúlja elképzeléseimet.

Táncosok, technikusok, tanítványok: mindnyájukból egy különleges töltés áradt, egy közös erő, ami túlmegy a hivatás érzésén, amely különböző pontokból indul, és egyetlen célpontra irányul, amitől az a benyomásom támadt, hogy a tánc templomába érkeztem. Közöttük valóságos művész légkörbe kerültem.

A tánc iránti szeretet, ragaszkodás, az érte való lemondás a Győri Balettet nagy társulattá teszi, ahol semmi sincs a véletlenre bízva, hanem minden a művészet iránti közös szeretetből születik és növekszik...

A Győri Balettben találtam meg azokat az értékeket, amelyekről azt hittem, hogy már tökéletesen eltűntek, és amelyeket eddig más művészi környezetben még nem tapasztaltam.

Maria Gracia Nicosia

... A balett, amelynek győrisége kezdetben nem jelentett mást, mint a felferélhetetlenség dokumentálásául szolgáló megkülönböztető jegyet, nem vette fel a körülötte egy helyben topogó társadalom ritmusát, hanem megpróbálta a Markó Iván létezési és munkálkodási ideája szerinti legnehezebbet, megpróbált az ár ellen úszni...

Ma már szinte hihetetlen, de a táncosok tíz évvel ezelőtti kezdőfizetése alig haladta meg egy takarítónőét...

Ilyen és ehhez hasonló gondok közepette talált egymásra Győr városa és Markó Iván balettegyüttese, míg végül nagybetűs állandó jelzővé válhatott a Győri megjelölés, a társulat és a város által egyaránt büszkén felvállalhatóvá. Ma, a tíz esztendő távlatából megannyi táncos ünnep, hazai, nemzetközi, világsiker után már könnyű megállapítani, hogy Markó azért vállalkozott a buktatókkal, kockázattal teli járatlan útra, mert hitt önmaga és önmagán keresztül a táncosai tehetségében. Hitt abban, hogy a művészi személyiség szuggesztiója csapást vág a sivár középszerben, hogy a tánc szavakon inneni és túli, egyszerre atavisztikus és időtlenül modern nyelvezete megtalálja az utat a közönséghez, annak minden érzékelő képességéhez: a szemhez, a szívhez, az értelemhez, ne féljünk a kifejezéstől, a lélekhez, mert a tét a lélektől lélekig találkozás, az egymásra találás...

Pákovics Miklós

1989. NOV. 25.
GYŐR

ÜNNEP

XI. ÉVAD
1989-90

ZENE:
HÄNDEL EGYHÁZI MŰVEIRE

A NAP SZERETTEI - FELÚJÍTÁS
SZAMURÁJ - FELÚJÍTÁS
AZ ÜNNEP

KOREOGRÁFIA:
Markó Iván

AZ ÜNNEP

SZEREPOSZTÁS:

Horváth Erika, Bombicz Barbara
Loósz Krisztina, Kiss János Liszt-díjas
Sebestyén Csaba, Demcsák Ottó

Fuchs Renáta, Horváth Gizella
Hotova Éva, Kosztolnyikova Dagmar
Lippai Andrea, Ócsag Anna
Major Szilvia, Pintér Tímea
Szabó Judit, Tibola Gyöngyi
Ábrahám Zoltán, Antalik Péter
Kosztolnyik Frantisek, Móricz Tamás
Müller Ervin, Szigeti Gábor
Tárnoki Tamás, Zádorvölgyi László

Csaba Ildikó, Ventura Henriette
Csonka Roland, Dukkon Zsolt

valamint a Győri Balettiskola növendékei

Hang: Vidos Tibor
Színpad: Varga György
Világítás, scenika: Hani János
Díszlet, jelmez: Gombár Judit Jászai-díjas
Balettasszisztens: Sebestyén Csaba

Művészeti vezető: Markó Iván *Kossuth-díjas*

Bombicz Barbara

Csaba Ildikó

Amikor A Nap szeretteit, a Szamurájt és az előadás utolsó tételét, a címadó Ünnepet néztem, töprengéseim nyomán a következőkre jutottam: Markó Iván kezdettől a lehető legveszélyesebb viszonyok megjelenítésére, oldására törekszik. Totális táncszínházat akar azért, hogy az esztétikai és az etikai életfelfogás együttes érvényesülését diadalra juttassa a hétköznapiakban. Mivel a valóságos élet kizárja e két felfogás harmóniáját, a művész szándéka szerint ez tánccal talán lehetséges.

Markó Iván táncszínházának zászlaján immár tíz éve az van, hogy a művészi küldetés szigorú etikai követelmény és magas esztétikai mérték. A tánc a művésznak arra jó, hogy általa megszabadulván az elidegenedettségtől, a kiszolgáltatottság csapásaitól, a közösségben találjon megnyugvást, igen, a közösségben, amely alkotó és befogadó közeg egyszerre. (A balettigazgatónak ezért fontos, hogy mennyien látják az előadásokat.) E vázlatosan rajzolt küzdelmet táncolja egy évtizede a Győri Balett társulata. Erről ad újabb jelzést a jubileumi előadás is. A Nap szerettei (elhívás), a Szamuráj (egyéni magára maradtottság, elhagyatottság), az Ünnep (a közösségi feloldódás) hármasságáról érthető üzenetet kap a közönség. Hogy mennyi minden van még e kényszerű, néhány szavas vélemény mögött, az nemcsak egy kurta cikket, hanem legalább egy kötetnyi könyvet igényelne.

Talán még annyit, hogy mit jelent a mostani ünnep. A játékban, a munkában, az egymásra találás gyengéd öröme kortársak és generációk között. Jelenti a veszélyes viszonyok tiszta fölmutatását. Hát van ilyen? Ebben a táncszínházban van.

Varga Lajos (*Kisalföld*)

1990. MÁRC. 9.
GYŐR

XI. ÉVAD
1989-90

ZENE:
SELMECZI GYÖRGY

AZ ÍGÉRET FÖLDJE FELÚJÍTÁS
ÜNNEP FELÚJÍTÁS
EGYMÁSBA ZÁRVA

KOREOGRÁFIA:
Markó Iván

EGYMÁSBA ZÁRVA

SZEREPOSZTÁS:

Feleség: Maria Grazia Nicosia
Bombicz Barbara

Férj: Markó Iván *Kossuth-díjas*
Kiss János *Liszt-díjas*

Szeretők:
Tárnoki Tamás - Bombicz
Barbara
Demcsák Ottó - Horváth Erika

Koreográfia: Markó Iván
Jelmez:
Gombár Judit *Jászai-díjas*
Fény: Hani János

Maria Grazia Nicosia

Markó Iván

A mű egy mai házasság történetét mondja el a tánc nyelvén. Markó Iván koreográfiáját Bombicz Barbara, Kiss János, Horváth Erika, Demcsák Ottó és Maria Grazia Nikosia táncolja Selmeczi György zenéjére. A darabot a Firenzei Táncfesztivál kérésére készítették, európai bemutatója április 5-én lesz Firenzében.

Bombicz Barbara

Kiss János

Bombicz Barbara

Demcsák Ottó

1990. OKT. 25.
BUDAPEST

XII. ÉVAD
1990-91

ZENE:
LISZT FERENC, IAANISZ XENAKISZ
ÉS DIMITRIJ SOSZTAKOVICS

JÉZUS, AZ EMBER FIA

FELÚJÍTÁS

KOREOGRÁFIA:
Markó Iván

SZEREPOSZTÁS:

A pap
Jézus: Markó Iván
Mária: Bombicz Barbara
Erzsébet: Horváth Gizella
A Keresztelő: Kiss János

Közreműködnek: a Győri Balett
és a Közép-Európai Táncszínház tagjai,
a Győri Balett iskolájának növendékei

Hangtechnika: Vidos Tibor
Színpad: Varga György
Világítás-szenika: Hani János
Díszlet- és jelmeztervező: Gombár Judit
Balettasszisztens: Sebestyén Csaba
Művészeti vezető: Markó Iván

A mű ősbemutatója 1986-ban
a Tavaszi Fesztiválon,
a Budapest Sportcsanokban volt.

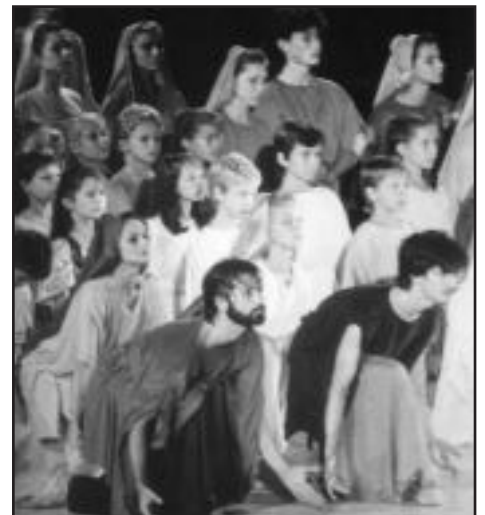
A szentmise, amely a mindenkori gyülekezet ügye, a pap szavai nyomán megbánást és megbékélést teremt a szívekben.

A Margitszigeti Szabadtéri Színpadon celebrált „szentmise”: a *Jézus, az ember fia* - Markó Iván és a Győri Balett hivatott előadásában - a maga rendhagyó, tánccal prédikáló nyelvével, színpadképeinek középkori hangulatával, a testek mozgó reliefjeinek bensőséges áhítatával nyugtázta le, s formálta egységes gyülekezetté a nemzetisége, vallása, bőrszíne és nyelve szerint is sokarcú közönséget.

Hiszen a nézőtérén ülő apácától az izraeli üzletemberig, a chicagói magyaroktól a japán egyetemista társaságig mindenki hatása alá került a Liszt-muzsikával együtt hullámzó színpadi gyülekezet táncörvényeinek, a markáns arcú tanítványok drámai kifejező erejének, az áttetszően szép Mária (Bombicz Barbara) sugárzásának és a Jézus-Markó delejes jelenlétének.

Markó átszellemült, szuggesztív alakítása, s hozzá a Jézus-téma egyénített koreográfiai feldolgozása módja a darab eszmeiségét a Bibliától függetlenül is egyetemes érvényűvé emelte; s hozzá annyira aktuálissá, hogy láttán - megbánás és megbékélés helyett saját létünk, s jövőnk iránti aggodás lett úrrá rajtunk.

Kaán Zsuzsa
(*Népszabadság*)

1990. NOV. 23.
GYŐR

AZ ÉLET PEREMÉN

XII. ÉVAD
1990-91

BARTÓK BÉLA, KODÁLY ZOLTÁN,
RICHARD WAGNER, DIMITRIJ SOSZTAKOVITS,
SZERGEJ PROKOFEJ, IGOR SZTRAVINSZKI

TÁNCSZÍNHÁZ A XX. SZÁZADRÓL

KOREOGRÁFIA:
Markó Iván

SZEREPOSZTÁS:

A verklis: Markó Iván *Kossuth-díjas, Érdemes művész*

Az angyal: Demcsák Ottó

Panna: Horváth Erika, Ócsag Anna

Festőlegények: Kostolnik Frantisek

Ledó Fomin, Müller Ervin

Sebestyén Csaba, Zádorvölgyi László

Dáma: Loósz Krisztina

Tulajdonos: Szigeti Gábor

A légióparancsnok: Kiss János *Liszt-díjas*

Vidéki pár: Afonyi Éva - Müller Ervin

Ősök: Horváth Gizella - Tárnoki Tamás

Több szerepben:

Afonyi Éva, Ábrahám Zoltán, Bolgár Beatrix

Dorkó Erina, Horváth Gizella, Hotová Éva

Kiss János, Kostolnik Frantisek

Kostolniková Dagmár, Kreiszman Dimitrij

Ledó Fomin, Loósz Krisztina, Martin István

Müller Ervin, Ócsag Anna, Pintér Tímea

Sebestyén Csaba, Szigeti Gábor, Tibola Gyöngyi

Zádorvölgyi László

valamint a Győri Balett iskolájának növendékei

Hangtechnika: Vidos Tibor

Színpadmester: Varga György

Világítás, scenika: Hani János

Díszlet- és jelmeztervező: Gombár Judit *Jászai-díjas*

Balettasszisztens: Sebestyén Csaba

Koreográfus és művészeti vezető:

Markó Iván *Kossuth-díjas, Érdemes művész*

Sebestyén Csaba

Tibola Gyöngyi

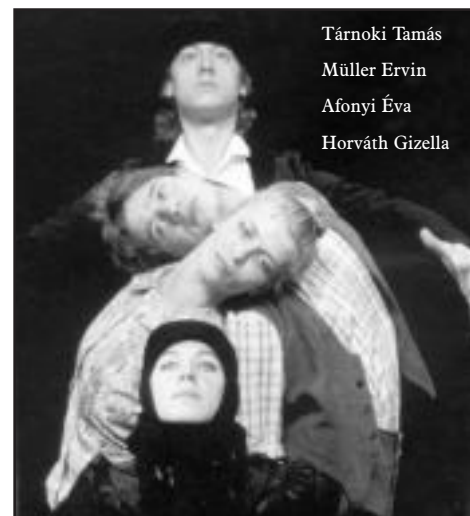
William Fomin

Markó Iván az elmúlt hét végén ismét bizonyosságot adott arról, hogy a táncszínház világát ismeretlen szellemi tartományok felfedezésére képes felhasználni. *Az élet peremén* című víziója több mint mozgástörténetek, táncjelenetek, életképek és sorsdrámák sorjáztatása.

A kompozíció színtere egy kopott pesti bérház udvara, itt szólal meg a verklis, s a verkliszó dallamára a vándor: Markó Iván előhívja, megidézi a sors angyalát (*Demcsák Ottó* alakítja megrázóan, tökéletesen), s ezzel útjára indul az a cselekménysor, amelyben átéljük a század nagy megrendüléseit, a drámákat, amelyek annyiszor és annyiféle gonosz indulattal tették földönfutóvá, menekülővé, üldözötté az embereket.

A táncdráma azt ábrázolja, hogy ez a vonulás szinte állandó, a megaláztatások, a szenvedések állandóan peremlőre szorítják az embereket. Gondolatilag talán sohasem volt még Markó színpada ennyire egyértelműen politizáló, érzékenyen, líraian és szenvedélyesen protestáló. Indulatos szeretet, emberföltés szől ebből a színpadi látomásból, a kiszolgáltatott emberért érzett fájdalmas jajkiáltás. Amikor 1956 drámáját ábrázolja, vagy a hatalmat jelképező óriás fejek közt jelenik meg az ember mint valami szánni való hangyavilág, szívszorítóan és megrendítően érezzük a pillanatot, megrázóan tisztának és bensőségesnek a művészi megjelenítést. Az együttes most is legjobb színvonalon szolgálja az ügyet, különösen nagy alakítás fűződik Kiss János, Afonyi Éva, Tárnoki Tamás, Zádorvölgyi László, Horváth Gizella nevéhez.

Illés Jenő

Tárnoki Tamás

Müller Ervin

Afonyi Éva

Horváth Gizella

1991. MÁRC. 27.
GYŐR

EMLÉK

XII. ÉVAD
1990-91

ZENE:
GEORGE WINSTON

AZ ÍGÉRET FÖLDJE - FELÚJÍTÁS
BOLERO - FELÚJÍTÁS
EMLÉK A FÉNYRŐL

KOREOGRÁFIA:
Markó Iván

EMLÉK A FÉNYRŐL

SZEREPOSZTÁS:

Aki a fényt elvette: Sebestyén Csaba

A tenger:
Pintér Tímea
Ócsag Anna
Hotová Éva
Zádorvölgyi László
Ledó Fomin

A Nap:
Afonyi Éva
Kostolniková Dagmár
Müller Ervin
Tárnoki Tamás

Aki a fényt visszaadta:
Markó Iván
Martin István

January stars
és Rain a Winter into spring című albumból,
a Road az Autumn című albumból
Előadó: George Winston
A Windham Hill Records hozzájárulásával

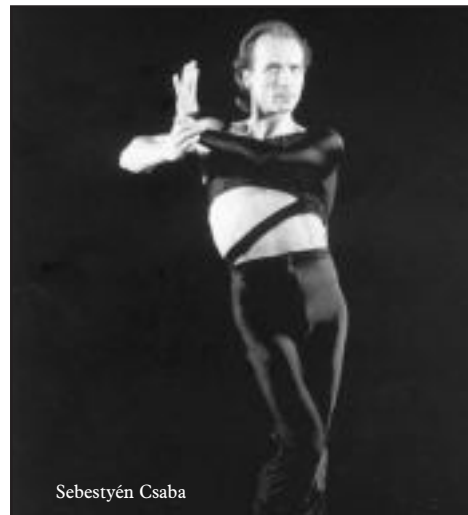
Hang: Vidos Tibor
Színpadmester: Varga György
Világítás, scenika: Hani János
Díszlet- és jelmeztervező: Gombár Judit
Balettasszisztens: Sebestyén Csaba
Koreográfus és művészeti vezető: Markó Iván

Markó Iván

Az ősbemutató *Emlék a fényről* címmel már az első akkordokkal megrendített, mert *Gombár Judit* színpadképe és *Hani János* világításbravúrai lélekközelbe hozták a világegyetem hangulatát, azt a csillagközi teret, amelyben robot, lobog, lélegzik a milliárd égitest. Ebbe a kozmikus térbe helyezi el Markó az emberi sorsokat, bizonyoságot adva, hogy nem színpadképben gondolkodik, hanem világképben. E világűrlátomás lenyűgöz, borzongat, de még vonzóbb, hogy ebben a fényorgiában megjelennek az élet drámái, a fény felé törő ember küzdelmei. *Sebestyén Csaba* meseteri érzékletességgel avat be minket az atmoszféra drámai feszültségeibe, *Markó Iván* fényhozóként úgy vezet át a reményt adó közegbe, hogy egy különös fényakcentussal felvillantja a küzdelmet, a jövőért való fáradozás minden kínját, szépségét és ígéretét...

Illés Jenő

Sebestyén Csaba

1991. AUG. 19.
BUDAPEST

SZENT MARGIT LEGENDÁJA

XIII. ÉVAD
1991-92

ZENE:

LISZT FERENC

KRZYSZTOF PENDERECZKI

MISZTÉRIUMJÁTÉK

KOREOGRÁFUSOK:

Bombicz Barbara, Horváth Erika
Demcsák Ottó, Kiss János

SZEREPOSZTÁS:

IV. Béla király: Szűcs Elemér
Mária királyné: Horváth Gizella
Margit, a lányuk: Afonyi Éva
Juliánusz barát: Kiss János
Szerzetesek: Demcsák Ottó, Ledo Fomin Guillian
Tárnoki Tamás, Zádorvölgyi László

Szövegkönyv, jelmez: Gombár Judit

Közreműködtek:

a Győri Balett, a Közép-Erőpa Táncszínház
a Dunaújvárosi Vasas Táncgyűttes tagjai
a Győri Balett iskolájának növendékei
az Ifjúsági Találkozó résztvevőinek egy csoportja
Helyszín: Népstadion

... A próba amolyan szokványos is lehetne, de nem az, mert – ki ne tudná? – a Győri Balett jelen helyzete sem mindennapi. Egyelőre azonban maradjunk a próbánál. A több mint száz táncos munkáját tételeként más és más művész irányítja, javítja, hiszen a koreográfiát is négyen készítették. *Horváth Erika* az első tétel, a pompázatos királyi udvar méltóságteljes táncát komponálta, *Demcsák Ottó* a tatárjárás hírével berobbanó kétségbeesett barátok epizódját, és magát a mindent elsodró veszedelmet állította a színpadra. *Kiss János* a testvérei körében színre lépő, s Domonkos-rendi apácának felajánlott Margit jelenetét, *Bombicz Barbara* pedig a királynő nagyívű variációját és az utolsó képet tervezte, amelyben szinte testekből épülő katedrális épül a szentté avatott Margit köré. Az emelkedett hangvételű, stílusában egységes misztériumjáték töretlenül illeszkedik a Győri Balett korábbi repertoárjába – írhatnám.

F. L.

(Új Magyarország)

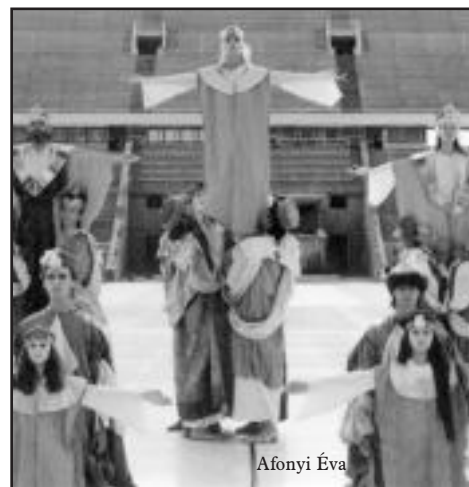
Nemes küldetést teljesített a Győri Balett, amikor II. János Pál pápa magyarországi látogatásának egyik legkiemelkedőbb eseménye alkalmából, a magyar ifjúsággal való Népstadion-beli találkozás során előadta Szent Margit legendáját. IV. Béla törékeny, bájos leánya (akit királyi apja történelmünk egyik legádázabb korszaka, a tatárjárás reményvesztett óráiban ajánlott fel istennek) a keresztény egyháztörténet olyan alakja, aki áhítatossága, szűziessége, tiszta-mély hite által tán a legméltóbb volt arra, hogy a Szentatya ittlétekor nemcsak az ifjúság, de az ország népe is rá emlékezzen...

Tizenkét év műhelymunkáját meghaladni, stílust változtatni és új útra találni egyik napról a másikra lehetetlen. Miként az sem biztos, hogy a megújulás okvetlenül belső erőforrásokból történik majd. Egy dolog azonban megkerülhetetlen: a győri társulatnak egyelőre tudomásul kell vennie, hogy a Szent Margit legenda táncváltozatát Markó Iván ihlette mindannyiukban. Még akkor is, ha már nem volt köztük, „csak” bennük: a sejtjeikben, az izmaikban, egész táncos habitusukban. Ma még ez az igazság.

Kaán Zsuzsa

– Pár perccel azután, hogy a pápa a stadionba érkezett, abban a fantasztikusan izzó légkörben bevonultunk az arénába. Az esemény minden pillanata és mozzanata formabontó volt. A 109 tagúra kibővített együttesünk további 100 táncossal egy 60 méter hosszú színpadon... Misztériumjátékunk befejezésének gondolatát annak felismerése adta, hogy nyilvánvaló, a megjelentek mindegyike szeretett volna kezet fogni a pápával. Ha a nézők kezüket kezükbe öltik, a lánc elér a pápáig, s a kézfogás áttételesen megtörténik. Az előadásunk végén a Szentatya előrejött a színpadig.

F.J.

Afonyi Éva

1991. NOV. 22.
GYŐR

GULLIVER ÚR UTAZÁSAI

XIII. ÉVAD
1991-92

ZENE:

KÍNAI, VIETNAI, JAPÁN
ÉS AFRIKAI NÉPZENE

GULLIVER LILIPUTBAN

KOREOGRÁFUS:

Bombicz Barbara
William Fomin

SZEREPOSZTÁS:

Gulliver: Demcsák Ottó, Kiss János

Admirális: Szigeti Edvárd, Schmidt Áron

Császár: Horváth Krisztián, Kovács Szilárd

Császárnő: Ventura Henriette, Fekete Bea

Kincstárnokné: Sóthy Virág, Fekete Bea

Viráglányok: Horváth Anikó, Jalits Edit
Németh Krisztina, Pócze Eszter
Szirmay Irén, Tóth Eszter

Lányok: Bögi Adrienne, Szalay Réka
Rakotamalala Mirjam, Varsics Margaréta

Fiúk: Lukács Levente, Balogh Tamás
Friczk Balázs, Sebestyén Bálint
Pingiczer László, Hájas István
Bazsó Péter, Kovács Szilárd
Schmidt Áron, Nagy Olivér

Közreműködik:

a Magyar Rádió Fúvósötöse és a Győri Ütőegyüttes

Sóthy Virág

Demcsák Ottó

Gulliver becsukja könyvét, és álomba merül. Az ébredés, vagy talán az álom Liliputban találja. Ágyát aprócska törpék szállják meg, derekáig érő admirális masíroz katonái élén, manóányok szaladnak ide-oda széleseben. Ők a balettiskola növendékei, valóban aprócska fiúk és leányok. Óriási vállalás ez, a bemutatkozáskor egész felvonást szentelni a tanítványoknak. *Bombicz Barbara* és *William Fomin*, a két koreográfus azonban pontos munkával bájosan fegyelmezett előadást hoz létre. A jelmez és a díszlet pazar – *Gombár Judit* munkája –, a viráglánykák tüllruhája, a császárnő toalettje, az erejüket fitogtató törpék tornaszere megannyi szín és ötlet. A Liliputra támadó ellenség zeppelineken ereszkedik alá. A színpadi képeket a kínai és a japán zene játékosága egészíti ki, egységbe fogva a mozgást és a látványt...

Nichs Andrea
(*Pesti Hírlap*)

Szigeti Edvárd

1991. NOV. 22.
GYŐR

GULLIVER ÚR UTAZÁSAI

XIII. ÉVAD
1991-92

ZENE:

YANNIS MARKOPOULOS,
TIBETI ZENE, AMADINDA ÜTŐEGYÜTTES

GULLIVER AZ ÓRIÁSOKNÁL

KOREOGRÁFUS:

Kiss János

SZEREPOSZTÁS:

Gulliver:

Demcsák Ottó, Kiss János
Payer Ákos, Sleiner Tamás

Óriásparaszt:

Szigeti Gábor, Péter Tuhovcsák

Óriásparaszt felesége:

Horváth Gizella, Loósz Krisztina

Lányok: Horváth Erika

Tibola Gyöngyi, Pintér Tímea

Óriástörpe:

William Fomin, Zádorvölgyi László

Király:

Tárnoki Tamás

Inasok:

Müller Ervin, Ábrahám Zoltán

Óriás parasztnők:

Dorkó Edina, Ströck Barbara
Dusana Skarcaková, Szántai Kis Hajnalka

Óriás paraszt férfiak:

Sebestyén Ákos, Zádorvölgyi László
William Fomin

Óriásnők:

Éva Hotová, Pintér Tímea
Szántai Kis Hajnalka

Óriásférfiak:

Szigeti Gábor, Péter Tuhovcsák
Zádorvölgyi László, Sebestyén Ákos

Hoppmester:

Torba István

Payer Ákos

Péter Tuhovcsák

Horváth Erika

Péter Tuhovcsák

Payer Ákos

Loósz Krisztina

... Gulliver az óriásoknál tűnik fel legközelebb. Kiss János felvonásában az arányok mesteri játékaé a főszerep. Az irtózatos méretű kések és villák láttán nagyon is ráérezünk a tálcán „fölszolgált” Gulliver balsejtelmeire, annál is inkább, mert alakítója – egyik szereposztásban Payer Ákos, a másikkban Sleiner Tamás – meggyőzően retteg az ősi lakoma következményeitől.

Nichs Andrea
(Pesti Hírlap)

1991. NOV. 22.
GYŐR

GULLIVER ÚR UTAZÁSAI

XIII. ÉVAD
1991-92

ZENE:

GIAN PIERO REVERBERI,
IVÁNO PAVESI, YANNIS MARKOPOULOS

GULLIVER A NYIHAHÁKNÁL

KOREOGRÁFUS:

Demcsák Ottó

SZEREPOSZTÁS:

Gulliver: Demcsák Ottó, Kiss János
Nyihaha pár: Horváth Erika - Tárnoki Tamás
Nyihaha ősanya: Horváth Gizella, Bombicz Barbara
Kiscsikók: Éva Hotová
Pintér Tímea, Tibola Gyöngyi
Két fiatal mén: William Fomin, Müller Ervin
Zádorvölgyi László, Ábrahám Zoltán
Jehu főnök: Kiss János, Demcsák Ottó
Jehu lány: Loósz Krisztina
Ős mén: Szigeti Gábor
Nyihahák: Dorkó Edina, Kara Zsuzsa
Ströck Barbara, Müller Ervin
Jehuk: Ábrahám Zoltán, Dusana Skárcáková
Balatoni Szilvia, Péter Tuhovcsák
Sebestyén Ákos, Szántai Kis Hajnalka
Szőke Katalin, Tibola Gyöngyi

Közreműködnek:

a Belvárosi Általános Iskola balettnövendékei
és a Győri Balett Tánc- és Vizuális
Művészeti Szakközépiskola növendékei

Hang: Vidos Tibor

Színpadmester: Varga György

Szcenika, világítás: Hani János

Szövegkönyv, díszlet, jelmez: Gombár Judit *Jászai-díjas*

Balettmester: Sterbinszky László

Művészeti vezetők:

Kiss János balettigazgató

Demcsák Ottó

Tárnoki Tamás

A harmadik felvonással a nyihahák, vagyis a lovak költői világába érke-zünk. A villódzó trikókban, színes sörénnyel pompázó lovacsákak mozgása maga a harmónia, a szépséges dekorativitás. *Demcsák Ottó* koreográfiájának – s talán az estnek is – legegységesebb, legsikerültebb részlete a szalmás kuc-kóból előszaladó jehuk tánca; a balkáni népzene elemeire nagyszerűen rí-melő mozgásanyag elragadja a nézőt, aki csakhamar azon kapja magát, hogy szíve a tánc ritmusával dobog.

A Győri Balett életében tehát új fejezet nyílt, ám a régi idők műsorfüzet-ben is olvasható tanulsága nemcsak Győrben érvényes: „A törpék nem olyan kicsik, az óriások nem olyan nagyok, mint amilyennek képzelik ma-gukat!”

Péter Márta

Loósz Krisztina

Demcsák Ottó

1992. ÁPR. 24.
GYŐR

REKVIEM AZ ÉLETÉRT

XIII. ÉVAD
1991-92

ZENE:
WOLFGANG AMADEUS MOZART:
C-DÚR ZONGORAVÉRSÉNY,
G-DÚR CONCERTO, REQUIEM, KIS ÉJ ZENE

FÉNY ÉS ÁRNYÉK

KOREOGRÁFUS:
Filliam Fomin

SZEREPOSZTÁS:

Mozart: William Fomin
Müller Ervin, Zádorvölgyi László

Salieri: Demcsák Ottó
Kiss János, Tárnoki Tamás

Konstanza: Éva Hotová
Horváth Erika, Ócsag Anna

Lányok: Éva Hotová
Horváth Erika, Loósz Krisztina
Pintér Tímea, Ócsag Anna
Dorkó Edina, Ströck Barbara

Fiúk: Péter Tuhovcsák, Tárnoki Tamás
Ábrahám Zoltán, William Fomin
Müller Ervin, Zádorvölgyi László

Díszlet, jelmez: Gombár Judit *Jászai-díjas*

Demcsák Ottó

... A *Fény és árnyék* című Fomin-darab az ismert Mozart – Salieri konfliktust, a történelmi légkört és táncvilágot idézi fel, a főhősök „fehér–fekete” szembeállítását hangsúlyozva. E sorok írója a szólótáncos-koreográfus törekvését elsősorban azért méltányolja, mert – ha a spiccelést ugyan még kikerüli, de – mind a táncosokat, mind a lelkes győri közönséget kezdi visszavezetni az akadémikus balett irányába (is)...

Körtvélyes Géza

Horváth Erika
William Fomin

1992. ÁPR. 24.
GYŐR

REKVIEM AZ ÉLETÉRT

XIII. ÉVAD
1991-92

ZENE:
GUSTAV MAHLER:
GYERMEKGYÁSZDALOK

KÖNNYEK TENGERE

KOREOGRÁFUS:
Vaculik Libor

SZEREPOSZTÁS:

I. fiú: Müller Ervin

Anya:
Bombicz Barbara, Loósz Krisztina

II. fiú:
Zádorvölgyi László, Tárnoki Tamás

Szerellem:
Horváth Erika, Pintér Tímea

III. fiú:
Demcsák Ottó, Ábrahám Zoltán

Halál: William Fomin

Díszlet, jelmez: Gombár Judit *Jászai-díjas*

Müller Ervin

Demcsák Ottó

Bombicz Barbara

Zádorvölgyi László

... Aztán a néző fulladozhat a Könnyek tengerében, ahol az anya ugyanolyan termő ága a teremtnének, mint a háttérben látható, fényt elnyelő világfáé. Szép a kiteljesedés, amikor a termő ág (az anya) gyümölcsei (fiak képében) szertegurulnak. Az örök körforgásban a gyümölcs bizony mindig lehull, hogy reátalálhasson valaki a pusztulás és a romlás rémétől (a haláltól) kísérvé. A Könnyek tengeré a *Requiem az életért* című új bemutatónak a legerőteljesebb, a legdrámaibb része. Valószínű azért, mert róla a bennünk őrzött mítosz szinte mindenki számára egyértelmű. Bombicz Barbara ragyogó teljesítményt nyújtott az anyaszerepben. A magam korosztályának a Könnyek tengeré letisztultan, nagy íveivel, meg-meglendülő és ismét lecsendesülő hullámaival, a fogvatartottság és a végtelenség érzete keltette díszletek között megrendítő élményt adott...

Varga Lajos

William Fomin

1992. ÁPR. 24.
GYŐR

REKVIEM AZ ÉLETÉRT

XIII. ÉVAD
1991-92

ZENE:

RICK WAKEMAN, WEATHER REPORT,
G. P. PEYERBERI - I. PAVESI, DÉS LÁSZLÓ,
EARTH SOUND

AZ ÖRÖK VÁNDOR

KOREOGRÁFUS:

Demcsák Ottó

SZEREPOSZTÁS:

Yin: Loósz Krisztina

Yang: William Fomin

Vándor: Demcsák Ottó, Kiss János

Sötét szirom: Bombicz Barbara

Két vamp: Horváth Erika, Pintér Tímea

Két csavargó: Zádorvölgyi László, Müller Ervin

Az öreg kéregető: Szigeti Gábor

Jelmez: Nikolaus Dobay

Díszlet: Demcsák Ottó

Zenei szerkesztő: Vidos Tibor

Színpadmester: Varga György

Szcenika, világítás: Hani János

Asszisztens: Horváth Gizella

Művészeti tanács: Demcsák Ottó, Tárnoki Tamás

Művészeti vezető, igazgató: Kiss János

... Az *örök vándor*, Demcsák Ottó munkája nagy húzóerőt kapott a jól összeállított, izgalmas hangzású és ritmikájú zenétől, s kellőképp élt a hatásos scenírozás segítségével is. Rejtélyes kissé, hogy pontosan miről is van itt szó, de – jó értelemben – nem ez válik a színpadon érdekessé. Annyi világos, hogy a Vándor – Demcsák Ottó – egy trapéz-szerű magaslati „nézőpontról” figyel elöl az alanti Világ nyüzsgését, majd maga is részt vesz benne, s végül visszatér eredeti helyére. Eközben viszont – s ez az, ami lényeges –, igen széles skálájú mozgásszféra bontakozik ki. Egyszerre konkrét és elvonatkoztatott jelzésértékkel, mindvégig látványosan, változatosan és bőséges táncos feladatot nyújtva az együttes számára...

Körtvélyes Géza

1992. DEC. 11.
GYŐR

ÉRZELMEK RABSÁGÁBAN

XIV. ÉVAD
1992-93

ZENE:
LOUIS HECTOR BERLIOZ

MR. FAUST

KOREOGRÁFIA:
Vaculik Libor

SZEREPOSZTÁS:

Faust: William Fomin, Zádorvölgyi László

Mephisto: Müller Ervin, Demcsák Ottó

Sors: Bombicz Barbara, Ócsag Anna

Margaréta: Pintér Tímea, Skarcaková Dusana

Valentin: Tárnoki Tamás, Matuga Marcel

I. pár: Hotová Éva - Pátkai Balázs

II. Pár: Matuga Marcel - Móra Máté

III. pár: Dorkó Edina - Tibola Gyöngyi

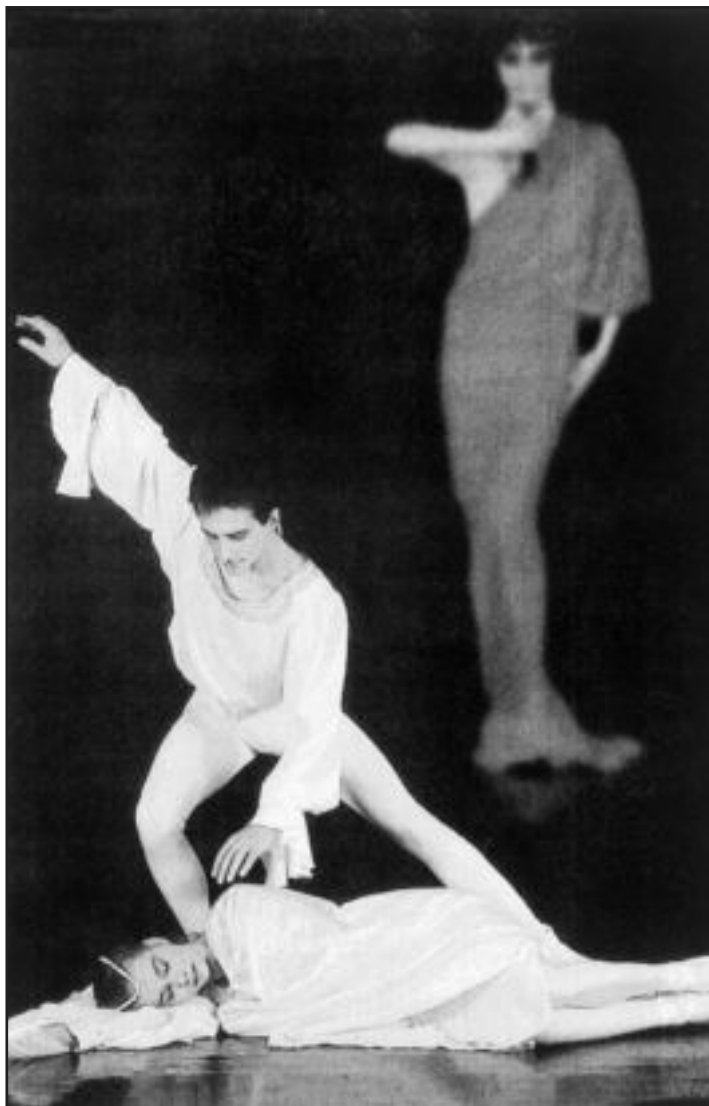
Roszlányok: Horváth Erika, Hotová Éva
Loósz Krisztina, Ströck Barbara
Szántai Hajnalka, Tibola Gyöngyi

Hostessek: Horváth Gizella
Pintér Tímea, Skarcaková Dusana

Katonák: Ábrahám Zoltán, Matuga Marcel
Móra Máté, Pátkai Balázs
Szigeti Gábor, Tuhovcsák Péter

Margaréták: Horváth Gizella
Hotová Éva, Loósz Krisztina
Major Szilvia, Ströck Barbara
Szántai Hajnalka, Tibola Gyöngyi

Díszlet, jelmez: Gombár Judit *Jászai-díjas*
Asszisztens: Veronika Iblóvá

Pintér Tímea

William Fomin

Bombicz Barbara

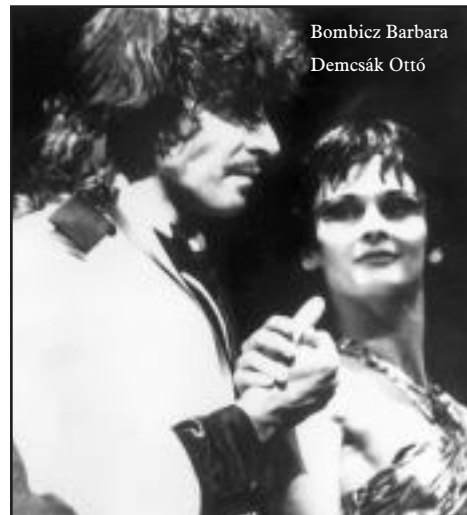
... A címből — Mr. Faust — máris adódik az előfeltevés: a koreográfus majd bizonyosan mai közegbe helyezi, mai karakterekkel játsszátja el Goethe halhatatlan remekművét. Sőt az ifjúságra, boldogságra, tudásra vágyó fausti embert is minden bizonnyal korunk csapdái, magánéleti és társadalmi buktatói között hajszolja végig...

A figura többszörösen összetett, talányos karakteréből Bombicz Barbara megteremtette a táncmű abszolút főszerepét; színpadra lépésétől kezdve karmesterként a kezében tartva s végigvezényelve a darabot. Bombicz jelenetről jelenetre kidolgozta és értelmezte az eredendően elvont, ám színpadi valóságában nagyon is konkrét nőalak gesztusait. Jelleme olykor ragaszkodó, együttérző, kárörvendő, behízeglő, máskor álnok, erőszakos, csábító vagy éppen megbocsátó... ezúttal neki még azt is elhűtük, hogy mindhárom főszereplő „sorsa”, végzete.

Először is Mr. Fausté, akit bántó színpadi manírok nélkül, alapos klasszikus balett-tudással és biztos partnerként formált meg William Fomin... Pintér Tímea Margarétája — szobalány-jelmeze ellenére — a táncmű leginkább goethei személyisége. Légies alakja köré a koreográfus akár az eredeti Faust balettváltozatát is felépíthette volna...

Mindkettejük ellenpontja: Mr. Mephisto bőrében Demcsák Ottó is remekül feltalálja magát. A rejtélyes kalandort az együttes jelenleg legsofordalibb férfitanácsához méltó technikái és színészi megoldásaival kelti életre, miközben az egykori hetyke kamasz, vagy a költői lelkiüetű narcisztikus szépfiú lassanként átadja a helyét a „krisztusi korbá” Demcsák markáns, férfias vonásainak...

Kaán Zsuzsa (Táncművészet)

Bombicz Barbara
Demcsák Ottó

1992. DEC. 11.
GYŐR

ÉRZELMEK RABSÁGÁBAN

XIV. ÉVAD
1992-93

ZENE:
SHOSTAKOVICH, NINO ROTA, VANGELIS,
GEORGES DELERUE, SKELLING

KOROK ÉS DIMENZIÓK

KOREOGRÁFUS:
Demcsák Ottó

SZEREPOSZTÁS:

Festő és múzsa

Horváth Erika - Demcsák Ottó

Loósz Krisztina - Tárnoki Tamás

Kettős a szerelemmel

Loósz Krisztina - Demcsák Ottó

Szántai Hajnalka - Tárnoki Tamás

Nő és szerelmei

Bombicz Barbara

Demcsák Ottó, Müller Ervin, Tárnoki Tamás

Zádorvölgyi László, William Fomin

És szabadok lettünk?

Pintér Tímea - Tárnoki Tamás

Ócsag Anna - Péter Tuhovcsák

Az élet sport

Müller Ervin, Marcel Matuga

William Fomin, Zádorvölgyi László

Művészet és barbárság

Fekete ruhások: Loósz Krisztina

Dorkó Edina, Hotová Éva

Ábrahám Zoltán, Péter Tuhovcsák

Major Szilvia, Móra Máté

Művészek: Horváth Gizella

Ströck Barbara, Tibola Gyöngyi

Szántai Hajnalka, Tárnoki Tamás

Szigeti Gábor, Zádorvölgyi László

Fuchs Renáta, Skarcaková Dusan

Egybeolvadás a fénnel

Horváth Erika - Demcsák Ottó

Képek: Koncz András

Jelmez: Horváth Éva

Asszisztens: Horváth Gizella

Zenei szerkesztő: Vidos Tibor

Színpadmester: Varga György

Szcenika, világítás: Hani János

Művészeti vezető, igazgató: Kiss János

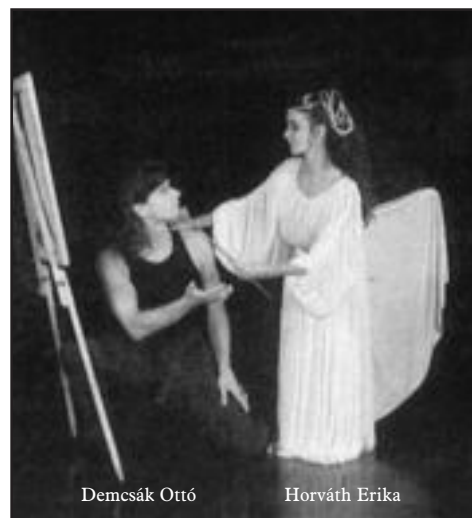

Szántai Hajnalka

Tárnoki Tamás

... Az est második produkciója Demcsák Ottó koreográfusi remeklése: Koncz András festőművész képeire komponált etűdök sora. A címe: *Korok és dimenziók*. Festőművészeti látványt mozgat meg a koreográfus, a képszerkezetből formál drámai etűdöket. Expresszív képi világokból teremt nagyhatású drámai látványosságokat. A táncosok remekül érzik és élik a stílussteremtő alkalom hangulatait: elsőül is *Tárnoki Tamás* alak- és sorsváltásait csodálhatjuk elismerő izgalommal. A kép mindig látványt és gondolatot hordoz. Ezúttal sikerült a festészetet megkapó színpadi mozgás-sá emelni...

Illés Jenő

Demcsák Ottó

Horváth Erika

1993. ÁPR. 30.
GYŐR

EGY, KETTŐ, HÁROM, NÉGY

XIV. ÉVAD
1992-93

ZENE:
G. F. HÄNDEL, G. P. TELEMANN,
G. ROSSINI, P. MASCAGNI

JÁTÉK A SZERELEMRŐL

KOREOGRÁFUS:
Libor Vaculik

SZEREPOSZTÁS:

Táncolják:

William Fomin
Müller Ervin
Bombicz Barbara
Péter Tuhovcsák
Horváth Erika
Marcel Matuga
Dorkó Edina
Zádorvölgyi László
Éva Hotová
vagy: Ócsag Anna
Szántai Hajnalka
Ábrahám Zoltán
Pátkai Balázs
Ströck Barbara
Móray Máté
Tárnoki Tamás

Díszlet, jelmez:

Gombár Judit *Íászai-díjas*
Asszisztens:
Veronika Iblova

Az est négy fantáziájának mottóját így fogalmazták meg az alkotók: „Visszahozni a lángot, az ígéretet, a titkot és... igen, a játékot. Ezt akarjuk, ezt táncoljuk.” Ezt a szándékot szolgálta már a nyitódarab is *Játék a szerelemlről* címmel, melyben a koreográfus, Libor Vaculik játékosan és lírai könnyedséggel fejezte ki az ifjú szerelem játékos örömét, kedvverítő szépségeit; remekül ötvözte a nagyjelenetek gazdagságát, a finom érzelmi részletek kiemelésével...

Illés Jenő

Müller Ervin

Ócsag Anna

1993. ÁPR. 30.
GYŐR

EGY, KETTŐ, HÁROM, NÉGY

XIV. ÉVAD
1992-93

F. SCHUBERT
A. DVORAK
C. A. DEBUSSY

PÁRKÁK

KOREOGRÁFUS:
Bombicz Barbara

TÁNCOLJÁK:

Ströck Barbara
Szántai Hajnalka
Ócsag Anna
Tárnoki Tamás

második szereposztás:

Pintér Tímea
Cserpák Szabina
Bombicz Barbara
Müller Ervin

Ströck Barbara

Szántai Hajnalka

Bombicz Barbara

... A tulajdonképpeni új bemutatót ezen az *operettszínházi* esten a másik kamaradarab, a zenei mondtásra készített *Párkák* című táncmű képviselte. Ezzel a társulat egyik alapító tagja, neves vezető táncművésze, *Bombicz Barbara* rukkolt elő. Első koreográfiája nemcsak reményekre jogosít, ahogy mondani szokták, hanem kifejezetten jól sikerült, élménytadó munka. Az ihletet Kovács Margit kerámiaszobrából merítette. A párkákat, a három mitikus nővért, akik örökkön-örökké fonják, szövik és elvágják az élet fonalát, úgy kelti életre, mint az asszonyi élet három stációját. Az ugribugri boldog csitrit, a fürge fiatalasszonyt és az emlékeibe temetkező idős párkát. Mindezt bensőséges hangvétellel átszőtt táncnyelven fogalmazta meg. Azon a nyelvezen és stíluson, amely akár folytatása is lehetne az egykori hazai mozgásművészet legszebb, legérettebb hagyományának. Tudott dolog: egyetlen műből nem lehet messze menő következtetéseket levonni, de hogy ez a darab nyeresége a Győri Balett repertoárjának, az el nem vitatható. Kifejezően szép vonalvezetésekkel táncolták *Ströck Barbara*, *Szántai Hajnalka*, *Ócsag Anna* és a visszaemlékező látomásban megjelenő egyetlen férfialak: *Tárnoki Tamás*.

Gelencsér Ágnes
(Magyar Nemzet)

Ströck Barbara

1993. ÁPR. 30.
GYŐR

EGY, KETTŐ, HÁROM, NÉGY

XIV. ÉVAD
1992-93

ZENE:

CHARLY MINGUS,
DUKE ELLINGTON, ART BLAKEY

SZNOBIRTÓK

KOREOGRÁFUS:

Demcsák Ottó

TÁNCOLJÁK:

Horváth Erika
Dorkó Edina
Demcsák Ottó
Zádorvölgyi László
Tibola Gyöngyi
Szigeti Gábor

vagy: Ócsag Anna
Éva Hotová
Marcel Matuga
Müller Ervin
Péter Tuhovcsák

Díszlet, jelmez:
Gombár Judit *Jászai-díjas*
Asszisztens:
Horváth Gizella

Zádorvölgyi László

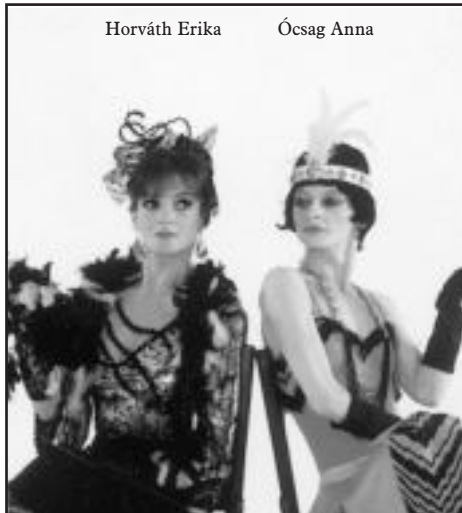
Demcsák Ottó

... A humor különösen erős hangsúlyt kapott *Demcsák Ottó* koreográfiájában: *Sznobirtók* címmel nemcsak a sznobságot fricskázza meg, hanem azt is jelzi, hogy a játékosságban örömet lelő emberi lélek miként emelkedik a köznapiság fölé a képzelet szárnyain...

Illés Jenő

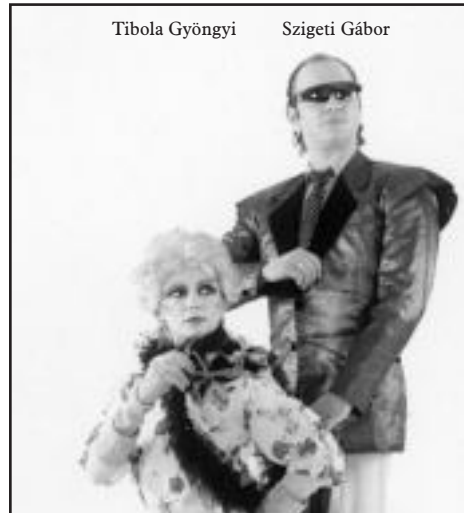
Horváth Erika

Ócsag Anna

Tibola Gyöngyi

Szigeti Gábor

1993. ÁPR. 30.
GYŐR

EGY, KETTŐ, HÁROM, NÉGY

XIV. ÉVAD
1992-93

ZENE:
PACO DE LUCIA

ENTRE DOS AGUAS

KOREOGRÁFUS:
Roberth North

SZEREPOSZTÁS:

Lányok: Éva Hotová
Ócsag Anna, Dorkó Edina
Horváth Erika, Ströck Barbara
Szántai Hajnalka, Tibola Gyöngyi

Fiúk: William Fomin
Demcsák Ottó, Müller Ervin
Móray Máté, Pátkai Balázs
Marcel Matuga, Tárnoki Tamás

vagy:

Nagy Gabriella
Cserpák Szabina
Ábrahám Zoltán
Péter Tuhovcsák
Sándor Zoltán

Betanította: Rosella Capriollo
Asszisztens: Horváth Gizella
Zenei szerkesztő: Vidos Tibor
Színpadmester: Varga György
Szcenika: Hani János
Díszlet, jelmez:
Gombár Judit *Jászai-díjas*
Művészeti vezető, igazgató:
Kiss János *Liszt-díjas balettművész*

Éva Hotová

... A záródarab spanyol világba vezetett. A kiváló zeneszerző-énekes Paco de Lucia muzsikájára *A vizek között* címmel Robert North alkotott spanyolos hangulatú táncjátékot, a flamenco nyelvén, illetőleg azt közelítő hangon mondja el a tánc az egymással versengő folyók áramlásait s végső egymásra találását. A hullámzásokból szép táncformákat épített fel az alkotó, csak azt kívánnám, hogy a zene mellett szólalna meg a dal is: a flamenco hagyományhoz ez is hozzátartozik. Gombár Judit jelmezei remekül szolgálták a művek mondandóit...

Nem lehet említés nélkül hagyni, hogy az egész társulat dicséretesen magas színvonalon szerepelt. Személy szerint ki kell emelni Éva Hotovát, Fomin partnernőjét, az Entre dos Aguas kiváló szolistáját.

Illés Jenő

William Fomin

1993. JÚN.18.
LISSZABON

RICHARD WAGNER: TANNHÄUSER
RICHARD WAGNER HALÁLÁNAK 110. ÉVFORDULÓJÁRA

XIV. ÉVAD
1992-93

ZENE:
RICHARD WAGNER

VÉNUSZ-BARLANG JELENET

KOREOGRÁFUS:
Vámos György

TÁNCOLJÁK:

Bombicz Barbara
Demcsák Ottó
és a Győri Balett tagjai

Asszisztens: Geszler György
Rendező: Grisha Asagaroff

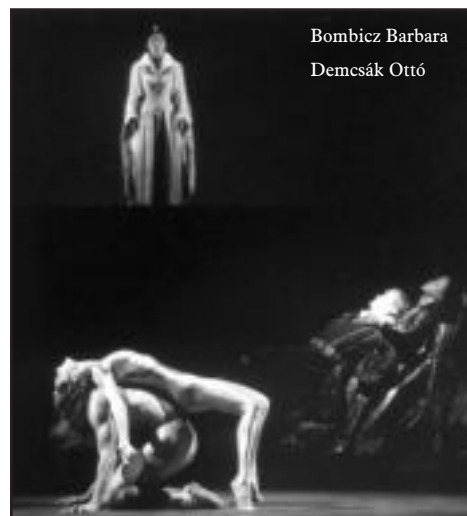
Helyszín:
Teatro Nacional de São Carlos,
Lisszabon

A Győri Balett sikere Lisszabonban

Nagy sikerrel mutatta be a Tannhäuser Vénusz-barlang jelenetét Lisszabonban a Győri Balett. Az MTI győri munkatársának érdeklődésére Kiss János igazgató telefonon közölte, hogy a Wagner-operát több európai és tengerentúli ország művészeiből verbuvált nemzetközi stáb vitte színpadra a múlt hét végén. Ezzel a produkcióval ünnepelték a lisszaboni dalszínház fennállásának 200. évfordulóját. Az operát Grisa Asagaroff, a zürichi opera főrendezője állította színpadra. A 16 perces balettbetétet a győri együttes Vámos György koreográfiájában adta elő. A koreográfus jelenleg a baseli opera igazgatója.

(Kisalföld)

Bombicz Barbara
Demcsák Ottó

1993. NOV. 13.
GYŐR

TALÁLKOZÁSOK

XV. ÉVAD
1993-94

ZENE:
IGOR SZTRAVINSZKIJ

MINIATŰRÖK

KOREOGRÁFUS:
Robert North

TÁNCOLJÁK:

Ströck Barbara
Kara Zsuzsa
Dorkó Edina
Major Szilvia
William Fomin
Demcsák Ottó
Móray Máté
Zádorvölgyi László

vagy:

Ócsag Anna
Horváth Erika
Szántai Hajnalka
Bombicz Barbara
Müller Ervin
Pátkai Balázs
Tárnoki Tamás
Ábrahám Zoltán

Díszlet, jelmez: Andrew Storer

Asszisztens:

Elliane Mirzabektants
Veronika Iblóvá

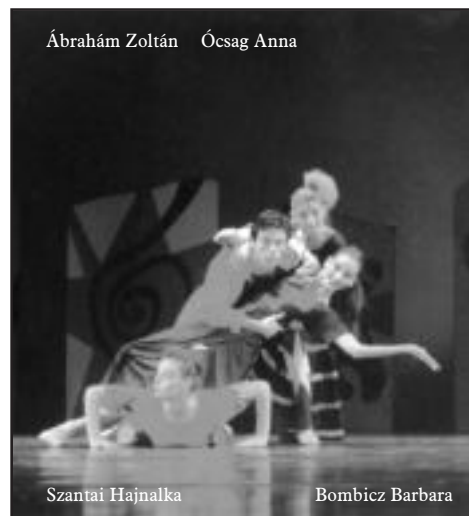

William Fomin

Zádorvölgyi László

... *Robert North* — a középgenerációs koreográfusgárda egyik nemzetközi nagysága... készített *Sztravinszkij* zenei részleteire *Miniatűrök* címen egy pazar kis cselekménytelen művet. Őt absztrakt ábrákkal telerajzolt paraván képezi a díszletet, és a fanyar muzsika adja a táncos áttételezés frappáns témáját. Afféle vursliszerű közegben cirkuszi figurák tűnnek elő a díszletparavánok mögül és mutatnak be vidám jeleneteket. North erőssége ismét a fantáziadús táncnyelvi anyagkezelésben s a rá jellemző pergő-változatos szerkesztésben jelentkezik. Az alakzatok és csoportozatok variálása mesteri, humora tartózkodóan eredeti, és pompásan alkalmazkodik a groteszk muzsikához. North táncos megfogalmazása hatásában mindig egyszerű, ezen belül azonban — főleg a férfitáncosoktól — akrobatikus technikai bravúrt is megkíván. Itt is gyors egymásutánban követik egymást a változatos ugrások és sebes forgáskombinációk sorozatai. *William Fomin* kiemelkedően előadott szólója például jól tükrözi ezt a tendenciát...

Gelencsér Ágnes (*Magyar Nemzet*)

Ábrahám Zoltán Ócsag Anna

Szántai Hajnalka

Bombicz Barbara

1993. NOV. 13.
GYŐR

TALÁLKOZÁSOK

XV. ÉVAD
1993-94

ZENE:
IGOR SZTRAVINSZKIJ: TOMITA

TŰZMADÁR

KOREOGRÁFUS:
Barbay Ferenc

TÁNCOLJÁK:
Müller Ervin
William Fomin

Asszisztens:
Horváth Erika

William Fomin

Müller Ervin

... *Barbay Ferenc* munkáiból áll a műsor második és harmadik része. Egykori kitűnő táncművészünk két évtizeden át volt a *müncheni Operaház* magántáncosa, s ma balettmestere, illetve koreográfusa. A *Tűzmadár* című férfikettőjét *Sztravinszkij: Tomita* zenére eredetileg saját magának és német kollégájának készítette egy alkalmi gálakoncertre, s néhány éve betanította a *Szegedi Balett* számára is. Az ihletet kétségtelenül *Béjart* annak idején többfelé játszott *Egy vándorlegény dalai* című kettőséből merítette. Egy romantikus lélek és reális törekvésű alteregójának (belső) küzdelmét jeleníti meg. Az ötletet *Barbay* egyéni módon alkotta újra. Főleg attraktivitásra törekedett a megrázó emocionális élmény helyett. Elképzelését *Fomin* és *Müller Ervin* híven tolmácsolta...

Gelencsér Ágnes
(*Magyar Nemzet*)

1993. NOV. 13.
GYŐR

TALÁLKOZÁSOK

XV. ÉVAD
1993-94

ZENE:
DMITRIJ SOSZTAKOVICS

ZÁSZLÓK KATARZISA

KOREOGRÁFUS:
Barbay Ferenc

TÁNCOLJÁK:

Demcsák Ottó *Harangozó-díjas*
Bombicz Barbara, Kara Zsuzsa
Tárnoki Tamás, Móra Máté
Dorkó Edina, Hotová Éva
Korompay Anette, Fuchs Renáta
Major Szilvia, Pintér Tímea
Ócsag Anna, Ströck Barbara
Szántai Hajnalka, Tibola Gyöngyi
Ábrahám Zoltán, William Fomin
Müller Ervin, Pátkai Balázs
Sebestyén Ákos, Szigeti Gábor
Torba István, Zádorvölgyi László

Díszlet, jelmez: Dorin Gal
Asszisztens: Horváth Erika
Versek: Pátkai Tivadar

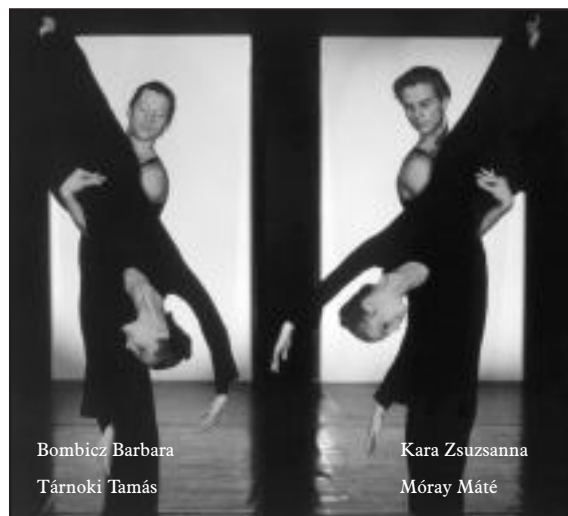
A verseket elmondják:
Fiú:
Szeiner Tamás, Schmidt Áron
Lány:
Sóthy Virág, Éri Anikó

Zenei szerkesztő: Vidos Tibor
Színpadmester: Varga György
Szcenika: Hani János
Művészeti vezető, igazgató:
Kiss János *Liszt-díjas balettművész*

... A másik Barbay-darab, a *Zászlók katarzisa* meglehetősen bizarrnak tűnt. A táncszínházi formában megjelenő többtétéles koreográfia ugyanis kifejezetten *proletkult* megfogalmazást kapott. A mai nézők többsége ilyesmit legfeljebb persziflázs formában láthatott, vagy mint színháztörténeti fogalommal találkozhatott. A *Győri Balett* előadásában „egyenestől” jelent meg a fasiszta és kommunista diktatúráktól elforduló emberek didaktikus és elnagyolt ábrázolása. Agresszív kitörések és szentimentálisan kiélezett humanista vágyak keverednek, míg végül az „emberiség” győzelmi apoteózisa (a rendszerváltozás?!) zajlik le a szemünk előtt...

Gelencsér Ágnes
(*Magyar Nemzet*)

Bombicz Barbara
Tárnoki Tamás

Kara Zsuzsanna
Móra Máté

1994. ÁPR. 30.
GYŐR

BÁBEL

XV. ÉVAD
1993-94

ZENESZERZŐ:
TOLCSAVAY LÁSZLÓ

TÁNCDRÁMA KÉT FELVONÁSBAN

KOREOGRÁFUS:
Bombicz Barbara

SZEREPOSZTÁS:

Galamb: Bombicz Barbara, Szántai Hajnalka

Vezér: Demcsák Ottó, Pátkai Balázs

Művész: Zádorvölgyi László, William Fomin

Háború: William Fomin, Müller Ervin

Férfi: Tárnoki Tamás, Müller Ervin

Szerelmesek:

Szántai Hajnalka - Pátkai Balázs

Hotová Éva - Sebestyén Ákos

Rajongó: Pintér Tímea

Dorkó Edina, Ábrahám Zoltán

Fuchs Renáta, Horváth Erika

Horváth István, Kara Zsuzsa

Major Szilvia, Móra Máté

Ströck Barbara, Szigeti Gábor

és a Győri Balett Tánc- és Vizuális
Művészeti Szakközépiskola növendékei

Szövegkönyv: Bombicz Barbara, Gombár Judit

Kaponya Judit, Tolcsavay László

Díszlet, jelmez: Gombár Judit

Hangtechnika: Vidos Tibor

Színpadmester: Varga György

Szenika: Hani János

Tervezőasszisztens: Szendrőnyi Éva

Asszisztens: Horváth Erika

Balettmester: Sterbinszky László

Művészeti vezető, igazgató:

Kiss János *Liszt-díjas balettművész*

... A mester azonban egyelőre és minden kétséget kizáróan még mindig jelen van; a három évnnyi távollét ellenére is. Vezeti Bombicz koreográfusi látásmódját, áthatja a már sajátjának érzett kombinációkat, a választott nyelvezetet, a magasztos téma epizodisztikus szerkesztésmódját, és persze a kidolgozott-ság iránti igényét és művészi igényességét is...

Félreértés ne essék: szó sincs mechanikus átvételről, szó sincs epigonizmusról! Bombicz hangról hangra, jelenetről jelenetre arra törekedett, hogy *kidolgozza* a filozofikus témát, miszerint a bibliai özönvíz korát követő újrakezdés idilljét vezető és vezetettek antagonizmusa váltja fel; a béke jelképét, a galambot pedig örök időkre Bábel tornyának kötőmájába zárják. Vajon nélküle, s így a béke reménye nélkül mivé lesz az emberiség? – teszi fel a kérdést az I. rész végén a darab. A lesújtó válasz, a történelmi illusztráció a II. részé.

Közben fejezetről fejezetre találunk értékes megoldásokat. Mozdulatsorokat, amelyek lírai szépséget árasztanak a grahamas Galamb-szólóban (*Bombicz Barbara*), harmóniát a föld benépesítésének nagy szerkeztésénél. Feszültséget teremtenek a monotonitásában is „megizmosodó”, dinamikus munkatáncban; reménytelenséget a chagallian szürrealisztikus zenebohóc (*Zádorvölgyi László*) elégikus kesergőjében; elidegenedést az egymást észre sem vevő, mégis egymáshoz tartozó Szerelmespár (*Ócsa Anna és Müller Ervin* villanásnyi kettősében). Végül – ami a legnehezebb –, igazi katartikus pillanatokat élhetünk át az ártatlanul elpusztított emberek, köztük az Anya s a Kisfiú tragédiájában; s hozzá a megcsillanó reményt is érzékeljük a pusztuláson úrrá lenni vágyó művészet „halhatatlanságában”...

- aá - (*Táncművészet*)

ZENE:
ANDREAS BAKSA

KÉT FELVONÁSBAN

KOREOGRÁFIA:
Kiss János, William Fomin

SZEREPOSZTÁS:

Erzsébet: Éva Hotová, Kara Zsuzsanna
Ferenc József: Müller Ervin, Pátkai Balázs
Andrássy gróf: Demcsák Ottó, Móra Máté
Miksa: Szigeti Gábor
Ludovika: Afonyi Éva, Ócsag Anna
Zsófia: Bombicz Barbara, Szántai Hajnalka
Erzsébet testvérei: Pintér Tímea
Major Szilvia, Szántai Hajnalka
Dorkó Edina, Cserpák Szabina
Rudolf, a gyermek: Horváth Krisztián
Rudolf: William Fomin, Pátkai Balázs
Barátnő: Cserpák Szabina, Major Szilvia
Gyilkos: Zádorvölgyi László
Táncosnő: Fürhéc Edit m. v., Fiala Lilla m. v.

Valamint több szerepben:
Ábrahám Zoltán, Afonyi Éva, Bombicz Barbara
Cserpák Szabina, Demcsák Ottó, Dorkó Edina
Fuchs Renáta, William Fomin, Horváth Erika
Éva Hotová, Horváth István, Kara Zsuzsanna
Korompáky Anette, Major Szilvia, Móra Máté
Müller Ervin, Ócsag Anna, Pintér Tímea
Pátkai Balázs, Sándor Zoltán, Ströck Barbara
Szántai Hajnalka, Szigeti Gábor, Tárnoki Tamás
Zádorvölgyi László

Szövegkönyv: Gombár Judit
Szcenika: Hani János
Díszlet, jelmez: Gombár Judit Jászai-díjas
Asszisztens: Horváth Gizella
Művészeti vezető, igazgató:
Kiss János *Liszt-díjas balettművész*

Pintér Tímea Éva Hotová Afonyi Éva Major Szilvia Szántai Hajnalka

Demcsák Ottó Éva Hotová Müller Ervin Afonyi Éva

... az Erzsébet császárné, vagyis Sissy életét feldolgozó történetben érdekes és kevésbé ismert történelmi szituációk is megelevenednek. *Andreas Baksa* zenéjében sokféle hangulatváltással próbálja árnyalni a bonyolult lelkületű császárné mindennapjait. A rock, a tangó, a bécsi zene, a latin-amerikai ritmusok, az indulók, a francia harmonika-muzsika — az első pillanatra talán összefüggés nélkül hangoznak fel egymás mellett. A közös nevező Sissy, akinek belépőit rendre magas fuvolahang, zongora és hárfa vezeti be.

Köztudomású, hogy Erzsébet gyűlölte anyósát, Zsófia főhercegnőt. Rögtön a darab elején tehát belekóstolhatunk rézfúvósok, magyar tárogatók és egy latin-amerikai dörzsdob (cuicán) segítségével eme ellentmondásos anyós-meny viszonyba. Sissy, mikor kiszemelt férjével, Ferenc Józseffel találkozik, bécsi kiskocsmái hangulatot kölcsönöz a jelenetnek három „daloló” hegedű. Esküvőjüket az orgona hangja teszi pompázatosabbá. Rudolf trónörökös születését fanfárok ünneplik. A szívesen utazgató, vagyis az udvarból menekülő Sissy párizsi élményeit Offenbach mintára írt káncánnal érzékelteti a zeneszerző. Az emberkerülő Erzsébet császárné utoljára adja tanúságát némi életörömmel, egy érzéki tangót lejt a császárral. Majd végleg elmerül a spiritiszta szeánszok és a szellemidézés kínálta álmovilágban. A *Monarchia, Monarchia* fináléjában a Hattyúk tava érződik kissé, ami persze nem baj.

Andreas Baksa zenéjére *William Fomin* és *Kiss János* álmodtak koreográfiát. Sissy szerepét *Kara Zsuzsa* és *Éva Hotová* táncolják...

- mándli - (Kissasszony)

1995. MÁRC. 4.
GYŐR

CARMINA BURANA

XVI. ÉVAD
1994-95

ZENE:
CARL ORFF

JÁTÉK A SZERELEMRŐL - FELÚJÍTÁS
PÁRKÁK - FELÚJÍTÁS
CARMINA BURANA

KOREOGRÁFUS:
Günter Pick

Carmina Burana

SZEREPOSZTÁS:

Anya: Ócsag Anna, Ströck Barbara
Apa: Demcsák Ottó, Müller Ervin
Királynő: Bombicz Barbara, Kara Zsuzsanna
Bolond: William Fomin, Zádorvölgyi László
Rosszlány: Szántai Hajnalka, Korompáky Anette
Apát: Tárnoki Tamás, Pátkai Balázs
Tavaszlány: Éva Hotová, Major Szilvia
Tavaszfű: Sándor Zoltán, Móra Máté

Hattyú: Móra Máté, Pátkai Balázs
Kocsmárosnő: Afonyi Éva, Pintér Tímea
Kereskedő: Horváth István, Tárnoki Tamás
Öregasszony: Dorkó Edina, Fuchs Renáta
Apáca: Cserpák Szabina, Korompáky Anette
Kézműves: Pátkai Balázs, Szigeti Gábor
Fiatal nő: Major Szilvia
Fiatal férfi: Ábrahám Zoltán

Jelmez: Glória Berg
Asszisztens: Müller Ervin
Zenei szerkesztő: Vidos Tibor
Színpadmester: Varga György
Szcenika, világítás: Hani János

Művészeti vezető, igazgató: Kiss János *Liszt-díjas balettművész*

... A Carmina Burana — melyet kompozíciója címeként választott a Győri Balett — valójában a bajor benediktbeureni bencés kolostorban 1803-ban felfedezett középkori versgyűjtemény. A nagyhírű középkori gyűjtemény egy huszadik századi művészt is megihletett, Carl Orff az azonos című modern oratóriumában, a középkori zene dallamkincse alapján huszonnégy verset dolgozott fel belőle. Ennek a zenének a dallamára veszi számba az előadás (koreográfus: Günter Pick, asszisztens: Müller Ervin) a társadalom kitalált és kivételezettjeit, s így sorban megjelenik a királynő, a bolond, a kocsmárosnő, a kereskedő, a kézműves, a püspök, a szajha, az apáca stb., hogy fokozódó humorral és lendülettel, egyre szaporábban lihegő sorok ritmusával fogadja a szerelem, a bor testvériségébe az egész emberiséget. (Külön érdekességként említjük meg, a felcsendülő In taberna quando sumos kezdetű verset Weöres Sándor Míg kocsmában jól időzünk címmel fordította le.) A kompozíció felépítése, áradása a középkori haláltáncok mindent és mindenkit magukba ölelő forgatagára emlékeztetnek, hogy a végén, miután a táncosok levetik jelmezüket, megfogalmazódjék a következtetés: a külsőség mit sem számít a belső tartás mellett, ruháink nélkül mindannyian egyformák vagyunk — hiszen valamikor minden ember egyenlőnek született...

Szatmári László
(Hargita Népe)

1995. MÁJ. 30.
GYŐR

BALETTTEST

XVII. ÉVAD
1994-95

ZENEI ÖSSZEÁLLÍTÁS

MOST

KOREOGRÁFIA:
Bill De Young

SZEREPOSZTÁS:

Fiúk:

Demcsák Ottó
William Fomin
Pátkai Balázs
Horváth István
Zádorvölgyi László
Ábrahám Zoltán
Tárnoki Tamás

Lányok:

Bombicz Barbara
Horváth Erika
Cserpák Szabina
Dorkó Edina
Afonyi Éva
Fuchs Renáta
Korompáky Anette
Major Szilvia
Ócsag Anna
Ströck Barbara
Pintér Tímea
Szántai Hajnalka

Díszlet, jelmez: Bill de Young

Szenika: Hani János

Asszisztens: Bombicz Barbara *Harangozó-díjas*

Tárnoki Tamás

Ströck Barbara

... Annál váratlanabb az estét kezdő *Most* záróképe. S lám, ezúttal épp e váratlanság bír leleplező erővel a kompozíció egészére nézve. Az amerikai modern tánc két nagy mestere: *José Limon* és *Lester Horton* egyik tanítványa az a *Bill de Young*, aki néhány hetes győri kurzusának záróakkordjaként — *Gustav Holst* hegedűkoncertjére — muzikálisan építkező absztrakt balettet készített. A kurzus során azonban még nem tudta maradéktalanul elsajátíttatni azt a nyelvezetet, amely a győri társulat szótárából mindeddig hiányzott...

- aá -
(Táncművészet)

1995. május 30.
TESTIGO

Táncolja: Sandra Torrijano De Young
Koreográfia: Sandra Torrijano De Young

1995. MÁJ. 30.
GYŐR

BALETTTEST

XVII. ÉVAD
1994-95

ZENE:
DEAD CAN DANCE, RENE AUBRY

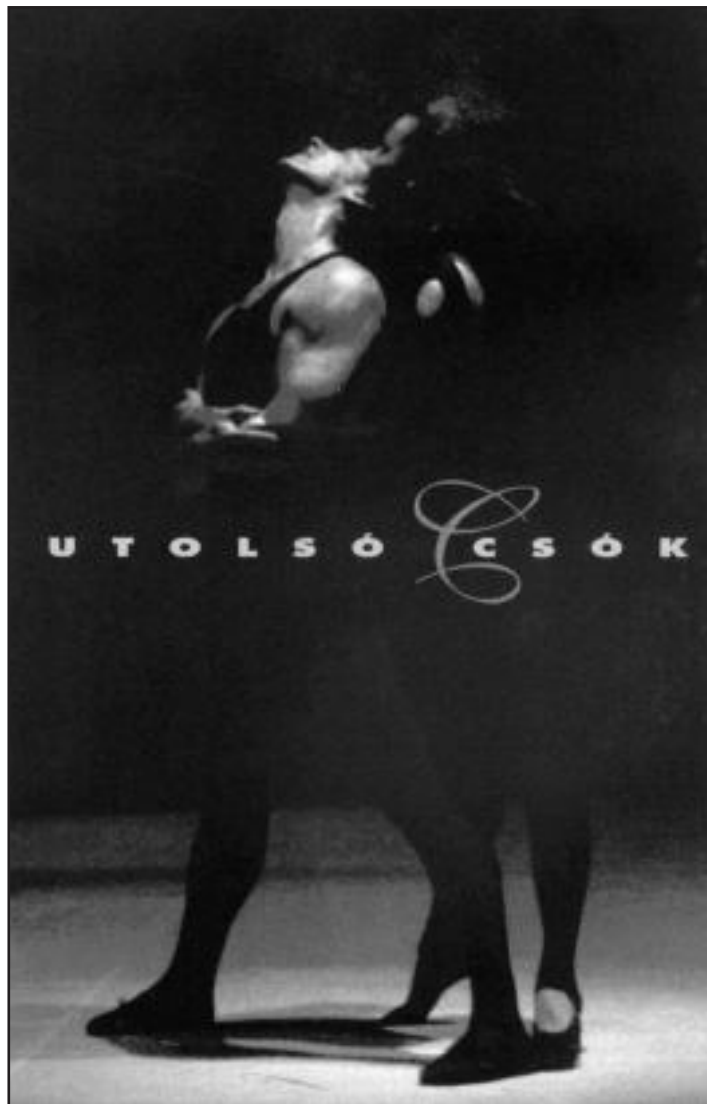
UTOLSÓ CSÓK

KOREOGRÁFUS:
Demcsák Ottó

TÁNCOLJÁK:

Demcsák Ottó - Szántai Hajnalka

Szenika: Szabó Lajos
Jelmez: Glória von Berg
Asszisztens: Horváth Erika

Demcsák Ottó

Szántai Hajnalka

... a férfi az örök asszonyi szimbólumát keresi s reméli megtalálni. Ám feltehetően az orránál sem lát tovább, mert azt sem veszi észre, hogy „társa” többméteres, vastag vörös pórázon tartja őt. Napjaink csinosnak mondott átlag-üdvöskéje jól kalkulál: megszerzi magának a férfit, elhiteti vele, hogy boldog; holott valójában játszik vele, mint a macska játszik az egérrel. És mégha csak szárnyakat ígézne rá! Mégha csak röptetné és kikacagná...! De nem. Ehelyett — az ominózus utolsó csókkal, s hozzá a vérszínű köldökszinór-sállal — megöli...

- aá -
(Táncművészet)

Demcsák Ottó

Szántai Hajnalka

1995. május 30.
CARMINA BURANA - Felújítás

Koreográfus: Günter Pick

ZENE:
IGOR SZTRAVINSZKIJ

MOST - FELÚJÍTÁS
UTOLSÓ CSÓK - FELÚJÍTÁS

KOREOGRÁFUS:
Dmitrij Simkin

Petruska

SZEREPOSZTÁS:

Petruska: William Fomin, Pátkai Balázs, Dmitrij Simkin *m. v.*

Trojka Mágus: Müller Ervin, Demcsák Ottó

I. segéd: Afonyi Éva, Major Szilvia, Cserpák Szabina

II. segéd: Pintér Tímea, Dorkó Edina,

Bombicz Barbara *Harangozó-díjas*, Kara Zsuzsanna

Prológ

Gondterhelt kisasszonyok: Dorkó Edina

Korompáky Anette, Fuchs Renáta, Major Szilvia

Úttörők: a Győri Táncszervezet Általános Iskola tanulói

I. kép Ünnepségek ... tiszteletére a ... téren

Négy pár a tömegből:

Ströck Barbara - Tárnoki Tamás

Korompáky Anette - Ábrahám Zoltán

Cserpák Szabina - Sándor Zoltán Horváth Erika - Szigeti Gábor

Dorkó Edina - Horváth István Fuchs Renáta - Zádorvölgyi László

Ócsag Anna, Szántai Hajnalka

Két pár a tömegből:

Bombicz Barbara - Pátkai Balázs

Tárnoki Tamás - Kara Zsuzsanna

Major Szilvia - Demcsák Ottó

William Fomin - Afonyi Éva

Cserpák Szabina, Dorkó Edina

2. kép Az irodában

Feketekabátok: Zádorvölgyi László

Tárnoki Tamás, Demcsák Ottó, Pátkai Balázs, Horváth István

Sándor Zoltán, Ábrahám Zoltán, Szigeti Gábor

3. kép Kovácsoljuk a jövőnket

Kiváló brigád: Zádorvölgyi László

Tárnoki Tamás, Demcsák Ottó, Pátkai Balázs

Horváth István, Sándor Zoltán, Ábrahám Zoltán, Szigeti Gábor

Kiváló dolgozó: Fuchs Renáta, Bombicz Barbara, Afonyi Éva

Szenika: Hani János, Dmitrij Simkin

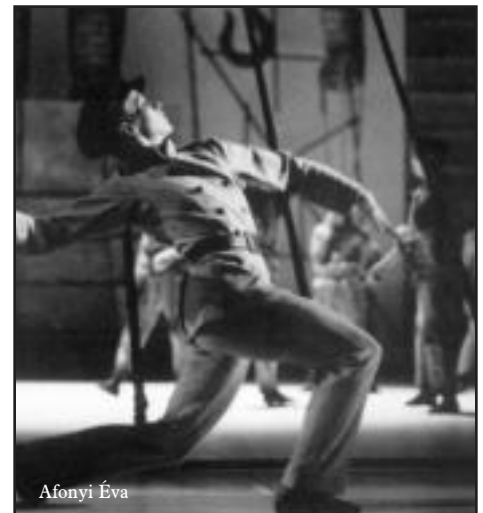
Díszlet, jelmez: Glória von Berg Asszisztens: Müller Ervin

Dmitrij Simkin

... A Fokín által celebrált párizsi bemutató után ezernyi változat készült. Tudjuk, haddan más stílusművész jegyében született a koreográfia, *Sztravinszkij* is népi, groteszk, játékos elemekből építkezett; a színré vivők Petruska alakjának megfogalmazásában az orosz népiséget és játékoságot keresték. Most egy fiatal orosz vendégkoreográfus, *Dmitrij Simkin* új felfogású produkciót alkotott, Petruskában — táncosként is — a külön tragédiáját jeleníti meg, aki áldozatává, játékszerévé válik a varázslónak (*Müller Ervin*). *Gloria von Berg* díszletében, jelmezében a monumentalizált zsarnokra emlékeztető figura nyomasztó jelenléte mindvégig befolyásolja a játék pillanatait, a Petruska és a varázsló közötti párviadalt. Mindemellett Simkin az iszonyat pillanatait, a lelki megtörettetést, a *tragikus társadalmi közeget* sok stílusjeggyel fűszerezi, bizarr, tragikomikus íze- ket kever a játékba, míg a történetet eljuttatja a halk, megrázó végkifejletig. A fiatal orosz vendégművész bemutatkozott már nálunk az Operában táncosként, most koreográfusként és táncosként egyszerre igazolta művészi kvalitásait...

Illés Jenő (*Esti Hírlap*)

Afonyi Éva

1996. MÁRC. 9.
GYŐR

GULLIVER ÚR UTAZÁSAI

XVII. ÉVAD
1995-96

ZENEI ÖSSZEÁLLÍTÁS

LILLIPUTBAN - FELÚJÍTÁS
AZ ÓRIÁSOKNÁL - FELÚJÍTÁS
A NYIHAHÁKNÁL - FELÚJÍTÁS

KOREOGRÁFUS:
Bombicz Barbara, William Fomin,
Kiss János, Demcsák Ottó

SZEREPOSZTÁS:

Gulliver: Pátkai Balázs vagy Demcsák Ottó
Kis Gulliver: Kálmán Péter
Óriástörpe: William Fomin és Zádorvölgyi László
Nyihaha pár: Horváth Erika - Tárnoki Tamás
Yehu lány: Szántai Hajnalka vagy Major Szilvia

Közreműködnek a Győri Balett táncosai,
a Belvárosi Általános Iskola balettnövendékei
és a Győri Balett Tánc-és Vizuális Művészeti
Szakközépiskola növendékei

Hang: Vidos Tibor
Színpadmester: Varga György
Szcenika, világítás: Hani János
Szövegkönyv, díszlet, jelmez:
Gombár Judit *Jászai-díjas*
Balettmester: Sterbinszky László

Művészeti vezető:
Kiss János *Liszt-díjas* igazgató

Pátkai Balázs

Horváth István

Kálmán Péter

... Ez a táncjáték egyszerre szól felnőttök és gyerekhez, s mindegyiknek mást közvetít. Gulliver elindul a képzelet hajóján, s könyve lapjain halad a mesék birodalma felé, a liliputiak földjére, az óriások birodalmába és a nyihahákhoz. Az első szín a gyermekeké; a törpék törékeny világa, a tornabemutató, melynek győztesei közül kerülnek ki az ország főemberei, még a játék derűjét sejteti, de a léghajóháború fényei között bontakozik ki és csattan össze. Végül elterülnek az önmagukat pusztítók, és a vándor — óvatossan átlépkedve rajtuk — ismét útra kelhet.

Az óriások birodalmában élesen elhatárolódik a gyermek őszinte világa és a felnőttek maszkabálja. A nagyok értelmetlen és érthetetlen önzése és a kicsi Gulliver kitárulkozási vágya egy örületes tivornya díszletei között bontakozik ki és csattan össze. Végül elterülnek az önmagukat pusztítók, és a vándor — óvatossan átlépkedve rajtuk — ismét útra kelhet.

A nyihahák szabad és csodás földjén az emberek élnek karámokba zárva. Ösztönkerítésük résein át lelik a lovak életének méltóságteljes rendjét, tiszta harmóniáját. Mégsem értik, hogy a „teremtés koronája” cím hangoztatása mennyire hivalkodó, viszonylagos és hazug. Ki az óriás és kihez képest? Miért ölnek, és miért ölnek? Háborgó vagy csitult érzelmekkel bújik vissza ágyába Gulliver? Felnőtt indulattal vagy gyermeki derűvel? Mint minden remekmű, ez is kérdések tömege elé állít bennünket. A válaszokat pedig magunknak kell megtalálnunk.

Csizmadia Gertrúd (*Demokrata*)

Pintér Tímea, Bombicz Barbara,
Horváth Erika, Major Szilvia

1996. JÚN. 26.
GYŐR

EMBERT VIRÁGZIK A FÖLD

XVII. ÉVAD
1995-96

ZENE:
KITARO

PÁRKÁK - FELÚJÍTÁS
UTOLSÓ CSÓK - FELÚJÍTÁS

KOREOGRÁFUS:
William Fomin

TÁNCOLJÁK:

William Fomin
Pintér Tímea
Pátkai Balázs
Major Szilvia
Sándor Zoltán
Fuchs Renáta

•

Müller Ervin
Dorkó Edina
Horváth István
Cserpák Szabina
Zádorvölgyi László
Ócsag Anna

Díszlet, jelmez: Gombár Judit *Jászai-díjas*
Asszisztens: Müller Ervin

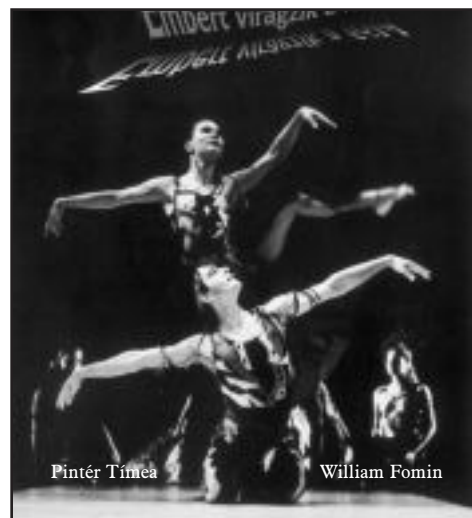

Sándor Zoltán

Fuchs Renáta

... *Gombár Judit* színpadképével rögvest jó tízezer kilométerrel odébb ébredünk. Keleten persze. Barna-szürke-fekete-sárga ez a világ. Lent három sáv rohan a színpadi mélybe, mint távoli tér—idő dimenzióba, fent ősz ágak fonnak égboltot a három pár történetéhez. Férfiak harcos szenvedélye ütközik egymásnak, hogy a lendületet aztán asszonytest csillapítsa. Az örök megtartó erő, amely magába fogad mindent, szennyet és szerelmet és mindig megbocsát, bármilyen díszletek között hullámszik is az élet. *William Fomin* koreográfiáját láthatóan egyfajta rituális hangulat megteremtésének igénye vezérli, s ez több ponton jól is sikerül... Fomin azonban muzikális, így küzdelmét több jelenetben is siker koronázza; a férfiak küzdelmében például ott gomolyog minden, vakság, indulat és düh, ami ezúttal a hangzással együtt az alkotói szándékot hitelesíti. A koreográfus-előadó mellett a színpadon *Pátkai Balázs* és *Sándor Zoltán* mutatta meg harcosabb énjét, míg partnernőiknek, *Pintér Tímeának*, *Major Szilviának* és *Fuchs Renátának* az aggódó várakozás, a csitító féltés és a bánat rajzának visszafogottabb szerepe jut...

Péter Márta
(*Embert virágozik a föld*)

Pintér Tímea

William Fomin

1996. NOV. 2.
GYŐR

FANFÁR MINDENKIÉRT

XVIII. ÉVAD
1996-97

ZENE:

PRODIGY, DEAD CAN DANCE,
ART OF NOISE, BAKA BEYOND

EMBERT VIRÁGZIK A FÖLD - FELÚJÍTÁS HAZUG SZÍNEK

KOREOGRÁFUS:
Demcsák Ottó

HAZUG SZÍNEK

EREDETILEG ISKOLAI KONCERTVIZSGÁRA KÉSZÜLT

SZEREPOSZTÁS:

Lány: Cserpák Szabina, Major Szilvia

Fiú: Pátkai Balázs, Balogh Norbert

Csavargó: Szigeti Gábor

Banda: Vahaye Beatrix, Jalits Edit, Krenyácz Éva

Kulcsár Noémi, Kékesi Bernadett

Mészáros Zizi, Kertész Péter

Nyári Gábor, Hatvani Zsolt

Kovács Szilárd, Schmidt Áron

Kocsis Andrea, Sebestyén Bálint

Játszótér: Kakuk Zsófia, Polgár Viktória, Lukács Ildikó

Riedler Zsanett, Bogdán Nikolett, Horváth Viktória

Rigó Nikolett, Krajcár Balázs, Mészáros Mátyás, Nagy Dia
Gyurmácz Ivet, Horváth Janka, Kerekes Attila, Stangl Dániel

Papp Viktória, Hérics Bernadett, Kálmán Péter, Bella Krisztina

Csizmadia Katalin, Tarjányi Vivien, Varga Viktória, Bellovicz Mária

Kerekes Krisztina, Máté Andrea, Demeter Nóra, Svidró Viktor

Börzsei Lilla, Hardi Bea, Szalai Judit, Ventura Henriette

Balogh Andrea, Frick Balázs, Szirmai Irén, Bazsó Péter

Osztálytársak és démonok: Jalits Edit, Nagy Olivér, Szabó Csongor

Szepes Pál, Thoman Éva, Hain Ildikó, Kertész Péter,

Kocsis Andrea, Lukács Levente

Tűzlányok: Horváth M. Lilla, Pető Zsófia Csenge

Pócze Eszter, Vatai Viktória, Hain Ildikó, Papp Edina

Szövegkönyv: Hajba Ferenc, Demcsák Ottó Harangozó-díjas

Színpadkép: Demcsák Ottó Harangozó-díjas

Jelmez: Végvári Zsófia

Asszisztens: Horváth Erika

Fény: Szabó Lajos

Szenika: Hani János

Hangtechnika: Vidos Tibor

Film- és videotechnika: Hartyándi Jenő

Mészáros Zizi

Ventura Henriette

Kovács Szilárd

Kálmán Péter

Kakuk Zsófia

... A másik egyfelvonásos a Hazug színek című drogellenes táncjáték, amely a győri Tánctagozatos Általános Iskola kezdeményezésére jött létre.

A Hazug színek szerepeinek nagyobb hányadát az iskola diákjai táncolják. A főszerepeket a Győri Balett tagjai jelenítik meg. Hajba Ferenc szövegkönyve alapján Demcsák Ottó Harangozó-díjas balettművész készítette a koreográfiát. A történet főszereplője a lány, aki elveszíti szüleit. Magányát kihasználják a „beetető”, s a kábítószer ördögi csapdájába kényszerítik. Végül a szerelem ad neki erőt ahhoz, hogy képes legyen szakítani a droggal. A produkciót az országos drog elleni kampány keretében több városban előadják majd. A darabbal franciaországi vendégszereplésükön nagy sikert arattak október közepén a győri táncosok. A főszereplők kivételével a táncosok gyerekek, összesen hatvanketten, míg a főszerepeket Cserpák Szabina, Major Szilvia és Pátkai Balázs, vagy Balogh Norbert táncolják...

1996. NOV. 2.
GYŐR

FANFÁR MINDENKIÉRT

XVIII. ÉVAD
1996-97

ZENE:
AARON COPLAND

FANFÁR

KOREOGRÁFUS:
Robert North

SZEREPOSZTÁS:

Szabadság: Ócsag Anna, Szántai Hajnalka
Tömeg: Afonyi Éva, Dorkó Edina, Fuchs Renáta
Kara Zsuzsanna, Korompáky Anette, Major Szilvia, Pintér Tímea
Ströck Barbara, Balogh Norbert, Demcsák Ottó, William Fomin
Horváth István, Müller Ervin, Pátkai Balázs, Sándor Zoltán
Zádorvölgyi László
Baseball: Müller Ervin, Sándor Zoltán, Zádorvölgyi László
Szombat esti waltzer: Ströck Barbara, Balogh Norbert
Apacs: William Fomin, Pátkai Balázs
Gengszter: Demcsák Ottó, Müller Ervin, Zádorvölgyi László
Sándor Zoltán, Horváth István, Pátkai Balázs
Wall Street: Kara Zsuzsanna, Tárnoki Tamás, Bombicz Barbara
Szigeti Gábor, Afonyi Éva, Fuchs Renáta, Korompáky Anette

Nagyváros: Kara Zsuzsanna, Afonyi Éva, Fuchs Renáta
Ströck Barbara, Balogh Norbert, Müller Ervin
Sándor Zoltán, Zádorvölgyi László, Tárnoki Tamás
Spanyol Harlem: William Fomin, Pátkai Balázs, Horváth István
Dorkó Edina, Major Szilvia, Pintér Tímea
Emigráns: Demcsák Ottó, Ócsag Anna
Finálé: Afonyi Éva, Dorkó Edina, Fuchs Renáta
Kara Zsuzsanna, Korompáky Anette, Major Szilvia, Pintér Tímea
Ströck Barbara, Ócsag Anna, Balogh Norbert, Demcsák Ottó
William Fomin, Horváth István, Müller Ervin, Pátkai Balázs
Sándor Zoltán, Zádorvölgyi László
Tárnoki Tamás, Horváth Erika, Ábrahám Zoltán

Díszlet, jelmez: Andrew Storer
Asszisztens: Rosella Capriolo

Demcsák Ottó

Ócsag Anna

... Az est harmadik részének koreográfusa is külföldi, Robert North; a jelmeztervező pedig Andrew Storer, aki a nyitó táncot lejtő hölgyet amerikai zászlóba öltöztette. És ez valószínűleg telitalálat volt a hamburgerevő, amerikai filmekért és zenéért rajongó fiatalok pillanatnyilag érvényes világképébe, akik szívesen veszik, hogy már a magyar színpadon is amerikai zászlóba takarózik a szabadságot megtestesítő hölgy. Persze, a „Fanfár” szándéka szerint sem rólunk szól, hiszen a színen megjelenő szereplők jellegzetesen amerikai alakok voltak: az apacs, a baseballoss, a gengszterek, a Wall Street típusfigurái, Harlem fiai... Bár az emigránsokat megtestesítő Demcsák Ottó és Ócsag Anna tánca talán sokakban magyar sorokat is felidézett. A fináléban pedig kiderült, hogy a „Fanfár mindenkiért” című est legnépszerűbb figurája a főnökével két telefon közt is jóban lévő titkárnő, akit a szombathelyi közönség külön tapsviharral jutalmazott. Talán a tánc, de inkább a komikus jelenetezés miatt.

Merklin T. (*Vas Népe*)

Tárnoki Tamás

Kara Zsuzsanna

1996. december 06.
SZELEPEK TÁNCA

Koreográfus: Demcsák Ottó

1997. JAN. 7. NEUBURG

1997. FEBR. 27. GYÓR

DUNA-MELÓDIÁK

XVIII. ÉVAD
1996-97

ZENE:
JOHANN STRAUSS

TÉRZENE

KOREOGRÁFUS:
Harangozó Gyula

TÁNCOLJÁK:

Primadonna:

Bombicz Barbara, Pintér Tímea, Kara Zsuzsanna

Öreg gavallér:

Zádorvölgyi László, Demcsák Ottó

Fiatal lány:

Afonyi Éva, Cserpák Szabina

Költő:

Müller Ervin, William Fomin, Pátkai Balázs

Fiú:

William Fomin, Müller Ervin, Pátkai Balázs

Tamburmajor:

Tárnoki Tamás, Horváth István

Pincér:

Sándor Zoltán, Zádorvölgyi László, Balogh Norbert

4 lány:

Dorkó Edina, Kara Zsuzsanna, Ströck Barbara, Major Szilvia

4 fiú:

Pátkai Balázs, Horváth István, Demcsák Ottó, Ábrahám Zoltán

Rendőr:

Szigeti Gábor

Szobalány:

Szántai Hajnalka, Korompáky Anette

Zenekar:

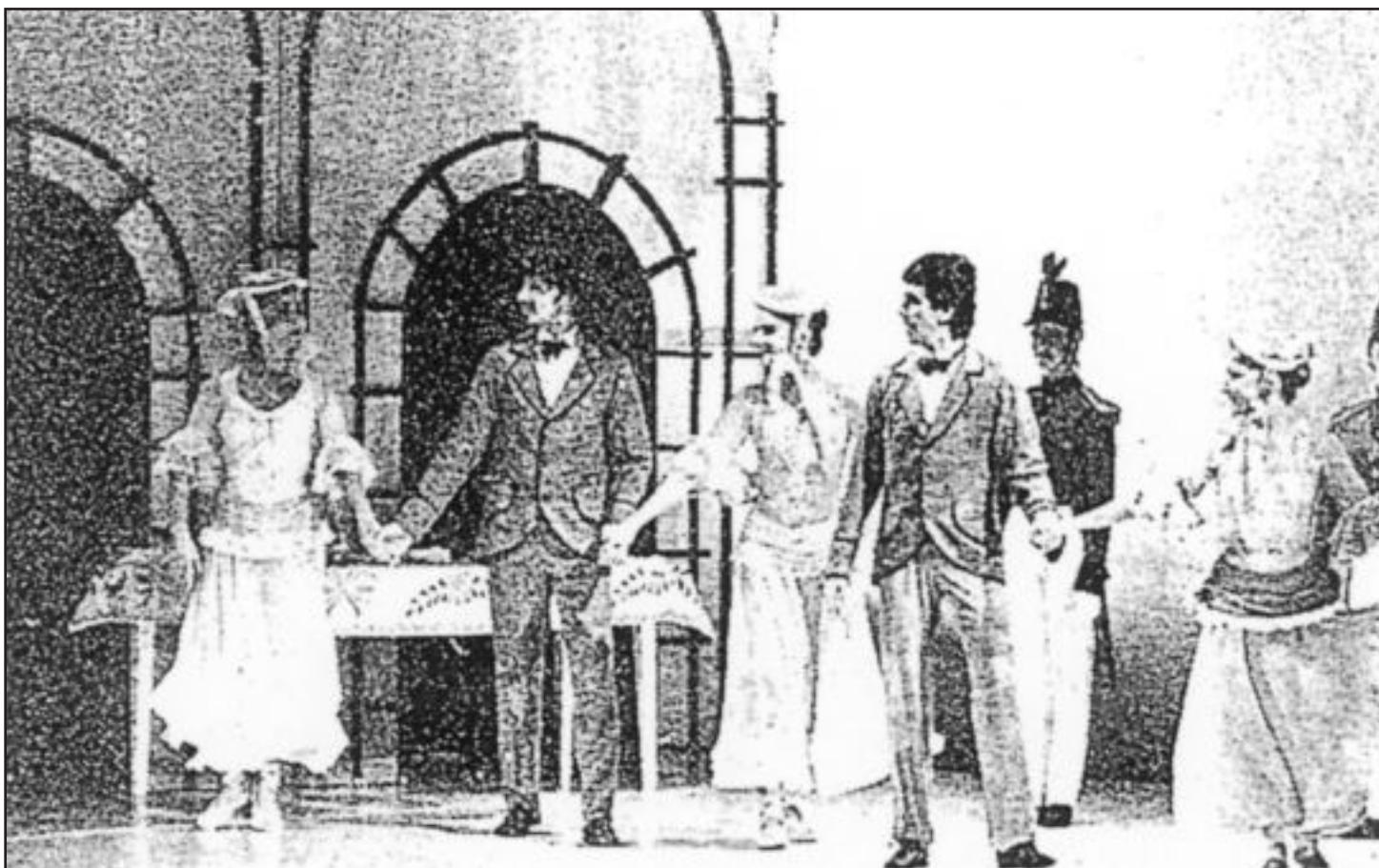
Ócsag Anna, Pintér Tímea

Korompáky Anette, Cserpák Szabina

Fuchs Renáta, Szántai Hajnalka

Zenei munkatárs: Kenessey Jenő

Jelmeztervező: Márk Tivadar

Afonyi Éva

Demcsák Ottó

Major Szilvia

Ábrahám Zoltán

Dorkó Edina

1997. február 27.
PETRUSKA - Felújítás

Koreográfus: Dmitrij Simkin

1997. MÁJ. 17.
GYŐR

AZ OPERAHÁZ FANTOMJA

XVIII. ÉVAD
1996-97

ZENE: LISZT FERENC, KARL MARIA VON WÉBER
PABLO DE SARAZATE, JULES MASSENET
ADOLPHE ADAM, HENRYK WIENIAWSKI
FRANCZ SCHUBERT, MAX BRUCH, REMÉNYI ATTILA

KÉT FELVONÁSBAN

KOREOGRÁFUS:
Libor Vaculik

SZEREPOSZTÁS:

Fantom: Pátkai Balázs, Müller Ervin
Christina Daaé: Ströck Barbara, Cserpák Szabina
Reul de Chagni: William Fomin, Sándor Zoltán
Charlotte: Bombicz Barbara *Harangozó-díjas*, Ócsag Anna
Armand Moncharmin: Szigeti Gábor, Tárnoki Tamás
Firmin Richard: Ábrahám Zoltán
Madame Giry: Afonyi Éva, Dorkó Edina
Josef Buget: Zádorvölgyi László, Tárnoki Tamás
Apa: Kiss János, Demcsák Ottó
kis Christina: Kakuk Zsófia (balettnövendék)
kis Raoul: Kálmán Péter (balettnövendék)
Több szerepben: Balogh Norbert, Dózsa Gergely m. v.
Fuchs Renáta, Horváth Erika, Horváth István
Horváth Gizella, Korompáky Anette, Major Szilvia, Pintér Tímea
Rovó Tamás m. v., Szántai Hajnalka, Velekei László

A Fantom hangja: Tordy Géza *Kossuth-díjas színművész*
Szövegkönyv: Gaston Leroux regénye nyomán Libor Vaculik
Díszlet, jelmez: Gombár Judit *Jászai-díjas*
Asszisztens: Horváth Gizella, Szabó G. László

Művészeti vezető, igazgató: Kiss János *Liszt-díjas balettművész*

Pátkai Balázs

Ströck Barbara

... Amikor a függöny felgördül, egy temető kert képe tárul föl, sejtelmes mécsfények imbolyognak, akárha a Giselle második felvonását látnánk. Később egyébként valóban idéznek is néhányszor a balettből. Leírva groteszk, megjelenítve hatásos: egy nyitott koporsóból kiszáll a halott atya, monsieur Daaé egy szépen szóló hegedűt és egy ígéretet adományoz kislányának: a tánc nemtője kíséri majd életén. A következő jelenet helyszíne az Opera: Degas rajzainak és festményeinek látványát hitelesen idézi a balett-terem képe és a lányok ruhája. A felszédült Christina a társulat tagja és üdvöskéje lesz, a sztártáncosnő Charlotte nem kis bosszúságára. És persze megjelenik a fantom is, akitől egyedül a jó, a tiszta lány nem fél, aki tehát megértésével megfékezhetné a riadalmat keltő, de titkos igazságosító, olykor kegyetlen férfit. A szörnyeteg ugyanis érző, sőt érzélgős lény. A primabalerinát is előbb figyelmezteti, ám látva konokságát, rosszindulatát – végez vele: Charlotte nyakába szakad a nagycsillár. Christina pedig áldozatra készül, leköltözik a fantomhoz a színház alatti labirintusba, a felesége lesz, hogy gyerekkori pajtását, mostani szerelmét, Raoul megmentse. Ám a fantom ezt a gesztust már nem fogadja el, s eltűnik a semmiben.

A kanyargós cselekményhez Gombár Judit látványos színpadképet tervezett. S a szereplőket elegáns, nagy kosztümökbe öltöztette, amelyekben azért jól mozoghattak a táncosok Vaculik lendületes koreográfijára. A társulat – úgy tetszett – élvezi, hogy a balettyakorlatok fölköltözték a színpadra, hogy másfajta közegben próbálhatja ki képességeit. Pátkai Balázst láttuk a címszerepben, Ströck Barbarát Christinaként. Mindketten illúziót keltő figurát formálnak, a klasszicizáló táncstílus a sajátjuk...

Albert Mária (*Táncművészet*)

Bombicz Barbara

1997. JÚN. 30.
GYŐR

KOREOGRÁFIAI STÚDIÓ BEMUTATÓJA

XVIII. ÉVAD
1996-97

ZENE:
VÁRAY LÁSZLÓ

A TEREMTÉS ÁLMA

KOREOGRÁFUS:
Bombicz Barbara

TÁNCOLJÁK:

A víz: Bombicz Barbara *Harangozó-díjas*
A férfi: Pátkai Balázs

Jelmez: Gombár Judit
Asszisztens: Tárnoki Tamás

Pátkai Balázs

A darab filmre készült a Magyar Televízióban a Koreográfiai Stúdió keretei között, majd a Mediawawen került bemutatásra. Véget ért az idei Mediawave-fesztivál. A fényírók már messze járnak, viszik szét a világban a rendezvény hírét, nevét, díjait. A legjobbak magukénak tudhatják Kelemen Benő Benjámin kispasztikáját. Büszke lehet a város a rendezvény színvonalára és díjazottjaira is. Bombicz Barbara, a Győri Balett magántáncosa, koreográfusa a táncfilm kategóriában kapta meg a legjobbaknak járó elismerést.

A teremtés álma című etűdöt Pátkai Balázssal táncolta, Veszprémi András rendezte, a zene Váray László válogatásából és szerzeményeiből állt össze, a jelmezeket Gombár Judit készítette, az operatőr Bogdán László volt.

Fuchs Livia tánc történetész, a Táncsztár című tévéműsor szerkesztője kérésére készült a koreográfia.

W. K.

Bombicz Barbara

1997. JÚN. 30.
GYŐR

KOREOGRÁFIAI STÚDIÓ BEMUTATÓJA

XVIII. ÉVAD
1996-97

ZENE:
GYPSY KINGS

A SZÉL

KOREOGRÁFUS:
William Fomin

TÁNCOLJÁK:

Ströck Barbara
Pintér Timea

Sándor Zoltán
Zádorvölgyi László
William Fomin

Pintér Timea

... *William Fomin*, aki ugyan nem először koreografál: *A szél* című munkája azonban az első, mellyel ebben a közegben jelentkezik. Stílusán érződik *Robert North* hatása, akivel a Győri Balett többször is dolgozott együtt, s e hatásnak megfelelően nem kíméli táncosait: zsúfoltan peregnek a mozdulatsorok, a spanyol dallamra inukszakadtáig táncol a győri csapat 5 lelkes, tehetséges művésze. (Külön kiemelést érdemel *Pintér Timea*, aki az évek során egészen rendkívüli egyéniséggé fejlődött, — mellesleg ő is a „pécsi iskola” produktuma!) A baj csak akkor van, ha lassul az áradat: ilyenkor ugyanis belépnek a klisék, a klasszikus balett rosszul alkalmazott pantomimikus gesztusai s jókora adag művi pátosz. Ha az egyébként jó arányérzékű Fomin ezektől szabadulni tudna, a művészt a jó koreográfusok között tarthatnánk számon...

Lőrinc Katalin (*Táncművészet*)

1997. június 30.
EMBERT VIRÁGZIK A FÖLD

Koreográfus: William Fomin

1997. NOV. 1.
GYŐR

CARMEN

XIX. ÉVAD
1997-98

ZENE:
CHRISTOPHER BENSTEAD

KÉT FELVONÁSBAN

KOREOGRÁFUS:
Robert North

SZEREPOSZTÁS:

Carmen: Pintér Tímea, Major Szilvia
Don José: Pátkai Balázs, Müller Ervin
Garzia: Demcsák Ottó, Zádorvölgyi László
Torreádor: William Fomin, Sándor Zoltán
Bika: Horváth István
Kapitány: Tárnoki Tamás
Katonák: Ábrahám Zoltán, Horváth István
Kertész Péter, Velekei László, Pátkai Balázs
Gazdag lányok: Bombicz Barbara
Korompáky Anette, Horváth Erika, Dorkó Edina
Szántai Hajnalka, Kara Zsuzsanna, Horváth Gizella
Vagányok: William Fomin, Sándor Zoltán
Dohánygyári lányok: Afonyi Éva
Cserpák Szabina, Major Szilvia, Fuchs Renáta
Ströck Barbara, Pintér Tímea, Ócsag Anna
Rablók: Müller Ervin, Pátkai Balázs
Zádorvölgyi László, Balogh Norbert
Sándor Zoltán, William Fomin

Közreműködik:
a Magyar Állami Operaház Failoni Kamarazenekara
és a Magyar Állami Operaház Gyermekkorusa
Szólót énekel:
Sebestyén Márta és Christopher Benstead

Fény: Hécz Péter
Kivitelezés: Pálmai András
Díszlet: Robert North
Jelmez: Gombár Judit *Jászai-díjas*
Asszisztens: Sheri Cook, Horváth Gizella
Művészeti vezető, igazgató:
Kiss János *Liszt-díjas balettművész*

Pintér Tímea

William Fomin

Prosper Mérimée novellájának Carmen nevű cigánylánya Bizet operája által vált közismertté, mitikus hősnővé. Robert North balettje most visszatért az eredeti novellához... tömör, sűrű cselekményű történet; földközeli, összetettebb, hús-vér alakokkal...

A balladaszerűen sötét nyitóképtől célratorőn halad a táncjáték cselekménye – az elbeszélőbb jellegű indítástól mind jobban felgyorsulva – az elkerülhetetlen tragikus végkifejlet felé, a szüksézárv, szikár záróképig...

A dráma alappillére a két nagy szerelmi kettős... *Pintér Tímea és Pátkai Balázs* hitelesen formálta meg a jelentős táncstudást, s a dráma menetében egyre fokozódó hevületet igénylő két szerepet. *William Fomin* megragadóan alakítja a tragikusan elbukó fiatal torreádort... Az egész együttes szemlélatomást kibontakoztatóan az igényes feladatban. Élvezettel néztük a női karnak a törzshajlásokkal, szép ívű karmozdulatokkal dúsitott, lendületes forgásait és a férfigárdának a társadalmon kívüli, vad világot jelző dinamikus táncait. Már régebben is úgy láttuk, hogy a Győri Balett táncosai a North-koreográfiákban tudják megmutatni, hogy valójában mit is tudnak. Am úgy tűnik, ezúttal még többről is van szó. Nem kész koreográfiát vettek át, hanem részesei lehettek egy számukra készített nagyszabású mű alkotói folyamatának. Ez a tökéletes azonosulás emelte az előadás hőfokát...

Pór Anna
(Táncművész)

Pintér Tímea
Pátkai Balázs

1998. MÁJ. 16.
GYŐR

KOREOGRÁFIAI STÚDIÓ

XIX. MAGYAR
TÁNCFESZTIVÁL

ZENE: LEONCAVALLO, KORAI ÖRÖM,
CHAVELLA VARGAS, PREM JOSHUA,
G. E. N. E.: SOFT ON TOP

SZÉP ÚJ RUHÁNK A LÉLEK LABIRINTUSA

KOREOGRÁFIA:
Demcsák Ottó
Tárnoki Tamás

SZÉP ÚJ RUHÁNK

(A Győri Stúdió Balett előadása)

SZEREPLŐK:

Szigeti Gábor

Bombicz Barbara *Harangozó-díjas*

Dósa Gergely

Tóth Szilvia

Sándor Zoltán

Hanganyag

Vers: Illyés Gyula:

Egy mondat a zsarnokságról

Előadja:

Ungvári István *színművész*

A LÉLEK LABIRINTUSA

(A Győri Stúdió Balett előadása)

TÁNCOLJÁK:

Szántai Hajnalka

Demcsák Ottó

Asszisztens: Horváth Erika

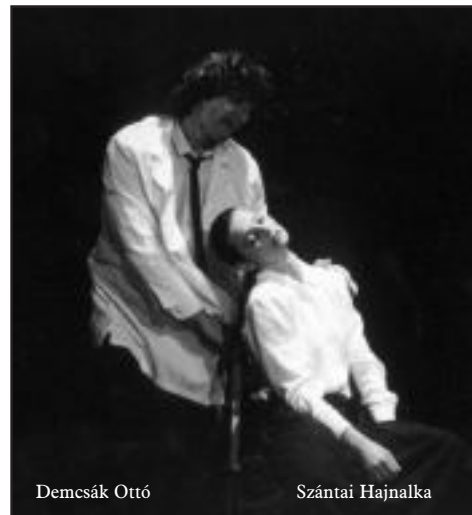
Tóth Szilvia

Dósa Gergely

Bombicz Barbara

... A szünet után a *Győri Balett Koreográfiai Stúdiója* mutatta meg két friss munkáját: Tárnoki Tamás költői gondolataira igen jó szerkezetű, ám koreográfiai nyelvben nem elég eredeti munkát épített, kollégái lelkes előadásában.

A már rutinos *Demcsák Ottó* kettőst koreografált saját maga és *Szántai Kiss Hajnalka* számára, melynek eredményeként a Győri Balett fiatal művésznője modern kategóriában a legjobb női szólista díjat kapta...

Demcsák Ottó

Szántai Hajnalka

1998. JÚN. 13.
GYŐR

BALETTTEST

XIX. ÉVAD
1997-98

ZENE:
G. F. HÄNDEL, G. P. TELEMANN
G. ROSSINI, P. MASCAGNI

JÁTÉK A SZERELEMRŐL
FELÚJÍTÁS

KOREOGRÁFUS:
Libor Vaculik

TÁNCOLJÁK:

Sándor Zoltán
Kara Zsuzsanna
Müller Ervin
Cserpák Szabina
Horváth István
Dorkó Edina
Pátkai Balázs
Pintér Tímea
Zádorvölgyi László

Díszlet, jelmez: Gombár Judit *Jászai-díjas*
Asszisztens: Horváth Gizella

Dorkó Edina

Sándor Zoltán

Pintér Tímea

Az évad utolsó balettbemutatója június 13-án volt a Győri Nemzeti Színházban. A Győri Balett társulata először a *Játék a szerelemről* című, felújított darabot adta elő. A régi idők szerelmes játékaiba vitt kirándulni a tánc fantasztikus nyelvén Libor Vaculik koreográfus, Sándor Zoltán, Kara Zsuzsa, Müller Ervin, Cserpák Szabina, Horváth István, Dorkó Edina, Pátkai Balázs, Pintér Tímea és Zádorvölgyi László táncolták a pajzán, humoros történeteket. Gombár Judit tervezte a jelmezeket és a díszleteket, a zenei háttérrel Händel, Telemann, Rossini és Mascagni muzsikája adta.

Földvári

1998. JÚN. 13.
GYŐR

BALETTTEST

XIX. ÉVAD
1997-98

ZENESZERZŐ:
STEPHEN RUSH

KÖLTÖZŐ MADARAK

KOREOGRÁFIA:
Bombicz Barbara

SZEREPOSZTÁS:

Emberpár:
Szántai Hajnalka - Pátkai Balázs

Madarak:
Müller Ervin
William Fomin *Harangozó-díjas*
Becker Szabolcs
Sándor Zoltán
Velekei László
Ströck Barbara
Pintér Tímea
Afonyi Éva
Kara Zsuzsanna
Cserpák Szabina

Díszlet, jelmez:
Gombár Judit *Jászai-díjas*
Asszisztens:
Tárnoki Tamás

Müller Ervin

A balettbemutató igazi premierje a Bombicz Barbara koreográfiájára készült *Költöző madár* volt. Bombicz Barbara két évvel ezelőtt a michigani egyetemen ismerkedett meg *Stephen Rushsal*, a zenei tanszék vezetőjével, aki a darabhoz a zenét szerezte. Bombicz Barbara Michiganben koreografálta a darabot, melyet az amerikai fiatalok el is táncoltak. Azóta bővült a zene, kiforrott az előadás.

A darab témája örök érvényű: az emberek mindig csodálattal nézik a madarakat, szeretnének hozzájuk hasonlítani. A vadludak „V” alakban repülnek, egyikük vezeti a csapatot, ha elfárad, társai felváltják. Ők tudják a titkot, hogyan lehet elérni a távoli célt – hogyan segíthetik egymást. Az emberpárt *Szántai Hajnalka* és *Pátkai Balázs* alakította, a madarakat *Müller Ervin*, *William Fomin*, *Zádorvölgyi László*, *Sándor Zoltán*, *Velekei László*, *Ströck Barbara*, *Pintér Tímea*, *Afonyi Éva*, *Kara Zsuzsa* és *Cserpák Szabina* jelenítették meg. A madárjelmezeket *Gombár Judit* készítette.

Földvári

Pátkai Balázs

Szántai Hajnalka

1998. JÚN. 13.
GYŐR

BALETTTEST

XIX. ÉVAD
1997-98

ZENE:
PACO DE LUCIA

ENTRE DOS AGUAS

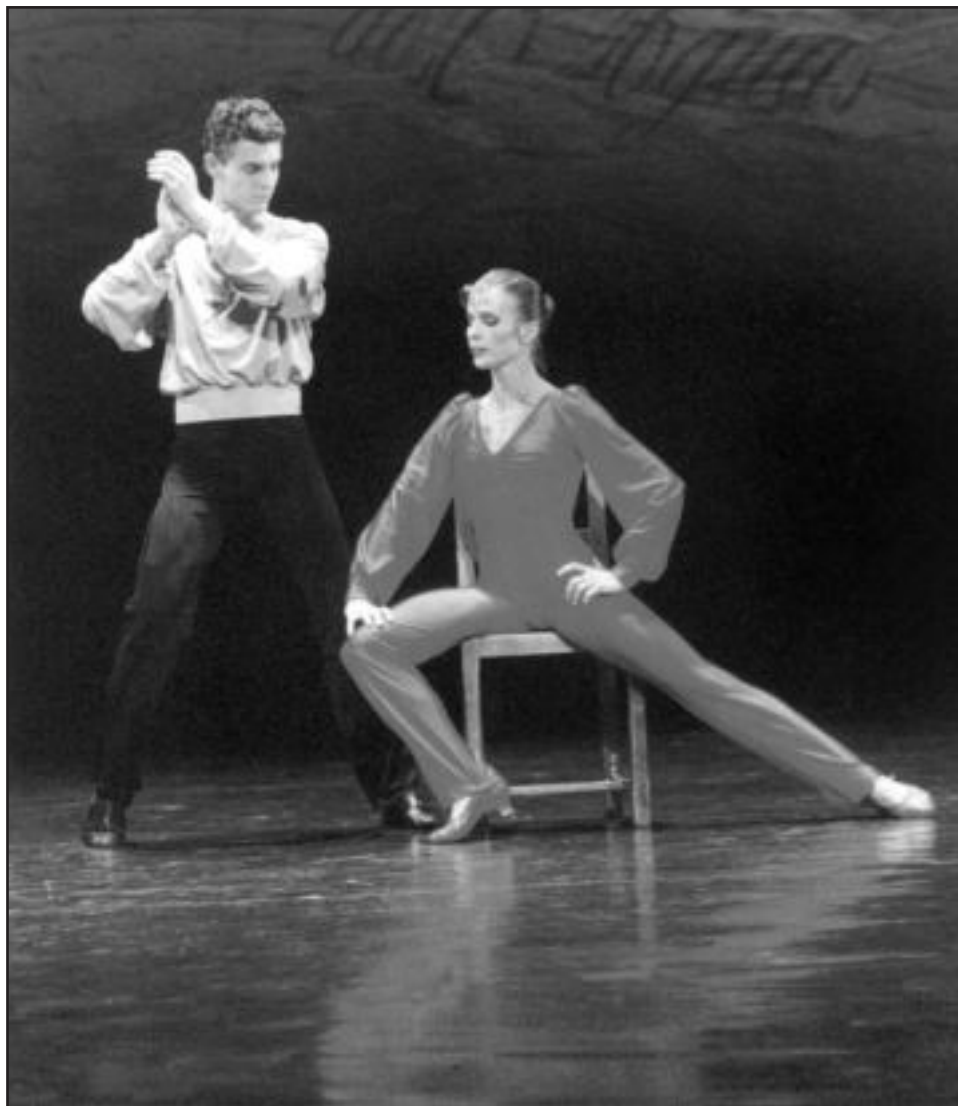
FELÚJÍTÁS

KOREOGRÁFUS:
Robert North

TÁNCOLJÁK:

Afonyi Éva
Cserpák Szabina
Dorkó Edina
Fuchs Renáta
Kara Zsuzsanna
Ströck Barbara
Szántai Hajnalka
William Fomin *Harangozó-díjas*
Balogh Norbert
Kertész Péter
Horváth István
Sándor Zoltán
Pátkai Balázs
Velekei László

Asszisztens:
Rosella Capriolo
Horváth Gizella

Balogh Norbert

Afonyi Éva

A harmadik darab az *Entre dos Aguas*, mely szintén felújított előadás. A koreográfiát Robert North készítette, aki ekképp jellemezte munkáját: ... amikor két vad folyó találkozik... nem kioltják a másik erejét, hanem egymást erősítve fergeteges tempóban rohannak tovább... Ezt adja a tánc öröme és barátom, *Paco de Lucia* zenéje...

- Földvári -

1998. OKT. 31.
GYŐR

BALETTTEST

XX. ÉVAD
1998-99

ZENE:
ANTONIO VIVALDI

STABAT MATER

KOREOGRÁFUS:
Robert Cohan

TÁNCOLJÁK:

Cserpák Szabina
Bombicz Barbara
Szántai Hajnalka
Fuchs Renáta
Pintér Tímea
Kara Zsuzsanna
Ströck Barbara
Dorkó Edina
Afonyi Éva
Ócsag Anna
Sóthy Virág

Fénytechnika, jelmez:
Robert Cohan

Asszisztens:
Linda Gibbs
Horváth Gizella

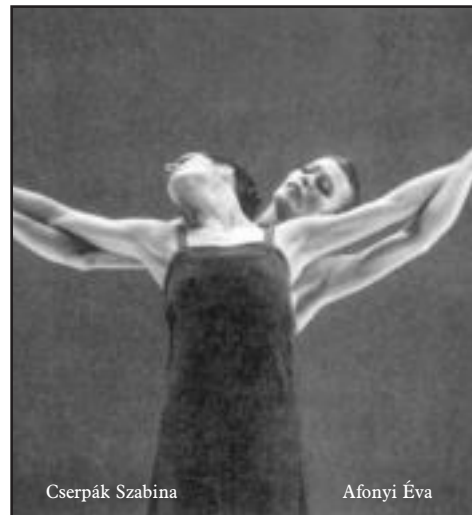

Robert Cohan a modern tánc élő klasszikusa: Martha Graham partnere is volt, majd alapító igazgatója a London Contemporary Dance Trustnak. Az itt működő híres iskolában tanították először Európában hivatásos szinten a Graham-technikát. Az, hogy eljött a Győri Baletthez, s elhozta nekik egyik művét, az egész ország szakmai élete számára megtiszteltetés és nyereség. A laikus néző pedig, aki nem köteles tudni, micsoda emlékművel áll szemben, szép nyugodtan hátradől a székén, s kicsit csodálkozik, mert napjaink klipes, kapkodó, villogó kultúrkinálatából ilyesmiben nemigen részesül.

A Vivaldi-zenére készült *Stabat Mater* szentimentalizmustól mentes emelkedettség uralja. „Áll az anya”... ott a kereszt előtt, s ami szívfájdalom csak elképzelhető, melyet anya gyermeke pusztulása láttán érezhet, az megszólal ebben a zenében – s igen finom, áttételes módon megszólal a tíz táncosnőre készített koreográfiában is. A szabályosan plasztikus, széles mozdulatokat drámaivá fűti az érzelem, vagyis: Martha Graham szelleme egy felvonásra közénk szállt, s itt, e század végén sincs ebben a mozdulatvilágban semmi avittas, semmi poros.

A győri lányok szívvel-lélekkel, tisztelettel tolmácsolják a művet...

Lőrinc

Cserpák Szabina

Afonyi Éva

1998. OKT. 31.
GYŐR

BALETTTEST

XX. ÉVAD
1998-99

ZENE:
STEPHEN RUSH

KÖLTÖZŐ MADARAK

FELÚJÍTÁS

KOREOGRÁFIA:
Bombicz Barbara

SZEREPOSZTÁS:

Emberpár:
Szántai Hajnalka - Pátkai Balázs

Madarak:
Müller Ervin
William Fomin *Harangozó-díjas*
Becker Szabolcs
Sándor Zoltán
Velekei László
Ströck Barbara
Pintér Tímea
Afonyi Éva
Kara Zsuzsanna
Cserpák Szabina

Díszlet, jelmez: Gombár Judit *Jászai-díjas*
Asszisztens: Tárnoki Tamás

... A szünet után hazai alkotó, Bombicz Barbara műve következett, melyet a tavalyi évad végén már „titokban” bemutattak. A *Költöző madarak* létrejöttét egy igen érdekes megfigyelés inspirálta, nevezetesen a vándormadarak készülődése nagy útvukra. Éle-tük már a kezdettől e feladat jegyében zajlik, s mikor eljön az ideje a nagy repülésnek, a mindnyájunk által tiszteletben tartott rendben történik az, s ha váratlan esemény vagy veszély lepné meg őket, az egész csapat összefog az elhárítására.

Bombicz Barbara ezt a szociális viselkedési módot hasonlítja össze az emberével. Tessék, mondja, itt vagyunk mi: elszigetelten, magányosan, s csak marjuk egymást, pedig milyen szépen is lehetne élni. Egy emberpár példázza ezt az összehasonlítást, mégpe-dig keretszerűen. Velük indul a darab, majd miután végignéztük a madársereg történetét, visszatérnek immár a konklúzióval.

Ez a keret koreográfiai anyagában és előadói intenzitásban olyannyira elkülönül a fő résztől, mintha nem is ugyanaz az alkotó készítette volna, s mintha nem is ugyanazon társulat tagjai táncolnák. *Szántai Hajnalka* és *Pátkai Balázs* kiemelkedő színvonalon: tisztán, pontosan, mégis lendülettel és átfutóttan adnak elő egy kortárs táncnyelven „megírt”, kontakt elemekkel sűrűn és min-dig indokolt helyen feldobott koreográfiát...

Lőrinc

1998. OKT. 31.
GYŐR

BALETTTEST

XX. ÉVAD
1998-99

ZENE: BATUCADA BRAZILIAN
SAMBA, BOB DOWNES:
SHADOW BOXING AT 5 A. M.

TRÓJAI JÁTÉKOK

KOREOGRÁFUS:
Robert North

TÁNCOLJÁK:

Horváth István
Demcsák Ottó *Harangozó-díjas*
Pátkai Balázs
William Fomin *Harangozó-díjas*
Müller Ervin
Sándor Zoltán
Velekei László
Zádorvölgyi László
Kertész Péter
Balogh Norbert
Becker Szabolcs
Kovács Szilárd

Asszisztens:
Julien Moss
Horváth Gizella

Horváth István   William Fomin   Velekei László   Pátkai Balázs

... A mű nem más, mint játékos harci torna, iróniával és öniróniával idézőjelbe tett férfias vetélkedés. Szólók, kettősök során kirajzolódnak a karakterek: ide ki-saját allűrjeit is becsempészheti, s azt is egyenként megmutathatják, ki mekkora technikai teljesítményre képes. Tánc és móka a szó szerinti végkimerülésig (végére ájultan vágódnak el a színpadon); igazi sikerdarab. Fél siker persze már a zene is: a brazil szamba és Bob Downes zenéje magával sodor. Remek a jelmez: mindenkinek jól áll, egyszerű, színei által azonban feltűnő is. A fiúszerepek egyénibbek, mint a lányokéi voltak a Stabat Materben, így ebben könnyebb volt kitűnni. Valójában azonban senki sem volt jobb a másikinál, csak más. Mégis megemlítenéd három kevésbé ismert név: a fiatal *Becker Szabolcs*, *Kertész Péter* és *Velekei László*...

Végezetül: az a kirobbanó siker, mely ezt a legjobb értelemben vett show business, a „Trójai”-t fogadta, a bizonyíték arra, mennyire kell a színpadon a humor, a tartalmas jókedv! Úgy várják a nézők, mint a jó szót.

Lőrinc

William Fomin

1999. JÚN. 5.
GYŐR

PURIM AVAGY A SORSVETÉS

XX. ÉVAD
1998-99

ZENE:
JÁVORI FERENC „FEGYA”

KÉT FELVONÁSBAN

KOREOGRÁFUS:
Juhos István, William Fomin

SZEREPOSZTÁS:

Eszter: Cserpák Szabina, Sóthy Virág
Áhásvéros: Pátkai Balázs, Velekei László
Mordeháj: Demcsák Ottó *Harangozó-díjas*
Vásti: Pintér Tímea, Kara Zsuzsanna
Hámán: Müller Ervin
Hége: Zádorvölgyi László
Bigszán: Szigeti Gábor
Szeres: Tárnoki Tamás
Öreg zsidó: William Fomin *Harangozó-díjas*
Több szerepben: Afonyi Éva *Harangozó-díjas*, Ábrahám Zoltán
Balogh Norbert, Becker Szabolcs
Bombicz Barbara *Harangozó-díjas*, Fuchs Renáta
Horváth István, Kara Zsuzsanna, Kertész Péter
Kovács Szilárd, Ócsag Anna, Sándor Zoltán
Sóthy Virág, Szántai Hajnalka, Velekei László

Közreműködik:

Budapest Klezmer Band, Illényi Katica, Jávori Ferenc „Fegya”
Kiss Gábor, Kohán István, Nagy Anna, Tamás Gábor, Végh Balázs

Szövegkönyv: Ben Turán
Hang: Vidos Tibor
Szcenika: Molnár Tamás
Fény: Hécz Péter
Díszlet: Menczel Róbert
Jelmez: Ingrid Göttlicher
Asszisztens: Horváth Gizella

Művészeti vezető, igazgató:
Kiss János *Liszt-díjas balettművész*

Müller Ervin

William Fomin

A Győri Balett valamibe most nagyon beletalált. Úgy alakult, hogy a Purim, avagy a Sorsvetés című produkciót jószerivel minden részletében elkötelezettek, sőt, elhivatottak alkották. Itt mindenki autentikus személyiségnek tűnik. És melleleg profinak, aki jól ismeri a hatás finomabb receptjeit is. Talán nem túlzás megjósolni, hogy siker várható jó időre, a kasszában is. Tisztes cél és kitűnő eredmény ez ma egy kétrészes táncjátéktól. Táncjáték? Befoghatnánk a látványt a balett – vagy specifikusabban klezmer-balett – esetleg az illusztrált koncert fogalmával is...

A műsorfüzet első lapján Ben Turán sorait olvashatjuk: a Magyar Zsidó Múzeumot is igazgató drámaíró a győrieknek szánt szövegkönyvével nem csupán a történet menetét jelöli ki, hanem az érintettség súlyával, a személyes vallomás átéltségével kommentál... A szabadságvágy balettje ez, az önfeláldozás táncdrámája, melyben az individuum még erős felelősséget érez a kollektívumért. Ez egyben üzenete a mához...

Jávori Ferencnek ehhez a viszonylag szabadon kanyargó, érzelmeiben áradó, ám szigorúan ótestamentumi idők-höz kötődő cselekményhez kellett utat találnia. Gondolnánk, nem lehetett ez olyan nehéz, hiszen a zeneszerző rég eljegyezte magát a klezmer muzsika felkutatásával, hangszerezésével, sőt klezmer zenekara is van...

A koreográfusnak járó elismerésen most Juhos István és William Fomin osztozik. Hogy miképp és milyen arányban, nem tudni igazán. Érzékelnünk annyit lehet, hogy olykor mintha megváltozna a fogalmazásmód, mintha a gördülékeny, hullámzó ívek finom ornamentikája egyszer csak „kiegyenesedne”, és a dinamika keményebb, nyersebb fokozatából pattogna elő minden mozdulat...

... a részletekből előálló közös jelentés még a mű végére szerkesztett hevítő Kódában is inkább az érzelmek szintjén teljesült ki. De a nézők szeme csillogott. A nézők boldogok voltak. A purimot élték, s ezt az ünnepet átjárja az légtétel igazgató fűszere.

Péter Márta

Cserpák Szabina

BALETTÜNNEP 20 ÉVRŐL EGY ESTÉBEN

20 ÉVRŐL EGY ESTÉBEN

A Győri Balett története egyedülálló: több mint két évtizede elhatározta a balettintézet egy végzős évfolyama, hogy nem szélednek szét diplomájukkal, hanem együtt mutatják meg a világnak, mit tudnak. A lelkes és elszánt fiatalok felkérték Markó Ivánt, hogy legyen vezetőjük a kiválasztott úton. Az álmok útja Győrbe vitt, ahol az akkortájt átadott színházban jutott hely a maroknyi csapatnak, az ország harmadik balettegyüttesének.

Bemutatkozásuk éppoly különös volt, mint fogantatásuk. Halottak napján, mikor az elmúlás előtt fejet hajtvá gyújtottuk meg a mulandóság gyertyáit, a nézőteret betöltötte az emberi szív ütemes dobbanása. Akkor, 1979. november 1-jén megszülettek ők: a Nap szerettei.

Az égbe vágyakozó tervekhez emberszív rendeltett. A felfokozott ritmust, a túlhajtottságot nem bírta örökké. Nyolc évvel ezelőtt megszakadt a szív, a zörejek, utána a csend majdhogy halálösszá lett. Ám a fogantatáskor kapott hit segített a talpra álláshoz, és az élet hangja ütemesen muzsikált tovább. A Győri Balett húszéves lett.

A születésnap gálát országosan is nagy várakozás előzte meg, a szombati díszünnepségre szinte képtelenség volt jegyhez jutni. Az ellenőrzésbe biztonsági embereket vontak be, hogy mire föl volt a nagy óvatosság, nem derült ki. A büfébeszélgetések azt találgatták, vajon visszatér-e a bölcsőt ringató deszkákra a mester, Markó Iván. A nézőtér és a lépcsőfokok zsúfolásig megteltek, fotósok és operatőrök hada helyezkedett a legjobb kameraállásért.

FIATALSÁG ÉS ILLÓ IDŐ

Az elbizonytalanító nézőtéri sötétségbe berobbant egy hang: hangosan, határozottan, ellentmondást nem tűrően. Feldobban az a szívhang, mellyel húsz évvel ezelőtt megszületett a Győri Balett, A Nap szerettei. Filmbejátszások röpítették a jelenlévőket a múltba, hogy újraélhessük az igazság pillanatait, a Markó Iván vezette tizenkét év küldetését.

Aztán a csupasz színpadra belépett Markó Iván. A szünni nem akaró tapsban csendet kért és ennyit mondott: „A Győri Balett olyan, mint az élet, a fiatalság és az illó idő: csodavárás, munka, hit, emberi esendőség.”

Majd színpadra kérte a társulat alapító tagjait: Bombicz Barbarát, Dombrowszky Évát, Demcsák Ottót, Greiner Évát, Horváth Erikát, Horváth Gizellát, Király Melindát, Kiss Jánost, Krámer Györgyöt, Kristó Annamáriát, Németh Istvánt, Ócsag Annát, Sebestyén Csabát, Szabó Elemért, Szekeres Lajost, Szigeti Gábort, Tárnoki Tamást. (Külföldi elfoglaltságra hivatkozva Szabó Elemér és Németh István nem voltak jelen.)

Az alapítók kört alkotva ölelték át egymást, most először mutatva meg a kívülrőlőknek azt a rituálét, mely megelőzte minden színpadra lépésüket. Néhány másodperc után az egymásba kapaszkodó táncosok fejüket szegve veszték a színpad sötétjébe, a múltba.

BALETTÜNNEP 20 ÉVRŐL EGY ESTÉBEN

TÁNCOLÓ ALAPÍTÓK

A gálaműsor a ma is műsoron lévő előadásokból villantott fel táncos részleteket. Demcsák Ottó erre az alkalomra készítette a máig aktívan táncoló alapítók számára az Angyalok című koreográfiáját. Bepillanthattunk a majdani májusi bemutató, az Orpheo egyik jelenetébe, melyet Marie Brolin-Tani koreografált.

Taps, taps és taps töltötte be hosszú percekre a színházat, ahol a közönség állva éltette együttesét, az együttes éltette közönségét.

Az ünneplés a márványcsarnokban folytatódott, ahová hosszú percek után együtt érkezett Markó Iván alapítóigazgató és Kiss János megtartóigazgató.

Az előre megírt beszéd a zakózsebben maradt, az ünnepi pillanat spontán őszinteséget kívánt. Kiss János szerint eljutott a történet oda, ahol ideje megnyugodni és a sérelmeket elfeledni. Az élet rövid, értelmetlen sértődésben tovább élni. Az őszinte percek nem álltak meg az önvizsgálatnál.

A köszönet elhangzott azok felé, akiket ma már nem divat dicsérni. Hány Béla egykori megyei pártvezető és Pozsgay Imre akkori kultuszminiszter mindent megtettek, hogy gyökeret verjen a városban a társulat.

KÖSZÖNET A HÚSZ ÉVÉRT

Balogh József polgármester a város nevében köszönte meg a húsz évet és adott át kisplasztikát az együttesnek.

A kedves és köszönő szavakhoz lapunk ügyvezető igazgatója, Szammer István is csatlakozott, aki az olvasók nevében köszöntötte Demcsák Ottót, a Kisalföld olvasói által megválasztott „Legjobb táncost”.

– Köszönöm azoknak, akik rám szavaztak, de tudom, hogy nagyon sok tehetséges kollégám van, akik megérdemelték volna ugyanezt. Hálás vagyok az olvasóknak, és örülök, hogy méltányolják a munkámat. Tisztában vagyok vele, ez személyemen keresztül a húsz évnek is szól.

Werner Krisztina

Markó Iván

Kiss János

1999. NOV. 2.
GYŐR

20 ÉVES A GYŐRI BALETT

XXI. ÉVAD
1999-2000

ZENE:
RENE AUBRY: APOCALYPTICA

ANGYALOK

KOREOGRÁFUS:
Demcsák Ottó

SZEREPOSZTÁS:

Angyalok:
Bombicz Barbara *Harangozó-díjas*
Horváth Gizella
Ócsag Anna
Demcsák Ottó *Harangozó-díjas*
Szigeti Gábor
Tárnoki Tamás

Henoch: Pátkai Balázs
Alea: Szántai Hajnalka

Ötlet: Hevér Zoltán
Díszlet: Malasits Zsolt
Jelmez: Végyári Zsófia
Asszisztens: Müller Ervin

Demcsák Ottó erre az alkalomra készítette a máig aktívan táncoló alapítók számára az Angyalok című koreográfiáját. (W.K.)

Szántai Hajnalka

Pátkai Balázs

Szántai Hajnalka

Pátkai Balázs

Szigeti Gábor

Bombicz Barbara

Demcsák Ottó

Tárnoki Tamás

2000. JÚN. 24.
GYŐR

ORFEO

XXI. ÉVAD
1999-2000

ZENE:
IGOR SZTRAVINSZKIJ

KÉT FELVONÁSBAN

KOREOGRÁFUS:
Marie Brolin-Tani
Benjamin Britten

SZEREPOSZTÁS:

Orfeo:
Velekei László, William Fomin *Harangozó-díjas*
Euridiké:
Kara Zsuzsanna, Cserpák Szabina
Hádész: Pátkai Balázs
Perszefoné:
Szántai Hajnalka, Pintér Tímea
Forróvérű nő: Éva Hotová
Ámor:
Sóthy Virág, Horváth M. Lilla
Káron: Sándor Zoltán
Továbbá:
Afonyi Éva *Harangozó-díjas*
Ströck Barbara
Fuchs Renáta
Ócsag Anna
Cserpák Szabina
Horváth Krisztián
Becker Szabolcs
Horváth István
Gestättner Gergő
Zádorvölgyi László

Csellista: Kornfeld Zoltán
Fény, látvány: Hans-Olof Tani
Jelmez: Else-Marie Alvad
Asszisztens: Zádorvölgyi László
William Fomin *Harangozó-díjas*
Művészeti vezető, igazgató:
Kiss János *Liszt-díjas balettművész*

Szántai Hajnalka

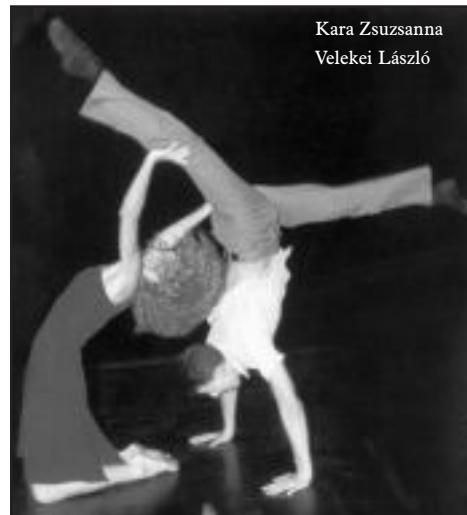
Pátkai Balázs

... Aztán benépesül a tér, a táncosok két tömböt formáznak: innen egy bájos leány, valószínűleg Euridiké (Kara Zsuzsanna), amonnan a már ismerős ifjú, nyilván Orfeusz (Velekei László) válik ki. Lírai kettősükkel édes szerelmükbe feledkeznek. Érzéssel, kifejezéssel táncolnak, plasztikusan kidolgozott technikával.

A Győri Balett Orfeójának legfőbb erénye ez az egyéni, változatos, mutatós mozgásanyag, a svéd Marie Brolin-Tani meglepően invenciózus, pergő táncnyelve. A koreográfusnő ügyesen merített a klasszikus és kortárs tánctechnikák mozgulattárából, a győri előadók pedig remek formában adják elő az igényes táncfeladatokat...

Marie Brolin-Tani sok mindenben gondolkodott – a nyomtatott „mankók” szerint – a mitológiai téma mellett, mint például a délszláv háború borzalmain, vagy Rómeó és Júlia tragédiáján, de mindenekelőtt az antik történet aktualizálásán...

- szúdy -

Kara Zsuzsanna
Velekei László

2000. DEC. 1.
GYŐR

RÓMEÓ ÉS JÚLIA

XXII. ÉVAD
2000-2001

ZENE:
SZERGEJ PROKOFJEV

HÁROM FELVONÁSBAN

KOREOGRÁFUS:
Robert North

SZEREPOSZTÁS:

Rómeó: Pátkai Balázs, Velekei László
Júlia: Cserpák Szabina
Sóthy Virág *Fülöp Viktor-ösztöndíjas*
Benvolio: Sándor Zoltán
Mercutio: William Fomin *Harangozó-díjas*
Tybalt: Müller Ervin *Harangozó-díjas*, Becker Szabolcs
Lord Capulet: Demcsák Ottó *Harangozó-díjas*
Lady Capulet: Afonyi Éva *Harangozó-díjas*
Lord Montague: Tárnoki Tamás
Lady Montague: Horváth Gizella
Paris: Horváth István
Friar Lawrence: Szigeti Gábor
Herceg/Komédiás: Zádorvölgyi László
Városi férfi/Komédiás: Ábrahám Zoltán
Capuletek: Horváth Krisztián
Kovács Szilárd, Becker Szabolcs, Müller Ervin
Montaguek: Gestättner Gergő
Ábrahám Zoltán, Velekei László, Pátkai Balázs
Dada: Szántai Hajnalka
Júlia barátnői: Kara Zsuzsanna, Ströck Barbara, Éva Hotová
Péter: Svidró Viktor
Almás lány: Szalai Judit
Városi nők: Fuchs Renáta, Horváth M. Lilla, Hegyi Réka
Bombicz Barbara *Harangozó-díjas*, Szirmai Irén, Ócsag Anna

Közreműködnek:

Edvi Adrien, Szabó Barbara, Máté Dániel
Bereczki András, Hardi Beatrix, Szalai Judit
Varga Ágnes, Sebestyén Bálint, Svidró Viktor
és a Győri Tánc és Képzőművészeti Iskola növendékei

Szenika: Vidos Tibor, Erdélyi Károly
Díszlet, jelmez: Andrew Storer
Kivitelezés (jelmez): Kemenesi Tünde
Asszisztens: Julian Moss, Horváth Gizella

Pátkai Balázs

Cserpák Szabina

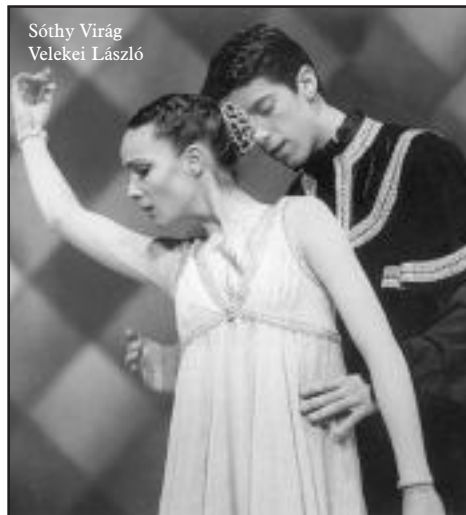
... Robert North látomása az itáliai reneszánszról... az ifúság vitalitásáról, tisztaságáról, ártatlanságáról és szenvedélyességéről szól balettje: Filippo Lipipi és Ghirlandaio festészeti stílusával megközelített Rómeó és Júlia...

Táncnyelvével a korszak eleganciáját akarta kifejezni. Mellőzte a spicctechnikát, mivel az, szerinte, egyértelműen a romantikát idézi...

... szépek a veronai téren nyüzsgő reneszánsz világ képei: a lendületes, hajlékony North-féle táncnyelven megfogalmazott csoporttáncok. Szellemes a három barát: Rómeó (Velekei László), Benvolio (Sándor Zoltán) és Mercutio (William Fomin) pajkos, olykor kihívóan fiatalos, vagánykodó táncja, amellyel (Géher István jellemzését használva) „kitombolják fiatalságukat”...

Rómeó és Júlia szerelmi jelenetei közül legszebb az első találkozás rövid kettőse a Capulet-család álarcosbálján. Megragadó varázsához nagymértékben hozzájárult a Júliát alakító Sóthy Virág hamvasan gyermeki személyisége. A báli társaságtól távolabb húzódó, titokzatos-álarcos Rómeóval való találkozása olyan, mint a gyertyalánghoz közeledő, megperzselődő pillangó képe... Megrendítő egyszerűséggel járja végig Júlia fejlődését a kamaszlánytól a minden gátat áttörő, szenvedélyes asszonnyá válásig; a szülei vel való elkeseredett összetűzésen át a végső elszánásig...

Pór Anna
(Táncművészet)

Sóthy Virág
Velekei László

2001. MÁJ. 26.
GYŐR

KAPCSOLATOK

XXII. ÉVAD
2000-2001

ZENE:
GUSTAV MAHLER:
GYERMEKGYÁSZDALOK

KÖNNYEK TENGERE
FELÚJÍTÁS

KOREOGRÁFUS:
LIBOR VACULIK

SZEREPOSZTÁS:

Anya:
Bombicz Barbara *Harangozó-díjas*
Szántai Hajnalka

Szerellem:
Ströck Barbara
Horváth M. Lilla

Halál:
William Fomin *Harangozó-díjas*
Gestättner Gergő

I. fiú:
Gestättner Gergő, Horváth Krisztián

II. fiú:
Becker Szabolcs, Kovács Szilárd, Csere Zoltán

III. fiú:
Pátkai Balázs, Horváth István

Díszlet, jelmez:
Gombár Judit *Jászai-díjas*
Betanítja:
Horváth Gizella

William Fomin

Bombicz Barbara

Pátkai Balázs

Ströck Barbara

Mielőtt Lausanne-ba elutazott volna a Győri Balett társulata, május 26-án Kapcsolat címmel megtartotta az évad utolsó premierjét. A bemutató érdekessége, hogy a színpadra állított négy műből három felújítás volt. Nevezetesen *Gustav Mahler* a *Gyermekgyászdalokra* készült *Könnycsók tengerére* című produkciója, *Libor Vaculik* koreográfiája.

Ha úgy vesszük, az estből dupla premier született, hiszen június 27-én a balett-társulat történetében először, a Győri Filharmonikus Zenekarral közösen, élő zenével adták elő a *Könnycsók tengerére* című opuszt.

Werner Krisztina
(*Kisalföld*)

Bombicz Barbara

2001. MÁJ. 26.
GYŐR

KAPCSOLATOK

XXII. ÉVAD
2000-2001

ZENE:
MICHAEL NYMAN

KAPCSOLAT

KOREOGRÁFUS:
Lukács András

TÁNCOLJÁK:

Gyarmati Zsófia m. v.
Sóthy Virág
Fülöp Viktor-ösztöndíjas
Sándor Zoltán

Sóthy Virág

Sándor Zoltán

A második felvonás első részében - Connection — a mozdulatok a férfi (Sándor Zoltán) és nő (Gyarmati Zsófia) testén megjelenve üzenik a kapcsolatok sokféleségét.

Werner Krisztina
(Kisalföld)

2001. MÁJ. 26.
GYŐR

KAPCSOLATOK

XXII. ÉVAD
2000-2001

ZENE:
IGOR SZTRAVINSZKIJ: TOMITA

TŰZMADÁR
FELÚJÍTÁS

KOREOGRÁFUS:
Barbay Ferenc

TÁNCOLJÁK:

Velekei László
Horváth Krisztián

Betanítja:
Müller Ervin *Harangozó-díjas*
William Fomin *Harangozó-díjas*

Barbay Ferenc koreográfiáját új szepozztásban *Velekei László* és *Horváth Krisztián* táncolják. A felújításokban a kuriózumot az jelentette, hogy *Kiss János* művészeti vezető — bátran — többnyire fiatal táncosokat dobott a mélyvízbe.

Werner Krisztina
(*Kisalföld*)

Horváth Krisztián

Velekei László

2001. MÁJ. 26.
GYŐR

KAPCSOLATOK

XXII. ÉVAD
2000-2001

ZENE:
RENE AUBRY: APOCALIPTICA

ANGYALOK

FELÚJÍTÁS

KOREOGRÁFUS:
Demcsák Ottó

SZEREPOSZTÁS:

Henoch:

Pátkai Balázs, Kovács Szilárd, Csere Zoltán

Alea:

Szántai Hajnalka, Cserpák Szabina

Angyalok:

Cserpák Szabina, Hegyi Réka
Bombicz Barbara *Harangozó-díjas*

Afonyi Éva *Harangozó-díjas*
Horváth István, Becker Szabolcs
Müller Ervin *Harangozó-díjas*

Ötlet: Hevér Zoltán

Díszlet: Malasits Zsolt

Jelmez: Végvári Zsófia

Asszisztens: Horváth Gizella

Szántai Hajnalka

Pátkai Balázs

... Az angyalokkal zárul a balett est,
amelyben Demcsák Ottó koreográfus
az ember helyét keresi a világ isteni
alárendeltségében.

Werner Kriszta
(Kisalföld)

Szántai Hajnalka

Pátkai Balázs

Bombicz Barbara

2002. JAN. 12.
GYŐR

CASANOVA

XXIII. ÉVAD
2002

ZENE:
NINO ROTA

KÉT FELVONÁSBAN

KOREOGRÁFUS:
William Fomin

SZEREPOSZTÁS:

Casanova: Pátkai Balázs, Sebestyén Bálint
A két szemtanú: Sándor Zoltán, Sebestyén Bálint
D' Urféne: Bombicz Barbara *Harangozó-díjas*

A lány: Sóthy Virág

Fiúruhás lány: Ékes Georgina

Gyenge lány: Horváth M. Lilla

Erős lány: Fuchs Renáta

Zaire: Cserpák Szabina

Baba: Hardi Beatrix

Császárnő: Hegyi Réka

Cárnő: Afonyi Éva *Harangozó-díjas*

Orlov: Horváth István

Főinkvizítor: Demcsák Ottó *Harangozó-díjas*

Gnómok: Szigeti Gábor, Ábrahám Zoltán, Zádorvölgyi László

Casanova hasonmása: Velekei László

Több szerepben: Becker Szabolcs, Ékes Georgina

Gestättner Gergő, Horváth Krisztián

Jalits Edit, Lukács Levente, Müller Ervin *Harangozó-díjas*

Ócsag Anna, Sándor Zoltán

Sebestyén Bálint, Szántai Hajnalka, Varga Ágnes

Szövegkönyv: Böhm György *Jászai-díjas*

Szcenika: Vidos Tibor

Fény: Hécz Péter

Díszlet: Bátonyi György

Jelmez: Kemenesi Tünde

Asszisztens: Horváth Gizella

Művészeti vezető, igazgató:

Kiss János *Liszt-díjas balettművész*

Velekei László

Pátkai Balázs

Bombicz Barbara

Sóthy Virág

Horváth M. Lilla

Cserpák Szabina

Ha a darabon a jövőben már nem változtat senki, akkor mindössze könnyed szórakozásra készüljön, aki megnézi a Casanovát. A zene kiaknázatlansága a darab egészére nyomta rá a bélyegét. Sok szétterpesztett lábú apácát, koldust és királynőt, fiatal és öreget látunk. Kivételt képez Bombicz Barbara férfitaláló D'Urfénéje, „akit” a Harangozó-díjas művésznő alaposan kidolgozott magának. Jelenete el is vált rendesen a darab egészétől...

Szerencsére a színpadi kellékeknek, továbbá a scenikának (Vidos Tibor) és a választékos világításnak (Hécz Péter) köszönhetően pontosan ki lehetett következtetni, hogy a győri Casanova éppen hol végzi „sexmachine”-i foglalatosságát: Párizsban vagy Bécsben, Madridban vagy Rómában, Szentpétervárott vagy ismét Velencében. A baj ott van, hogy nem a tánc volt az, ami jellemez, s hogy ezenközben az erotikának még az árnyéka is hiányzott...

Am két mozzanat mégiscsak magával ragadott. Az oroszországi hóméző trojkásai, valamint a kötélén táncoltatott gyönyörű franciababa (Hardi Beatrix) megható törekénysége. Ha pedig ezek a részletek meg tudtak születni, s mellettük a címszerepben Pátkai Balázs néhány pasztikus szólója és rutinus partnerolása, Sóthy Virág (Fiatal lány) érzékenysége, Afonyi Éva (Cárnő) uralkodói fölénye és Cserpák Szabina (Zaire) ösztönös felizzása is említést érdemlő, akkor megkockáztatom: lehet, hogy tartósabb rákészüléssel koncepciózusabb koreográfia is születhetett volna.

Kaán Zsuzsa
(Táncművész)

2002. JÚN. 8.
GYŐR

ÖRÖKKÖRÖK

XXIII. ÉVAD
2002

ZENE:
TOLCSVAY LÁSZLÓ

ÖRÖKKÖRÖK

KOREOGRÁFUS:
Bombicz Barbara

SZEREPOSZTÁS:

Ember:

William Fomin *Harangozó-díjas*, Velekei László

Égi nő:

Horváth M. Lilla, Szántai Hajnalka

Földi nő:

Sóthy Virág, Hegyi Réka

Afonyi Éva *Harangozó-díjas*, Bombicz Barbara *Harangozó-díjas*

Csere Zoltán, Cserpák Szabina, Demcsák Ottó *Harangozó-díjas*

Ékes Georgina, Fuchs Renáta, Gestättner Gergő

Hardi Beatrix, Hegyi Réka, Horváth István, Horváth Krisztián

Horváth M. Lilla, Lukács Levente, Ócsag Anna, Sándor Zoltán

Sebestyén Bálint, Szántai Hajnalka, Varga Ágnes, Velekei László

Szöveg: Bródy János *Liszt- és Kossuth-díjas*

Inspiráció: Müller Péter

Díszlet, jelmez: Gombár Judit *Jászai-díjas*

Asszisztens: Müller Ervin *Harangozó-díjas*

Előadók:

Sebestyén Márta, Czerovszky Henriett, Szabó Csilla,

Tolcsvay László, Móricz Mihály, Anti Tamás, Éri Péter,

Éri Márton, Havasréti Pál, Borbély Mihály, Csurgay Attila,

Pettik Ádám, Rácz Antal

A felvétel a Tahi Art

valamint a Phoenix stúdióban készült 2002-ben

Hangmérnök: Jánossy Béla

Producer: Tolcsvay László

Horváth M. Lilla

William Fomin

Sóthy Virág

Demcsák Ottó

Horváth Krisztián

Horváth István

... Fülbemászó dallamok, népzenei motívumok, remek és változatos hangszeres megszólalások adták az alapot *Bródy János* megszokottan elgondolkodtató, ám mai szövegeihez, melyet *Sebestyén Márta* és egy kórus tolmácsolt. Igazán igényesen populáris zene született (remélem, megjelenik hanghordozón is), melyhez a koreográfus impulzív, lendületes és frappáns mozdulatvilágot talált. Szenzációsan ötvözte a balettel a néptánc sematizált mozdulatait, és ötletesen találta meg a megoldást az ember örök dilemmájára: a test és lélek nyughatatlanságára. *William Fomin*, *Horváth M. Lilla* és *Sóthy Virág* mint az ÖrökKörök főszereplői hibátlanul táncoltak a szombati premieren.

W. K.
(Kisalföld)

William Fomin

2002. JÚN. 8.
GYŐR

ÖRÖKKÖRÖK

XXIII. ÉVAD
2002

ZENE:
CARL ORFF

CARMINA BURANA

FELÚJÍTÁS

KOREOGRÁFUS:
Günter Pick

SZEREPOSZTÁS:

Anya: Ócsag Anna
Apa: Velekei László
Királynő: Hegyi Réka
Bolond: Sándor Zoltán
Rosszlány: Szántai Hajnalka
Apát: Horváth István
Tavaszlány: Horváth M. Lilla
Tavasziú: Horváth Krisztián
Hattyú: Lukács Levente
Kocsmárosnő: Afonyi Éva *Harangozó-díjas*

Kereskedő: Sebestyén Bálint
Öregasszony: Fuchs Renáta
Apáca: Cserpák Szabina
Kézműves: Gestättner Gergő
Fiatal nő: Sóthy Virág
Fiatal férfi: Csere Zoltán

Jelmez: Glória von Berg
Asszisztens: Müller Ervin *Harangozó-díjas*
Művészeti vezető, igazgató:
Kiss János *Liszt-díjas balettművész*

Szántai Hajnalka

Ströck Barbara

A balettest második részében Günter Pick Carmina Buranáját újíttotta fel a Győri Balett. Meglehet, az én hibám, de Orff zenéjével úgy vagyok, mint Pavlov kutyája. Összeugrik a szívem, és azt a bizonyos napkorongot várom, ami A Nap szeretetében feltűnt a legesleges első előadáson. Helyette megint hosszú, alig véget érő koreográfiát kaptam, amely csak egy-két táncosnak — *Hegyi Réka, Horváth István* — termett babért. Összhatásában mégis erőteljesebb Carmina lett a felújított, friss, fiatalos változat.

W. K.
(Kisalföld)

2002. NOV. 16.
GYŐR

MAGYAR TRIPTICHON - B. K. L.

XXIV. ÉVAD
2002-2003

ZENE:

BARTÓK BÉLA,
KURTÁG GYÖRGY, LIGETI GYÖRGY

CONCERTO FOR ORCHESTRA

A BOLDOGULT R. V. TRUSZOVA ASSZONY ÜZENETEI
CONCERTO FOR PIANO AND ORCHESTRA

KOREOGRÁFIA:

Alexander
Schneider - Rossmy

SZEREPOSZTÁS:

Bartók Béla: Concerto for orchestra

Bartók: Pátkai Balázs *Harangozó-díjas*, Velekei László

Múza: Afonyi Éva *Harangozó-díjas*, Hegyi Réka

Sóthy Virág, Cserpák Szabina, William Fomin *Harangozó-díjas*, Horváth Krisztián

Sándor Zoltán, Fuchs Renáta, Hardi Beatrix, Horváth M. Lilla, Ékes Georgina

Sebestyén Bálint, Lukács Levente, Csere Zoltán, Horváth István

Angyalok: Demcsák Ottó *Harangozó-díjas*, Szigeti Gábor, Bombicz Barbara *Harangozó-díjas*

Szalai Judit, Varga Ágnes, Mirka Klementova, Cseh Melinda

Kurtág György: A boldogult R. V. Truszova asszony üzenetei

Sóthy Virág, Hegyi Réka, Afonyi Éva *Harangozó-díjas*, Cserpák Szabina, Horváth M. Lilla

Hardi Beatrix, Fuchs Renáta, Ékes Georgina, Velekei László, Pátkai Balázs *Harangozó-díjas*

Lukács Levente, William Fomin *Harangozó-díjas*, Horváth Krisztián, Sándor Zoltán

Sebestyén Bálint, Csere Zoltán

Ligeti György: Concerto for Piano and Orchestra

Afonyi Éva *Harangozó-díjas*, Bombicz Barbara *Harangozó-díjas*, Cserpák Szabina

Ékes Georgina, Fuchs Renáta, Hegyi Réka, Horváth M. Lilla, Mirka Klementova

Sóthy Virág, Szalay Judit, Pátkai Balázs *Harangozó-díjas*, Velekei László, Csere Zoltán

William Fomin *Harangozó-díjas*, Horváth István, Horváth Krisztián, Lukács Levente

Sándor Zoltán, Sebestyén Bálint, Szigeti Gábor, Zádorvölgyi László

Képi háttér: Nagy Péter, Alexander Schneider - Rossmy

Szenika: Vidos Tibor

Fény: Hécz Péter

Filmmontázs: Hartyándi Jenő

Jelmez: Hruby Mária *Jászai- és Emmy-díjas*

Asszisztens: Horváth Gizella

Művészeti vezető, igazgató: Kiss János *Liszt-díjas balettművész*

Pátkai Balázs

Afonyi Éva

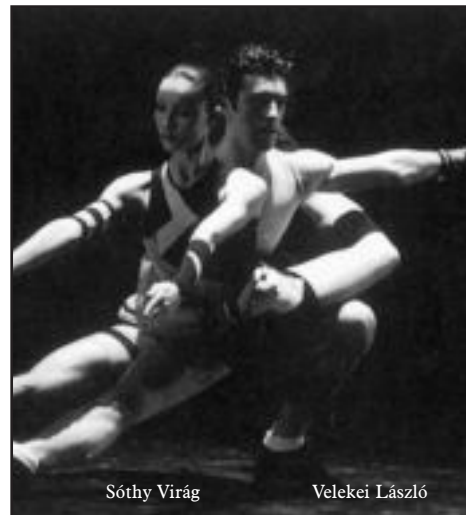
Velekei László

... A Concerto Bartók művészetének csúcsa. Olyan, mint Beethoven életművében a IX. szimfónia. A nagybeteg Bartók röviddel a bemutató után, 1945. szeptember 26-án halt meg New Yorkban. A Győri Balettnek írt táncmű egy ember sorsáról szól, aki az élet és a halál útvesztőiben keresi a kiutat...

A boldogult R. V. Truszova üzenetei, Ligeti opus 17-es számot viselő műve valójában 21 szopránhangra írt dal, melyek szövegét Rimma Dalos, a hazánkban élő orosz költő írta. A koreográfus olvasata szerint a Kurtág-mű központi témája a szerelem (sexus), valójában kén és kín között feszülő szerelmi érzésről van szó...

A Dicsőszentmártonban (Erdély) született, ma főként Hamburgban és Bécsben élő Ligeti György 1985—87-ben írt zongoraversenye a könyörtelen ritmika, a polifonikus mozgás-gazdagság és a szabadon szárnyaló képzelet eggyé olvasztását követeli meg a táncosoktól...

Nagy Péter
(Koktél)

Sóthy Virág

Velekei László

2003. MÁJ. 23.
GYŐR

KLEZMER TÁNCSZVIT

XXIV. ÉVAD
2002-2003

ZENE:
JÁVORI FERENC „FEGYA”

ZENÉLŐ LÉLEK

KOREOGRÁFIA:
Jávori Ferenc, Bozsik Yvette
William Fomin, Román Sándor

TÁNCOLJÁK:

Afonyi Éva *Harangozó-díjas*, Bombicz Barbara *Harangozó-díjas*
Cseh Melinda, Cserpák Szabina, Ékes Georgina, Fuchs Renáta
Hardi Beatrix, Hegyi Réka, Horváth M. Lilla, Mirka Klementová
Ócsag Anna, Sóthy Virág *Fülöp Viktor-ösztöndíjas*, Szalai Judit
Varga Ágnes, Ábrahám Zoltán, Csere Zoltán
Demcsák Ottó *Harangozó-díjas*, William Fomin *Harangozó-díjas*
Horváth István, Horváth Krisztián, Kertész Péter
Anatolij Lobanov, Lukács Levente, Müller Ervin *Harangozó-díjas*
Pátkai Balázs *Harangozó-díjas*, Sándor Zoltán
Sebestyén Bálint, Velekei László, Zádorvölgyi László

Fény: Hécz Péter

Díszlet, scenika: Vidos Tibor

Jelmez: Imrik Zsuzsa

Asszisztens: Horváth Gizella, Jantner Emese, Tokai Tibor

Közreműködik:

Budapest Klezmer Band, Liszt Ferenc Kamarazenekar

Művészeti vezető: Jávori Ferenc

Hangversenymester: Rolla János

Művészeti vezető, igazgató:

Kiss János *Liszt-díjas balettművész*

Horváth Krisztián

Zádorvölgyi László

Mesterhármasként készült a Győri Balett tegnap esti évadzáró premierje. A táncosokhoz a Budapest Klezmer Band és a Liszt Ferenc Kamarazenekar csatlakozott; a koreográfiákat Bozsik Yvette, William Fomin és Román Sándor készítették. A tradicionális zsidó népzene tíz tételre osztotta a zeneszerző Jávori Ferenc, lehetőséget adva az alkotóknak, hogy felidézzék a hagyományokat, az őszötvetségi történeteket, a komikus életképeket, az összetartozást erősítő ünnepek hangulatát. A kétrészes előadás valamennyi pillanata pergő, izgalmas és hiteles volt, amihez jelentősen hozzájárult a színpadon muzsikáló két együttes. A táncosok megéreztek a karakterek adta lehetőségeket, és nem kevés kacagtató pillanattal örvendeztették meg a közönséget.

(Kisalföld)

2003. szeptember 24.
BARTÓK - TÁNCSZVIT („10 ÉVES AZ AUDI”)

Koreográfus: Román Sándor

2003. OKT. 23.
GYŐR

MACBETH

XXV. ÉVAD
2003-2004

ZENE:
PENDERECKI, PÄRT, PIAZZOLA

KÉT FELVONÁSBAN

KOREOGRÁFIA:
Marie Brolin-Tani

SZEREPOSZTÁS:

Macbeth: Pátkai Balázs *Harangozó-díjas*
Velekei László *Fülöp Viktor-ösztöndíjas*
Duncan: Demcsák Ottó *Harangozó-díjas*, Müller Ervin *Harangozó-díjas*
Malcolm: Sándor Zoltán, Horváth Krisztián
Banquo: Sebestyén Bálint, Lukács Levente
Macduff: William Fomin *Harangozó-díjas*, Csere Zoltán
Lady Macbeth: Sóthy Virág *Fülöp Viktor-ösztöndíjas*, Cserpák Szabina
Lady Macduff: Cserpák Szabina, Hegyi Réka
3 boszorkány: Ócsag Anna, Horváth M. Lilla,
Fuch Renáta, Ékes Georgina
Bombicz Barbara *Harangozó-díjas*, Szalai Judit, Ströck Barbara

Több szerepben:
Kertész Péter, Hardi Beatrix, Horváth Krisztián
Varga Ágnes, Horváth István, Afonyi Éva *Harangozó-díjas*
Csere Zoltán, Ékes Georgina, Cseh Melinda,
Sebestyén Bálint, Ströck Barbara, Sándor Zoltán
Horváth M. Lilla, William Fomin *Harangozó-díjas*, Mirka Klementova
Fény: Hans-Olof Tani, Hécz Péter
Szcenika: Vidos Tibor
Díszlet: Hans-Olof Tani
Jelmez: Andrea T. Haamer
Asszisztens: Horváth Gizella, Melody Putu
Művészeti vezető, igazgató:
Kiss János *Liszt-díjas táncművész*

William Fomin

Demcsák Ottó

Sándor Zoltán

Sóthy Virág

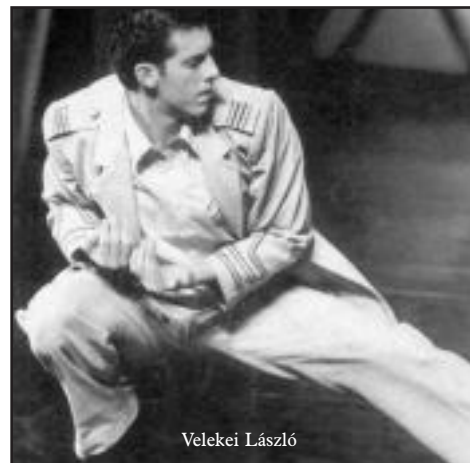
Pátkai Balázs

Elsősorban a kiforrott, letisztult kortárs balettnyelv miatt, amelyet a győri táncosok magabiztosan birtolnak, s amely a történetek — jelen esetben az Argentínába helyezett Macbeth-sztori — változó hangulatait képlékenyen követi. Másrészt pedig az érzékenyen kidolgozott kapcsolatrendszerek miatt, amelyek remek szereplehetőségeket biztosítanak...

Inkább visszafogott „Macbeth-hangulatokat” és asszociációkat láthattunk, mint véres-kegyetlen tragédiát...

Brolin-Tani erőssége a koreográfia (és ez is ritka érték!): finom mozdulati megoldásokkal érzékelteti, ahogy az intimitást szinte észrevétlenül átszövi az uralkodni vágyás a másik felett (a már említett fojtogató pillanatokkal), hogy egy zene nélküli, zihálással kísért kettőssel pecsételődjék meg a Macbeth házaspár sorsa. És két momentum még: egy kivételesen hatásos, brutálisan nyers, mégsem közönséges verekedés (aminek Banquo a szenvedő alánya), és egy visszatérő kézmozdulat, amellyel szinte elmorzsolják ujjuk között a halottaik porait, vagy megpróbálják eltüntetni a rátapadt vért. Ezek az apró, de fontos részletek, és a győri táncosok kiváló teljesítménye az összetett és gördülékeny mozgásvilágban maradandó élményt jelentett. Reméljük, Marie Brolin-Tani is visszatér még Győrbe.

Macher Szilárd (*Zene-zene-tánc*)

Velekei László

2004. MÁJ. 28.
GYŐR

ÉVSZAKOK

XXV. ÉVAD
2003-2004

ZENE:
ANTONIO VIVALDI

STABAT MATER

FELÚJÍTÁS

KOREOGRÁFUS:
Robert Cohan

TÁNCOLJÁK:

Cserpák Szabina *Harangozó-díjas*
Sóthy Virág *Fülöp Viktor-ösztöndíjas*
Hegyí Réka
Szalai Judit
Varga Ágnes
Cseh Melinda
Maria Peniaz
Ströck Barbara
Hardi Beatrix
Afonyi Éva *Harangozó-díjas*
Ócsag Anna
Horváth M. Lilla

Fénytechnika, jelmez: Robert Cohan
Asszisztens: Horváth Gizella

Sóthy Virág

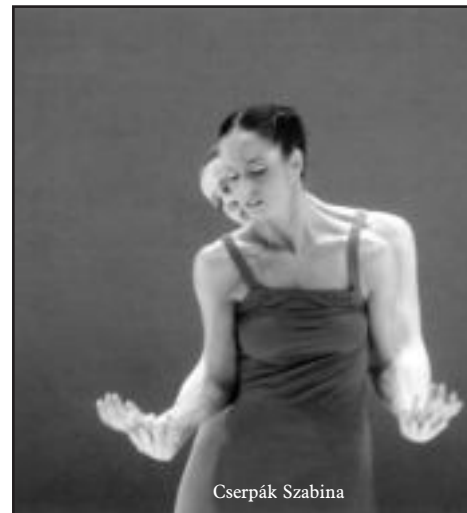
Cserpák Szabina

Afonyi Éva

A trió nyitánya egy nagyon nehéz előadás: a 79 éves világklasszis Robert Cohan koreográfiája Antonio Vivaldi Jeruzsálem lányai liturgiájára. Címe: Stabat Mater. Ennyire kemény, és ennyire egyszerű az a pillanat, amit bemutat: a kereszttől ál-ló anya fémesre csupaszított fájdalmának pillanata. Körül a neonszínű semmivel, ez-zel a modern semmivel.

A díszlet: a fény, színe és ereje, és az általa keletkező árnyék, amit – akárcsak a jel-mezt – szintén Cohan tervezett. A koreográfia kizárja a szereplők hús-vér létezését: a jeruzsálemi siratóasszonyok egyetlen, arctalan tömeg. A különbözőség jutalomjá-téka Cserpák Szabináé, de neki elég emelt fővel megállnia a színpad szélén – arcán ott a számonkérés, az alázat és a belekeményedett fájdalom – ha egyedül van, akkor is különbözik...

Juhász Rita
(Köztél)

Cserpák Szabina

2004. MÁJ. 28.
GYŐR

ÉVSZAKOK

XXV. ÉVAD
2003-2004

ZENE:

TRADICIONÁLIS

LATIN-AMERIKAI NÉPZENE

TRÓJAI JÁTEKOK

FELÚJÍTÁS

KOREOGRÁFUS:

Robert North

TÁNCOLJÁK:

Pátkai Balázs *Harangozó-díjas*

Horváth Krisztián

Csere Zoltán

Horváth István

William Fomin *Harangozó-díjas*

Sebestyén Bálint

Müller Ervin

Sándor Zoltán

Velekei László

Lukács Levente

Kertész Péter

Asszisztens: Horváth Gizella

Közreműködik: a Győri Útőegyüttes

Sándor Zoltán

... Derült égből villámcsapásként érkezik a színre kirobbanó latin-amerikai zenével a Győri Útőegyüttes, és a már sok helyütt sikert aratott Trójai játékok fura fiúcsapata. A látottak után nem könnyű a közönségnek belelazulni az új jelmezekkel előrukkoló, jó humorú produkcióba, de végül a ráadások meghozzák a szokásos tapsvihart és füttykoncertet...

Juhász Rita
(*Koktél*)

2004. MÁJ. 28.
GYŐR

ÉVSZAKOK

XXV. ÉVAD
2003-2004

ZENE:
JOSEPH HAYDN:
ÉVSZAKOK ORATÓRIUM

PANTA RHEI

KOREOGRÁFUS:
Egerházi Attila

TÁNCOLJÁK:

Sóthy Virág *Fülöp Viktor-ösztöndíjas*
Cserpák Szabina *Harangozó-díjas*
Sándor Zoltán, Sebestyén Bálint
Ströck Barbara, Horváth Krisztián
Csiszler Attila, Varga Ágnes
Cseh Melinda, Pátkai Balázs *Harangozó-díjas*
Csere Zoltán, Szalai Judit
Horváth M. Lilla, Kertész Péter
Hardi Beatrix, Maria Peniaz
William Fomin *Harangozó-díjas*
Lukács Levente, Hegyi Réka
Velekei László *Fülöp Viktor-ösztöndíjas*

Fény: Kovács Gerzson Péter
Díszlet: Árvai György
Jelmez: Andrea T. Haamer
Asszisztens: Horváth Gizella

Művészeti vezető, igazgató:
Kiss János
Liszt- és Hevesi-díjas balettművész

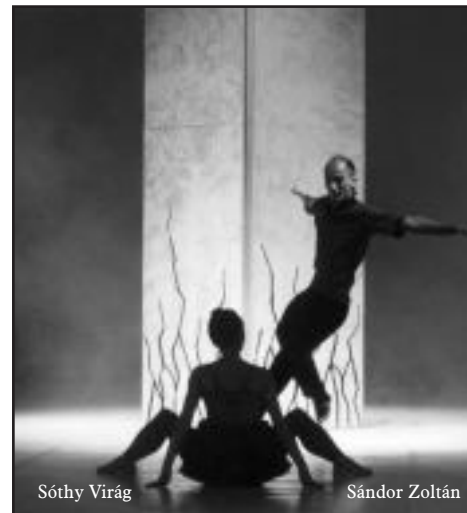

Hegyi Réka   Sándor Zoltán   Sóthy Virág   Sebestyén Bálint

... Egerházi Attila rendezése. A koreográfus sajátos víziója a kissé közhelyes témát feldolgozó zeneműről (Haydn: Évszakok oratórium) egy bál, ami örök, csak a résztvevői cserélődnek folyton (Panta Rhei, azaz: „minden folyik”, „minden változik”). Ami hiányzik ebből a változásról szóló darabból, az épp: a változás. Az ismétlődés (az erős tűzijátékjelképpel) és az örökkévalóság inkább jelen van.

Az – egyébként néhol mosolyogatóan kedves, játékos, máshol esetlennek tűnő, de mindenképp különleges, és a Győri Balettől szokatlan – mozdulatsorok akkor kapnak igazi hangsúlyt, ha azt (ahogyan június 28-án a Széchenyi téren) zenekari produkcióval együtt, mintegy illusztrációként adja elő a táncegyüttes...

Juhász Rita
(Koktél)

Sóthy Virág   Sándor Zoltán

**A GYŐRI BALETT
KÜLFÖLDI VENDÉGSZEREPLÉSEI**
1 9 7 9   –   2 0 0 4

A Győri Balett vendégszereplései külföldön

1979 – 1990

ÉV, HÓ, NAP	ORSZÁG	VÁROS	MŰSOR
1979. XII. 5–1980. I. 10.	Olaszország	Milano	Borisz Godunov, Polonéz (ősbemutató)
1980. V. 22–26.	Olaszország	Milano	A Nap szerettei (A Nap szerettei, Szamuráj, Stációk)
1980. V. 29.	Olaszország	Bari	A Nap szerettei
1980. V. 31.	Olaszország	Lecce	A Nap szerettei
1980. X. 8.	Csehszlovákia	Pozsony	A Nap szerettei
1981. III. 5.	Olaszország	Palermo	Áloméj, Szamuráj, A Nap szerettei
1981. III. 8–9.	Olaszország	Palermo	Az igazság pillanata
1981. V. 25.	Ausztria	Bécs	A Nap szerettei, Szamuráj, Stációk
1981. V. 31.	Ausztria	Bécs	Netzwerck (táncbetét)
1981. VI. 2–3.	Ausztria	Bécs	Netzwerck (táncbetét)
1981. VI. 27.	NSZK	Kiel	A Nap szerettei, Szamuráj, Stációk
1981. VII. 1–2.	Görögország	Korfu	Áloméj, Szamuráj, A Nap szerettei
1981. VII. 4–5.	Görögország	Korfu	Az igazság pillanata
1981. VII. 8–10.	Görögország	Pireus	Áloméj, Szamuráj, A Nap szerettei
1981. VII. 11–13.	Görögország	Pireus	Az igazság pillanata
1981. VII. 18–19.	Olaszország	Velence	Az igazság pillanata
1981. X. 9.	NDK	Gera	Áloméj, Szamuráj, A Nap szerettei
1981. X. 11.	NDK	Erfurt	Áloméj, Szamuráj, A Nap szerettei
1981. X. 14–15.	NDK	Berlin	Áloméj, Szamuráj, A Nap szerettei
1981. X. 19–21.	Görögország	Szaloniki	Az igazság pillanata
1981. X. 22–24.	Görögország	Szaloniki	A Nap szerettei
1981. X. 25.	Görögország	Szaloniki	Az igazság pillanata
1982. IV. 18.	Olaszország	Ferrara	Az igazság pillanata
1982. IV. 20–21.	Olaszország	Reggio Emilia	Az igazság pillanata

1982. IV. 23–24.	Olaszország	Modena	Az igazság pillanata
1982. V. 5–6.	Ausztria	Graz	A Nap szerettei
1982. V. 18–21.	Ausztria	Bécs	Haydn: Évszakok (ősbemutató), Bartók: A csodálatos mandarin
1982. VI. 28–29.	Bulgária	Szófia	Don Juan árnyéka rajtunk
1982. IX. 17–20.	Szovjetunió	Moszkva, Jereván	Az igazság pillanata
1982. X. 29.	Ausztria	Eisenstadt	Áloméj, Szamuráj A Nap szerettei
1983. III. 20–21.	Ausztria	Graz	Don Juan árnyéka rajtunk
1983. V. 20.	Lengyelország	Łódź	Don Juan árnyéka rajtunk
1983. IX. 11.	Franciaország	Párizs	Az igazság pillanata
1983. XI. 3.	Olaszország	Lecce	Haydn: Évszakok, A csodálatos mandarin
1983. XI. 5.	Olaszország	Bari	Haydn: Évszakok, A csodálatos mandarin
1983. XI. 7–8.	Olaszország	Róma	Haydn: Évszakok, A csodálatos mandarin
1984. III. 8–9.	Ausztria	Eisenstadt	Boldog lelkek, A Nap szerettei, Bolero
1984. V. 15–20.	Franciaország	Párizs	Évszakok, A csodálatos mandarin
1984. VI. 6–7.	Finnország	Kuopio	Évszakok, A csodálatos mandarin
1984. VI. 8–9.	Finnország	Kuopio	A Nap szerettei, Boldog lelkek Bolero
1984. VII. 25–26.	Görögország	Athén	Az igazság pillanata
1984. VII. 28–29.	Görögország	Athén	A Nap szerettei, Boldog lelkek Bolero
1984. VIII. 3–4.	Görögország	Kréta	Odysseus (ősbemutató)
1984. VIII. 7.	Görögország	Athén	Odysseus
1984. X. 16–17.	NDK	Berlin	A Nap szerettei, Boldog lelkek, Bolero
1984. X. 19–25.	NSZK	Nyugat-Berlin	A Nap szerettei, Boldog lelkek, Bolero
1985. VI. 1–2.	Lengyelország	Łódź	Totem, Tabuk és fétisek
1985. VI. 7–8.	NSZK	Recklinghausen	A Nap szerettei, Mechanikus kert, Bolero
1985. V. 15–16.	Ausztria	Graz	A Nap szerettei, Mechanikus kert, Bolero

1985. VI. 24–25.	Bulgária	Várna	A Nap szerettei, Mechanikus kert, Bolero
1985. VI. 28–29.	Törökország	Isztambul	A Nap szerettei, Mechanikus kert, Bolero
1985. VII. 25–VIII. 26.	NSZK	Bayreuth	Tannhäuser (ősbemutató)
1985. VII. 29–30.	Szovjetunió	Moszkva	A Nap szerettei, Mechanikus kert, Bolero
1985. VIII. 15.	NSZK	Bayreuth	Tannhäuser
1985. X. 8–13.	Hollandia	Amszterdam	Totem, Tabuk és fétisek
1985. XII. 17–18., 21–22	Csehszlovákia	Pozsony, Prága	A Nap szerettei, Mechanikus kert, Bolero, Trisztán
1986. VI. 25–28.	USA	Baltimore	A Nap szerettei, Mechanikus kert, Bolero; A csodálatos mandarin
1986. VII.	NSZK	Bayreuth	Tannhäuser
1986. IX. 15.	Izrael	Jeruzsálem	Memento, Mechanikus kert, Boldog lelkek, Bolero
1986. IX. 16–19.	Izrael	Tel-Aviv	Memento, Mechanikus kert, Boldog lelkek, Bolero
1986. IX. 28–30.	Olaszország	Perugia	Jézus az ember fia
1987. II. 16–17.	Szovjetunió	Moszkva	A Nap szerettei, Memento
1987. II. 20–21.	Szovjetunió	Moszkva	Jön a Cirkusz
1987. V. 26–28.	Kína	Hangzhou	Madarak voltunk, Prospero, Trisztán, A Nap szerettei
1987. VI. 1–3.	Kína	Peking	Madarak voltunk, Prospero, Trisztán, A Nap szerettei
1987. VII. 28–VIII. 27.	NSZK	Bayreuth	Tannhäuser
1988. I. 26–31.	Olaszország	Torinó	A Nap szerettei, Mechanikus kert, A csodálatos mandarin; Ígéret földje, Prospero, Bolero
1988. VI. 3–6.	Norvégia	Bergen	A Nap szerettei, Prospero, A csodálatos mandarin
1988. VI. 6–22.	Olaszország	Firenze	Bolero
1988. IX. 9–11.	Franciaország	Párizs	Párizs gyermekei (ősbemutató)
1988. IX. 17–18.	Dél-Korea	Szöul	A Nap szerettei, Prospero, Bolero
1989. V. 15–20.	Ausztria	Eisenstadt	La Valse, Daphnis és Cloe, Bolero
1989. VII. 17–24.	Olaszország	Altomonte, Cosenza	A Nap szerettei, Ígéret földje, La Madre
1989. VII. 26–VIII. 23.	NSZK	Bayreuth	Tannhäuser
1989. VIII. 28–IX. 14.	Japán	Tokió	Tannhäuser

1989. XI. 12–19.	Anglia	London	Ígéret földje, Prospero, A csodálatos mandarin
1990. II. 4–5.	Csehszlovákia	Komárno	A Nap szerettei, Ígéret földje, Bolero
1990. IV. 2–6.	Olaszország	Firenze	Ígéret földje, Egymásba zárva, A Nap szerettei, La Madre
1990. IV. 8–10.	Olaszország	Rimini	A Nap szerettei, La Madre, Bolero
1990. IV. 19–21.	Ausztria	Graz	Ígéret földje, Ünnepek, Bolero
1990. IV. 23–26.	NSZK	Karlsruhe	Ígéret földje, Prospero, Bolero
1990. IV. 25–V. 1.	NSZK	Sindelfingen	A Nap szerettei, Prospero, A csodálatos mandarin
1990. V. 4–6.	Csehszlovákia	Pozsony	Ünnepek (tv-felvétel)
1990. IX. 3–7.	Dánia	Arhus	Bulgakov és a többiek
1990. X. 6–9.	NDK	Berlin	Ígéret földje, Prospero, Bolero
1990. XI. 9–12.	Franciaország	Strassburg	A Nap szerettei, Fájdalmak útja, Prospero, Bolero
1990. XI. 29–XII. 1.	Ausztria	Eisenstadt	Ígéret földje, Prospero, Ünnepek
1990. XII. 14–15.	India	Kalkutta	A Nap szerettei, Ígéret földje, Bolero
1990. XII. 17.	India	Delhi	A Nap szerettei, Ígéret földje, Bolero – Elmaradt
1990. XII. 20.	India	Bombay	A Nap szerettei, Ígéret földje, Bolero

A Győri Balett vendégszereplései külföldön

1 9 9 1 – 2 0 0 4

1992. III. 14.	Németország	Erfurt	Gulliver úr utazásai
1992. IX. 18–20.	Csehszlovákia	Pozsony, Dévény	Könnyek tengere
1992. XI. 8.	Csehszlovákia	Pozsony	Gulliver úr utazásai
1993. VII. 1–28.	Portugália	Lisszabon	Tannhäuser
1994. V. 1.	Ausztria	Bécs	Párkák
1994. VI. 23.	Csehszlovákia	Pozsony	Miniatűrök, Entre Dos Aguas, Tűzmadár, Párkák
1994. VI. 25.	Csehszlovákia	Pozsony	Bábel
1995. III.10–IV. 6.	Németország, Luxemburg, Belgium, Svájc	22 város	Játék a szerelemről, Párkák, Carmina Burana
1995. IV. 23.	Csehszlovákia	Pozsony	Monarchia
1995. IV. 26.	Csehszlovákia	Komárno	Játék a szerelemről, Párkák, Carmina Burana
1995. VI. 7–8.	Ausztria	Sloshof	Monarchia
1995. X. 7–8.	Törökország	Isztambul	Párkák, Most, Mahler Entre Dos Aguas
1996. I. 18–19.	Ausztria	Salzburg	Játék a szerelemről, Párkák, Carmina Burana
1996. IV. 17–21.	Ausztria, Németország	4 város	Játék a szerelemről, Párkák, Carmina Burana
1996. IX. 23–25.	Erdély	3 város	Párkák, Embert virágzik a föld, Carmina Burana
1996. X. 18.	Törökország	Isztambul	Entre Dos Aguas, Mahler, Carmina Burana
1996. XII. 7.	Ausztria	Mattesburg	Párkák
1997. I. 7–II. 15.	Németország, Franciaország, Ausztria, Svájc	33 város	Játék a szerelemről, Párkák, Carmina Burana; Duna-melódiák, Petruska
1997. III. 15.	Franciaország	Vesoul	Petruska, Carmina Burana
1997. III. 17.	Németország	Waiblingen	Petruska, Carmina Burana
1997. VI. 28.	Szlovákia	Pozsony	Az Operaház fantomja
1997. XI. 12.	Románia	Bukarest	Embert virágzik a föld, Párkák Carmina Burana

1998. I. 16–II. 15.	Ausztria, Németország, Svájc, Hollandia, Franciaország	23 város	Az Operaház fantomja, Carmina Burana
1998. III. 16.	Szlovákia	Pozsony	Carmen
1998. V. 24–25.	Románia	Marosvásárhely, Carmen Csíkszereda	
1998. VII. 10–11.	Németország	Wangen	Carmina Burana
1998. X. 2.	Szlovákia	Komárno	Carmen
1998. XII. 11.	Szlovákia	Pozsony	Stabat Mater, Trójai Játékok, Entre Dos Aguas
1999. I–II.	Ausztria, Németország, Hollandia, Svájc	18 város	Carmen; Játék a szerelemtől, Párkák, Carmina Burana
1999. IV.	Németország, Franciaország	13 város	Az Operaház fantomja; Játék a szerelemtől, Párkák, Carmina Burana
1999. V.	Ausztria, Németország	4 város	Az Operaház fantomja; Játék a szerelemtől, Párkák, Carmina Burana
1999. XI. 10.	Szlovákia	Pozsony	Purim
1999. XI. 18–24.	Németország	Ingolstadt	Carmen; Carmina Burana
2000. I.	Németország	8 város	Trójai játékok, Párkák, Carmina Burana; Az Operaház fantomja
2000. II. 18–19.	Dánia	Arhus	Purim
2000. III.	Franciaország	13 város	Carmen; Az Operaház fantomja
2000. IV.	Németország	22 város	Carmen; Játék a szerelemtől, Párkák, Carmina Burana; Trójai játékok, Párkák, Carmina Burana
2000. VI. 8–11.	Svájc	Lausanne	Az Operaház fantomja
2000. X. 11–18.	Németország	Ingolstadt	Az Operaház fantomja
2000. XI. 14–20.	Németország	Ingolstadt	Az Operaház fantomja
2001. I. 12–II. 5.	Németország, Ausztria, Svájc	17 város	Rómeó és Júlia; Carmen
2001. III. 15–IV. 7.	Hollandia	13 város	Purim
2001. IV. 24–V. 1.	Hollandia	5 város	Purim
2001. V. 17.	Szlovákia	Pozsony	Rómeó és Júlia
2001. VI. 6–11.	Svájc	Lausanne	Rómeó és Júlia

2002. II. 6–11.	Németország	4 város	Az Operaház fantomja
2002. II. 19–24.	USA	New York	Purim
2002. II. 26.	USA	Brunswick	Purim
2002. III. 12–17.	Németország	5 város	Purim
2002. IV. 18–21.	Görögország	Szaloniki	Rómeó és Júlia
2002. VII. 5–6.	Németország	Wangen	Carmina Burana
2002. VII. 16.	Olaszország	Bolzano	Purim
2002. IX. 13–14.	Olaszország	Róma	Purim
2002. XII. 6.	Szlovákia	Nyitra	Purim
2003. I. 16–II. 3.	Németország, Svájc	16 város	Rómeó és Júlia; Játék a szerelemről, Párkák, Carmina Burana
2003. II. 19–21.	Németország	Ingolstadt	Casanova
2003. III. 5–7.	Németország	Ingolstadt	Casanova
2003. V. 16.	Németország	Erfurt	Purim
2003. XI. 30.	Anglia	London	Purim
2004. I. 31.	Finnország	Kuopio	Purim
2004. II. 1–3.	Finnország	Helsinki	Purim
2004. II. 11.	Belgium	Brüsszel	Kapcsolat, Tavasztánc
2004. II. 19–20.	Svédország	Malmö	Purim
2004. VI. 18–19.	Németország	Wangen	Évszakok

SUMMARY

A dancer's mission is to appeal to people, to touch their souls while in most cases no sound can be uttered by his mouth and he is enclosed in the spaces of the stage. The comments of critics bear witness to the fact that the Ballet of Győr captivated the audience with the heat of its performance, the purity of its emotional-intellectual content, the simplicity of its artistic realisation, the presence of the feeling of a community, the tight sense of belonging together, and the almost fanatic enthusiasm, offering at the same time catharsis, the possibility of the purification of the soul. Dancing is an art of a flashing moment which passes away in the twinkling of an eye in the presence of spectators. People preserve in their memory what cannot be repeated. We are commemorated in their souls and acts.

The group of students, who started their formation in the National Ballet Institute in 1970, and who were instructed by ballet-masters Zsuzsa Merényi and György Lőrinc in their upper grades, decided to keep together and establish a company. They were influenced by the performances seen in the National Opera House, and besides their own performances an extra opportunity of creative activity was granted them in the Studio of Choreography organised by Zsuzsa Kaán. In one of her classes of art history she introduced them Iván Markó, who — having left Maurice Béjart's group — undertook the leadership of the company in formation. The newly built Kisfaludy Theatre in Győr made a home for the young dancers, and they were contracted by the director, Imre Cserhalmi. The class of these dancers concluded their formation with their performance of a one-act production entitled *The Beloved Ones of the Sun* whose choreography was composed by Iván Markó on the basis of the movements of *Carmina Burana* by Carl Orff. Later, this production opened the première of the Ballet in Győr on 2 November 1979.

The productions and working methods were determined by the creative partners, Judit Gombár and Iván Markó for twelve years. Gombár created the scripts and designed the scenes for Markó's choreographies. All the 43 production that were performed came through with powerful attraction. The expressive and unambiguous way of performing of the Ballet in Győr significantly increased the number of spectators interested in ballet in Hungary, gathering around itself a wider range of audience, and in the meantime making Hungarian culture popular even beyond our borders.

Soon after the departure of Iván Markó in 1991-ben, the leadership of the Ballet in Győr was taken over by János Kiss, one of the founding dancers of the company. He invited guest-choreographers to the company, for example: Libor Vaculik, Ferenc Barbay, Robert North, Robert Cohan, and Marie Brolin-Tani. Throughout these thirteen years an internal triad of creative choreographers have continuously been at work: Barbara Bombicz, Ottó Demcsák and William Fomin. A new series of 46 productions have been performed. Acknowledging the support of the Schlote Konzertdirection (an office coordinating performances), the company is touring a great number of times. Since 1998, Győr has hosted the Hungarian Dance Festival.

For the past 25 years the dancers, the technical staff and the other members of the Ballet in Győr have served their audience by giving rise to repertory that forms a part of the culture of dancing in Hungary.

Well, I can express my sentiments about “that” hour in superlatives only! Iván took a seat next to me and started talking. About one’s profession, career, sense of vocation. He was talking as if praying. In a way, no one ever talked to these students. Iván said: only those should choose the profession of a dancer who loves it very much. Since one has to know what great responsibility it means to be a dancer ... In respect of ourselves and the audience. The students became more and more silent; they were almost astonished by the experience. We were listening deeply moved. With devotion and without a word, and all of us would have broken out in tears because of the magnificence of the occasion. (Kaán Zsuzsa)

*I remember the experience that decided and determined everything: I was invited to attend one of the rehearsals of the graduating class. They were rehearsing a one-act production entitled *The Beloved Ones of the Sun*; incidentally, this was the opening part of their performance as their public examination in the Opera House and their premiere as their introduction in Győr. It was an enthralling experience. They were magnificent and transfigured. The powerful bonds woven of talent, faith and the love of dance strained almost sensibly in the air, and which linked the dancers and Markó together with them in such a moving way. It was then that I decided — whatever consequences I would have had to face — to establish the Ballet in Győr. (Cserhalmi Imre)*

In your case I perceived that you wanted to do something for ballet, for the arts. It was not money that engaged your attention, rather the ways of appropriating and transmitting this form of art so that you could make people love dance through your art. (Háry Béla)

*Iván looked for actors among children to act in his production entitled *Ancestors and Descendants*. He had already looked at them when we met. It was in connection with children that the issue of the rising generation of the Ballet in Győr was raised which meant the start of professional ballet instruction in Győr. Many a strange thing happened to us. Our lives did not consist of instances of class-bells and dismissal bells. (Gyimesi Tamás)*

It was important that I met Iván Markó, his fanaticism, his perfectionism which was frequently seasoned with aggression. He was really sitting and standing there where we were, he was not somewhere else. Many of his sentences must have been built in my consciousness even if I do not remember them. Since then my life has proved that the creative way in which Iván worked and communicated is not an exclusive way even if he has managed to show the abundance of resources in me. However, I have learnt from him that there is no limit. The possibilities of human beings are terribly wide-ranging. (Ladányi Andrea)

It depends on you, who you are, what you are. If you are. Every work of art — in the most varied branches of art, were it music, literature, the fine arts, dancing, theatre or opera — is about the creator, since an artist always produces his very self and almost always the same, only always in a different way. (Markó Iván)

Since I know what I am after and I am one of the Virgos whose characteristic feature are to have a highly developed sense of criticism and to be sensitive to social issues, the message of the productions always centred on the conflict between the individual and the authority because this was the only theme I was interested in. This topic is more deeply seated in me than any political views — it is a commitment. For me Iván was an appropriate medium through whom I could realise these dreams of mine. (Gombár Judit)

We have achieved a standard of art. Our company is 25 years old and we are invited to perform in Beijing, Moscow and Salzburg. It is the result of a strong team work in a frantic competitive environment which moves on turbulently in our profession, in our country and within Europe. When we first went touring in 1980, we were looked at as a miracle from behind the iron curtain. This sort of charm has already passed. By now we have become partners equal in rank: the Rambert Ballet, the Ballet in Győr, or the Stuttgart Ballet. One has to become one of the leading groups; this is the standard of art. In the European Union, the only breaking point of eminence Hungarian artists have got is their knowledge. Everyone does for one’s own country what one can. The task for us, artists is to serve our own country. (Kiss János)

There must be a limit for the costs of a production; however, it can never restrict the dreams of creative artists, those of a choreographer, or designers of stage, costume and scene. The limit has to be drawn but with the hope that the economic “curb” should not hinder the essence of imagination! Since artists are artists so as that should have dreams, ever greater dreams. They should be winged but not orbited. (Bézné Molnár Ilona)

*We are also pleased with success. Decorators move the curtains and the scenes at a given moment. We are active participants of the performances. I am in charge of lights; I breed together with the performance. I have to memorise the music. Prior to the appropriate sound I have to start the light in order to make the lamp glow so that the light should arrive together with the sound. Signs are given for gestures as well. In *Purim* I have got 110 changes in 80 minutes! (Hécz Péter)*

Then came the second period, we started it in a completely different way because the construction of the repertory became wide-ranging, which we welcomed, since the range of our ages became wide as well. There were chances for more roles, more people made profit of it and was pleased to be on stage. A more liberal atmosphere got shape.

In the new beginning we experienced a second golden age. There were not relations of under- and upper-dogs. Practicing ballet, rehearsals and performances became the instances of a shared experience of a community. (Demcsák Ottó)

Fortunately, there is an inner group of choreographers like you, Demcsák and Fomin, who have a say in the formation of performances. While the Director, János Kiss invites choreographers from abroad, whom he selects with a good taste. In Győr the Győr Ballet formed an interest which is unprecedented: it achieves success in Budapest and on significant stages abroad, too. (Pór Anna)

I love working. When I was described that I was workaholic that was true. As I am getting older, I love dancing even more. When I was younger, I was afraid, then I understood that all I needed was dance, to let my soul, my mind and my body free. In this way it became easier to step on stage, I managed to express everything better than then when I was hooked on polished technique. If I am asked whether I am excited before stepping on stage, I answer no. One forgets about everything on stage, even pain is forgotten. What keeps me on stage is the love of dancing. (William Fomin)

I know that there is a huge difference between the two types of applause. It is one thing when I stand in a row and we step forward; and it is another thing when I run in and it is only me who is applauded. Heaven and earth. I understand that without this it is more difficult to develop. (Pátkai Balázs)

In 1986, still in Iván Markó's time, when I started going to the theatre, it was so good to see that everyone was flying over the stage as if one had not been destined to walk on earth. I saw you too. It would have been so good to be there and to dance together with you. I felt as if I could also act it out. I did not have the chance but when Lilla was born, I thought I would like to see her there. Not for the sake of being a dancer but so as to be able to do something that gives her pleasure, so that she could feel well in a way which was reflected on you. (Dési Andrea)

*The repertory came into being in Győr and it became enriched after each premiere, which at the same time became the richest harvest of the Hungarian art of ballet in the eighties. The first one was *The Beloved Ones of the Sun*, then *Stations*, *The Moment of Truth*, *Haydn getanzt*, *The Miraculous Mandarin*, *Bolero*, *Totem*, *Taboos and Fetishes*, *Memento*, *We Were Birds*, *The Promised Land*, *La Valse*, *Daphnis and Chloe*, *La Madre*, *Jesus the Son of Man*, *Bulgakov* ... and the rest. The above mentioned series of productions is quite simply public property because they form a part of the Hungarian National Repertory, sic, with capital initials, even if their majority has not been performed since 1991.*

Nowadays, the Ballet in Győr is a strong, vital, many sided with many profiles, a well organised modern ballet company in our country. Among the country's companies this is the one that travels the most in the world. The fact that it can be stated in 2004 is a great thing in itself, owing greatly to the contribution of János Kiss who besides being the director has undertaken the tasks of management too. Another aspect that makes this company unique in the field of dancing in Hungary even today is its financial independence from its mother theatre since its early period. It was an important decision due to Markó's determination, and it is equally important that the company has been able to preserve this achievement since 1983.

The Ballet in Győr has been able to keep up with the professional development in these 25 years. (Kaán Zsuzsa)

I wish you did not go. You have to stay in Győr because the city needs you so much. We can love you and we are grateful that you have managed the hard years. Ballet is a star in the sky in Győr. One can ascend above ordinary days with the help of art. If one does not love art, one cannot stand, one declines into indifferent obscurity. (Cseh Istvánné, Vilma)

I am grateful to the fate that I could spend this period of time with these people. The era of the Ballet in Győr is such a great period of my life that I wish everyone to have a similar one.

That one be a dancer who can be committed to one's profession! The vocation of dancing requires a state of continuous maintenance from the one who acts according to that vocation, who continuously maintains one's audience through one's art. Dancing is the act of a great embrace!

I recommend dancing for everybody. Once in Portugal I saw an old couple dancing in a street festival. The small square was surrounded with stalls offering delicacies. People were sitting in open air in the hot evening. Uncovered shoulders were caressed by the summer breeze. The musicians played with unceasing energy, many people danced. However, none as the old couple did! Time became suspended. The elderly couple became one through their steps they seemed to learn to take throughout their seemingly endless life. They took each step for each other. As if we were not there. They were hovering over the earth. (Bombicz Barbara)

ZUSAMMENFASSUNG

Die Berufung eines Tänzers ist das Ansprechen der Menschen, die Berührung ihrer Seele, obwohl dabei meistens kein einziger Ton ertönt, und der Tänzer in den Raum der Bühne eingeschlossen ist. Die Schreiben der Kritiker beweisen, dass die Intensität der Vorstellungen des Győrer Balletts, die Reinheit der Gefühle - Gedanken, die künstlerische Natürlichkeit, das Vorhandensein des Gemeinschaftsgefühls, das enge Zusammengehören und die fast fanatische Begeisterung dazu geführt haben, dass sie das Publikum fesseln konnten, und haben damit die Möglichkeit der Katharsis, der Purgation der Seele angeboten. Der Tanz ist die Kunst des Augenblicks, der bei dessen Geburt vor den Augen des Publikums entweicht. Die Erinnerung kann in unserer Seele und in unseren Taten aufgespürt werden.

Der im Staatlichen Ballettinstitut im Jahre 1970 gestartete Jahrgang, der sich in den höheren Jahren unter den Händen von Merényi Zsuzsa und Lőrinc György Ballettmeister weiterentwickelt hat, entschied sich, zusammen zu bleiben und eine Balletttruppe zu bilden. Neben den Einwirkungen der in der Staatsoper gesehenen Vorstellungen und Gastspiele ermöglichte das von der Lehrerin Kaán Zsuzsa organisierte Studio für Choreographie den Kindern ein Kunstschaffen. An einer Kunstgeschichte - Stunde stellt sie ihren Schülern Markó Iván vor, der die Balletttruppe von Maurice Béjart hinterlassen die Leitung der unter Organisation stehenden Gruppe übernommen hat. Die Jungen Tänzer wurden vom gerade neu gebauten Győrer Kiszaludy Theater aufgenommen, und der Direktor, Cséhalmi Imre hat ihnen auch einen Vertrag angeboten. Die Prüfungsvorstellung des Jahrgangs war der von Markó Iván auf die Takte der Carmina Burana von Carl Orff mit dem Titel *Die Geliebten der Sonne* angefertigte Einakter, mit dem gleichen Werk startete die erste Vorstellung der Győrer Ballett am 2. November 1979.

Bestimmende Personen der Tanzstücke und Arbeitsmethoden der Balletttruppe war zwölf Jahre lang das Künstlerpaar Gombár Judit-Markó Iván. Die Textbücher und Szenen der Choreographien von Markó wurden von Gombár angefertigt. Die vorgeführten 43 Stücke hatten eine herzergreifende Wirkung. Die expressive und allgemeinverständliche Darstellungsweise des Győrer Balletts hat in Ungarn die Anzahl der Zuschauer — die sich für das Ballett interessieren - erhöht, und haben eine breitere Schicht um sich gesammelt, und die Kultur unseres Staates auch ausser unserer Grenzen popularisiert.

Im Jahre 1991 hat nach dem Abschied von Markó Iván in kurzer Zeit Kiss János, ein Tänzer aus den Gründern der Truppe die Leitung des Győrer Balletts übernommen. Es wurden Gastchoreographen eingeladen, unter anderem: Libor Vaculik, Barbay Ferenc, Robert North, Robert Cohan und Marie Brolin-Tani. Während diesen dreizehn Jahren arbeitete auch ein internes Choreographen - Trio: Bombicz Barbara, Demcsák Ottó und William Fomin. Es wurden weitere 46 Stücke vorgeführt. Die Balletttruppe geht Dank der Schlote Konzertdirection weiterhin auf viele Tourneen. Seit dem Jahre 1998 bietet Győr dem Ungarischen Tanzfestival ein Zuhause.

In den vergangenen 25 Jahren haben die Tänzer, technische Arbeiter und Mitarbeiter des Győrer Balletts dem Publikum gedient, und ein Repertoire zusammengestellt, das ein Teil der ungarischen Tanzkultur wurde.

Na, „über die“ Stunde kann ich nur in Superlativen sprechen! Iván setzte sich neben mich zum Lehrertisch, und begann zu sprechen. Über den Beruf, Laufbahn, Berufung. Er sprach, als würde er beten. So, wie mit diesen Schülern noch niemand gesprochen hat. Iván sagte: nur der soll den Beruf Tänzer wählen, der es so sehr liebt. Weil man wissen muss, das ein Tänzer zu sein eine grosse Verantwortung ist... Gegenüber uns selbst und gegenüber dem Publikum. Die Kinder wurden immer leiser, sie wurden vom Erlebnis fast gelähmt. Wir alle haben ihn mit Erschütterung angehört. Mit Andacht, ohne Worte, und am liebsten hätten alle vor Freude geweint. (Kaán Zsuzsa)

Ich kann mich noch an das alles entscheidende, bestimmende Erlebnis erinnern: ich wurde zu einer Budapester Probe des letzten Jahrgangs eingeladen. Es lief gerade die Probe des Einakters die Geliebten der Sonne, das ansonsten auch das Prüfungsstück der Prüfung im Opernhaus und das erste Stück ihrer Győrer Vorführungen war. Es war ein überwältigendes Erlebnis. Sie waren wunderschön und begeistert. In der Luft konnte man die enge Verbindung aus Begabung, Glauben und Tanzliebe fast spüren, mit der die Tänzer und mit ihnen Markó verbunden waren. Damals habe ich entschieden, kommt was kommt, ich werde das Győrer Ballett gründen. (Cserhalmi Imre)

Bei Ihnen habe ich gesehen, dass Sie etwas für das Ballett, für die Kunst tun wollen. Sie sehen nicht nur Geld vor ihren Augen, sondern Kunst so zu erlernen und so weiterzugeben, dass die Leute über sie das Tanzen selbst lieb gewinnen. (Háry Béla)

Iván suchte Kinderfiguren zu seinem Stück „Ahnen und Nachfolger“. Er hat sie schon angesehen, als wir uns trafen. Im Zusammenhang mit den Kindern tauchte die Frage der Nachkommen des Győrer Balletts auf, also das Starten einer professionellen Ballettbildung in Győr. Es erfolgten viele besondere Ereignisse. Unser Leben bestand nicht nur aus dem Klingeln am Anfang und am Ende der Stunden. (Gyimesi Tamás)

Es war sehr wichtig, dass ich Markó Iván, sein Fanatismus, seinen oft auch nicht aggressionsfreien Maximalismus getroffen habe. Er saß, stand tatsächlich da, und nicht woanders, wo wir auch. Wenn ich mich auch nicht erinnern kann, haben sich viele seiner Sätze in mein Bewusstsein eingepreßt. Mein Leben hat seitdem bewiesen, dass nicht die einzige Art von Kunst ist, wie Iván gearbeitet und kommuniziert hat, auch dann nicht, wenn er sehr viel von uns herausgebracht hat. Von ihm habe ich aber gelernt, das es keinen Limit gibt. Die Möglichkeiten des Menschen sind ungeheuerlich groß. (Ladányi Andrea)

Es hängt von dir ab, wer du bist, was du bist. Wenn du bist. In allen Kunstwerken in den verschiedensten Kunstzweigen, wie Musik, Literatur, bildende Künste, Tanz, Theater oder Oper, handelt es sich um den Künstler, weil der Künstler immer sich selbst beschreibt und fast immer das selbe, nur immer anders. (Markó Iván)

Da ich zielstrebig bin mit dem Sternzeichen Jungfrau, für die charakteristisch ist, dass ihr kritisches Gefühl überentwickelt ist, und sie gesellschaftlich empfindliche Menschen sind, wurde der Kerngedanke der Stücke immer der Zusammenstoß der einzelnen Menschen und der Macht, weil nur dieses Thema für mich interessant war. Dieser Gedankenkreis liegt tiefer in mir, als jegliche politische Ansicht — das ist eine Festlegung. Für mich war Iván ein gutes Medium, über den ich meine Träume verwirklichen konnte. (Gombár Judit)

Wir haben ein Niveau erreicht. Die Balletttruppe ist 25 Jahre alt und wird nach Peking, Moskau, Salzburg eingeladen. Das ist das Ergebnis einer starken Zusammenarbeit im verrückten Wettkampf innerhalb der Branche, des Landes, innerhalb von Europa. An unseren ersten Tournéeen im Jahre 1980 betrachtete man uns als ein Wunder der anderen Seite des eisernen Vorhangs. Dieser Reiz ist verschwunden. Jetzt sind wir gleichrangige Partner: das Rambert Ballett, das Győrer Ballett, oder das Stuttgarter Ballett. Man muss sich in das Spitzenfeld einarbeiten, das ist ein Maßstab. In der Europäischen Union haben die ungarischen Künstler einen einzelnen Ausbruchspunkt: ihr Wissen. Alle Leute tun für ihr Land, was sie können. Unsere Aufgabe als Künstler ist, im Dienste des Landes zu stehen. (Kiss János)

Es muss eine Grenze gesetzt werden, wie viel eine Produktion kosten kann, aber das darf die Träume der Künstler — Choreographen, Bühnenbildner, Kostümbildner, Szenenbildner nie einengen. Es muss eine Grenze gesetzt werden, aber in der Hoffnung, dass die wirtschaftliche „Bremse“ den Sinn unserer Vorstellungen nicht verhindert! Weil die Künstler Künstler sind, um zu Träumen, um immer grössere Träume zu haben. Sie sollen fliegen, nur nicht wegfliegen. (Bészé Molnár Ilona)

Der Erfolg tut auch uns wohl. Die Dekorateure bewegen im gegebenen Zeitpunkt das Bühnenbild. Wir sind aktive Teilnehmer der Aufführung. Ich gebe die Lichter, ich lebe mit dem Tanzstück zusammen. Ich muss die Musik erlernen. Vor dem bestimmten Ton muss ich die Lichter schon starten, bis die Lampe anglüht, das Licht muss gleichzeitig mit dem Ton ankommen. Zeichen kommen auch bei Bewegungen. Im Purim muss ich in 80 Minuten 110-mal wechseln! (Hécz Péter)

Es kam die zweite Periode, wir begannen ganz anders, der Ausbau des Repertoires war sehr breit, was uns erfreut hat, denn die Altersgrenze hat sich auch verschoben. Es ergaben sich mehrere Rollen, es fanden mehr Leute ihre Berechnungen, ihre Freude auf der Bühne. Es entstand eine freiere Atmosphäre.

Beim Neubeginn erlebten wir eine zweite goldene Zeit. Es gab kein über- und untergeordnetes Verhältnis, die Ballettstunden, Proben und Vorstellungen haben wir als Gesellschaftsereignis aufgefasst. (Demcsák Ottó)

Zum Glück besteht die interne Garde der Choreographen aus dir, Demcsák und Fomin, die im Formen des Programms teilhaben. Zwischenzeitlich holt der Direktor Kiss János die externen Choreographen, die er in der Regel gut auswählt. In Győr konnte das Győrer Ballett ein beispielloses Interesse wecken: Sie haben in Budapest und an den bedeutendsten ausländischen Bühnen Erfolg. (Pór Anna)

Ich arbeite gern. Als man über mich schrieb, dass ich eine Arbeitssucht habe, hat das gestimmt. Je älter ich werde, desto lieber tanze ich. Als ich jünger war, habe ich Angst gehabt, dann habe ich eins verstanden: man muss nur tanzen, die Seele, den Kopf, den Körper freilassen. So wurde es leichter, auf die Bühne zu treten, es konnte alles leichter ausgedrückt werden, als damals, als ich auf die genaue Technik achtete. Wenn man mich fragt, ob ich vor dem Bühnenauftritt Lampenfieber habe, lautet meine Antwort nein. Auf der Bühne vergisst man alles, auch die Schmerzen. Die Liebe des Tanzens hält mich auf der Bühne. (William Fomin)

Ich weiss, dass die beiden Beifallsklatschen vollkommen anders sind. Es ist anders, wenn ich in einer Reihe stehe, und wir gemeinsam nach vorne gehen, und es ist ganz anders, wenn ich nach vorne laufe, und nur mir alleine geklatscht wird. Himmel und Erde. Ich verstehe, dass es schwer ist, sich ohne dieses Erlebnis weiterzuentwickeln. (Pátkai Balázs)

Im Jahre 1986, noch während der Zeit von Markó Iván, als ich begann, in das Theater zu gehen, war es gut zu beobachten, dass alle auf der Bühne umherfliegen, als würden sie überhaupt nicht auf der Erde schreiten. Ich habe auch dich gesehen. Es wäre gut gewesen, mit euch zu sein und mit euch gemeinsam zu tanzen. Ich fühlte, dass ich es auch machen könnte. Ich hatte keine Möglichkeiten, aber als meine Tochter Lilla geboren wurde, dachte ich, dass ich sie dort sehen möchte. Nicht um Tänzerin zu werden, sondern sich mit etwas zu beschäftigen, was ihr Freude bereitet, und sie sich so gut fühlt, wie ich bei euch gesehen habe. (Dési Andrea)

Es ist in Győr entstanden, und von Vorstellung zur Vorstellung erweiterte sich das Repertoire, was gleichzeitig die reichste Frucht der ungarischen Ballettkunst wurde. Zuerst die Geliebten der Sonne, dann die Stationen, der Augenblick der Wahrheit, die Haydn getanzt, der wundervolle Mandarin, der Bolero, das Totem, die Tabus und Fetische, das Memento, die Vögel waren wir, das Land der Versprechungen, La Valse, Daphnis und Chloé, La Madre, Jesus, der Sohn des Menschen, Bulgakov..., und alle anderen Werke. Die aufgereihten Werke sind gemeine Schätze, weil sie auch dann ein Teil des Repertoires der Ungarischen Nationalballett sind, wenn die Meisten ab dem Jahre 1991 nicht mehr zu sehen sind.

Das Győrer Ballett ist heutzutage eine starke, lebensfähige, vielseitige und vielfältige, gut organisierte moderne Balletttruppe unseres Landes. Von allen Truppen des Landes reisen sie am meisten um die Welt herum. Das man dies im Jahre 2004 so sagen kann, ist schon selbst eine große Sache, in dieser Angelegenheit spielt es eine riesige Rolle, dass Kiss János neben der Verwaltung fast sofort auch die Managementaufgaben übernommen hat. Und das die Truppe schon in den Anfangszeiten vom Muttertheater finanziell unabhängig werden konnte, ist in der ungarischen Tanzgeschichte bis heute einzigartig. Es war ein wichtiger Schritt, dank der Entschiedenheit von Markó, aber es ist genau so wichtig, dass diese Errungenschaft von der Truppe ab dem Jahre 1983 bis heute beibehalten wurde.

Das Győrer Ballett konnte mit der fachlichen Entwicklung der vergangenen 25 Jahre Schritt halten. (Kaán Zsuzsa)

Ich hoffe, dass Sie uns nicht verlassen. Es ist wichtig, dass Sie in Győr bleiben, weil Sie für die Stadt wichtig sind. Man kann Sie lieben, und wir bedanken uns dafür, dass sie die schweren Jahre aushalten konnten und auch jetzt aushalten. Das Ballett ist ein Stern am Himmel von Győr. Der Mensch kann mit Hilfe der Kunst den Alltag hinter sich lassen. Wenn der Mensch die Kunst nicht gern hat, können sie nicht stehen bleiben, und fallen in eine gleichgültige Graue. (Cseh Istvánné, Vilma)

Ich bin dankbar dafür, dass das Schicksal mir erlaubt hat, diese Zeit mit diesen Leuten verbringen zu können. Das Győrer Ballett ist der großartigste Abschnitt meines Lebens, was ich allen wünschen kann.

Man soll Tänzer werden, wenn man sich für den Beruf festlegen kann! Der Tänzer muss sich ständig in Form halten, der aber über seine künstlerische Arbeit auch das Publikum ständig in seinen Händen hält. Der Tanz ist eine große Umarmung!

Den Tanz kann ich jedem empfehlen. In Portugal habe ich auf einem Straßenfest ein altes Paar tanzen sehen. Der kleine Platz wurde von kleinen Theken mit Süßigkeiten umrahmt. Abends saßen die Leute in der Wärme draußen. Die unbedeckten Schultern wurden von einem Sommerwind gestreichelt. Die Musiker spielten mit ununterbrochener Energie, viele tanzten. Aber wie Sie ...?! Die Zeit ist stehen geblieben. Die während ihres unendlich scheinenden Lebens zusammengewachsenen Schritte haben das grauhaarige Paar verschmolzen. Sie schritten füreinander. Als wären wir überhaupt nicht dagewesen. Sie glitten über die Erde. (Bombicz Barbara)

RÉSUMÉ

La mission du **danseur** est de parler aux gens, de toucher leur âme, pendant que d'ordinaire aucun mot ne sort de sa bouche et il est fermé dans l'espace de la scène. Les écritures des critiques témoignent que c'est le degré de l'intensité de la représentation du Ballet de Győr, sa pureté des pensées et des sentiments, la simplicité de son art, la présence du sentiment de la communauté, l'appartenance étroite de l'un à l'autre, et enthousiasme presque fanatique qui a captivé le public lui offrant la possibilité du cathartisme, de la purification de l'âme. La danse est l'art de l'instant, qui se fonde au moment de sa naissance devant les yeux du public qui garde dans sa mémoire l'irréversibilité de cet acte.

La promotion qui a commencé à l'Institut National de Ballet en 1970 et s'est développée sous la direction des maîtres de ballet Merényi Zsuzsa et Lőrinc György, en arrivant dans les classes supérieures a décidé de se réunir et de créer une ensemble. Outre les représentations vues à l'Opéra National et l'influence de leurs propres rôles joués, le Studio Chorégraphique organisé par la maîtresse Kaán Zsuzsa a donné la possibilité de création à ces enfants. En plus pendant un cours d'histoire des arts elle a fait connaître avec ses élèves Markó Iván, qui quittant l'ensemble de Maurice Béjart s'est chargé de la direction du nouveau ensemble créé. Les jeunes danseurs ont été acquis par le Théâtre Kiszfaludy de Győr, récemment bâti, et engagés par son gérant Cserhalmi Imre. Sous l'apprentissage de Markó Iván, le concert d'examen intitulé *Les aimés du Soleil*, a été un spectacle d'un acte sur les mouvements de Carmina Burana d'après Carl Orff. C'est avec cet œuvre que le Ballet de Győr a commencé ces représentations le 2 novembre 1979.

Le couple le plus marquant de l'ensemble est celui de Gombár Judit et Markó Iván qui ont dansé pendant douze ans. Gombár a créé la conception scénique et le texte pour la chorégraphie de Markó. Les 43 pièces représentées ont été d'une forte influence sur le public. La manière expressive et compréhensible de la danse a augmenté en grande mesure la notoriété du ballet en Hongrie en gagnant l'intérêt d'un large public et en popularisant la culture nationale.

En 1991, après l'éloignement de Markó Iván c'est un autre membre fondateur chorégraphe, Kiss János qui reprend la direction du Ballet de Győr.

Celui-ci a appelé des chorégraphes invités chez l'ensemble, parmi lesquels: Libor Vaculík, Barbay Ferenc, Robert North, Robert Cohan et Marie Brolin-Tanit. Pendant ces treize années a fonctionné une trinité de chorégraphes internes: Bombicz Barbara, Demcsák Ottó et William Fomin. De nouveaux 46 représentations ont été portées sur scène. Grâce au Bureau de Concert Schlote (Konzertdirection) l'ensemble jouit de nombreuses tournées. Dès 1998 Győr accueille le Festival de Danse Hongroise.

Durant les derniers 25 ans les danseurs, l'équipe technique et tous les autres engagés du Ballet de Győr sont dans le service du public, créant un répertoire qui appartient à la culture de la danse hongroise.

Eh bien, de „cette leçon-là” je ne peux pas parler qu’ en superlatifs! Iván a pris place près de moi à la chaire et a commencé à parler. De la profession, de la carrière, du sentiment de la vocation. Il parlait comme s’ il priait. Comme personne n’ a parlé jusqu’ alors avec ces élèves. Iván a dit: seulement ceux qui l’ aiment de tout leur coeur choisissent cette vocation de danseur. Parce qu’ il faut savoir quelle responsabilité c’ est d’ être danseur... Face à nous-mêmes et face au publique. Les enfants sont devenus de plus en plus silencieux, ils sont presque stupéfiés de l’ expérience. Nous écoutions tous avec émotion. Avec recueillement, sans parole, et s’ il avait été possible, tous auraient pleuré de la merveille. (Kaán Zsuzsa).

Je me souviens très bien de l’ important moment qui m’ a aidé a apporté la décision finale: on m’ a invité à Budapest à une répétition de la classe finale. C’ était la répétition de Les aimés du Soleil, le spectacle d’ examen à l’ Opéra, le premier spectacle par lequel ils se sont présenté devant le publique de Győr. L’ expérience a été captivante. Ils étaient transfigurés de joie et merveilleux. On sentait qu’ il y avait en air un fil imaginaire tissé de talent, de croyance et de l’ amour pour la danse et ce fil attachait l’ un à l’ autre les danseurs et avec eux Markó. C’ est alors que j’ ai décidé qu’ l’ indifférent des conséquences qui puissent m’ arriver, je créerai le Ballet de Győr. (Cserhalmi Imre)

J’ ai constaté chez vous que vous voulez faire quelque chose pour le ballet. Ce n’ est pas l’ argent qui vous motive. Vous cherchez comment faire pour l’ assimiler et le transmettre de telle façon que les gens arrivent à aimer grâce au ballet la danse. (Háry Béla)

Iván cherchait des enfants pour la pièce „Ancêtres et successeurs”. Il les a déjà vus quand nous nous sommes rencontrés. C’ est à propos des enfants que la question du ravitaillement du Ballet de Győr s’ est posée. Plus exactement le commencement de l’ enseignement du ballet professionnel à Győr. Il y a beaucoup de choses étranges qui nous avaient arrivé. Notre vie ce n’ est pas seulement des relèvements et des baissements du rideau. (Gyimesi Tamás)

C’ était important pour moi de rencontrer Markó Iván, son fanatisme, son maximalisme parsemé parfois d’ agressivité. Il était vraiment là, pas ailleurs que nous. Même si je ne me souviens pas de toutes ses phrases, beaucoup de ces phrases s’ est implanté dans ma mémoire. Depuis ma vie a justifié que la manière de travail et de communication d’ Ivan n’ était pas la seule modalité de créer, bien qu’ il ait réussi à nous former extrêmement bien. Mais j’ ai appris de lui qu’ il n’ y a pas des limites. Les possibilités humaines sont vraiment larges. (Ladányi Andrea)

C’ est seulement toi le responsable de ce que tu es ou de ce qui tu es. Si tu es. Toute création dans les plus divers domaines de l’ art, soit-t-il musique, littérature, beaux-arts, danse, théâtre ou opéra, reflète le créateur, il parle toujours de soi-même en disant toujours la même chose, seulement autrement. (Markó Iván).

Puisque résolue et Vierge selon l’ Horoscope dont on dit qu’ il a un esprit critique très puissant et c’ est une personne très sensible de point de vue sociale, pour moi le sens des pièces jouées c’ était toujours la confrontation de l’ individu et du pouvoir parce que c’ est seulement ce thème qui me fascinait. Ces pensées sont beaucoup plus profondes en moi que quelque avis politique, c’ est de l’ engagement. Pour moi Iván a été un médium à travers lequel j’ ai réussi à réaliser mes rêves. (Gombár Judit)

Nous avons atteint un rang. C’ est l’ anniversaire de 25 ans de l’ ensemble qu’ on invite à Pékin, Moscou, Salzbourg. C’ est le résultat d’ un travail assidu dans la folle concurrence qu’ on retrouve dans cette profession, dans le pays et en Europe également. Pendant nos premiers tournées de 1980 nous étions regardés comme des miracle venus d’ au-delà du rideau de fer. Ce charme n’ existe plus. Actuellement nous sommes des partenaires égaux, bien s’ il s’ agit du Ballet Rambert, du Ballet de Győr ou du Ballet de Stuttgart. Il faut être les meilleurs, voilà la mesure. Dans l’ Union Européenne les artistes hongrois ont une possibilité de départ: leurs connaissances. Tout homme offre à son pays ce qu’ il peut. Notre mission d’ artistes c’ est d’ être au service de notre nation. [Kiss János].

Le budget d’ une représentation doit être limité de quelque façon, mais cela ne peut pas renfermer entre bornes le rêve du chorégraphe, du décorateur, du costumier, du régisseur de scène. Il faut dresser les bornes de telle façon que cela n’ empêche pas la mise en oeuvre du sens de la conception! Parce que les artistes existent pour rêver, pour tisser de grand rêves. S’ en voler dans ces rêves masi sans se laisser gagner par ces rêves. (Bészné Molnár Ilona)

Le succès, nous l’ aimons nous aussi. Les décorateurs remuent les rideau et les éléments du décor au moment nécessaire. Nous sommes des participants actifs de la représentation. J’ adapte les lumières, je vis avec la pièce. Je dois apprendre la musique. Déjà avant le son donné je doit allumer la lumière pour qu’ elle arrive au même moment avec le son. Il y a des signaux à certains gestes. Dans le Purim j’ ai 110 changements en 80 minutes! (Hécz Péter)

La seconde période arrivée, nous avons commencé tout autrement parce que le répertoire à construire était vaste. Nous en étions contents puisqu'il y avait des rôles pour tout âge. Le nombre des gens qui avaient la possibilité de s'affirmer et de trouver leur bonheur sur scène a augmenté. L'ambiance est devenue plus libre.

Après le recommencement nous avons vécu notre seconde époque d'or. Il n'y avait pas de relation hiérarchisée, en revivant les classes de ballet, les essais et les représentations comme des manifestations communautaires. (Demcsák Ottó)

Heureusement il y a une équipe des chorégraphes internes, comme Tóti, Demcsák et Fomin, qui ont donné leur nom à la création du spectacle. Pendant que Kiss János engage des chorégraphes externes, qu'il choisit avec minutiosité, le Ballet de Győr a fait naître un intérêt accru sans pareil envers le Ballet de Győr en remportant de grand succès à Budapest et sur d'importantes scènes à l'étranger. (Pór Anna)

J'aime travailler. Quand on a écrit de moi que j'étais un travailleur obsédé, c'était vrai. Plus je vieillissais plus j'aime danser. Quand j'étais plus jeune j'éprouvais de l'inquiétude, plus tard j'ai compris qu'il fallait seulement danser, libérer l'âme, de même que la tête et le corps. C'était plus simple monter ainsi sur la scène et c'était plus facile de s'exprimer que lorsque je faisais attention à la technique précise. Si vous demandiez si j'avais des émotions avant de sortir sur scène, ma réponse serait que non. Sur scène on oublie tout, même les malheurs. C'est la passion pour la danse qui me fait monter sur scène. (William Fomin)

Je sais qu'il y a une différence importante entre les deux façons d'applaudir. C'est tout à fait différent quand je m'aligne parmi les autres et puis on sort en face et c'est tout autre chose quand je cours en face et c'est moi seulement qui est applaudi. Entre ciel et terre. Je comprends qu'il est plus difficile à se développer sans cela. (Pátkai Balázs)

En 1986 pendant la période de Markó Iván, quand j'ai commencé à me rendre au théâtre c'était tellement bien voir comme tous volaient sur la scène comme s'ils ne marchaient pas sur cette terre. J'y ai vu toi aussi. Il aurait été tellement bien être là et danser avec vous. Je sentais que je pouvais moi-aussi le faire. Je n'en ai pas eu la possibilité mais quand Lilla est née, j'ai pensé que j'aimais la voir là. Pas pour qu'elle devienne danseuse mais qu'elle s'occupe avec quelque chose qui lui procure du bonheur, qu'elle se sente si bien comme vous vous sentez à cette période-là. (Dési Andrea)

Le répertoire est né à Budapest s'enrichissant d'une présentation à l'autre devenant dans les années '80 le fruit le plus précieux de l'art du ballet hongrois. D'abord c'était Les aimés du Soleil, puis les Stations, L'instant de la vérité, le Haydn getanzt, La mandarine miraculeuse, le Bolero, le Totem, Les Tabous et les Fétiches, le Memento, Les oiseaux que nous avons été, La Terre promise, La Valse, Daphnis et Chloé, La Madre, Jésus le fils de l'homme, Bulgakov, ..., et bien sûr les autres. Les pièces mentionnées sont le bien publique du Répertoire du Ballet National Hongrois (ainsi avec des majuscules), bien que depuis 1991 la plupart d'entre elles n'est pas visionnable.

De nos jours Le Ballet de Győr est fort, viable, universel et varié, c'est notre ballet national bien organisé et moderne. Des toutes les ensembles du pays celle-ci est celle qui voyage le plus à l'étranger. C'est une grande chose qu'on peut affirmer cela en 2004. C'est le mérite de Kiss János aussi, qui a accepté tout de suite outre la gestion le management de l'ensemble. Et le fait qu'elle est devenue déjà au début indépendante du théâtre mère est unique dans la vie de la chorégraphie hongroise. Il a été un important pas grâce à l'aplomb de Markó, mais le plus important c'est le fait que l'ensemble a réussi à garder cette conquête depuis 1983.

Le Ballet de Győr a su être au pas avec le développement professionnel des 25 années passées. (Kaán Zsuzsa)

Seulement ne partez pas. Vous devez rester à Győr, cette ville a tellement besoin des vous. C'est facile à vous aimer et nous vous remercions que vous avez résisté et que vous résistez encore aux années difficiles. Le ballet est une étoile sur le ciel de Győr. C'est grâce aux beaux-arts que l'être humain puisse franchir au-dessus du quotidien. Si l'homme n'aime pas les arts il ne peut pas rester debout, il tombera dans le néant de l'indifférence. (Cseh István, Vilma)

Je suis reconnaissante à la sorte parce que j'ai pu passer ce temps-là avec ces gens. Le Ballet de Győr est la telle période magnifique de ma vie que je ne peux pas que souhaiter à tous.

Qu'il soit danseur seulement celui qui sait vivre pour cette profession! La carrière de chorégraphe nécessite un entretien permanent de la part du danseur, qui grâce à son travail entretient son publique. La danse: une forte embrassade!

Je recommande à tout le monde la danse. Une fois en Portugal pendant une fête dans la rue j'ai vu danser un couple des personnes âgées. Autour de l'espace étroit il y avait des baraques qui offraient toute sorte de délicatesses. Le soir les gens étaient assis en plein air, il faisait chaud. Une brise d'été caressait les épaules nues. Des musiciens jouaient sans fatigue, des gens dansaient. Mais comme eux...?! Le temps paraît s'arrêter. Durant leur vie qui semblait éternelle, leurs pas ciselés ont brisé le couple aux cheveux blancs. Ils dansaient l'un pour l'autre. Comme s'ils étaient ailleurs. Ils glissaient au-dessus de la Terre. (Bombicz Barbara)

TARTALOMJEGYZÉK

POZSGAY IMRE KÖSZÖNTŐJE	6
AHOGY ŐK LÁTTÁK... ..	9
KAÁN ZSUZSA tánc történetész, a TÁNCMŰVÉSZET című folyóirat főszerkesztője	11
CSERHALMI IMRE a Győri Kisfaludy Színház igazgatója 1975-1980	19
HÁRY BÉLA 1974 és 1985 között az MSZMP Győr- Sopron megyei első titkára	29
GYIMESI TAMÁS a balettnövendékek általános iskolai igazgatója 1978-2000	33
MARKÓ IVÁN a Győri Balett igazgatója, koreográfusa és magántáncosa 1979-1991	37
GOMBÁR JUDIT díszlet-és jelmeztervező	41
KISS JÁNOS a Győri Balett alapító táncosa, majd igazgatója	47
BÉSZNÉ MOLNÁR ILONA a Győri Balett gazdasági igazgatója 1989 óta	53
HÉCZ PÉTER a Győri Balett műszaki gárdájának fővilágosítója 1979-óta	59
CSEH ISTVÁNNÉ VILMA a győri közönség soraiból	65
PÓR ANNA kritikus	69
LADÁNYI ANDREA a Győri Balett magántáncosa 1980-1986	75
WILLIAM FOMIN a Győri Balett magántáncosa és koreográfusa 1990-től	77
PÁTKAI BALÁZS a Győri Balett magántáncosa 1992 óta	81
DEMCSÁK OTTÓ a Győri Balett alapító tagja, magántáncos, koreográfus	87
DÉSI ANDREA ÉS KÖNIG LILLA Édesanya és balettnövendék lánya	95
KAÁN ZSUZSA tánc történetész, a TÁNCMŰVÉSZET című folyóirat főszerkesztője	99
TÁNCBA ZÁRT LÉLEK	103
BEVEZETÉS	104
A KEZDETEKTŐL A GYŐRI BALETT MEGALAKULÁSÁIG	105
1979-1991 A GYŐRI BALETT ÉS MARKÓ IVÁN	113
1991-2004 A GYŐRI BALETT MÁSODIK KORSZAKA	144
A GYŐRI BALETT BEMUTATÓI 1979-2004	166
KÜLFÖLDI ELŐADÁSAI 1979-2004	282
SUMMARY/ ZUSAMMENFASSUNG/ RÉSUMÉ	290

A KÖTET MEGJELENÉSÉT TÁMOGATTÁK:

Győr-Moson-Sopron Megye Közgyűlése
Győr Megyei Jogú Város Önkormányzata,
Győri Nemzetközi Ipari Park Kft,

Glovita Rt.
Graboplast Rt.
Hotel Klastrom, Győr
Hödlmayr Hungaria Logistics Kft,
Komédiás Étterem,
Leier Monolit Kft,
Pannon-Víz Rt.,
Patrónus Közgyűjteményi Alapítvány
Solydent Fogászati Rendelő,
Színházi Dolgozók Szakszervezete,
Pető István,
Dr. Herkely Ákos

A szerző köszönetet mond a könyvben szereplő fotók készítőinek:

*Ágoston Andrásnak, Bánkuti Andrásnak, Benda Ivánnak (156), Eifert Jánosnak,
Ilovszki Bélának, Kanyó Bélának, Jaihl Balázsnak, Kisalföld archívum, Matusz Károlynak,
Mezei Bélának, Pátkai Balázsnak, Szabados Zoltánnak, Szabó Bélának, Szűk Ödönnek,
Schuch Józsefnek, Törőcsik Júliának és Veiland Istvánnak*

Olvasószerkesztő:
Dr. Bombicz Petra,

Dr. Horváth Sándor Domonkos, Pátkai Tivadar

Nyelvi lektor:
Dr. Unti Mária

A könyvet tervezte / Nyomdai előkészítés:
Kurcsis László / Equivision Bt.

A címlap fotó Bánkuti András, a hátsó borító fotója Benda Iván munkája
Portré: Kisalföld archívum

*A szerző könyvét egyetemi diplomadolgozatként is felhasználja
a Pécsi Tudományegyetem Természettudományi Kara FEEFI Művelődési és Felnőttképzési Menedzser Szakán*

ISBN 963 7586 84 9

Kiadja a Hazánk Könyvkiadó Kft., Győr
Felelős vezető: Szabó József
Nyomta és kötötte: Széchenyi Nyomda Kft., Győr
Felelős nyomdavezető : Nemere Zsolt

Negyed század a táncos életében emberöltőnyi idő. Új együttes életében, szinte csak a kezdet. Mégis, ha e kettő egymásban él, örökké együvé lesz.

Ilyen negyed század elevenedik meg Bombicz Barbara - a Győri Balett alapító és örökös tagja - könyvének lapjain.

E művészpálya kibontakozása kezdetek óta összefonódott a 20. század vége felé megszülető együttes sorsával, így ez a történet, egyben a Győri Balett története is. A 25 év fantasztikus sikereit és a nehézségeket is mindig legyőzni képes megújulást, a mindenkori közösség hite, lelkesedése és összetartása tette lehetővé. A meggyőződés, hogy bár a „pillanat művészetét” nyújtja, mégis valami maradandót ad, ami az emberek szívében, lelkében, gondolataiban tovább él.

A Harangozó-díjas és a Magyar Köztársasági Érdemrend Kiskeresztjével kitüntetett balettművész, tanár, koreográfus személyes hangú visszaemlékezése, valamint a beszélgetések „nagy idők - nagy tanúival”, sokoldalúan mutatják be az elmúlt 25 évet.

Az „időutazást” a Győri Balett bemutatóinak és külföldi előadásainak képei és kritikái teszik teljessé. Jó szívvel ajánlom ezt a könyvet mindazoknak a balett-rajongóknak, akik részesei lehettek a „győri csodának” s azoknak, akik a reflektorfények mögötti világra is kíváncsiak!